

ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาธุรกิจเทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม สหสาขาวิชาธุรกิจเทคโนโลยีและการจัดการ

นวัตกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROCESS INNOVATION MODEL FOR CREATIVE COMMUNITY-BASED TOURISM
DEVELOPMENT

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Technopreneurship and Innovation
Management

Inter-Department of Technopreneurship and Innovation Management

GRADUATE SCHOOL

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย
	ชุมชนเชิงสร้างสรรค์
โดย	นายอภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ
สาขาวิชา	ธุรกิจเทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกานดา เหลืองอ่อน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ อนันต์วรณิชย์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรมนุญ หนูจักร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไปรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกานดา เหลืองอ่อน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ อนันต์วรณิชย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวิณ อัสวานันท์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติรี ใต้ฟ้าพูล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.ธนภูมิ อติเวทิน)

อภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ : ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์. (PROCESS INNOVATION MODEL FOR CREATIVE COMMUNITY-BASED TOURISM DEVELOPMENT) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.สุกานดา เหลืองอ่อน, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ผศ. ดร.พงศ์พันธ์ อนันต์วรณิชัย, ผศ. ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษามุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยบูรณาการมุมมองของผู้ให้บริการ และมุมมองของผู้รับบริการท่องเที่ยว เข้าไว้ด้วยกัน ผู้วิจัยได้เจาะจงคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยที่ประสบความสำเร็จ หรือ เคยประสบความสำเร็จมาแล้ว ทั้งสิ้นจำนวน 11 ชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อีก 4 แห่ง โดยผ่านเกณฑ์คัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญและการสำรวจความเป็นไปได้จากการศึกษาสถานที่จริงก่อนเริ่มเก็บข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 90 ราย ประกอบด้วย ผู้นำ แกนนำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้ประกอบการ ผู้อยู่อาศัย นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ผลลัพธ์งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ที่จะประสบความสำเร็จ ควรมีองค์ประกอบหลักสำคัญทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน Community Participation ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย Stakeholder Involvement ต้นทุนทรัพยากร Resources Capital การจัดการท่องเที่ยว Tourism Management ประสบการณ์สร้างสรรค์ Creative Experience และ ความยั่งยืน Sustainability นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้อธิบายถึงรายละเอียด 13 ขั้นตอนย่อย ของ องค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยว และองค์ประกอบของประสบการณ์สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ CCBT มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น รูปแบบของประสบการณ์สร้างสรรค์ ประกอบด้วยมิติสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ การรับรู้-จิตสำนึก (awareness/consciousness) การมีส่วนร่วมเชิงรุก (active participation) การเรียนรู้เชิงลึก (active learning) การมีปฏิสัมพันธ์ และการร่วมสร้างคุณค่า (interaction & co-creation) การไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflection) และ การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง (perspective transformation) องค์ประกอบ ประสบการณ์สร้างสรรค์ นี้ เป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงลึกเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมองของผู้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์ในการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นข้อค้นพบใหม่ของการพัฒนาตนเอง อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยคาดว่า นวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน การท่องเที่ยว และสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อการศึกษา งานท่องเที่ยว หรือ งานอื่นที่เกี่ยวข้อง ต่อไปในอนาคต

สาขาวิชา	ธุรกิจเทคโนโลยีและการจัดการ นวัตกรรม	ลายมือชื่อนิสิต
ปีการศึกษา	2562	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
		ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม
		ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5887810520 : MAJOR TECHNOPRENEURSHIP AND INNOVATION MANAGEMENT

KEYWORD: community-based tourism, creative tourism, creative experiences, active learning

Apichat Poontrakulkiat : PROCESS INNOVATION MODEL FOR CREATIVE COMMUNITY-BASED TOURISM DEVELOPMENT. Advisor: Asst. Prof. SUKANDA LUANGON, Ph.D. Co-advisor: Asst. Prof. PONGPUN ANUNTAVORANICH, Ph.D.,Asst. Prof. Supaporn Prasongthan, Ph.D.

This qualitative research on creative community-based tourism (CCBT) examines all stakeholders' perspectives by integrating the viewpoints of both service providers and service receivers. The objective of this study is to propose a model of process innovation for sustainable community development. Eleven successful community tourist sites and four creative tourist attractions were chosen for a total of 15 sites. A field trip was made to each site and their selection was approved by the experts participating in this study. Data were then collected from 90 informants, who were comprised of community leaders, local artists, local residents, entrepreneurs, academics, government officials, tourist operators and creative tourists. The results of the research show that the process which has proven successful in developing CCBT consists of six essential elements: community participation, stakeholder involvement, resources capital, tourism management, creative experience and sustainability. In addition, more details were provided on the thirteen steps of tourism management and creative experience processes which differentiated CCBT from other types of tourism. The style of the creative experience includes six essential dimensions: awareness/consciousness, active participation, active learning, interaction, reflection, and perspective transformation. The findings from this in-depth learning can be used to change the perspective of those who are involved in the tourism industry. This may be a new way of personal growth and be considered as a way of improving society sustainably.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Technopreneurship and
Innovation Management

Academic Year: 2019

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-advisor's Signature

Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี เนื่องด้วยความกรุณาอย่างสูงจากคณะกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภานดา เหลืองอ่อน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงษ์พันธ์ อนันต์วรณิชัย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน นิสิตตระหนักถึงความเมตตาและความกรุณาของคณาจารย์ผู้มีพระคุณ ที่ให้การชี้แนะและให้คำปรึกษา ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงด้วยความเอาใจใส่ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

นิสิตขอกราบขอบพระคุณ ประธานและคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไปรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา รองศาสตราจารย์ ดร. ธาตรี ใต้ฟ้าพูล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กวิน อัศวานันท์ และ อาจารย์ ดร. ธนภูมิ อติเวทิน สำหรับคำแนะนำในประเด็นสำคัญ เพื่อความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากนี้ นิสิตยังได้รับองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่องานวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวสาขาต่างๆ ขอขอบพระคุณ ดร. อนุชา เล็กสกุลติลก ศาสตราจารย์ ดร. มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด ศาสตราจารย์พิเศษ ศรีศักรวัล ลิภอดม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธิป ศรีสกุลไชยรัก คุณทวีพงษ์ วิชัยดิษฐ คุณสุเทพ เกื้อสังข์ คุณกุลวดี เจริญศรี คุณวรพงษ์ ผูกภู คุณปองขวัญ สุขวัฒนา คุณนิพัทธ์พงษ์ ขวนชื่น คุณประภัสสร วัฒนธนะภุติ คุณวลัยลักษณ์ ทรงศิริ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรสหสาขาวิชาธุรกิจเทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม ที่ให้การสนับสนุนกระบวนการทำวิทยานิพนธ์นี้จนสำเร็จลุล่วง

งานวิจัยนี้ใช้เวลาการเก็บข้อมูลมากกว่า 2 ปี ลงพื้นที่มากกว่า 20 ชุมชน โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ให้ข้อมูลในทุกชุมชน ผู้วิจัยซาบซึ้งในความปรารถนาดีของท่านและขอขอบคุณสำหรับความไว้วางใจ และการสนับสนุนอย่างเต็มที่ ขอกราบขอบพระคุณ ท่านพระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต) คุณอภิชาติ เหมือนทอง คุณเกรียงไกร อนันตพงศ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย คุณปัทมา ปรารักษ์พันธ์ คุณสมชาย ธนกุศลมาลย์ คุณพินิจ สุทธิเนตร คุณสุวรรณ แวพลอยงาม พ่อหลวงธีรเมศร์ ขจรพัฒนภิรมย์ พ่อหลวงประดิษฐ์ ฒมมา พ่อหลวงสมศักดิ์ อินทะชัย คุณอำพล ธาณีครุฑ คุณอรศรี ศิลปี และขอขอบคุณ คุณปานทิพย์ ลิกะไชย และน้องๆ กลุ่มเกสรลำพู และอีกหลายท่านที่มีอาจกล่าวนามได้

ผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจและกำลังใจด้วยดีตลอดมาจากครอบครัวอันเป็นที่รัก และเพื่อนๆ ที่ช่วยสนับสนุนร่างกายแรงใจตลอดช่วงระยะเวลาการศึกษาปริญญาเอกของหลักสูตรฯ นี้ ผู้วิจัยหวังว่า “ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์” จะสามารถสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่สร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในสังคม และมีส่วนช่วยผลักดันให้สังคมไทยพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างสมดุล

อภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามงานวิจัย.....	6
3. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
4. ขอบเขตการวิจัย.....	6
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 แนวคิดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT).....	12
2.2 แนวคิดด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ (Creative Experiences).....	12
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์.....	64
4.1 การศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์.....	64
4.2 การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์.....	71
บทที่ 5 การสังเคราะห์นวัตกรรมการ.....	110
5.1 การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ.....	110

5.2 การตรวจสอบความถูกต้อง	111
5.3 การสรุปประเด็นจากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ	113
5.4 การสร้างคู่มือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ CCBT	116
5.5 การทดสอบการยอมรับ.....	119
5.6 การวางแผนพัฒนาต้นแบบ CCBT สำหรับชุมชนริมน้ำคลองแดน	123
บทที่ 6 ความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์.....	130
บทที่ 7 การอภิปราย และ ข้อเสนอแนะ.....	192
7.1 ความสอดคล้องระหว่างตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างสรรค์ กับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals).....	192
7.2 ผลลัพธ์ของงานวิจัย	199
7.3 อภิปรายผลการวิจัย.....	200
7.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต.....	206
บรรณานุกรม.....	208
ภาคผนวก.....	209
ภาคผนวก ก ตารางสรุปการทบทวนวรรณกรรม	210
ภาคผนวก ข ความเป็นมาของชุมชน	233
ภาคผนวก ค ใบรับรองโครงการวิจัย.....	281
ภาคผนวก ง การตีพิมพ์บทความทางวิชาการที่นำเสนอในงานประชุมระดับนานาชาติ วันที่ 27-28 มิถุนายน 2019 ณ กรุงเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น	306
ภาคผนวก จ หนังสือรับรองการเข้าร่วมนำเสนองานวิชาการระดับนานาชาติ และ ใบประกาศเกียรติ คุณรางวัลเอกสารทางวิชาการดีเด่น.....	315
ประวัติผู้เขียน.....	319
ประวัติผู้เขียน.....	319

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 มุมมองของนักวิจัยและนักวิชาการต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน	21
ตารางที่ 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดด้านประสบการณ์ผู้บริโภค และประสบการณ์สร้างสรรค์	30
ตารางที่ 3.1 ขั้นตอนการวิจัย	49
ตารางที่ 3.2 เกณฑ์คัดเลือกพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 11 แห่ง	58
ตารางที่ 4.1 แนวคำถามสำหรับ กลุ่มชุมชน	66
ตารางที่ 4.2 แนวคำถามสำหรับ กลุ่มนักท่องเที่ยว	68
ตารางที่ 4.3 แนวคำถามสำหรับ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	69
ตารางที่ 4.4 การจำแนกข้อมูลโดยการเปิดรหัส การหาความสัมพันธ์ของรหัส และการเลือกรหัส ...	78
ตารางที่ 5.1 แนวคำถามการตรวจสอบความถูกต้องของนวัตกรรม	111
ตารางที่ 5.2 วิธีการทดสอบการยอมรับนวัตกรรม CCBT Model	119
ตารางที่ 5.3 บรรยากาศการเสวนา “12 ปี สานรู้สู่ชุมชนคลองแดน”	122
ตารางที่ 5.4 การวางแผนโปรแกรมท่องเที่ยว CCBT ของชุมชนริมน้ำคลองแดน	127
ตารางที่ 6.1 แบบประเมินศักยภาพชุมชน CCBT (6 องค์ประกอบ 55 ตัวชี้วัด)	131
ตารางที่ 6.2 แสดงผลคะแนนองค์ประกอบ 6 ด้าน	148
ตารางที่ 6.3 ผลคะแนนและระดับคะแนนของดัชนีชี้วัด	150
ตารางที่ 6.4 กระบวนการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ย่านบางลำพู	153
ตารางที่ 6.5 ผลการประเมินภาพรวมทั้ง 2 ทริป (วันศุกร์-เสาร์ที่ 14-15 สิงหาคม 2563)	175
ตารางที่ 6.6 ผลการประเมินกิจกรรม เดินค้า ย่านบางลำพู (ทริปวันแรก จากนักท่องเที่ยว 12 ราย)	177
ตารางที่ 6.7 ผลการประเมินกิจกรรม เดินค้า ย่านบางลำพู (ทริปวันที่สอง จากนักท่องเที่ยว 20 ราย)	179
ตารางที่ 6.8 แนวทางปรับปรุงแก้ไขการจัดการท่องเที่ยว	182

ตารางที่ 6.9 จำนวนนักท่องเที่ยวเข้าร่วมโปรแกรมท่องเที่ยว	184
ตารางที่ 6.10 รายรับ-รายจ่าย โปรแกรม “เดินคำ ย่านบางลำพู” โดยรวม	186
ตารางที่ 6.11 แบบประเมินศักยภาพชุมชนด้านประสบการณ์สร้างสรรค์	187

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 รายได้ภาพรวมการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2555-2559	1
ภาพที่ 1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	2
ภาพที่ 2.1 : แนวคิดและทฤษฎีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของ.....	13
ภาพที่ 2.2 : กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	15
ภาพที่ 2.3 : A Tourism Area Cycle of Evolution.....	16
ภาพที่ 2.4 : ยุคที่ 1 (Technology Push).....	18
ภาพที่ 2.5 : ยุคที่ 2 (Market Pull)	18
ภาพที่ 2.6 : ยุคที่ 3 (The “Coupling” Model of Innovation).....	18
ภาพที่ 2.7 : กรอบแนวคิดงานวิจัย (1).....	19
ภาพที่ 2.8 The Flow Concept.....	29
ภาพที่ 2.9 แนวคิดการตลาดแบบดั้งเดิม Characteristics of Traditional Marketing.....	33
ภาพที่ 2.10 แนวคิดการตลาดเชิงประสบการณ์ Characteristics of Experiential Marketing.....	33
ภาพที่ 2.11 The Progression of Economic Value: Welcome to the Experience Economy	34
ภาพที่ 2.12 ขอบเขตของการเกิดประสบการณ์ตามแนวคิดของ Pine และ Gilmore	35
ภาพที่ 2.13 The shift from tangible to intangible tourism resources.....	38
ภาพที่ 2.14 Model of Creative Tourism	38
ภาพที่ 2.15 วิวัฒนาการประสบการณ์ผู้บริโภค	41
ภาพที่ 2.16 กรอบแนวคิดงานวิจัย นวัตกรรมกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์.....	46
ภาพที่ 3.1 : การวิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative Research.....	47
ภาพที่ 3.2 ระเบียบวิธีวิจัย	63

ภาพที่ 4.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	65
ภาพที่ 4.2 ตัวอย่างการพิมพ์ข้อความจากการถอดเทปเสียง.....	77
ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกคำ.....	77
ภาพที่ 4.4 องค์ประกอบหลัก 6 ด้าน.....	84
ภาพที่ 4.5 องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมของชุมชน.....	85
ภาพที่ 4.6 ชาวบ้านร่วมประชุมหารือ ชุมชนบ้านสลักคอก เกาะช้าง จังหวัดตราด.....	86
ภาพที่ 4.7 ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันก่อสร้างสะพานไม้ ชุมชนริมน้ำคลองแดน.....	86
ภาพที่ 4.8 องค์ประกอบที่ 2 ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง.....	87
ภาพที่ 4.9 งานวิ่งแหวกทะเล ครั้งที่ 15 ปี พ.ศ. 2562 ชุมชนเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร.....	88
ภาพที่ 4.10 องค์ประกอบที่ 3 ต้นทุนทรัพยากร.....	89
ภาพที่ 4.11 การผสมผสานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนริมน้ำคลองแดน.....	89
ภาพที่ 4.12 ปราชญ์ชุมชนกับการยอมรับและการป็นหม้อดิน ชุมชนมรดกโลกบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี.....	90
ภาพที่ 4.13 องค์ประกอบที่ 4 การจัดการท่องเที่ยว 13 ขั้นตอน.....	90
ภาพที่ 4.14 กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ 13 ขั้นตอน.....	97
ภาพที่ 4.15 องค์ประกอบที่ 5: รูปแบบประสบการณ์สร้างสรรค์.....	97
ภาพที่ 4.16 บรรยากาศห้องเรียนธรรมชาติ.....	99
ภาพที่ 4.17 เด็กๆ เรียนรู้จากห้องเรียนกลางป่า.....	100
ภาพที่ 4.18 เด็กๆ ตรวจสอบพยาธิชี้ช้าง ในห้องทดลองวิทยาศาสตร์.....	101
ภาพที่ 4.19 ครูสอนเด็กถึงวิธีป้อนยาถ่ายพยาธิให้ช้าง.....	103
ภาพที่ 4.20 เด็กกำลังใคร่ครวญสิ่งที่ครูพูดกับสิ่งที่กำลังมองเห็น.....	104
ภาพที่ 4.21 เด็กกำลังดมกลิ่นดอกไม้ชนิดหนึ่ง.....	104
ภาพที่ 4.22 เด็กกำลังนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้เรื่องยาถ่ายพยาธิช้าง.....	105
ภาพที่ 4.23 เด็กกำลังอาบน้ำและขัดตัวให้ช้าง.....	106

ภาพที่ 4.24 เด็กๆ มองดูเพื่อนกำลังขี่ช้างโดยลำพัง.....	107
ภาพที่ 4.25 องค์ประกอบที่ 6 ความยั่งยืน	108
ภาพที่ 4.26 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนริมน้ำคลองแดน	108
ภาพที่ 4.27 ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์	109
ภาพที่ 6.1 การพัฒนาแพลตฟอร์มการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT	140
ภาพที่ 6.2 การเข้าสู่ระบบการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT.....	141
ภาพที่ 6.3 การกรอกข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้งาน.....	141
ภาพที่ 6.4 คำชี้แจงในการประเมิน.....	142
ภาพที่ 6.5 การประเมินด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	142
ภาพที่ 6.6 การประเมินด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง.....	143
ภาพที่ 6.7 การประเมินด้านต้นทุนทรัพยากร	143
ภาพที่ 6.8 การประเมินด้านการจัดการท่องเที่ยว	144
ภาพที่ 6.9 การประเมินด้านประสบการณ์สร้างสรรค์	144
ภาพที่ 6.10 การประเมินด้านความยั่งยืน	145
ภาพที่ 6.11 การแสดงผลการประเมิน	146
ภาพที่ 6.12 การนำเสนอแพคเกจการบริการให้คำปรึกษาเพื่อการปรับปรุงต่อไป.....	147
ภาพที่ 6.13 กราฟแสดงผลขององค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน	148
ภาพที่ 6.14 กราฟแสดงผลคะแนนองค์ประกอบที่ 4 ประสบการณ์สร้างสรรค์.....	149
ภาพที่ 6.15 ผู้วิจัยร่วมวางแผนกับผู้นำชุมชน	160
ภาพที่ 6.16 การสำรวจเส้นทาง วันที่ 8-9 สิงหาคม 2563	161
ภาพที่ 6.17 กลุ่มเด็กल्पพื้นที่ติดต่อประสานงานผู้ประกอบการชุมชน	162
ภาพที่ 6.18 โปรแกรมท่องเที่ยว “เดินค่ำ ย่ำบางลำพู Banglamphu Night Tour”	163
ภาพที่ 6.19 การจัดเตรียมอุปกรณ์ถ้วยชามอาหาร	163
ภาพที่ 6.20 เมนูมื้อค่ำ “ร้าน ครีวันพรีตน์”	164

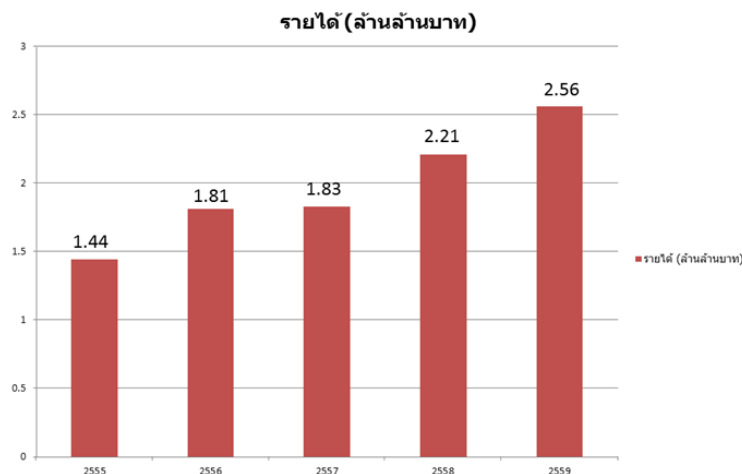
ภาพที่ 6.21 ทริปเดินค่ำ ย่ำบางลำพู Banglamphu Night Tour”	164
ภาพที่ 6.22 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์ ทริป “เดินค่ำ ย่ำบางลำพู”	165
ภาพที่ 6.23 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์ ทริป “เดินค่ำ ย่ำบางลำพู”	165
ภาพที่ 6.24 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์ ทริป “เดินค่ำ ย่ำบางลำพู”	165
ภาพที่ 6.25 บรรยากาศ “เดินค่ำ ย่ำบางลำพู” วันแรก.....	167
ภาพที่ 6.26 ไกด์เด็กให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่พิพิธบางลำพูและสวนสันติชัยปราการ	169
ภาพที่ 6.27 ต้นลำพูที่สวนสันติชัยปราการ.....	169
ภาพที่ 6.28 บรรยากาศในย่านบางลำพูช่วงเย็น	170
ภาพที่ 6.29 บรรยากาศอาหารริมทางยามค่ำคืนบริเวณวงเวียนสี่สามห้าง	171
ภาพที่ 6.30 ภาพบรรยากาศ ความเงียบเหงาบนถนนข้าวสาร กับ Unseen โรงเรียนพินานวิทย์ ..	172
ภาพที่ 6.31 อาหารมื้อพิเศษที่ครัววันพระต์น์.....	173
ภาพที่ 6.32 การประเมินผลเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจก่อนและหลังทริป	176
ภาพที่ 6.33 การประเมินผลความคาดหวังและความพึงพอใจก่อนและหลังทริป.....	178
ภาพที่ 6.34 การประเมินความพึงพอใจก่อนและหลังทริป (ทริปวันที่สอง จากนักท่องเที่ยว 20 ราย)	180
ภาพที่ 6.35 กราฟแสดงผลความพึงพอใจนักท่องเที่ยว.....	181
ภาพที่ 6.36 กลุ่มเด็กและเยาวชนร่วมปรึกษาหาแนวทางปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยว.....	182
ภาพที่ 6.37 : การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมองของนักท่องเที่ยว	184

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ และมีความสำคัญต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร สิ่งแวดล้อม มรดกทางศิลปวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ไทย เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยยังคงเติบโต และสร้างรายได้เป็นลำดับต้นๆของประเทศ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560) ประเมินแนวโน้มอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยว่า จะยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยศักยภาพของทำเลที่ตั้ง ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวและความเป็นไทย ประเทศไทยยังคงมีโอกาสและศักยภาพการท่องเที่ยวอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นเอกลักษณ์ไทย ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว และเอกลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน ต่างพยายามผลักดันให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความเจริญเติบโต เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มสูงขึ้น การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนโดยส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของหน่วยงานรัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรของประเทศชาติ

ภาพที่ 1.1 รายได้ภาพรวมการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2555-2559

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยรายงานประจำปี 2559

ขณะที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกำลังเติบโตรุดหน้า มีการจ้างงาน เกิดการลงทุนของผู้ประกอบการ เริ่มมีการบริหารจัดการและพัฒนาส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย อำนวยความสะดวกในการเดินทางจากต้นทางไปยังปลายทาง ส่งเสริมและสนับสนุนด้านสาธารณูปโภค ทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ และมีความต้องการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ทำให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจเติบโตไปพร้อมกับการท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ด้านนักวิชาการ มีคำถามว่า “ชุมชนท้องถิ่นได้ประโยชน์อะไรจากการท่องเที่ยว และการพัฒนาการท่องเที่ยวได้สร้างผลกระทบอะไรบ้างต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่เป็นรากฐานของความยั่งยืน” จากคำถามดังกล่าว สะท้อนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้พยายามระบุนโยบายด้านการสร้างสมดุลและความยั่งยืน ตั้งแต่ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จนถึงฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

ภาพที่ 1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ถึงฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด อัครพงศ์ อ้นทอง พรทิพย์ เขียวธีรวิทย์ กุลดา เพ็ชรวรรณ นกุล เครือฟู (2556) อ้างถึงการแสดงความเห็นของ มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2549) เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศไว้ดังนี้ “ขณะที่มีการกระตุ้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกมิติเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว การเติบโตจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าว กลับส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในด้านการกระจุกตัวของรายได้ระหว่างพื้นที่และกลุ่มคน เกิดความเหลื่อมล้ำของรายได้จากการท่องเที่ยวในระดับชุมชน พบว่ารายได้ส่วนใหญ่มักกระจุกตัวอยู่กับคนบางกลุ่มที่มีฐานะดี มีความรู้ และเป็นแกนนำในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะมีความพร้อมด้านเงินลงทุน มีความเข้าใจในการทำธุรกิจ และเล็งเห็นโอกาสสร้างรายได้จากการทำธุรกิจจากการท่องเที่ยวมากกว่าคนยากจนที่ขาดความรู้ เมื่อพิจารณาความเหลื่อมล้ำทางด้านพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคและจังหวัดจะเห็นความแตกต่างได้ชัด เนื่องจากบางจังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก บางจังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามเป็นที่นิยมของคนไทย แต่ไม่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ บางจังหวัดมีแหล่งธรรมชาติที่งดงามแต่ขาดความพร้อมด้านการรองรับ

นักท่องเที่ยว ดังนั้นผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่ตกอยู่กับแต่ละพื้นที่จึงแตกต่างกัน” ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเท็จจริงบางประการในการจัดอันดับของ สมาคมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF) โดยในปี พ.ศ. 2558 ได้จัดอันดับขีดความสามารถการแข่งขัน ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย อยู่ในอันดับที่ 35 จาก 141 ประเทศทั่วโลก รางวัลด้านการท่องเที่ยว Grand Travel Award จากนิตยสาร Grand Travel News นิตยสารธุรกิจท่องเที่ยวชื่อดังจากภูมิภาคแอฟริกาใต้ ปี พ.ศ. 2554 ติดต่อกันเป็นเวลา 9 ปี เนื่องจากความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยวขณะเดียวกันด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย โดยการจัดอันดับของ World Economic Forum: WEF อยู่ในอันดับที่ 116 จาก 141 ประเทศทั่วโลก เนื่องจากมีความเชื่อมโยงของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมจากการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ที่ขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564) ปัญหาดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยเท่านั้น ดังกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย มรดกโลกหลวงพระบาง (Luang Prabang: World Heritage Town) โดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ UNESCO (UN Education, Science and Culture Organization) ได้แสดงความวิตกเกี่ยวกับอนาคตของเมืองมรดกโลกหลวงพระบางที่กำลังเสื่อมโทรมลงทุกวันๆ จากการที่ทางการอนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติเข้าทำธุรกิจในเขตเมืองเก่าที่ได้รับการอนุรักษ์ภายใต้คณะกรรมการมรดกโลกจากยูเนสโก ขณะที่ธุรกิจการท่องเที่ยวกำลังเฟื่องฟู ในทางกลับกันกลับส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ ต่างพากันขายบ้านและที่ดินให้กับนายทุนต่างชาติ คนที่เคยตกบาตรทำบุญในยามเช้าตามขนบธรรมเนียมที่มีมาช้านานก็มีจำนวนลดลง วิถีชีวิตดั้งเดิมก็จะค่อยๆ เลือนหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาปัตยกรรมโบราณ อาคารเก่าแก่ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นร้านอาหาร โรงแรม และสถานบันเทิงต่างๆ (ผู้จัดการออนไลน์ 2007)

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติได้วางแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 ซึ่งสอดคล้องในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 บนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยได้กำหนดกำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2579 ไว้ดังนี้

“ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” โดยมีแนวคิดหลักในการพัฒนาตามองค์ประกอบ 5 ประการดังต่อไปนี้

1. ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก ด้วยการยกระดับคุณภาพและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2. การเติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยส่งเสริมคุณภาพการเติบโตของการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยว อาทิ ระหว่างนักท่องเที่ยวตามถิ่นที่อยู่ และระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ ส่งเสริมคุณภาพการเติบโตระหว่างพื้นที่ท่องเที่ยว โดยเน้นการกระจายการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวรองและพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น

3. การเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชน ถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย

4. การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้ สู่ประชาชนทุกภาคส่วน โดยมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเพิ่มรายได้และกระจายรายได้ พัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคและเขตพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะพื้นที่เมืองรองและชนบท

5. การพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทยคุณค่าดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อสังคม ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทั้งระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก การพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศจึงมีความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก เป็นโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชนในชนบท และการจ้างงานในท้องถิ่น ภาครัฐ จึงได้กำหนด ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน โดยกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ได้สนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นสามารถกำหนดนโยบาย เป้าหมาย แผนงาน และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นอิสระ โดยภาครัฐจะสนับสนุนด้านความรู้ ประสบการณ์ และ งบประมาณอุดหนุนผ่านกลไกของรัฐในรูปแบบต่างๆ การพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มาจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) แนวความคิดดังกล่าวปรากฏครั้งแรกในปี พ.ศ. 2530 ในการประชุม World Conservation Strategy ของ IUCN เสนอต่อที่ประชุม World Commission on Environment and Development โดยได้นิยามไว้ว่า “เป็นการพัฒนาที่ทำให้มนุษย์ในรุ่นปัจจุบันสมประโยชน์ โดยไม่ลดทอนความสมประโยชน์ของคนรุ่นต่อไป” การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในความหมายของ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542) หมายถึง “การ

ท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุง คุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยืนยาว” ในเชิงเศรษฐศาสตร์ (มิ่งสรรพ และคณะ 2556) ให้ความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ไว้ว่าเป็น “การบริโภคสินค้าและบริการของคนรุ่นนี้ จะไม่ไปเบียดเบียนการบริโภคของคนรุ่นลูกหลาน และคนรุ่นหลานจะมี สินค้าและบริการ ให้บริโภคไม่ต่ำกว่าคนรุ่นปัจจุบัน ดังนั้นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงหมายความว่า มีการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างชาญฉลาด ทำให้ทรัพยากรท่องเที่ยวยังสมบูรณ์ชั่วรุ่นลูกหลาน” ในขณะที่ สฤณี อาชวานันทกุล (2017) อ้างถึง คำจำกัดความขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติโลก หรือ UNWTO (United Nations World Tourism Organization) ถึง “การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” (Sustainable Tourism) ไว้ว่าคือ “การใช้หลักความยั่งยืนกับมิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อสร้างสมดุลที่เหมาะสมระหว่างมิติต่างๆ เหล่านี้ เพื่อสร้างหลักประกันว่าการท่องเที่ยวจะยั่งยืนในระยะยาว” โดย สฤณี อาชวานันทกุล (2017) ได้ระบอบุคประกอบสำคัญของ “การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” ไว้ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า บำรุงรักษากระบวนการหลักในระบบนิเวศ และช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ

2. การแสดงความเคารพใน ‘ความแท้’ ทางวัฒนธรรมและสังคมของชุมชนเจ้าภาพ (Host Community) อนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชีวิต และคุณค่าตามประเพณี ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความอดทนอดกลั้นระหว่างวัฒนธรรม

3. การสร้างหลักประกันว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะยั่งยืนในระยะยาว สร้างประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจให้กับผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายในทางที่กระจายอย่างเป็นธรรมรวมถึงการสร้างงาน โอกาสหารายได้ และบริการสังคมสำหรับชุมชนเจ้าภาพตลอดจนช่วยลดปัญหาความยากจนในท้องถิ่น

การมุ่งเน้นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชูอัตลักษณ์ความเป็นไทย วิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะพื้นที่เมืองรองและชนบทที่อุดมไปด้วยทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่ทรงคุณค่า ดังที่กล่าวข้างต้น ทำให้ “**การท่องเที่ยวโดยชุมชน Community-Based Tourism**” ได้รับการคาดหวังว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เพราะเป็นการท่องเที่ยวแบบสร้างส่วนร่วมให้แก่ชุมชน สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชนของประชาชนในท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ วัฒนธรรม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว การพัฒนาการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การสร้างความยั่งยืนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ พร้อมไปกับการรักษามรดกทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการและพัฒนาอย่างรอบคอบ งานวิจัยนี้ได้ทบทวนเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยโดยมุ่งเน้นการศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความสมดุลโดยบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน พร้อมกับการรักษาวิถีชีวิตของคนในสังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลไปพร้อมเพรียงกัน

2. คำถามงานวิจัย

งานวิจัยนี้ต้องการสร้างนวัตกรรมกระบวนการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยการศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ แนวโน้มความต้องการด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนำมาสู่คำถามงานวิจัยดังนี้

- 2.1 รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างไร
- 2.2 รูปแบบของประสบการณ์สร้างสรรค์เป็นอย่างไร
- 2.3 ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.1.1 ศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 3.1.2 ศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบของประสบการณ์สร้างสรรค์จากการท่องเที่ยว
- 3.2 เพื่อพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
- 3.3 เพื่อศึกษาการยอมรับในการนำนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์
- 3.4 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

4. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่องตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้กำหนดขอบเขตงานวิจัยไว้ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษางานวิจัยเรื่องตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ มีขอบเขตด้านพื้นที่ คือ พื้นที่ตัวอย่างจะครอบคลุมทั้ง ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดสุโขทัย) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุดรธานีและจังหวัดสุรินทร์) ภาคตะวันออก (จังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี) ภาคตะวันตก (จังหวัดเพชรบุรี) และภาคกลาง (จังหวัดกรุงเทพมหานคร) ภาคใต้ (จังหวัดสงขลาและจังหวัดชุมพร)

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื่องจากการศึกษานี้ต้องการศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษานี้ จะศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการ (supply-side) ศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านผู้รับบริการ (demand-side) ศึกษาจากประสบการณ์นักท่องเที่ยวที่ได้รับจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4.3 ขอบเขตด้านเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิจัย ตั้งแต่ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 จนถึง เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2563

4.4 ขอบเขตด้านประชากร

เนื่องจากการวิจัยนี้ ต้องการศึกษาแนวทางในการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลประชากร จึงต้องการศึกษาข้อมูลของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการดังกล่าว ประกอบด้วย กลุ่มต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.4.1 กลุ่มชุมชน หรือ ผู้ให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มผู้นำและแกนนำชุมชน และ กลุ่มชุมชนผู้อยู่อาศัยและผู้ประกอบการชุมชน

4.4.2 กลุ่มนักท่องเที่ยว หรือ ผู้ใช้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4.4.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หรือ ผู้สนับสนุนธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม อันได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ (พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมมัคคุเทศน์อาชีพ กรมการท่องเที่ยว เป็นต้น) กลุ่มภาคเอกชน (บริษัททัวร์ เครือข่ายสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาสาพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น) และกลุ่มนักวิชาการ (นักวิจัย และ อาจารย์มหาวิทยาลัย) โดยประชากรตัวอย่าง

จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยคือ 1). ชุมชนบ้านแม่กำปอง อำเภอแม่เอน จังหวัดเชียงใหม่ 2). ชุมชนบ้านนาต้นจั่น จังหวัดสุโขทัย 3). ชุมชนมรดกโลกบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี 4). ชุมชนบ้านหนองบัว (หมู่บ้านช้าง) จังหวัดสุรินทร์ 5). ชุมชนย่านนางเลิ้ง จังหวัดกรุงเทพมหานคร 6). ชุมชนย่านบางลำพู จังหวัดกรุงเทพมหานคร 7). ชุมชนตลาดน้ำคลองแดน จังหวัดสงขลา 8). ชุมชนเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร 9). ชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี 10). ชุมชนบ้านสลักคอก จังหวัดตราด 11). ชุมชนคลองกระแซง จังหวัดเพชรบุรี

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ประโยชน์เชิงวิชาการ

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้รับความสนใจในการศึกษาจากนักวิจัยและนักวิชาการเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรสมบูรณ์ทั้งทางด้านประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของคนไทย รวมทั้งทรัพยากรด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะนำแนวคิดใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่ได้รับการพัฒนาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และกำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เปลี่ยนพฤติกรรมการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวเพื่อแวะชม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในบริบทสถานที่จริงของชุมชน เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม โดยการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน ประสบการณ์ดังกล่าวจึงเป็นพื้นฐานของแนวคิดใหม่ของประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว (Tan, Kung, & Luh, 2013) ปัจจุบันถึงแม้จะมีงานวิจัยการพัฒนาชุมชนอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่มียงานวิจัยที่มุ่งเน้นกระบวนการเกิดประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว มาผสมผสานกับกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาให้ครอบคลุมจากกระบวนการทั้งสองด้าน อันได้แก่ ประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว และศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการศึกษางานวิจัยนี้ไม่เพียงเป็นการพัฒนาความรู้ทางวิชาการด้านการจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management) แต่ยังสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์ความรู้ในสาขาวิชาอื่นๆ เช่น ด้านการตลาด ด้านสังคมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านการออกแบบประสบการณ์ได้อีกด้วย

5.2 ประโยชน์เชิงสังคมและประเทศชาติ

การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้รับการพัฒนาหลายทศวรรษ โดยได้รับการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย (Salazar, 2012 & Nunthasiriphon, 2015) โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องความยั่งยืนได้รับความนิยมมากในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวคิดเพื่อแก้ปัญหามิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิมที่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมลงของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงปัญหาด้านการกระจุกตัวของรายได้ทั้งพื้นที่และกลุ่มคน งานวิจัยนี้เป็นการสร้างนวัตกรรมด้านกระบวนการในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น และยังช่วยลดทอนผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่สมดุล ผู้วิจัยคาดหวังว่าผลงานวิจัยนี้จะสามารถสร้างคุณภาพชีวิตชุมชนให้ดีขึ้น และทำให้สังคมเกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจในวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของคนไทย เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่คงเอกลักษณ์ของคนไทยสืบไป

5.3 ประโยชน์เชิงการนำไปปฏิบัติ

5.3.1 ประโยชน์ด้านเทคโนโลยี (Technology)

ปัจจุบันมีการพัฒนานวัตกรรมด้านกระบวนการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยปัจจัยหลักที่เป็นแรงผลักดันให้เกิด นวัตกรรมกระบวนการ ดังกล่าว ก็คือ ความหลากหลายของเทคโนโลยี (Hjalager, 2010) และความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของผู้บริโภค ผลงานวิจัยนี้ได้นำเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (Information and Communication Technology) โดยใช้แอปพลิเคชันโซเชียลรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า บล็อกดิต Blockdit เน้นสาระความรู้เฉพาะกลุ่มคนที่สนใจในเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ นอกจากประโยชน์ในการสื่อสาร เผยแพร่ความรู้ให้ได้ตรงกลุ่มเป้าหมายแล้ว แอปพลิเคชันบล็อกดิต ยังเป็นเทคโนโลยีที่คนส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับการใช้งานอยู่แล้วด้วย

5.3.2 ประโยชน์ด้านนวัตกรรม (Innovation)

ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เป็นนวัตกรรมกระบวนการใหม่ที่สร้างสรรค์ขึ้นจากมุมมองของผู้ให้บริการและมุมมองของผู้รับบริการ CCBT จึงเป็นนวัตกรรมใหม่การพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ยังไม่เคยมีมาก่อน

5.3.3 ประโยชน์ด้านการจัดการ (Management)

การศึกษางานวิจัยนี้จะนำไปเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความสมดุลของการรักษาคุณภาพชีวิตชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากองค์ความรู้ระดับชุมชนแล้ว หน่วยงานภาครัฐ และ ภาคเอกชน ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การพัฒนาชุมชน เช่น การท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) กระทรวงวัฒนธรรม เครือข่ายสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน และผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสังคมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน นวัตกรรมกระบวนการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ นอกจากจะสามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์แล้ว ยังสามารถนำไปประยุกต์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้นโดยยืนอยู่บนรากฐานความเป็นไทยได้อีกด้วย

นิยามศัพท์

1. กลุ่มชุมชน หรือ ผู้ให้บริการ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ชุมชนเจ้าบ้านที่ให้บริการท่องเที่ยว อันได้แก่ ไกด์ท้องถิ่น ศิลปินท้องถิ่น ครูผู้ฝึกสอน เป็นต้น และชุมชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ เป็นคนท้องถิ่นที่เกิดและพำนักอาศัยอยู่ในชุมชน หรืออยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 10 ปี
2. กลุ่มนักท่องเที่ยว หรือ ผู้รับบริการ ได้แก่ นักท่องเที่ยว หรือ ผู้มาเยือนชั่วคราว ที่อยู่ในพื้นที่มีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ท่องเที่ยว พักอาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างน้อย 24 ชั่วโมง มีเหตุจูงใจในการเยือนเพื่อ การพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อสุขภาพ เพื่อการศึกษา การกีฬาและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือ เพื่อการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย การปฏิบัติเกี่ยวกับครอบครัวและการประชุมต่างๆ
3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้สนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ หน่วยงานรัฐ เอกชน และนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย ที่มีส่วนให้การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม
4. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2553)
5. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่ หรือเจ้าของวัฒนธรรม (คณะทำงาน โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, 2555)

6. การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการของคนในชุมชน ใช้ วัฒนธรรมทรัพยากรท้องถิ่น เป็นหลัก ทั้งตัวบุคคล วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนด้วยระบบการจัดการที่ยั่งยืน เน้นการสร้างประสบการณ์จากการลงมือทำ การมีส่วนร่วมเชิงลึก ระหว่างคนในชุมชน กับ นักท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติ ในบริบท พื้นที่ของชุมชน (Apichat Poontrakulkiat, 2020)

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัย เรื่อง “ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ Process innovation model for creative community-based tourism” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีต่างๆที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน การตลาดเชิงประสบการณ์ เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ และประสบการณ์สร้างสรรค์ โดยการนำเสนอการทบทวนวรรณกรรมใน 3 ขั้นตอนดังหัวข้อต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน กระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชน รูปแบบนวัตกรรมกระบวนการ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วม และการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1 แนวคิดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT)

- 2.1.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism)
- 2.1.2 กระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism Process)
- 2.1.3 รูปแบบนวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation Model)
- 2.1.4 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT Management)
- 2.1.5 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation Theory)
- 2.1.6 การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

ขั้นตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

2.2 แนวคิดด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ (Creative Experiences)

- 2.2.1 ประสบการณ์ผู้บริโภค (Consumer Experiences)
- 2.2.2 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

ขั้นตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สร้างสรรค์ในการท่องเที่ยว กับ กระบวนการเรียนรู้ และกรอบแนวคิดงานวิจัย

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สร้างสรรค์ในการท่องเที่ยว กับ กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

3.2 กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพที่ 2.1 : แนวคิดและทฤษฎีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของ
ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน กระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชน รูปแบบนวัตกรรมกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และ การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism)

2.1.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism)

ในอดีตที่ผ่านมาผู้ให้นิยาม ความหมายของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน Community-Based Tourism: CBT” ไข่มุกมาย Hiwasaki (2006) เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนา โดยการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและแนวคิดเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น พจนา สวนศรี (2546) นักวิจัยและพัฒนาชุมชน ได้ให้นิยาม การท่องเที่ยวโดยชุมชน ไว้ว่า คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืน ของสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม กำหนดทิศทางโดย

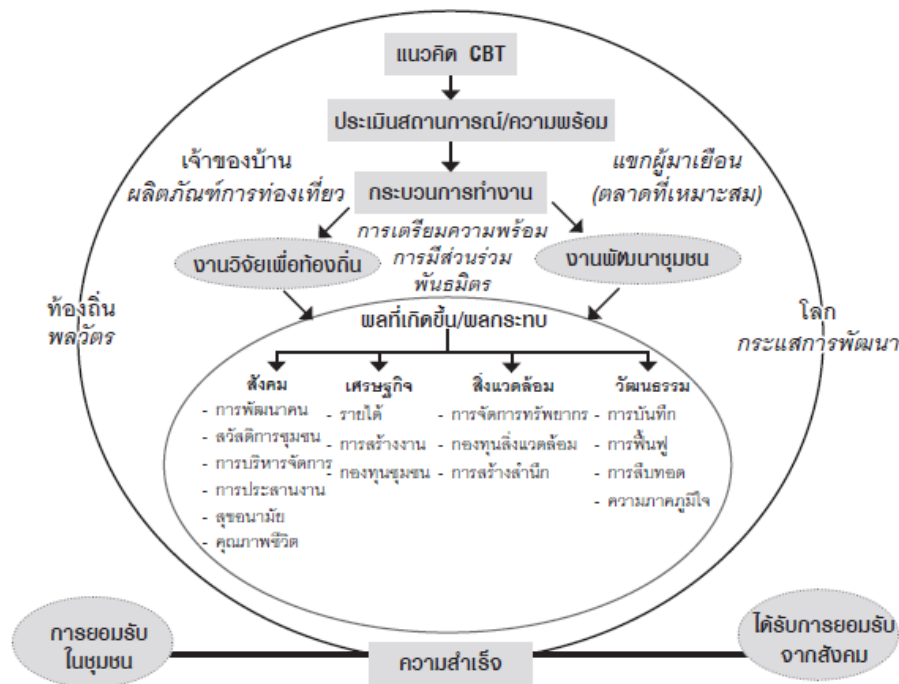
ชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน เช่นเดียวกับ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) อพท. (2553) ซึ่งเป็นหน่วยงานในการกำหนดนโยบาย และแผนการบริหารการพัฒนา ในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้ให้นิยาม “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ไว้ว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” ขณะที่ ดร.สินธุ์ สโรบล (2005) ผู้ประสานงาน สกว. สำนักงานภาคและเครือข่ายการเรียนรู้ และ ประสานงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ประมวลและนิยาม การท่องเที่ยวโดยชุมชน ไว้ว่า “เป็นทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและมีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นต่างๆที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุน หรือปัจจัยในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ และบทบาทที่สำคัญ ในการดำเนินงาน ตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่รุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ”

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวแบบสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่ชุมชน สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชนของประชาชนในท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ วัฒนธรรม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการท่องเที่ยวสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในท้องถิ่นได้ เนื่องจากชุมชนเจ้าบ้านจะมีบทบาทสำคัญต่อทิศทางการท่องเที่ยวในอนาคต (Murphy 1988, Simmons 1994, & Okazaki 2008) การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ระหว่างเจ้าของบ้าน Host กับผู้มาเยือน Guest นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2012) ในปัจจุบัน เมื่อนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความ

สนใจเรื่องการท่องเที่ยวที่สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน เรียนรู้ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Experience) การสร้างประสบการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิต ทำให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น บทบาทของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมีมากขึ้นด้วย การส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผน และการจัดการท่องเที่ยวสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในท้องถิ่นได้ เนื่องจากชุมชนเจ้าบ้านจะมีบทบาทสำคัญต่อทิศทางการท่องเที่ยวในอนาคต ในปัจจุบันเมื่อนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวที่สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน เรียนรู้วิถี และวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Experience) การสร้างประสบการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิตจึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น บทบาทของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมีมากขึ้นด้วย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2560)

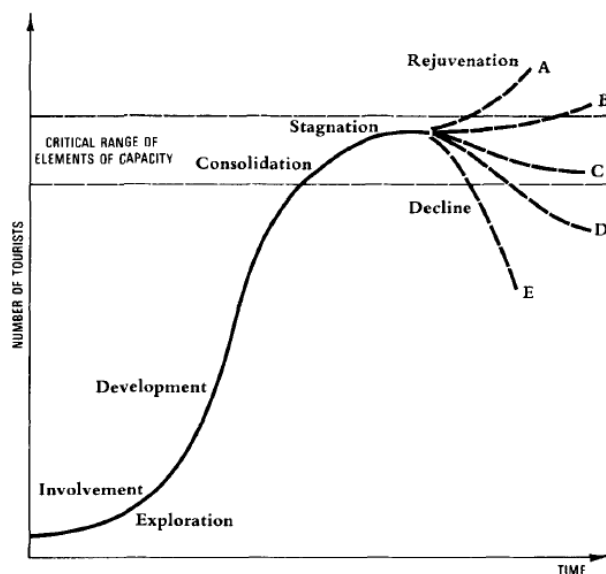
2.1.2 กระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT-Process)

ในบริบทของประเทศไทยตามกรอบแนวคิดของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2554) จะต้องผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์ความพร้อม จากนั้นจึงผ่านกระบวนการทำงานเพื่อเตรียมความพร้อม ซึ่งในกระบวนการทำงานชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในลักษณะของงานวิจัย หรือ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยมีการประเมินผลด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจประเมินความสำเร็จได้จากการยอมรับของคนในชุมชนและจากคนภายนอก (ดูภาพที่ 2.2)

ภาพที่ 2.2 : กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ที่มา: สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2554)

จากข้อมูลสถิติของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community-Based Tourism Institute: CBT มีมติ (2554) ระบุว่า ในจำนวนแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 157 ชุมชนทั่วประเทศ มีเพียง 33 ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง คือมีเป้าหมายชัดเจน มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีบุคลากร และมีการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้มีความสามารถในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ถึงแม้การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะได้รับการศึกษาและพัฒนาตลอดในช่วงระยะเวลามากกว่า 20 ปี แต่ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทำให้ยังคงประสบปัญหาหลายด้าน อาทิ ด้านการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกัน ปัญหาด้านความตระหนักของชุมชนต่อสังคม วัฒนธรรม และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ความต่อเนื่องของการเข้ามาเยือนของนักท่องเที่ยว และการบริหารความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวหรือแม้แต่ชุมชนผู้อยู่อาศัยเองก็ตาม ปรากฏการณ์ของผลกระทบดังกล่าวอาจอธิบายได้จากทฤษฎีของ R.W. Butler (1980) เรื่องวัฏจักรของแหล่งท่องเที่ยวที่ประยุกต์มาจากแนวคิดวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ โดยใช้รูปทรงตัวเอสอธิบายถึงพัฒนาการของแหล่งท่องเที่ยวกับความนิยมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา (ดูภาพที่ 2.3) อธิบายโดยสังเขป ดังนี้

ภาพที่ 2.3 : A Tourism Area Cycle of Evolution

ที่มา: R.W. Butler (1980) Hypothetical evolution of a tourist area

R.W. Butler (1980) ได้ระบุและอธิบายขั้นตอนของวิวัฒนาการท่องเที่ยวต่างๆ ไว้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่หนึ่ง การสำรวจ Exploration ขั้นตอนที่สอง การมีส่วนร่วม Involvement ขั้นตอนที่สาม การพัฒนา Development ขั้นตอนที่สี่ ขั้นอึดตัว Consolidation และ ขั้นตอนที่ยี่ห้า ขั้นชบเซา Stagnation รวมถึงความเป็นไปได้หลายทางที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตทั้ง การฟื้นฟู Rejuvenation และการถดถอย Decline ความท้าทายของงานวิจัยนี้ คือ การแสวงหาแนวทางกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ วิธีการปรับปรุงและฟื้นฟูการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อช่วยลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอันเป็นต้นเหตุของปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในระยะเริ่มต้นการพัฒนาดำเนินไปอย่างช้าๆ นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย เนื่องจากข้อจำกัดของการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก และ สาธารณูปโภค รวมทั้งคนท้องถิ่นยังขาดความรู้ ต่อมาจำนวนนักท่องเที่ยวค่อยๆเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการรับรู้และแหล่งท่องเที่ยวสามารถบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้น ขั้นต่อมา เมื่อมีการทำการตลาด การเผยแพร่ข้อมูล มีความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จะได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม อัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวจะเริ่มลดน้อยลงเมื่อเข้าใกล้ขีดจำกัดความสามารถให้การรองรับนักท่องเที่ยว ผลกระทบต่างๆเริ่มปรากฏให้เห็น ซึ่งอาจมาจากสาเหตุปัจจัยสภาพแวดล้อม เช่น การขาดแคลนพื้นที่ คุณภาพน้ำและอากาศ หรือ เพราะปัจจัยสาธารณูปโภคอื่นๆ เช่น การขนส่ง ที่พัก และบริการอื่นๆ หรือสาเหตุจากปัจจัยทางสังคม เช่น ความแออัด ความพอใจจากประชากรท้องถิ่น เมื่อความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวลดน้อยลงในสายตาของนักท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น จากการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็นและผลกระทบจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน ในที่สุดจำนวนนักท่องเที่ยวก็จะลดน้อยลง

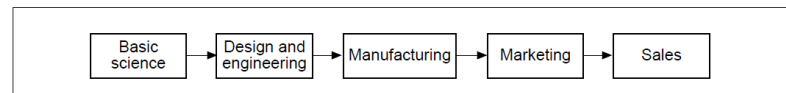
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.1.3 รูปแบบวัฏกรรมกระบวนการ

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาผู้สนใจศึกษาตัวแบบวัฏกรรมเกิดขึ้นมากมาย โดยนักวิชาการส่วนใหญ่มักอ้างอิงถึง Rothwell, (1994) แม้ว่าจะเป็นผลงานที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม โดย Rothwell, (1994) ได้อธิบายถึงกระบวนการจัดการวัฏกรรมที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น หน่วยงานวิจัยและพัฒนาจะต้องให้ความสนใจแนวทาง และกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจควบคู่กันไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะตอบโจทย์ธุรกิจและนำไปสู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างผลตอบแทนทางธุรกิจได้ตามเป้าหมาย โดยได้แบ่งยุคของตัวแบบวัฏกรรมกระบวนการออกเป็น 5 ยุค ได้แก่

ยุคที่ 1 (Technology Push) กลยุทธ์การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นตัวนำในการสร้างนวัตกรรม

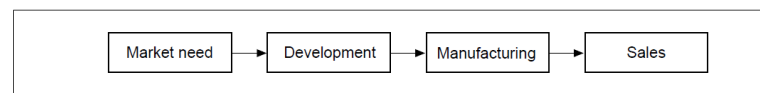
ยุคที่ 1 (Technology Push) กลยุทธ์การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นตัวนำในการสร้างนวัตกรรม

ภาพที่ 2.4 : ยุคที่ 1 (Technology Push)

ที่มา: Rothwell, (1994)

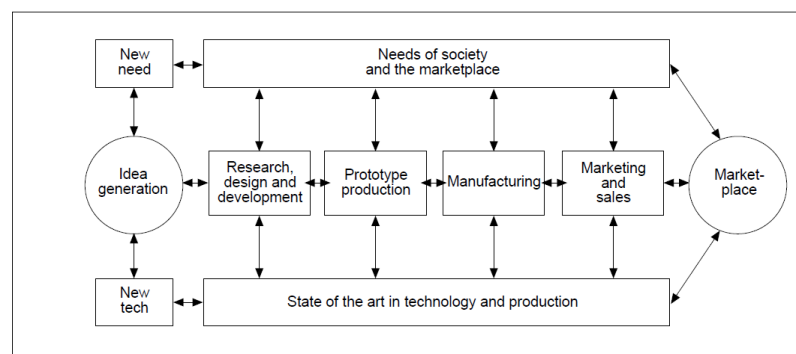
ยุคที่ 2 (Market Pull) กลยุทธ์การใช้ความต้องการของตลาดเป็นตัวผลักดันให้เกิดนวัตกรรมที่สำเร็จขึ้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

ภาพที่ 2.5 : ยุคที่ 2 (Market Pull)

ที่มา: Rothwell, (1994)

ยุคที่ 3 (Coupling Model) กลยุทธ์การสร้างนวัตกรรมแบบควบคู่ เป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวความคิดของนวัตกรรมกระบวนการในยุคที่1 กับ ยุคที่ 2

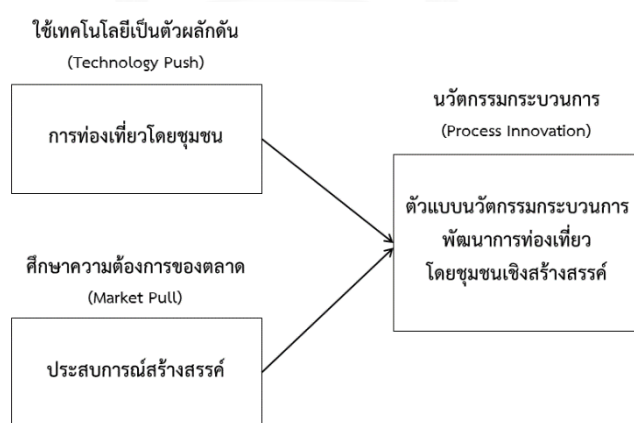
ภาพที่ 2.6 : ยุคที่ 3 (The “Coupling” Model of Innovation)

ที่มา: Rothwell, (1994)

ยุคที่ 4 (Integrated Model) เป็นกลยุทธ์การพัฒนาระบบการทำงานภายในธุรกิจให้เกิดความเชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน ผลักดันให้การสร้างนวัตกรรมออกสู่ตลาดโดยใช้เวลาที่สั้นลง เรียกว่า การจัดการนวัตกรรมแบบบูรณาการ

ยุคที่ 5 (Open Innovation) การสร้างนวัตกรรมแบบเปิด หรือการสร้างนวัตกรรมจากเครือข่ายร่วม (Network Model) เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น คู่ค้า พันธมิตรทางธุรกิจ นักวิจัยในมหาวิทยาลัย นักวิจัยจากหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

นวัตกรรมกระบวนการ ตามแนวความคิดของ Rothwell, (1994) สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ เนื่องจาก “กลยุทธ์การสร้างนวัตกรรมแบบควบคู่” ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่าง กลยุทธ์การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นตัวนำในการสร้างนวัตกรรม กับ การใช้ความต้องการของตลาดเป็นตัวผลักดันให้เกิดนวัตกรรม ผสานกับการนำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการ ตามที่ Neuhofer, Buhalis, & Ladkin (2012) ได้อธิบายถึง “การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ Paradigm Shifts” 2 ประการ อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ของผู้บริโภค และมีความสำคัญต่อการศึกษาการร่วมสร้างคุณค่าของผู้บริโภคในอนาคต ประการแรก คือ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของความต้องการประสบการณ์ที่ลึกซึ้งของผู้บริโภค ประการที่สอง คือ “เทคโนโลยี (Technology)” อันเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอกรอบความคิดงานวิจัยแบบกว้าง (ดังภาพที่ 2.7)

ภาพที่ 2.7 : กรอบแนวคิดงานวิจัย (1)

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในขั้นตอนแรก โดยในช่วง
สามทศวรรษที่ผ่านมา มีการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
จากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1 มุมมองของนักวิจัยและนักวิชาการต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เป้าหมายและวัตถุประสงค์	นักวิชาการ
<p>เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของ “การบริหารจัดการโดยชุมชน” มุ่งเน้นการจัดการอย่างเป็นระบบ โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง การพัฒนาสังคมและชุมชนเพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมด้วยการดำเนินงาน การจัดการทรัพยากร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน</p>	<p>R.W. Butler (1980), Peter E. Murphy (1985,1988), Dallen J. Timothy (1999), Lisa M. Campbell (1999), Mitchell and Reid (2001), V.S. Avila Foucat (2002), Kirsty Blackstock (2005), Geoffrey Manyara and Eleri Jones (2007), Harold Goodwin & Rosa Santilli (2009), Fariborz Aref, Ma’ rof Redzuan , Sarjit S. Gill, and Abrisham Aref (2010), Renaud Lapeyre (2010), Lesego S. Sebele (2010), Erick T. Byrd, Larry Gustke (2011), María José Zapata , C. Michael Hall , Patricia Lindo & Mieke Vanderschaeghe (2011), Robin Nunkoo and Haywantee Ramkissoon (2011), Hazel V. Habito - Javier (2012), Andrea Giampiccoli and Janet Hayward Kalis (2012), Noel B. Salazar (2012), สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2013), Lucchetti and Font (2013) , Nick Kontogeorgopoulos, Anuwat Churyen & Varaphorn Duangsaeng (2014), Iwan Kustiwan, Ibrahim Ukrin, Astri Aulia (2015), Amir, Ghapar, Jamal, and Ahmad (2015), Sotear Ellis & Lynnaire Sheridan (2015), Kustiwan, Ukrin, and Aulia (2015) , Maythawin Polnyotee & Suwattana Thadaniti (2015), Denis Tolkach and Brian King (2015), Burcin Hatipoglu, Maria D. Alvarez, and Bengi Ertuna (2016), Oliver Mtapuri & Andrea Giampiccoli (2016), Ernawati, Sanders, and Dowling (2017), Kyung-Hee Kim & Duk-Byeong Park (2017), PC Rout, SK Gupta (2017), Sarah R. Taylor (2017), Cristina Bittar Rodrigues & Bruce Prideaux (2018)</p>

เป้าหมายและวัตถุประสงค์	นักวิชาการ
<p>ศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” เป็นการคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชน ในกระบวนการการพัฒนาการท่องเที่ยว</p>	<p>Peter E. Murphy (1985,1988), David G Simmons (1994), Regina Scheyvens (1999), Cevat Tosun (2000), Mitchell and Reid (2001), Gyan P. Nyaupane ,Duarte B. Morais & Lorraine Dowler (2005), Kirsty Blackstock (2005), Cevat Tosun (2005), WenJun Li (2006), Kalsom Kayat (2008), Wanjohi Kibicho (2008), Etsuko Okazaki (2008), Lucchetti and Font (2013), V. Waligo, J. Clarke, R. Hawkins (2015), Masud, Aldakhil, A. Nassani, and Azam (2016), Seyhah Ven (2016), Tien-Ming Cheng, Homer C. Wu, John Ta-Ming Wang & Min-Rong Wu (2017), Melphon Mayaka, W. Glen Croy & Julie Wolfram Cox (2017), Simon Pawson, Paul D'Arcy & Scott Richardson (2017), S. Mostafa Rasoolimanesh, Mastura Jaafar, A. Ghafar Ahmad, Rabeeh Barghi (2017), Eerang Park, Toulakham Phandanouvong & Sangkyun Kim (2018), Cristina Bittar Rodrigues & Bruce Prideaux (2018)</p>
<p>เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในบริบทของ “ความยั่งยืน” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน</p>	<p>V.S. Avila Foucat (2002), Lynn Halstead (2003), Kirsty Blackstock (2005), HwanSuk Chris Choi and Ercan Sirakaya Turk (2006), Lisa Hiwasaki (2006), Murray C. Simpson (2008), Hwansuk Chris Choi and Iain Murray (2010), Rachel Dodds and Richard Butler (2010), HSC Choi and ES Turk (2011), Frauman and Banks (2011), Carmen Padin, (2012), Monica Garcia-Melon, Tomas Gomez-Navarro, and Silvia, Acuna-Dutra (2012), Stuart P. Cottrell, Jerry</p>

เป้าหมายและวัตถุประสงค์	นักวิชาการ
	J. Vaske, and Jennifer M. Roemer (2013), Iwan Kustiwan, Ibrahim Ukrin, Astri Aulia (2015), Amir, Ghapar, Jamal, and Ahmad (2015), Kustiwan, Ukrin, and Aulia (2015), Burcin Hatipoglu, Maria D. Alvarez, and Bengi Ertuna (2016), Tek B. Dangi and Tazim Jamal (2016), Haque, Reza, Alam, Ahmed, and Islam (2016), R. B. Powell, T. F. Green, P. J. Holladay, K. E. Krafte, M. Duda, M. T. Nguyen, J. H. Spencer & Priyam Das (2017)

2.1.4 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT Management)

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการศึกษาผลงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพอจะสรุปการศึกษาออกเป็น 3 แนวทางดังนี้ แนวทางที่หนึ่ง ในช่วงเริ่มต้นของงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism Management) งานวิจัยส่วนใหญ่มีมุ่งเน้นไปในบริบทของ “การบริหารจัดการโดยชุมชน” มุ่งเน้นการจัดการอย่างเป็นระบบโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง เนื่องจากชุมชนเป็นผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ มีความเข้าใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม ประเพณีเฉพาะถิ่นของตนเอง การให้ความรู้ในแง่ของการพัฒนาชุมชน ประโยชน์ที่จะได้รับทั้งด้านรายได้ และความรับผิดชอบต่อทรัพยากรที่ชุมชนถือครองอยู่ เป็นการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ภายใต้เงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับทรัพยากรธรรมชาติ ในฐานะวิถีชีวิตที่พึ่งพาในระบบนิเวศเดียวกัน ผลงานวิจัยของ Zapata, Hall, Lindo & Vanderschaeghe (2011) แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยผู้ริเริ่มคือชุมชน จะทำให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นที่รวดเร็วและยั่งยืนกว่าการพัฒนาจากระดับบนสู่ระดับล่าง สอดคล้องกับข้อเสนอของ Giampiccoli & Kalis (2012) ที่เห็นว่าชุมชนไม่ควรถูกควบคุมการดำเนินการพัฒนาจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก แต่ชุมชนควรจะได้รับและอำนวยความสะดวกต่อบุคคลภายนอกเพื่อการจัดสรรทรัพยากรและองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว แนวคิดดังกล่าวนี้ นอกจากทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น ยังช่วยเสริมสร้างการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ความต้องการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

Peter E. Murphy (1988) อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยวไว้ว่า การที่ชุมชนมีบทบาทในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยว จะช่วยสร้างจิตสำนึกในการตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น เป็นตัวสร้างวิถีชีวิตในท้องถิ่นของชุมชน การรับรู้ดังกล่าวทำให้รากเหง้าของท้องถิ่นเกิดขึ้น และยังได้รับการขยายมุมมองความห่วงใยและการอนุรักษ์ เช่นเดียวกับ Mitchell & Reid (2001) การบูรณาการท่องเที่ยวโดยชุมชนผู้อยู่อาศัยไม่เพียงแต่เป็นการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน แต่ยังมีแนวโน้มที่ชุมชนจะปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไปด้วย แนวคิดในการจัดการให้ชุมชนได้มีส่วนในการปกป้องดูแลทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนจากการศึกษาของ Masud, Aldakhil, Nassani, and Azam (2016) สนับสนุนการพัฒนาสังคมและชุมชนเพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมได้ด้วยการดำเนินงานและกิจกรรมโดยชุมชน การจัดการทรัพยากร การแบ่งปันผลกำไร การฝึกอบรมและการศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน นอกจากนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังสามารถพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นผ่านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม (Rodrigues & Prideaux 2018)

การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยังเป็นการป้องกันการเข้ามาบริหารจัดการของนักลงทุนที่คาดหวังเพียงรายได้เชิงเศรษฐกิจ ซึ่งอาจสร้างผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น และสภาพแวดล้อมให้เสื่อมโทรมลงได้ ขณะเดียวกันการศึกษาของ Sebele (2010) แสดงให้เห็นถึงมุมมองอีกด้านของความท้าทายในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การมองไม่เห็นผลประโยชน์จากการสร้างงานที่เป็นรูปธรรม ขาดทักษะการจัดการ ทักษะด้านการตลาด ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ และชุมชนขาดการมีส่วนร่วมและความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ปัจจัยต่างเหล่านี้เป็นข้อจำกัดและเป็นความท้าทายของการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นการศึกษาความต้องการของชุมชนและความเข้าใจในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงถึงผลที่ได้รับและผลกระทบจากการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อจุดเริ่มต้นของพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Byrd & Gustke 2011; Giampiccoli & Kalis 2012)

2.1.5 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation Theory)

แนวทางต่อมาคือ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” (Participation Theory) เป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว (Byrd and Gustke 2011) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น รวมถึงการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง มีนักวิชาการหลายท่านให้ความสำคัญกับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการวางแผนและการจัดการท่องเที่ยว (Murphy 1988; Simmons 1994; Mitchell and Reid 2001 and Blackstock 2005) เช่นเดียวกับ Tosun (2005) มองว่าการมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชนเป็นเครื่องมือในการการออกแบบการท่องเที่ยว ในรูปแบบที่ชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จะเป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านการระดมทรัพยากรของชุมชน และตัดสินใจวิธีการใช้การท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม (Cheng, C. Wu, Wang & Wu. 2017) มีนักวิจัย Scheyvens (1999) และ Simmons (1994) ให้ความเห็นว่า ชุมชนเจ้าบ้านควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีความเข้าใจในอัตลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี อีกทั้งชุมชนเจ้าบ้านได้รับการคาดหวังว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการจากการท่องเที่ยว ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนกับกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว จึงขึ้นอยู่กับทรัพยากรของชุมชน ความต้องการของชุมชน และการตัดสินใจของชุมชน เนื่องจากชุมชนเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวในบริบทของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

นอกจากนี้ ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ก็มีงานวิจัยสนับสนุนแนวคิดการมีส่วนร่วมต่อการสร้างรายได้ชุมชน (Li 2006; Sarah R. Taylor 2017) ที่แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนสะท้อนถึงผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการจ้างงานในธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการได้รับผลตอบแทนโดยมีเป้าหมายในการกลับมาทะนุบำรุงรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Park, Phandanouvong & Kim (2017) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ จะมีผลเชิงบวกต่อการประเมินผลและความสำเร็จของโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยลดระดับความขัดแย้งซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน อีกทั้งการมีส่วนร่วมยังช่วยสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hatipoglu, Alvarez, and Ertuna (2016) อธิบายถึงการแบ่งปันความรู้โดยคนในชุมชนจะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาจนำไปสู่การสร้างกระบวนการทางสังคมที่ชุมชนท้องถิ่นมีความพยายามในการปรับตัว ภายใต้สภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างดุลยภาพระหว่างการรักษาวินัยชีวิตที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรท้องถิ่น โดยการศึกษาของ Sebele (2010) แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นจะช่วยให้เกิดการกระจายอำนาจ มีแนวโน้มที่ชุมชนจะส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น และเพิ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่นได้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ ในงานวิจัยของ Okazaki (2008) ได้เสนอรูปแบบพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการศึกษาระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมของชุมชน กับ ผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการร่วมมือของชุมชน งานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน แต่ถึงแม้จากงานวิจัยของ Byrd & Gustke (2011) จะแสดงให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำถึงระดับกลางเมื่อเทียบกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ Byrd & Gustke ก็ยังคงมองว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นส่วนสำคัญหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวในทางกลับกัน นักวิชาการบางกลุ่มมีความเห็นที่แตกต่างว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก่อให้เกิดความล้มเหลว (Dodds & Butler 2010; Getz & Timur 2005; Ryan 2002) เช่นเดียวกับ Blackstock (2005) มองว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอดีตที่ผ่านมา มีความล้มเหลวจากการมุ่งพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ความพยายามสร้างชุมชนให้เป็นกลุ่มก้อน และความไม่เข้าใจในโครงสร้างที่แท้จริงของชุมชนท้องถิ่น สาเหตุจากความล้มเหลวดังกล่าว ได้แบ่งแยกความคิดเห็นของชุมชนบางส่วนออกไป ชุมชนอาจมีความสามารถในการทำกำไรด้านเศรษฐกิจเพียงชั่วคราว แต่ไม่สามารถสร้างศักยภาพชุมชนให้มีความแข็งแกร่ง และ มีความเท่าเทียมได้อย่างยั่งยืน

2.1.6 การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

แนวทางที่สามของงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นแนวทางพัฒนาในบริบทของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน โดยการเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น และ ส่งเสริมการปกป้องธรรมชาติสร้างสภาพแวดล้อม ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณภาพ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีความแตกต่างจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม Choi & Turk (2006) ให้ความเห็นว่าตัวชี้วัดความยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีความแตกต่างไปจากวิธีชี้วัดแบบเดิม เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กับ ทรัพยากรด้านธรรมชาติและด้านวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจแบบเดิม เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ไม่สามารถจับประเด็นสำคัญของเศรษฐกิจที่ยั่งยืนได้ ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน จึงมีแนวคิดอยู่บนฐานที่เน้นความสำคัญของการสร้างสมดุลของมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม (Hiwasaki 2006; Simpson 2008; Frauman & Banks 2011; Polnyotee & Thadaniti 2015; Nunthasiriphon 2015; Masud, Aldakhil, Nassani, and Azam 2016) โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมิติทั้ง 3 ด้านของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรูปแบบการ

วางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Padin 2012) จุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืนดังกล่าว ก็เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ความไม่เท่าเทียมกัน ความเสื่อมสลายของวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม และความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมของทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษางานวิจัยในระยะหลังจึงมุ่งเน้นที่ความยั่งยืนของการแก้ปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ และสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม รวมทั้งอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน อันมีวิถีชีวิตและจารีตประเพณีแตกต่างกัน เพื่อให้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นนี้ จึงมุ่งเน้นความตระหนักถึงความยั่งยืน และการจัดการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของความรับผิดชอบที่จะช่วยกันลดผลกระทบต่อนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (Melon, Navarro & Dutra 2012)

ในขณะที่ การศึกษาส่วนใหญ่มององค์ประกอบของความยั่งยืนอย่างเป็นอิสระต่อกัน แต่ Padin (2012) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวางแผนเพื่อเชื่อมโยงมิติทั้งสามเข้าไว้ด้วยกัน จากการศึกษาการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ Dodds and Butler (2010) ชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่กลับไม่ได้มีแรงจูงใจหรือความตั้งใจในการเข้าร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการศึกษาประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่มากมาย แต่แนวคิดดังกล่าวก็มีข้อจำกัดที่นักวิจัยบางท่านได้ระบุไว้อย่างน่าสนใจคือ ประการแรกชุมชนท้องถิ่นอาจจะไม่สามารถด้านเงินลงทุนด้านสาธารณูปโภคที่จำเป็น และ ขาดความรู้ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว (Campbell 1999; Tosun 2000) ประการที่สอง ชุมชนท้องถิ่นอาจมีข้อจำกัดบางประการในการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการ (Tosun 2000) ประการที่สาม การทำความเข้าใจในแนวคิดของการท่องเที่ยวอาจยากเกินไปสำหรับคนบางกลุ่มในชุมชน (Timothy 1999) และประการสุดท้าย สำหรับชุมชนบางพื้นที่อาจมีความรู้สึกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นหน้าที่ของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมากกว่าที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่มพัฒนา (Timothy 1999)

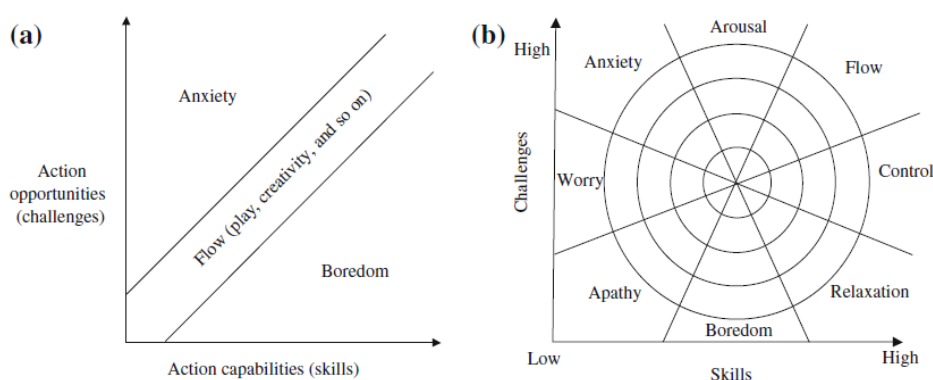
การทบทวนวรรณกรรมมาทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ “การบริหารจัดการ Management” “การมีส่วนร่วม Participation” และ “ความสมดุลและความยั่งยืน Sustainability” โดยมีองค์ประกอบย่อยของความสมดุลและยั่งยืน 4 มิติคือ มิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมาจะมุ่งเน้นเรื่องความยั่งยืน โดยยึดเอาองค์ประกอบทั้งสี่มิติ ซึ่งประกอบด้วยมิติทางด้าน “เศรษฐกิจ Economy” “สังคม Social” “วัฒนธรรม Culture” และ “สิ่งแวดล้อม Environment” (Lynn Halstead 2003; Cevat Tosun 2005; Frauman & Banks 2011 and

Carmen Padin 2012) เป็นมิติหลักในการชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน ขณะเดียวกัน นักวิชาการบางกลุ่มมองว่ายังมีมิติอื่นซึ่งน่าจะเป็นส่วนประกอบสำคัญสำหรับการชี้วัดคุณภาพชีวิตชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว (HwanSuk Chris Choi & Ercan Sirakaya Turk 2006 and HSC Choi & ES Turk 2011) มิติแรกคือ “การปกครองท้องถิ่น Local Politics” ตามความเห็นของ Murphy (1983) & Simmons (1994) ระบุว่าการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาจำเป็นต้องให้คนที่อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการท่องเที่ยว เป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่นเดียวกับกับ Mitchell and Reid (2001) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วม บริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และการเชื่อมโยงภายในชุมชนต่อโครงสร้างอำนาจการตัดสินใจ กระบวนการการปกครอง และการกระจายงาน เพื่อกำหนดกระบวนการวางแผนสำหรับโครงการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ภาวะผู้นำชุมชน Leadership” รวมทั้งความสามารถของผู้นำชุมชนในการสื่อสารให้ลูกบ้านตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยว (Nick Kontogeorgopoulos, Anuwat Churyen & Varaphorn Duangsaeng 2014) มิติที่สอง คือ “ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง Stakeholder” ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์คือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมอย่างไรกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ดังเช่นงานวิจัยของ V. Waligo, J. Clarke, R. Hawkins (2015) ได้ศึกษาถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนถึงการรับรู้ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นต้น และมิติสุดท้าย “เทคโนโลยี Technology” ที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใดก็ตาม แม้แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมา เทคโนโลยีสารสนเทศ Information and Communication Technology ก็มีส่วนทำให้ผู้คนได้รับรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ของแหล่งท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสารกับชุมชนโดยตรงผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากอย่างรวดเร็วผ่านทางเทคโนโลยี (Neuhofner, Buhalis and Ladkin 2012)

ขั้นตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ประสบการณ์สร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.2.1 ประสบการณ์ผู้บริโภค (Consumer Experiences)

แนวคิดด้าน “ประสบการณ์” ได้รับการศึกษาเป็นครั้งแรกโดยนักจิตวิทยา Csikszentmihalyi, (1975) อ้างถึงโดย Ritchie, & Hudson (2009) และได้รับการเผยแพร่ในปี 1990 ในบทความชื่อว่า Flow: The Psychology of the Optimal Experience แนวคิดดังกล่าวเชื่อว่าประสบการณ์เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการกระทำ (ทักษะ) กับ การรับรู้ถึงโอกาสจากการกระทำ (ความท้าทาย) ความสมดุลที่เหมาะสมจะทำให้เกิดประสบการณ์เชิงบวกและเกิดกระบวนการสร้างสรรค์ขึ้น ดังภาพที่ 2.8 (Nakamura & Csikszentmihalyi, 2014)

ภาพที่ 2.8 The Flow Concept

ที่มา: Nakamura & Csikszentmihalyi, (2014) ดัดแปลงจาก Csikszentmihalyi (1975/2000) และ Csikszentmihalyi (1997)

แนวคิดดังกล่าวนี้ได้รับการศึกษาในเวลาต่อมาอย่างแพร่หลาย และมีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงต่อการคิดสร้างสรรค์ Csikszentmihalyi (1997) ชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการคิดสร้างสรรค์ที่มาจากปฏิสัมพันธ์ของกระบวนการที่ประกอบด้วย 1. วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากขอบเขตหรือองค์ความรู้ในสังคมนั้น (Domian) 2. บุคคลที่นำความคิดใหม่ไปสู่ขอบเขตของความรู้เดิม (Person) 3. ผู้เชี่ยวชาญในวงการหรือสาขาในขอบเขตนั้น (Field) เป็นผู้ที่มีความเข้าใจและสามารถให้เหตุและผลของนวัตกรรมดังกล่าวได้ องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้ก่อให้เกิดประสบการณ์และกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และการคิดสร้างสรรค์จนถึงปัจจุบัน สรุปพอสังเขปดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดด้านประสบการณ์ผู้บริโภค และประสบการณ์สร้างสรรค์

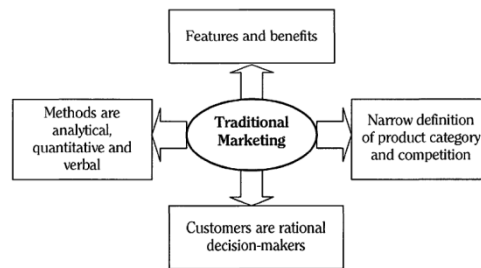
ขอบเขตและเนื้อหางานวิจัย	นักวิชาการ
<p>การตลาดเชิงประสบการณ์ Experiential Marketing</p>	<p>Erik Cohen (1979), KEVIN E. VOSS, ERIC R. SPANGENBERG, and BIANCA GROHMANN (1979), Bernd Schmitt (1999), Jaruwat Daengbuppha, Nigel Hemmington, and Keith Wilkes (2006), Michael Morgan (2006), LENA MOSSBERG (2007), J. R. Brent Ritchie, and Simon Hudson (2009), Serena Volo (2009), Bernd Schmitt and Lia Zarantonello (2015), Erosee Sthapit & Dafnis N. Coudounaris (2017)</p>
<p>เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ Experience Economy</p>	<p>B. Joseph Pine II and James H. Gilmore (1998), Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999), HAEMOON OH, ANN MARIE FIORE, AND MIYOUNG JEOUNG (2007), Tommy D. Andersson (2007), Mehmet Mehmetoglu & Marit Engen (2011), Donna Quadri-Felitti and Ann Marie Fiore (2012), Sandra Maria Correia Loureiro (2014)</p>
<p>การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Creative Tourism ประสบการณ์สร้างสรรค์ Creative Experiences และ นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ Creative Tourists</p>	<p>Greg Richards & Julie Wilson (2006), Greg Richards (2011), Greg Richards and Lénia Marques (2012), Lan-Lan Chang and Kenneth F. Backman (2012), Siow-Kian Tan, Shiann-Far Kung, Ding-Bang Luh (2013), Greg Richards (2014), Lan-Lan Chang, Kenneth F. Backman and Yu Chih Huang (2014), Siow-Kian Tan, Ding-Bang Luh, & Shiann-Far Kung (2014), Ana Cláudia Campos, Júlio Mendes, Patrícia Oom do Valle & Noel Scott (2015), Yi-Ju Lee (2015), Faizan Ali, Kisang Ryu & Kashif Hussain (2016), Wei-Li Hung, Yi-Ju Lee & Po-Hsuan Huang (2016)</p>

แนวคิดด้าน “ประสบการณ์ผู้บริโภค Consumer Experience” ได้รับการศึกษากันอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา ทางด้านการตลาด Schmitt (1999) ได้อธิบายถึง ประสบการณ์ของผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์ตราสินค้าและบริการ รวมทั้งการสร้างแบรนด์ ว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านการตลาดที่มุ่งเน้นไปที่ “ผู้บริโภค” โดยเฉพาะการศึกษาด้านทัศนคติของผู้บริโภคเกี่ยวกับการรับรู้ และความพึงพอใจในด้าน สินค้าและบริการ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการศึกษาด้านในมุมมองพฤติกรรมของผู้บริโภค แต่แนวคิดด้าน “ประสบการณ์” ได้รับความสนใจในเวลาต่อมา การทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้บริโภคไม่ใช่เพียงแค่ประโยชน์ในความเข้าใจว่า ผู้บริโภคสัมผัสผลิตภัณฑ์และแบรนด์อย่างไร ในทางกลับกัน นักการตลาดสามารถส่งมอบประสบการณ์ที่น่าสนใจและน่าจดจำสำหรับลูกค้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการวางตำแหน่งและสร้างความแตกต่างของตราสินค้าและผลิตภัณฑ์ท่ามกลางสภาพการแข่งขันที่ต้องเผชิญ ความคิดนี้ได้นำไปสู่การจัดการการตลาด ที่เรียกว่า “การตลาดเชิงประสบการณ์” (Experiential marketing) ซึ่งหนึ่งในแนวคิดหลักของการตลาดเชิงประสบการณ์ คือ คุณค่าที่ลูกค้าได้รับนั้นไม่ได้อยู่ที่ตัวสินค้าและบริการ หรือประโยชน์จากการใช้สินค้าและบริการนั้น หากแต่คุณค่าดังกล่าว อยู่ที่อารมณ์ความรู้สึก Hedonic และ ประสบการณ์เชิงองค์รวม Holistic Experiences ที่ลูกค้าได้รับ (Schmitt 1999) เช่นเดียวกับการนำเสนอตัวแบบการประเมินทัศนคติของผู้บริโภคโดยการวัดประสบการณ์ด้านความรู้สึกควบคู่กับประโยชน์จากการใช้งานต่อความตั้งใจในการซื้อสินค้าของ Voss, Spangenberg, & Grohmann 1979)

ขณะเดียวกัน ในการศึกษาเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ของ Pine & Gilmore (1999) อธิบายถึงคุณค่าทางเศรษฐกิจออกเป็น 4 ยุคด้วยกัน โดยในยุคแรก คือ ยุคของเศรษฐกิจสินค้าโภคภัณฑ์หรือสินค้าที่ไม่แตกต่างกัน (Commodity Economy) หลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจด้านการผลิตสินค้า (Goods or Manufacturing Economy) ที่ตอบรับความต้องการผู้บริโภคได้มากขึ้น หลังจากนั้น คุณค่าทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนรูปแบบไปสู่ยุคการให้บริการ (Service Economy) ซึ่งเป็นการเสนอคุณค่าโดยการส่งมอบบริการในลักษณะที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) และในปัจจุบัน สำหรับสังคมที่พัฒนาแล้วโดยส่วนใหญ่ กำลังก้าวเข้าสู่ยุคของเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ (Experiential Economy) เป็นการมอบคุณค่าเชิงประสบการณ์ที่น่าจดจำ (Memorable Experience) ให้แก่ผู้บริโภค โดยมุ่งเน้นประสบการณ์ความบันเทิง (Entertainment) และการศึกษา (Education) มากกว่าประโยชน์จากวิธีการใช้ (Functional Benefit) และประโยชน์ที่ได้จากการใช้งาน (Utilitarian Benefit) (Schmitt & Zarantonello 2015) ประสบการณ์ผู้บริโภคยังได้รับความสนใจในธุรกิจท่องเที่ยว Mossberg (2007) มองว่าการศึกษาดังกล่าว มักเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชม (Visiting) การพบเห็น (Seeing) การเรียนรู้ (Learning) ความสนุกสนาน (Enjoying) และการใช้ชีวิต (Living) ที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดด้านประสบการณ์ผู้บริโภค จากการนำเสนอทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ของ

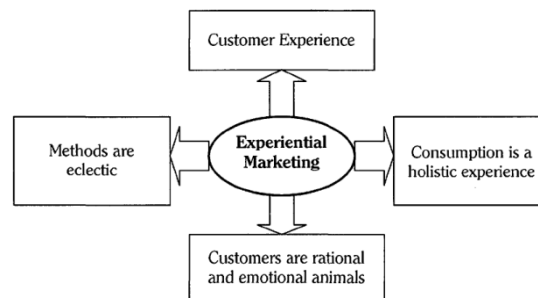
Daengbuppha, Hemmington, & Wilkes, (2006) โดยได้อ้างถึงการการศึกษาประสบการณ์การบริโภคในธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง (Cohen, 1979; Goulding, 2002; Holbrook and Hierchman, 1982; Jansen-Verbeke and van Rekom, 1996; Jewell and Crotts, 2001; and McKercher et al., 2002) การศึกษาดังกล่าวมุ่งเน้นที่ กระบวนการบริโภค รูปแบบการจูงใจ และการประเมินความพึงพอใจจากประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ดังนั้น ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ผู้บริโภค การตลาดเชิงประสบการณ์ เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ จึงมีความสัมพันธ์กันและสามารถนำมาต่อยอดในการศึกษาประสบการณ์นักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวได้

การศึกษาของ Schmitt (1999) ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง “การตลาดแบบดั้งเดิม Traditional Marketing” ในยุคอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนผ่านมุมมองเหตุและผลของผู้บริโภคในการใช้สินค้าและบริการ และการวิเคราะห์การแข่งขันในตลาด กับ “การตลาดแนวใหม่ Experiential Marketing” (เริ่มเข้าสู่ศตวรรษที่ 20) ที่เน้นข้อมูลข่าวสาร การสร้างแบรนด์ และวิวัฒนาการทางการสื่อสาร โดย Schmitt (1999) ได้ระบุลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันของการตลาดแบบดั้งเดิม กับ การตลาดเชิงประสบการณ์ (ภาพที่ 2.8 และภาพที่ 2.9) ระบุว่า “การตลาดแบบดั้งเดิม Traditional Marketing” จะมุ่งเน้นวิธีการใช้และประโยชน์จากการใช้งาน มีการแข่งขันอยู่ในวงแคบ เฉพาะกลุ่มสินค้าในหมวดเดียวกัน การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเป็นไปตามเหตุและผล โดยเป็นขั้นเป็นตอน อาทิเช่น ขั้นตอนที่ผู้บริโภคเกิดความต้องการ ขั้นตอนการหาข้อมูล ขั้นตอนการประเมินทางเลือก ขั้นตอนการซื้อ และขั้นตอนการบริโภคสินค้า วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นเชิงปริมาณและมักไม่อยู่ในบริบทหรือสถานการณ์จริงที่ผู้บริโภคดำเนินชีวิตอยู่เป็นกิจวัตร วิธีการของการตลาดแบบดั้งเดิมมีการมุ่งเน้นต่างกับการตลาดแนวใหม่ “การตลาดเชิงประสบการณ์ Experiential Marketing” ที่มีการมุ่งเน้นนำเสนอประสบการณ์ให้กับผู้บริโภค จากประสบการณ์ 5 ด้าน คือประสบการณ์จากสื่อประสาทสัมผัส และการรับรู้ (Sense) การสร้างทัศนคติหรือ ประสบการณ์ทางอารมณ์ความรู้สึก (Feel) ประสบการณ์ด้านความคิด (Think) ประสบการณ์ด้านพฤติกรรมตอบสนอง (Act) และประสบการณ์ด้านการสร้างความสัมพันธ์เกี่ยวโยงจากประสบการณ์ส่วนบุคคลสู่กลุ่มคนในสังคมระดับต่างๆ (Relate) ประสบการณ์จึงถือเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 2.9 แนวคิดการตลาดแบบดั้งเดิม Characteristics of Traditional Marketing

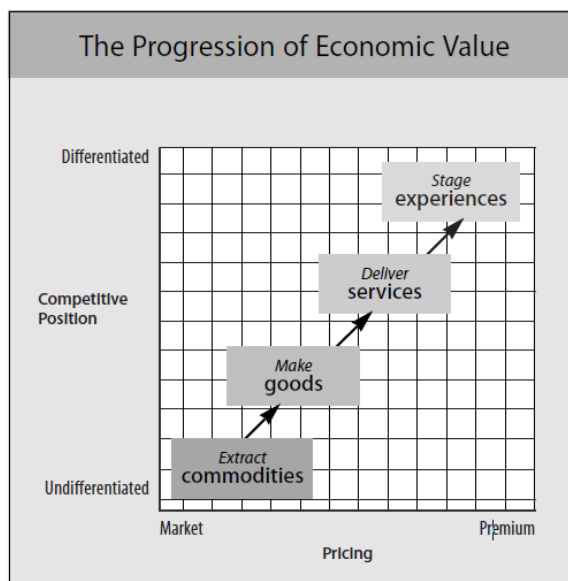
ที่มา: Bernd Schmitt (1999) Experiential Marketing

ภาพที่ 2.10 แนวคิดการตลาดเชิงประสบการณ์ Characteristics of Experiential Marketing

ที่มา: Bernd Schmitt (1999) Experiential Marketing

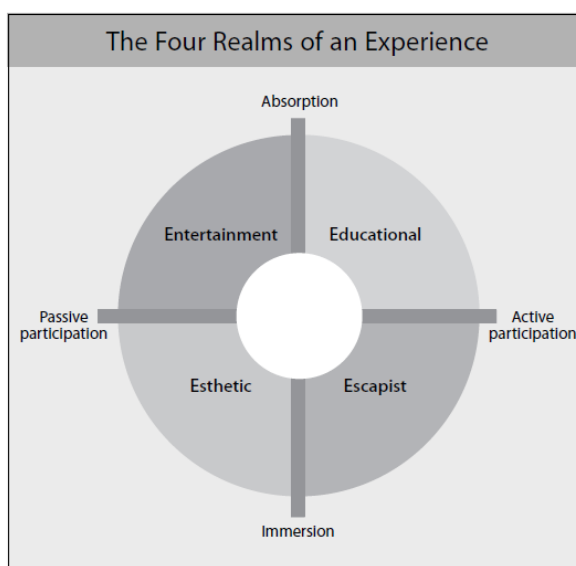
ขณะเดียวกัน Pine II & Gilmore (1998) ได้ชี้ให้เห็นถึงการนำเสนอคุณค่าทางเศรษฐกิจด้วยประสบการณ์ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางเศรษฐกิจ ในบทความเรื่อง Welcome to the Experience Economy “เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ Experience Economy” เป็นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นประสบการณ์โดยรวมของการบริโภคผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นยุคสุดท้ายของกระบวนการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ (The Progression of Economic Value) หลังจากยุคสินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity Economy) ยุคสินค้าอุตสาหกรรม (Goods or Production Economy) และยุคเศรษฐกิจการให้บริการ (Service Economy) ดังรูปภาพที่ 2.10

ภาพที่ 2.11 The Progression of Economic Value: Welcome to the Experience Economy
ที่มา: B. Joseph Pine II and James H. Gilmore (1998)

กระบวนการทัศน์ใหม่ในยุคเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ตามแนวคิดของ Pine & Gilmore (1999) ได้อธิบายถึงการมุ่งแสวงหาความแตกต่างทางด้านประสบการณ์ของผู้บริโภค เนื่องจากความคล้ายคลึงกันของสินค้าและบริการที่มีอยู่ ไม่สามารถสร้างความแตกต่างได้ในสายตาของผู้บริโภค จากความต้องการประสบการณ์และการจดจำที่แตกต่างนี้เอง ทำให้ธุรกิจต้องสร้างคุณค่าใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์ให้แก่สินค้าและบริการของตน โดยยังรักษาคุณภาพการใช้งานให้คงเดิม (Oh, Fiore, and Jeoung 2007) จากคุณค่าเชิงเศรษฐกิจดังกล่าวนี้เอง Pine & Gilmore (1999) ได้เสนอแนวคิดขอบเขตหรือมิติทางด้านประสบการณ์ (ภาพที่ 2.11) ซึ่งถูกกำหนดให้ขึ้นอยู่กับระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางด้านประสบการณ์ของผู้บริโภคต่อคุณค่าที่ธุรกิจนำเสนอ ซึ่งปรากฏเป็นมิติหลักในแกนนอนและแกนตั้ง มิติแกนนอน คือ รูปแบบของการมีส่วนร่วมเชิงรุก Active Participation ซึ่งตัวผู้บริโภคเองจะมีส่วนในการสร้างบริการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น ในขณะที่ การมีส่วนร่วมเชิงรับ Passive Participation ผู้บริโภคเป็นเพียงผู้รับบริการเท่านั้น ส่วนมิติแกนตั้ง คือ ความเชื่อมโยงของผู้บริโภคต่อสภาพแวดล้อมของการให้บริการหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง การมีสมาธิแน่วแน่หรือการซึมซับ Absorption อยู่กับกิจกรรมหรือสิ่งที่ธุรกิจนำเสนอจะทำให้ผู้บริโภคมีความบันเทิง หรือเกิดการเรียนรู้ ขณะที่ Immersion คือการหมกหมุ่นด้านจิตใจอย่างไม่รู้สึกรู้สีกตัวต่อกิจกรรม และสภาพแวดล้อมที่ธุรกิจได้เสนอคุณค่าแก่ผู้บริโภค จะสร้างประสบการณ์ในรูปแบบสุนทรีย์ภาพกับการหลีกเลี่ยงจากชีวิตเดิมๆ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมด้านจิตใจในเชิงรับและเชิงรุก มิติทั้ง 4 ด้านประกอบด้วย มิติที่หนึ่ง ด้าน “ความบันเทิง Entertainment” เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีส่วนร่วม

ร่วมเชิงรับ และเกิดการซึมซับในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินจากการรับรู้ในสิ่งนั้น มิติที่สอง ด้าน “การศึกษา Educational” เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีสมาธิแน่วแน่กับการมีส่วนร่วมในเชิงรุก หรือ เป็นผู้กระทำ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรมนั้น มิติที่สาม “การหลีกหนีจากชีวิตประจำวัน Escapist” เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความหมกหมุ่นด้านจิตใจและเป็นผู้กระทำหรือมีส่วนร่วมในเชิงรุกจนทำให้รู้สึกถึงการหลุดพ้นจากสิ่งเดิมๆ มิติที่สี่ ด้าน “ความสุนทรีย์ Esthetic” เกิดเมื่อบุคคลมีความหมกหมุ่นด้านจิตใจ และ มีส่วนร่วมในเชิงรับ จึงทำให้เกิดสุนทรีย์ภาพ เกิดความมั่งคามต่อสิ่งที่ได้พบเห็นและได้สัมผัส

ภาพที่ 2.12 ขอบเขตของการเกิดประสบการณ์ตามแนวคิดของ Pine และ Gilmore

ที่มา: B. Joseph Pine II and James H. Gilmore (1998):

Welcome to the Experience Economy

CHULALONGKORN UNIVERSITY

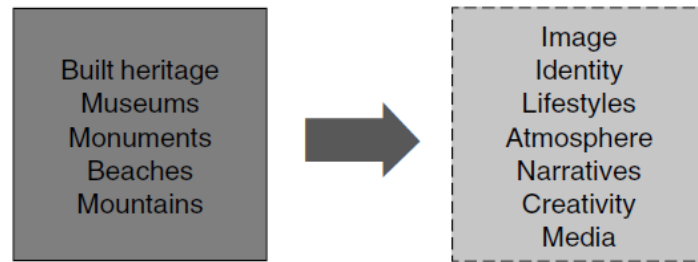
อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ผู้บริโภคอาจเกิดขึ้นได้มากกว่าหนึ่งมิติ โดยหากธุรกิจนำเสนอกลยุทธ์โดยการนำเอาแนวคิดดังกล่าวมาผสมผสานกันได้อย่างลงตัว จะก่อให้เกิดประสบการณ์องค์รวมที่ดีที่สุดของผู้บริโภค (Pine & Gilmore 1999) แนวคิดดังกล่าวได้รับความสนใจจากนักวิชาการและนักวิจัยที่ศึกษาด้านประสบการณ์เป็นอย่างมาก และถูกนำมาต่อยอดงานวิจัยอย่างแพร่หลายจนถึงทุกวันนี้ (Haemoun Oh, Ann Marie Fiore, & Miyoung Jeoung 2007; Mehmet Mehmetoglu & Marit Engen 2011; Donna Quadri-Felitti & Ann Marie Fiore 2012 and Sandra Maria Correia Loureiro 2014)

2.2.2 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

Richards and Raymond (2000) อธิบายความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Creative Tourism” ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการมีส่วนร่วมและเรียนรู้ประสบการณ์ผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทาง โดยในเวลาต่อมา จากการเตรียมการประชุม ของ องค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Educational, Scientifics and Cultural Organization: UNESCO) ที่จะจัดขึ้นที่ Santa Fe International Conference on Creative Tourism ในปี 2008 ได้สรุปความหมายในงานประชุมเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ โดยให้นิยามความหมายไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” คือ การเดินทางที่มุ่งหาประสบการณ์จริงแท้ และการมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนผู้อยู่อาศัยผู้สร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น (UNESCO, 2006) ในปีถัดมา Raymond (2007) ได้ปรับปรุงความหมายใหม่ที่หลังจากที่ได้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเทศนิวซีแลนด์ ไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” คือ รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ให้ความรู้สึกที่แท้จริงของวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านการฝึกอบรมอย่างไม่เป็นทางการ การลงมือปฏิบัติ ผ่านประสบการณ์คิดสร้างสรรค์ โดยการเรียนรู้เชิงปฏิบัติเกิดขึ้นในสถานที่จริงพร้อมกับการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนในท้องถิ่น (Greg Recharads, 2011, P 1237) จะเห็นได้ว่า จากนิยามแรก ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของการสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว โดยผ่านการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมอันมีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความจดจำ ประทับใจ และท้ายที่สุดจะมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ที่ได้ท่องเที่ยว ในขณะที่นิยามที่ปรับเปลี่ยนใหม่ จะเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับคุณค่าขององค์กรยูเนสโก ที่เน้นย้ำถึงความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน (Hosts and Guests) ผ่านประสบการณ์ทางวัฒนธรรมจริงแท้ โดยนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ศิลปะ และมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งจึงเห็นได้ว่า มีฐานความคิดที่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวแบบเดิม เช่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่นักท่องเที่ยวเป็นเพียงแต่ผู้เฝ้าชมอยู่ห่าง ๆ แต่ไม่ได้ลงไปเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงสำหรับในประเทศไทย โดยคณะทำงาน โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (สุดแดนและคณะ, 2555) ได้นิยามความหมายไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม” (สุดแดนและคณะ, 2555)

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอจะสรุปความหมาย การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ไว้ได้ดังนี้ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Creative Tourism” เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว (Guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (Host) ส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผ่านประสบการณ์ที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (Authentic-active Participation) ซึ่งรูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ จะเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของตนไปร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความจดจำ-ประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว (Understanding Specific Cultural of the Place)

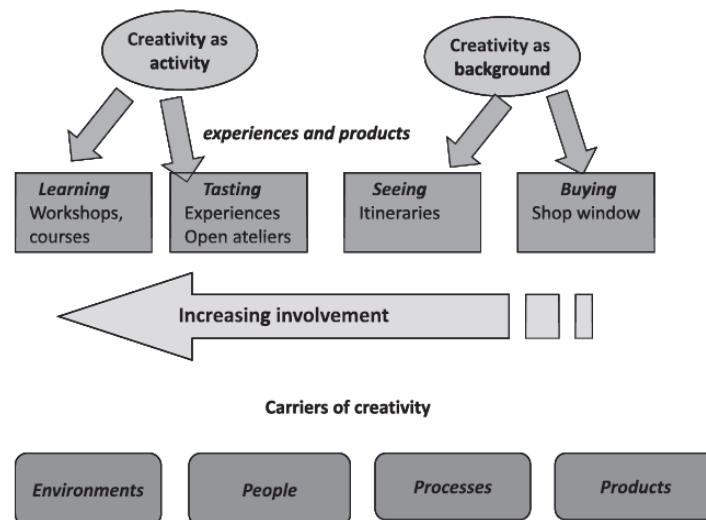
การแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่ต่างอะไรกับอุตสาหกรรมอื่นที่ประสบภาวะการแข่งขันอย่างรุนแรง สภาวะการดังกล่าวเป็นตัวบังคับให้อุตสาหกรรมเคลื่อนย้ายการนำเสนอห่วงโซ่คุณค่าเดิมไปสู่การพัฒนาคุณค่าใหม่ (Pine & Gilmore 1999) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเห็นได้ชัดจาก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม Cultural Tourism ซึ่งมีการเสนอสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกมาเกินกว่าความต้องการในตลาด (Richards, 1996) ก่อให้เกิดแรงผลักดันด้านการแข่งขันและความต้องการทางเลือกใหม่ของนักท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในหลายประเทศซบเซาลง Russo (2002) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามมา คือการเลื่อนไหลของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเกิดกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพสร้างสรรค์ขึ้น (D'Auria, 2009) ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่มีความยืดหยุ่นและยากที่จะลอกเลียนแบบได้ (Alvarez, 2010) กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบสำคัญของ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ก็คือ การมีส่วนร่วม (participative) ประสบการณ์จริงแท้ (authentic experience) ซึ่งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาศักยภาพและทักษะ ในการสร้างสรรค์ผ่านสัมพันธภาพกับคนในท้องถิ่น และเชื่อมโยงสู่วัฒนธรรมของชุมชน รูปแบบดังกล่าวนี้ ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิม จากการเป็น “ผู้รับ (passive)” ไปสู่รูปแบบใหม่ “การเข้ามามีส่วนร่วม (active)” ของนักท่องเที่ยว หรืออาจอธิบายได้ว่า เป็นการเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible cultural heritage) อันได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถาน การเยี่ยมชมศิลปะพิพิธภัณฑน์ กลายมาเป็นความต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ intangible cultural tourism เช่น การเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว การได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนโดยใช้ชีวิตร่วมกัน ได้เรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว ความนิยมดังกล่าวเป็นสาเหตุให้มีการศึกษาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ซึ่งเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ creative tourism (Greg Richards, 2011)

ภาพที่ 2.13 The shift from tangible to intangible tourism resources.

ที่มา: Richards and Wilson (2007): *Tourism, Creativity, and Development*, p 18.

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ไม่เพียงต้องการพัฒนา ศักยภาพสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเท่านั้น ด้านจุดหมายปลายทางหรือชุมชนก็จำเป็นต้องเพิ่ม ศักยภาพการสร้างประสบการณ์เฉพาะท้องถิ่นเช่นกัน หมายความว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น จุดหมายปลายทางจำเป็นจะต้องพัฒนามุมมองของการคิดสร้างสรรค์ หรือกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยง กับสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ (Greg Richards, 2011) แนวคิดใหม่ของรูปแบบการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ เป็นการตอบสนองพฤติกรรมและความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของนักท่องเที่ยว (ดัง ภาพที่ 2.14)

ภาพที่ 2.14 Model of Creative Tourism

ที่มา: Richards (2011): *The state of the art*, p 1239.

ซึ่งในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น นักท่องเที่ยวจะเป็นเพียง “ผู้รับ (Passive)” ทำได้เพียงมองดูวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ หรือวัฒนธรรมของท้องถิ่นผ่านทางสายตา การเยี่ยมชม และการซื้อของที่ระลึกเท่านั้น แต่ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ระดับของการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวจะมีมากขึ้น นักท่องเที่ยว “เข้ามามีส่วนร่วมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว (Active)” ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความสนใจของตัวบุคคล เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเองและกับชุมชน ได้ซึมซับประเพณีวัฒนธรรมอันเป็น “เอกลักษณ์ Identity” ของแต่ละท้องถิ่น ทำให้การท่องเที่ยวเต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา และสร้างศักยภาพสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการต่อยอดให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์เกิดแรงจูงใจในการมาเยือนสถานที่ใหม่อีกครั้ง ความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวนั้น Richards and Wilson (2006) ได้อธิบายโดยการระบุแนวโน้มสำคัญที่ก่อให้เกิดศักยภาพสร้างสรรค์ในการท่องเที่ยวไว้ คือความไม่พอใจกับรูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานและ การพักผ่อน ความต้องการพัฒนาศักยภาพตนเองของนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ความต้องการค้นหาประสบการณ์ที่จริงแท้และการปฏิเสธสิ่งเดิมๆ การค้นหาความหมายของเรื่องราว ประวัติ และอัตลักษณ์ของจุดหมายปลายทาง และความสนใจในรูปแบบการท่องเที่ยวที่แสดงออกถึงความสร้างสรรค์ ปัจจัยเหตุของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นที่มาของการศึกษางานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น (Greg Richards and Lénia Marques 2012; Lan-Lan Chang and Kenneth F. Backman 2012; Siow-Kian Tan, Shiann-Far Kung, Ding-Bang Luh 2013; Greg Richards 2014; Lan-Lan Chang, Kenneth F. Backman and Yu Chih Huang 2014; Siow-Kian Tan, Ding-Bang Luh, & Shiann-Far Kung 2014; Yi-Ju Lee 2015; Faizan Ali, Kisang Ryu & Kashif Hussain 2016; and Wei-Li Hung, Yi-Ju Lee & Po-Hsuan Huang 2016) จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและกระบวนการที่ทำให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ Greg Richards, (2011) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับการคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและควรได้รับการระบุเข้าในระบบการศึกษาด้าน "การคิดสร้างสรรค์ในการท่องเที่ยว" อีกด้วย

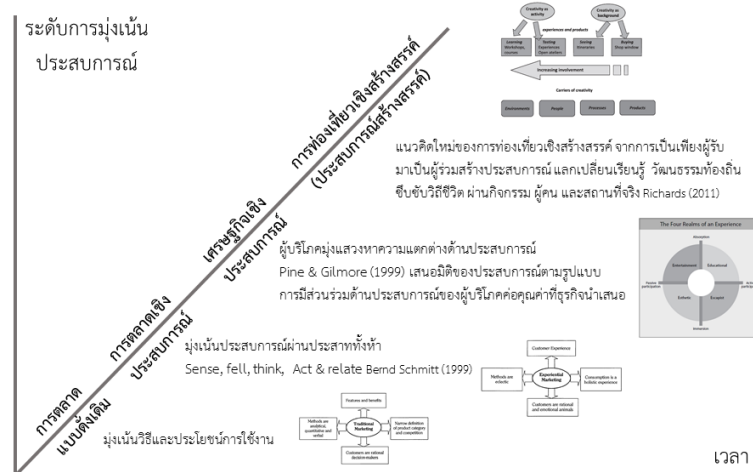
จากการศึกษาของ (Tan, Kung, & Luh 2012) ในเรื่องของเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ Experience Economy องค์ประกอบด้าน educational และ escapist ต่างก็ต้องการมีส่วนร่วมในเชิงรุก active participation เช่นกัน จึงมีคำถามว่า ประสบการณ์ในส่วนนี้แตกต่างอย่างไรกับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการสร้างสรรค์ที่แท้จริงเป็นอย่างไร ประสบการณ์ที่แตกต่างและจะเป็นประสบการณ์สร้างสรรค์ได้ก็ต่อนักท่องเที่ยวต้องมีส่วนร่วมสร้าง ออกแบบ เลือกรส และสะท้อนถึงกิจกรรมนั้น ไม่ใช่แค่เพียงมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนในกิจกรรมเท่านั้น เพราะกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ล้วนแล้วแต่สร้างประสบการณ์ที่มีความหมายได้ทั้งสิ้น แต่อะไรคือประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ และการสร้างสรรค์นั้นมาจากไหน Richards (2001) แสดงให้เห็นว่า

การนำเสนอรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดขึ้นมากมายอย่างต่อเนื่อง ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การผลิตซ้ำ serial-reproduction การใช้ทรัพยากรเชิงวัฒนธรรมโดยการนำเสนอด้วยวิธีการเดิมๆ มีมากจนกระทั่งเกินความต้องการของนักท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการแข่งขันกันเองของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเหล่านั้น แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยอาศัยรูปแบบทางวัฒนธรรมเดิมๆ ไม่สามารถสร้างความแตกต่าง และ เอกลักษณ์แก่สถานที่ท่องเที่ยวให้ปรากฏแก่สายตาของนักท่องเที่ยวได้

“การสร้างสรรค์” ได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการวางแผนกลยุทธ์ นโยบาย ในหลากหลายอุตสาหกรรม creative class, creative cities, creative network, creative industries ไม่เว้นแม้แต่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว creative tourism “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” การใช้แนวคิด “การสร้างสรรค์” เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมีกระบวนการอย่างไร เมื่อนักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับ (receiver) ผลิตภัณ์ท์และบริการจากผู้ให้บริการท่องเที่ยว มาเป็นผู้ร่วมสร้าง (co-creator) ประสบการณ์ (co-producer of experiences) บทบาทที่เปลี่ยนไปของนักท่องเที่ยวนี้เองเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ใช้ความสามารถในการเรียนรู้ และ พัฒนาศักยภาพสร้างสรรค์ ในรูปแบบที่เขาต้องการผ่านการร่วมสร้างสรรค์ กับ คนท้องถิ่นในบริบทของความดั้งเดิมของสถานที่ท่องเที่ยว (Richards, 2001)

Richards & Wilson (2006) ระบุว่า “ประสบการณ์สร้างสรรค์ในการท่องเที่ยว” มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในเชิงรุกมากกว่าการเรียนรู้ในเชิงรับ โดยกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประสบการณ์สร้างสรรค์จะให้ประโยชน์ในแง่ของความรู้ความชำนาญเฉพาะท้องถิ่น มีความเข้าใจในประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น Hung, Lee & Huang (2016) เห็นด้วยกับแนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ของ Pine II and Gilmore (1998) ว่าในยุคของเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ องค์กรธุรกิจต่างมุ่งสร้างความทรงจำที่ดีให้แก่ลูกค้า เช่นเดียวกับธุรกิจท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวสู่การสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยผู้คนท้องถิ่น และความแท้ดั้งเดิมของสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์แท้จริงเมื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยใช้ศักยภาพของตนเองผสมผสานกับจินตนาการสร้างสรรค์ชิ้นงานขึ้นมา ประสบการณ์ดังกล่าวจึงยากที่จะลอกเลียนแบบเหมือนการนำเสนอคุณค่าผลิตภัณ์ท์และบริการดังเช่นในอดีต (Richards & Wilson, 2006) แนวคิดประสบการณ์สร้างสรรค์ creative experience ยังมีส่วนสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เมืองสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

แนวคิดของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Creative Tourism การตลาดเชิงประสบการณ์ Experiential Marketing เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ Experience Economy และประสบการณ์สร้างสรรค์ Creative Experience มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน (Oh, Fiore, and Jeoung 2007) และได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาการรับรู้ และแนวโน้มการแสดงพฤติกรรมในอนาคตด้านการตลาด ขณะเดียวกันด้านการท่องเที่ยว ได้มีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติและการรับรู้ในมุมมองของนักท่องเที่ยว โดยมีตัวชี้วัดความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเพื่อประเมินความพึงพอใจ ความตั้งใจในการบอกต่อหรือการกลับมาเยือนใหม่เช่นเดียวกัน การศึกษาด้านประสบการณ์นักท่องเที่ยวจากแนวคิดการตลาดเชิงประสบการณ์ และเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้นจากนักวิชาการ นักวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และเริ่มมีผู้ให้ความสนใจและศึกษาอย่างจริงจังเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เน้นประสบการณ์สร้างสรรค์ จนเป็นที่มาของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Creative Tourism ที่มุ่งเน้นประสบการณ์พิเศษของนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์นั่นเอง หากพิจารณาการศึกษาและงานวิจัยด้านประสบการณ์ของผู้บริโภคตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะทำให้สามารถมองเห็นวิวัฒนาการได้ดังภาพที่ 2.15

ภาพที่ 2.15 วิวัฒนาการประสบการณ์ผู้บริโภค

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับการศึกษาและพัฒนาหลากหลายทศวรรษ จากการศึกษาวรรณกรรมที่ผ่านมาผู้วิจัยได้จัดกลุ่มตามลักษณะการมุ่งเน้นโดยแบ่งออกได้เป็น 3 มุมมอง คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านผลกระทบต่อความยั่งยืนอันประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยส่วนใหญ่มักได้รับการศึกษาค้นคว้าด้านการผลิตหรือด้านผู้ให้บริการมากกว่าการศึกษาใน

มุมมองความต้องการของผู้รับบริการหรือนักท่องเที่ยว ในขณะที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและมีวิวัฒนาการ จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเดิมๆ สู่ความต้องการประสบการณ์ใหม่ของนักท่องเที่ยว จนก่อให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ของการท่องเที่ยว เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวเห็นได้จาก การให้ความสนใจเป็นอย่างมากจากหลากหลายประเทศต่อการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative tourism) ที่นักวิชาการหลายท่านระบุว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนามาจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (culture tourism) ความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าว เกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ที่ต้องการสัมผัสประสบการณ์เชิงรุก (active participation) ในการมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) และ การสร้างคุณค่าร่วม (co-creation) ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นของจุดหมายปลายทางตามที่ตนสนใจ เพื่อพัฒนาศักยภาพสร้างสรรค์และเป็นผู้ร่วมสร้างประสบการณ์ดังกล่าว มากกว่าการสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบเดิม ๆ (passive participation)

โดยทั่วไปแนวคิดเกี่ยวกับ การคิดสร้างสรรค์ มักได้รับการศึกษาจากมุมมองของ ศิลปินสร้างสรรค์ เช่นการศึกษาพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน กระบวนการสร้างสรรค์การออกแบบผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกิจกรรมสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้อย่างไร การชี้วัดการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือผลงานต่างๆ จากผู้ออกแบบจะกระทำกันอย่างไร มุมมองต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นมุมมองจากฝ่ายผลิตหรือผู้ให้บริการ อีกด้านหนึ่งของมุมมองผู้รับบริการ ถึงแม้จะมีผู้ให้ความสนใจอยู่บ้างแต่ยังคงมีจำนวนน้อย ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน การศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรได้รับความสนใจจากทั้งมุมมองผู้ให้บริการและผู้รับบริการ จากผู้มีส่วนได้เสียรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีพื้นฐานจากทฤษฎีการมีส่วนร่วม ประสบการณ์จริงแท้ (authentic experiences) การพัฒนาศักยภาพสร้างสรรค์ (creative potential) และการพัฒนาทักษะความสามารถ (skill development) โดยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว (ผู้รับบริการ) กับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น (everyday of life) ประเพณีวัฒนธรรม (local culture) และ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น (physical environment) ความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากการสร้างสรรค์จากทรัพยากรท้องถิ่น (ผู้คนในท้องถิ่น วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม) ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น เกิดเป็นผลงานที่เกิดจากการสร้างคุณค่าร่วมกัน (Co-creation) ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรากฐานของการคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ที่ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แตกต่างจากการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นๆ Greg Richards เชื่อว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีศักยภาพมากกว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเราสามารถเพิ่มคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยวได้จากการคิดสร้างสรรค์ แหล่งท่องเที่ยวสามารถพัฒนาสินค้าบริการ

ใหม่ๆ ได้จากการคิดสร้างสรรค์ได้โดยไม่ต้องเสียเวลานานในการพัฒนา ทรรศการสร้างสรรค์มีความยั่งยืนและสามารถเคลื่อนย้ายการใช้งานจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้ การศึกษากระบวนการพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงควรได้รับศึกษาโดยสมบูรณ์จากมุมมองทั้งสองด้าน อันประกอบด้วย มุมมองการพัฒนาศักยภาพสร้างสรรค์ของทั้งผู้ให้บริการหรือผู้มีส่วนสนับสนุนการให้บริการท่องเที่ยว และของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นผู้รับบริการควบคู่กัน การศึกษานานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อเติมเต็มช่องว่างที่เกิดขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยจะมุ่งเน้นไปที่ศักยภาพสร้างสรรค์ของผู้ให้และผู้รับของรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะสามารถอธิบายคำถามดังต่อไปนี้ หลังเสร็จสิ้นการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์แตกต่างกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นอย่างไร อะไรคือองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญของกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ “ประสบการณ์สร้างสรรค์” คืออะไร และมีความแตกต่างอย่างไรจาก “ประสบการณ์ท่องเที่ยวทั่วไป” ประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเกิดขึ้นได้อย่างไรในกระบวนการสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชน นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์อย่างไรในบริบทที่แตกต่างกันของวัฒนธรรมทางสังคมของแต่ละพื้นที่ และทำที่สุตรูปแบบกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร

ขั้นตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สร้างสรรค์ในการท่องเที่ยว กับ ทฤษฎีการเรียนรู้ (The relation between creative experience in tourism and learning theory) และกรอบแนวคิดงานวิจัย

งานวิจัยของ Siow-KianTan, Shiann-FarKung, and Ding-BangLuh (2012) ชื่อ A model of ‘creative experience’ in creative tourism ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สร้างสรรค์ กับ การเรียนรู้ไว้อย่างเด่นชัด โมเดลดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 2 ด้าน คือ ‘Inner reflections’ ประกอบด้วย 3 อิม ได้แก่ ด้านการตระหนักรู้ (consciousness/ awareness) ด้านความต้องการ (needs/ motivations) และ ด้านความสามารถสร้างสรรค์ (creativity) องค์ประกอบที่สอง คือ ‘Outer interactions’ เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ (Learning and interaction) ผ่านทาง สภาพแวดล้อม (environment) ผู้คน (people) และ กิจกรรม (activity) (Tan, Kung, & Luh, 2013) พื้นฐานของการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จาก 2 กระบวนการ จากการศึกษาของ Knud Illeris, (2009) ใน The two basic processes and the three dimensions of learning อธิบายว่าการเรียนรู้เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ กระบวนการทางกายภาพ และ กระบวนการทางด้านอารมณ์ กับกระบวนการทางสังคม นอกจากนี้ Ana Cláudia Campos, Júlio Mendes, Patrícia Oom do Valle & Noel Scott (2015) อธิบายถึงรูปแบบการเกิดประสบการณ์นักท่องเที่ยว ขณะมีส่วนร่วมเชิงรุกกับ

สภาพแวดล้อมหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย กระบวนการทางจิตวิทยาภายในที่เกิดจากการมีส่วนร่วมเชิงรุกทั้งด้านร่างกายและจิตใจ physical และ mental และองค์ประกอบภายนอกที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์นักท่องเที่ยวในด้านกายภาพ สังคม และด้านองค์กร

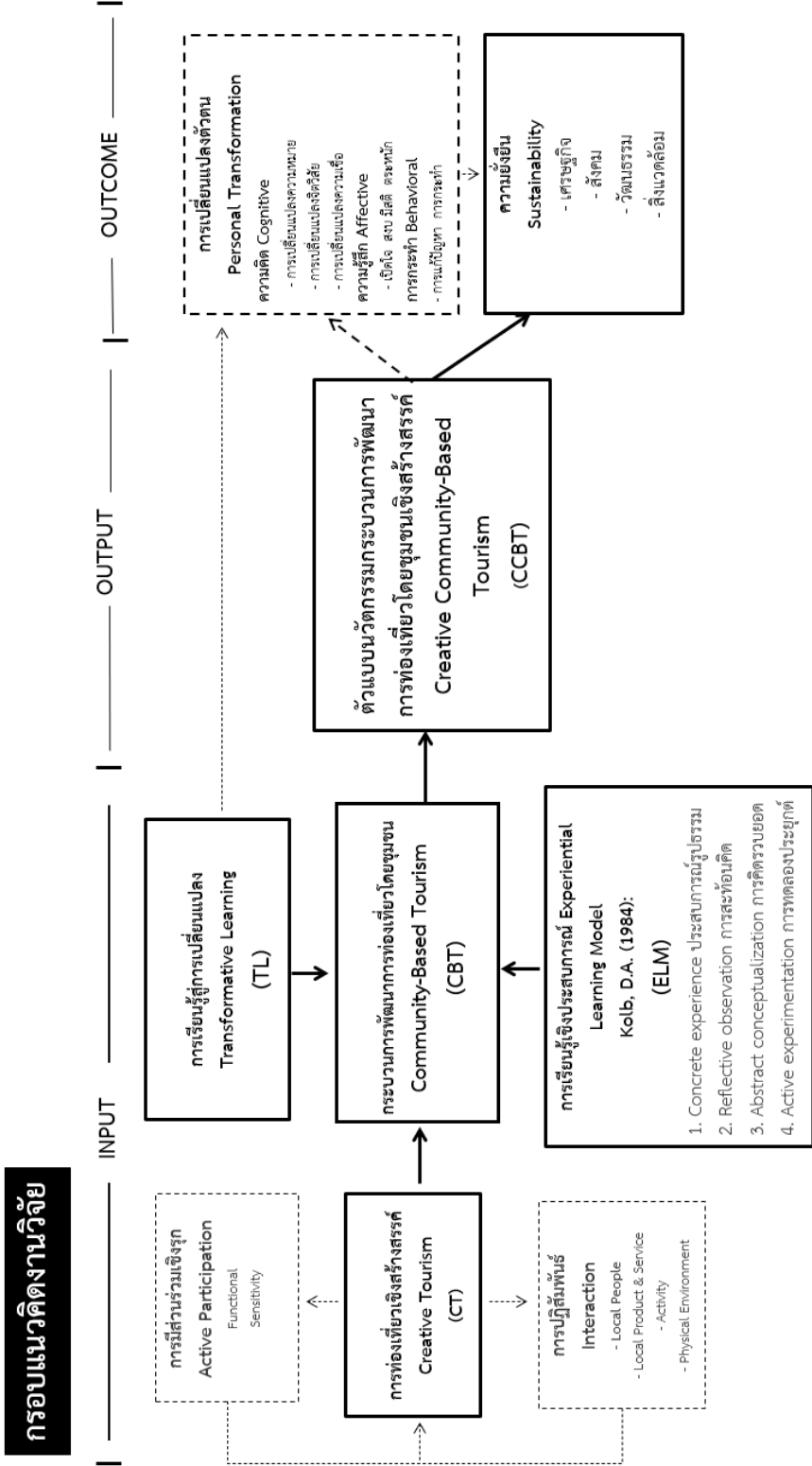
การศึกษาด้านการเรียนรู้ตั้งแต่อดีต มักเน้นการให้ความรู้และการสร้างทักษะเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบัน การเรียนรู้ได้ครอบคลุมไปสู่มิติของการนึกคิด มิติของอารมณ์ความรู้สึก และมิติทางสังคม (Knud, 2009) การเรียนรู้ของมนุษย์ อาจจำแนกได้เป็น 2 แบบ แบบแรก ได้แก่ การเรียนรู้พื้นฐานทั่วไป (basic learning) เป็นการเรียนที่มุ่งให้รู้ ได้ผลเป็นข้อความรู้ จดจำข้อมูลได้ สามารถนำข้อมูลที่จดจำไว้นั้นบอกผู้อื่นได้ โดยบอกข้อมูลได้เป็นส่วนๆ แต่ไม่เข้าใจถึงความหมายที่ลึกซึ้งของข้อมูล ส่วนการเรียนรู้อีกประเภทหนึ่งได้แก่ การเรียนรู้เชิงลึก (deep learning) เป็นการเรียนจนเกิดเข้าใจ ความหมายของข้อมูลอย่างถ่องแท้ มองเห็นความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์กับชีวิตได้ (Palgrave Macmillan; 2009) เมื่อก้าวในแง่ระดับความลึกซึ้งของผลการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบลึกทำให้ผู้เรียนได้รับผลการเรียนรู้ถึงระดับความรู้ (knowledge) ไม่ใช่ได้เพียงระดับข้อมูล (data หรือ information) ซึ่งเป็นข้อรู้เพียงว่าอะไรเป็นอะไร แต่สามารถรู้สึกถึงระดับที่ทำให้เข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง เห็นความหมายของเรื่อง และเห็นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยต่างๆ ได้อย่างชัดเจน จึงทำให้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตได้ดี และหากพัฒนาการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปอีก อาจทำให้เกิดผลการเรียนรู้ได้ถึงระดับ ปัญญา (intellectual) ซึ่งจะมีผลต่อจิตใจและพฤติกรรม ทำให้สามารถนำสิ่งที่รู้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตได้อย่างสูงสุด กระบวนการเรียนรู้ โดยนิยามของ Peter Jarvis, (2004) เป็นการผสมผสานระหว่าง กระบวนการกายภาพ ได้แก่ (ยีน กายภาพ และชีวภาพ) กระบวนการทางจิตใจ ได้แก่ (ความรู้ ทักษะ ทักษะคนดี คุณค่า อารมณ์ ความเชื่อ ความรู้สึก) และกระบวนการด้านประสบการณ์ทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของปัจเจกบุคคล การเรียนรู้ กับ การเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล มีความสอดคล้องกันกับ ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ของศาสตราจารย์ แจ็ค เมซิโรว์ Jack Mezirow, (1978) อธิบายว่า การสร้างความหมาย เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งหมด การเรียนรู้เป็นกระบวนการตีความประสบการณ์เดิมของตนแล้วสร้างความหมายใหม่ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงระดับการรับรู้ของบุคคลจากภายใน ทำให้เกิด 'perspective transformation' หรือ การปรับกระบวนการรับรู้ใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นได้ 3 มิติ คือ การเปลี่ยนแปลงความคิดความเข้าใจ cognitive การเปลี่ยนแปลงเชิงอารมณ์ความรู้สึก affective และการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม behavioral ของผู้เรียนในอนาคตได้อย่างยั่งยืน (Garrett A. Stone & Lauren N. Duffy, 2015) กระบวนการตีความจากประสบการณ์เดิมแล้วสร้างความหมายใหม่ มีความสอดคล้องกับกระบวนการสะท้อนคิด จาก วงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ของ Kolb and fry,

(1975) การเรียนรู้ของมนุษย์ต้องมีการลงมือทำ และจะต้องมีส่วนประกอบของการสะท้อนคิด reflection และเมื่อถึงจุดหนึ่ง มนุษย์เราจะพยายามวิเคราะห์ และสรุปหลักการของตนเองขึ้นมา

กระบวนการจัดการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติ active learning จึงเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวนักวิจัย มีความเห็นว่า การศึกษากระบวนการการเรียนรู้และผลกระทบต่อนักท่องเที่ยว น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์นักท่องเที่ยวได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากแนวคิดทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ได้นำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดงานวิจัย เรื่อง ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ได้ดังภาพ 2.16

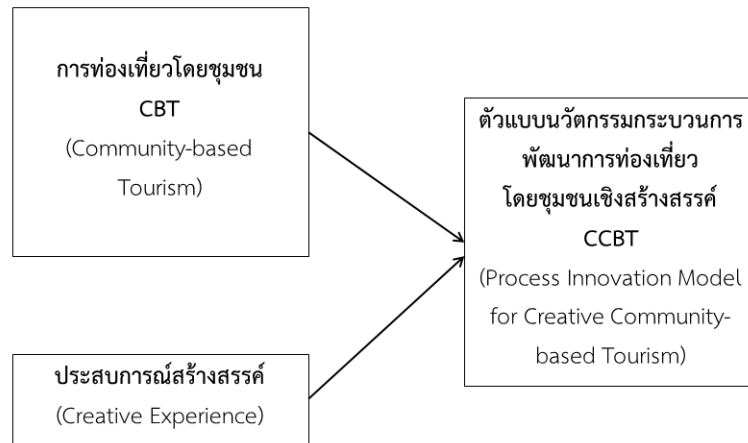

ภาพที่ 2.16 กรอบแนวคิดงานวิจัย นวัตกรรมกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะและแนวทางที่สามารถนำไปพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรมและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์คือ

ภาพที่ 3.1 : การวิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative Research

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
 - 1.1 ศึกษาองค์ประกอบ และ กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 1.2 ศึกษาองค์ประกอบ และ รูปแบบของประสบการณ์สร้างสรรค์จากการท่องเที่ยว
2. เพื่อพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
3. เพื่อศึกษาการยอมรับในการนำนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์
4. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

งานวิจัย ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เป็น การพัฒนาองค์ประกอบ และ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิง สร้างสรรค์ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาพัฒนารอบแนวคิดงานวิจัย เพื่อ พัฒนาแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริง เมื่อได้ข้อมูลจนครบถ้วนจึงนำมาทำการ วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยการจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูล (Typological analysis) ในระดับจุลภาค และระดับมหภาค หลังจากนั้นจึงผลการวิเคราะห์ที่ไปพัฒนาเป็นตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนวัตกรรมดังกล่าวจะถูกนำไปทดสอบการยอมรับในการนำ นวัตกรรมไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมาย ด้วยทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของ Everett M. Rogers (1971) แล้วจึงนำไปทดสอบกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อศึกษาการยอมรับในการนำนวัตกรรมไป ใช้ประโยชน์ และศึกษาการใช้ประโยชน์จากนวัตกรรม ตามลำดับ ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะดำเนินงานวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา 4 ข้อ ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ขั้นตอนการวิจัย

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	วิธีการเก็บข้อมูล	การตรวจสอบเชิงเนื้อหา	ผู้ให้บริการ supply-side (กลุ่มชุมชน)	ผู้ใช้บริการ demand-side (กลุ่มนักท่องเที่ยว)	ผู้สนับสนุน support-side (กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ)
1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์				ผู้นำ (10) และแกนนำ (15)	นักท่องเที่ยว (30)	ภาครัฐ (5) ภาคเอกชน (ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว) (5) นักวิชาการ (5)
1.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้วิจัย	การพบพจนวรรณกรรม	นักวิชาการ (3)			(3)
1.2 ศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบประสบการณ์สร้างสรรค์จากการท่องเที่ยว	ผู้วิจัย	การพบพจนวรรณกรรม	นักวิชาการ (3)			(2)

ผลลัพธ์ : กรอบแนวคิด การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์						
2.เพื่อพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์	การจดบันทึกแบบสังเกต	การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	เกณฑ์ ความหลากหลายของภูมิภาค สถานที่ กลุ่มตัวอย่าง และ	✓ (50)	✓ (5)	✓ (5)
	การบันทึกภาพ	การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth-interview) ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง	ช่วงเวลาที่เกิดขึ้น (5 ภูมิภาค 10 จังหวัด 11 ชุมชน)	✓ ผู้นำ (13) แกนนำ (10)	✓ (20)	✓ (5)
	การจดบันทึกการบันทึกเสียง	การสนทนากลุ่มย่อย (small group interview) ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง	(กลุ่มชุมชน กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ)	✓ แกนนำ (7)	✓ (13)	
	การบันทึกภาพ		นักท่องเที่ยว และกลุ่ม (ฤดูกาลท่องเที่ยว และนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ตั้งแต่ มิถุนายน พ.ศ. 2561 ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2562)	✓ ผู้ประกอบการ (13)		
คำถามเชิงโครงสร้าง	การทดสอบเพื่อหาข้อคิดเห็นร่วม		ผู้เชี่ยวชาญ (3)			
	การจดบันทึก					

ผลลัพธ์ : ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์						
3. เพื่อศึกษาการยอมรับในการนำนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์	แบบสอบถาม การยอมรับ นวัตกรรม การบันทึกภาพ การบันทึกเสียง	การสนทนากลุ่มย่อย (focus group)	ความหลากหลายและจำนวน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์	✓ (10)	(5)	(5)
ผลลัพธ์ : การยอมรับตัวแบบนวัตกรรม CCBT						
4. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำตัวแบบนวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์	การบันทึกภาพ การบันทึกเสียง การบันทึกวิดีโอ การสัมภาษณ์ ผ่านออนไลน์	การสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ การนำเสนอแพลตฟอร์มเทคโนโลยี CCBT	ย่านบางลำพู หัวหน้างานการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สำนักงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน	(32)	(1)	(5)
ผลลัพธ์ : ความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์						

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และ กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาองค์ประกอบและระบุปัจจัยชี้วัดเพื่อพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การทบทวนวรรณกรรม

ศึกษาและทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประสบการณ์ผู้ประกอบการ การตลาดเชิงประสบการณ์ เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประสบการณ์สร้างสรรค์ และรูปแบบนวัตกรรมกระบวนการ ทั้งจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เอกสารวิชาการ และเว็บไซต์จากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ในมิติของความหมาย กระบวนการ องค์ประกอบ และมิติต่างๆ ในหลักการทางวิชาการเพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวทางการศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยจะนำเอาแนวคิดที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ แล้วจึงสรุปกรอบแนวคิดงานวิจัย องค์ประกอบ หลังจากนั้นจึงทำการคัดเลือกพื้นที่ตัวอย่าง และ ออกแบบแนวคำถาม เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในขั้นตอนต่อไป

2. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

นำองค์ประกอบ พื้นที่ตัวอย่าง และ แนวคำถามสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ เสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว หรือ สาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 ท่าน เพื่อตรวจสอบความครอบคลุม ความถูกต้องของเนื้อหา ความสอดคล้องของ องค์ประกอบ และ แนวคำถามงานวิจัย จากนั้นนำมาปรับปรุง เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันจนได้กรอบแนวคิด พื้นที่ตัวอย่างเพื่อการเก็บข้อมูล และแนวคำถามงานวิจัย ของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มชุมชน กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่อไป

ผลลัพธ์ กรอบแนวคิด พื้นที่ตัวอย่าง และแนวคำถามงานวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

1. **เครื่องมือในการวิจัย (Research Tools)** เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตเพื่อการจดบันทึกเหตุการณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แบบสังเกต เป็นเครื่องมือในการบันทึกปรากฏการณ์ในแต่ละฉากสนามของแต่ละชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 กิจกรรม (นิศา ชูโต 2548 พิมพ์ครั้งที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ อ้างถึง Lofland, 1971: 14-15) ดังนี้

1.1.1 การกระทำ (Acts) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ที่กำลังกระทำอยู่

1.1.2 กิจกรรม (Activities) หมายถึง การกระทำของหลายๆ คนในสถานการณ์ซึ่งแสดงความสำคัญ และความผูกพันของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับคนหลายคน

1.1.3 ความหมาย (Meanings) คือการให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรม โดยดูที่การแสดงออกของผู้ให้ข้อมูล (Actor's Verbal) การให้คำอธิบาย คำจำกัดความ และทิศทางของการกระทำต่อสิ่งของ เหตุการณ์และคุณลักษณะต่างๆ ทั้งทางบวกและทางลบ

1.1.4 การมีส่วนร่วม (Participation) ของบุคคลต่างๆ ในสถานการณ์ที่กำลังศึกษา

1.1.5 ความสัมพันธ์ (Relationship) ของบุคคลต่างๆ เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีอิทธิพลต่อกันและกัน ความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่เชื่อมโยงในรูปแบบต่างๆ

1.1.6 สถานที่ (Settings) รูปแบบต่างๆ ภายใต้สภาพการณ์ที่กำลังศึกษาอยู่ขณะนั้น

1.2 แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น แนวคำถาม 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มชุมชน กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยมีรายละเอียดกลุ่มย่อย ดังนี้

1.2.1 กลุ่มชุมชน คือ กลุ่มผู้ให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มผู้นำและแกนนำชุมชน และ กลุ่มผู้อยู่อาศัย ประชาชนชุมชน และ ผู้ประกอบการชุมชน

1.2.2 กลุ่มนักท่องเที่ยว คือ กลุ่มผู้รับบริการท่องเที่ยว ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน พักค้างแรมอย่างน้อย 24 ชั่วโมง หรือเป็นการเยือนท่องเที่ยวสร้างสรรค์มากกว่า 1 ครั้ง

1.2.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คือ กลุ่มผู้มีส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ (พัฒนาชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพ กรมการท่องเที่ยว เป็นต้น) กลุ่มภาคเอกชน (บริษัททัวร์ เครือข่ายสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาสาพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น) และกลุ่มนักวิชาการ (นักวิจัย และ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือ สาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง)

การวิจัยครั้งนี้ นอกจากการจดบันทึกในแบบสังเกตการณ์ ผู้วิจัยยังได้มีการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และ การบันทึกวิดีโอ โดยผู้วิจัยจะดำเนินการลบข้อมูลทั้งหมดทิ้งหลังจากเสร็จสิ้นการวิจัย ภายในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แยกตามประเภทของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มชุมชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ให้บริการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย คือ

2.1.1 ผู้นำชุมชน และแกนนำชุมชน จำนวน 25 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย โดยการจดบันทึก การบันทึกเสียง และ การบันทึกภาพ

2.1.2 ผู้อยู่อาศัย ผู้ประกอบการ ประชาชนชุมชน จำนวน 20 คน โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ด้วยวิธีการจดบันทึก การบันทึกเสียง และ การบันทึกภาพ

กระบวนการวิจัยนี้มีการเก็บข้อมูลส่วนตัวทั่วไป (อาทิ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น) ที่ไม่เป็นข้อมูลความลับอันจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ แต่เป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้วิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ความคิดเห็น ทักษะ ของกลุ่มประชากรในประเด็นเรื่องประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

2.2 กลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผู้รับบริการท่องเที่ยว จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย โดยการจดบันทึก การบันทึกเสียง และการบันทึกภาพ กระบวนการวิจัยนี้มีการเก็บข้อมูลส่วนตัวทั่วไป (อาทิ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น) ที่ไม่เป็นข้อมูลความลับอันจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ แต่เป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้วิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ความคิดเห็น ทักษะ ของกลุ่มประชากรในประเด็นเรื่องประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

2.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นนักวิจัย นักวิชาการ และผู้สนับสนุนการท่องเที่ยว หรือสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Interview Guideline) ซึ่งเป็นแนวคำถามปลายเปิดที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่หนึ่ง โดยใช้อุปกรณ์ การจดบันทึก การบันทึกเสียง และ การบันทึกภาพ ประกอบด้วย 3 กลุ่มย่อย ดังนี้

2.3.1 กลุ่มภาครัฐ จำนวน 5 คน

2.3.2 กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 5 คน

2.3.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ภายหลังจากการวิจัยเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ผู้วิจัยจะทำการลบข้อมูลเสียงและภาพของประชากรทุกกลุ่ม ภายในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มชุมชนหรือผู้ให้บริการท่องเที่ยว และ กลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้รับบริการท่องเที่ยว ควบคู่กันจากสถานที่จริง และ เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือกลุ่มสนับสนุนการท่องเที่ยว ตามความสะดวกในการนัดหมายของผู้ให้ข้อมูล

3. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มประชากร (Population) การศึกษางานวิจัยเรื่อง “ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์” เป็นประชากรชาวไทยที่พำนักอาศัยในประเทศไทย

3.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) การศึกษางานวิจัยนี้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ

3.2.1 กลุ่มผู้ให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มผู้นำ แกนนำชุมชน และกลุ่มผู้ประกอบการ ผู้อยู่อาศัย ประชาชนชุมชน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ กลุ่มผู้นำ แกนนำชุมชน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำและแกนนำ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ดำเนินการ และพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และเป็นบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 5 ปี และ กลุ่มผู้อยู่อาศัย ผู้ประกอบการชุมชน และประชาชนชุมชน เป็นบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 5 ปี การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยการลงพื้นที่เพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของการระบุกลุ่มตัวอย่าง ก่อนลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจริง โดยการนัดหมายผู้นำและแกนนำล่วงหน้า โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.2.2 กลุ่มนักท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา และต้องได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวหลักของชุมชน

การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยการลงพื้นที่เพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของคุณสมบัติและจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจริง จากการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่กำหนด และอาจมีการเก็บข้อมูลซ้ำ หากช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลมีกลุ่มตัวอย่างไม่เพียงพอ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีผู้ช่วยวิจัยช่วยบันทึกภาพ 1 คน

3.2.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คือ กลุ่มผู้มีส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ (พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพ กรมการท่องเที่ยว เป็นต้น) กลุ่มภาคเอกชน (บริษัททัวร์ เครือข่ายสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาสาพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น) และกลุ่มนักวิชาการ (นักวิจัย และ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือ สาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง) โดยจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่อง ว่ามีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การตลาดเชิงประสบการณ์ หรือสาขาอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีการตรวจสอบประวัติเพื่อให้แน่ใจว่าบุคคลดังกล่าวมีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง และสามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ได้จริง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการวิจัยด้วยตนเองโดยการนัดหมายล่วงหน้า โดยกำหนดสถานที่ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล

3.3 การสุ่มตัวอย่าง (Sampling) แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การศึกษาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ การศึกษาด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบบมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 การสุ่มตัวอย่าง ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้วิจัยกำหนด เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ การศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน CCBT Process ไว้ดังนี้ 1. ต้องเป็นการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนเท่านั้น 2. มีการจัดกลุ่มโครงสร้างการดำเนินงานที่ชัดเจน 3. มีแนวคิดการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นระบบ 4. มีเอกลักษณ์ ไม่ลอกเลียนแบบ มีความแท้เดิม 5. มีการดำเนินงานท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 6. มีความหนาแน่นของข้อมูลเพียงพอต่อการทำวิจัย

การคัดเลือกพื้นที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่หนึ่ง ผู้วิจัยสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิ โดยการสืบค้นจากฐานข้อมูลสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเทศไทย และ คัดเลือกเองโดยผู้วิจัยตามเกณฑ์คัดเลือกที่กำหนด

ขั้นตอนที่สอง การคัดกรองจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานรัฐ และเอกชน จำนวน 3 ท่าน โดยมีการคัดออกและเลือกเข้าใหม่ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เช่น ชุมชนบ้านน้ำเขียว ถูกคัดออกเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่ากำลังประสบปัญหาภายในชุมชนเนื่องจากผลประโยชน์ภายใน

ขั้นตอนที่สาม ผู้วิจัยลงพื้นที่ เพื่อตรวจสอบความหนาแน่นและความเป็นไปได้ในการศึกษา ข้อมูล โดยในขั้นตอนนี้ มีการคัดออก เนื่องจาก บางพื้นที่ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น ชุมชนบ้าน ช้างทูน จังหวัดตราด ไม่อยู่ในบริบทของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และไม่มีการดำเนินงานท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่สี่ ผู้วิจัยได้คัดเลือกรอบสุดท้ายโดยสรุปกับผู้เชี่ยวชาญจนได้ 15 พื้นที่ ดังต่อไปนี้ 1. ชุมชนบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ 2. ชุมชนบ้านนาต้นจั่น จังหวัดสุโขทัย 3. ชุมชนย่านนางเลิ้ง จังหวัดกรุงเทพฯ 4. ชุมชนย่านบางลำพู จังหวัดกรุงเทพฯ 5. ชุมชนเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร 6. ชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน จังหวัดสงขลา 7. ชุมชนมรดกโลกบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี 8. ชุมชน บ้านหนองบัว (หมู่บ้านช้าง) จังหวัดสุรินทร์ 9. ชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี 10. ชุมชนบ้าน สลักคอก จังหวัดตราด 11. ชุมชนคลองกระแซง จังหวัดเพชรบุรี 12. งานเทศกาลศิลปะชุมชนสาม แพร่ง เพสตรีท ประกอบด้วย ชุมชนแพร่งนรา ชุมชนแพร่งภูธร และชุมชนแพร่งสรรพศาสตร์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร 13. แคมป์ช้าง EEC จังหวัดนครราชสีมา 14. ตรีศึกษาประวัติศาสตร์จันท บูรกับมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ จังหวัดจันทบุรี 15. ตรีปล่องเรือชมวาฬบูลด้า อ่าวบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 3.2 เกณฑ์คัดเลือกพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 11 แห่ง

ชุมชน และ เกณฑ์ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	บริหารและจัดการ ท่องเที่ยวโดย ชุมชน	มีการจัดกลุ่ม โครงสร้างการ ดำเนินการ ท่องเที่ยว	มีแนวคิดการ อนุรักษ์และ ส่งเสริมรศททาง วัฒนธรรม และ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม อย่าง เป็นระบบ	มีเอกลักษณ์ ไม่ ลอกเลียนแบบ มี ความแท้เดิม	มีการดำเนินงาน ท่องเที่ยวอย่าง ต่อเนื่อง	มีข้อมูล หนาแน่น เพียงพอต่อ การทำวิจัย
ชุมชนบ้านแม่กำปอง	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนบ้านนาต้นจั่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนมรดกโลกบ้านเชียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนบ้านหนองบัว	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนย่านนางเลิง	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนย่านบางลำพู	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนริมน้ำจันทบูร	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนบ้านสลักคอก	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนคลองกระแซง	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนตลาดน้ำคลองแดน	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ชุมชนเกาะพิทักษ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓

3.3.2 การสุ่มตัวอย่าง ด้านประสบการณ์สร้างสรรค์

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4 แห่ง ได้แก่ หนึ่ง งานเทศกาลศิลปะชุมชนสามแพรง เฟสตริท ประกอบด้วย ชุมชนแพรงนรา ชุมชนแพรงภูธร และชุมชนแพรงสรรพศาสตร์ ย่านเก่ากลางเมือง จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง สอง แคมป์ช้าง Private Wildlife Camp จังหวัดนครราชสีมา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สาม ทริปปศึกษาประวัติศาสตร์ จันทบูรกับมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ จังหวัดจันทบุรี ภาคตะวันออก และ สี่ ทริปล่องเรือชมวาฬฮูลด้า ที่อ่าวบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี ภาคตะวันตก ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เพื่อคัดเลือกรักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเป็นนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ไว้ดังนี้ **หนึ่ง** สามารถแยกความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวกระแสหลัก และการท่องเที่ยวทางเลือกที่เน้นประสบการณ์ได้ เช่น เมื่อผู้วิจัยถามนักท่องเที่ยวว่า ปกติชอบท่องเที่ยวรูปแบบไหน นักท่องเที่ยวตอบว่า “ปกติชอบเที่ยวธรรมชาติ เป็นธรรมชาติที่ไม่ได้ถูก set up ขึ้นมา” **สอง** นักท่องเที่ยวสามารถแยกประสบการณ์ท่องเที่ยวทั่วไป กับ ประสบการณ์ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ได้หรือไม่ ผู้วิจัยอาจไม่ได้ใช้คำถามนี้โดยตรง แต่หากเป็นนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ คนเหล่านี้มักจะอธิบายบนประสบการณ์สร้างสรรค์ได้ เช่น “ถ้าเป็นที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่ทำขึ้นมาใหม่เราจะไม่ค่อยไป จะไปแบบที่เป็นชาวบ้านจริงๆ เพราะว่า เราเที่ยวแบบนี้มาตลอดตั้งแต่ก่อนแต่งงานแล้ว มันได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชาวบ้านจริงๆ” **สาม** นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมสัมผัสกับกิจกรรมของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ และ **สี่** การเรียนรู้ในบริบทของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น เป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยว ในเกณฑ์ข้อนี้ การเรียนรู้ มีความหมายรวมถึง การได้สัมผัสหรือการได้มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น เช่น ตัวอย่างประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ตอนไปเที่ยวเขา ไปอยู่กับชนกลุ่มน้อยที่เขาพูดภาษาจีนอยู่ ถามว่าไปทำอะไร เราก็ไม่ได้ทำอะไร เราไปดูวิถีชุมชน เดินดูชาวบ้านเขาทำอะไร บางทีก็ไปนั่งคุยกับเขา เจอคุณครูที่มาสอนหนังสือเด็ก เป็นคนไทย ก็ไปนั่งคุยกับครู ครูก็พาไปดูว่าสอนเด็กยังไง คืออย่างนี้น้อยคนที่จะสนใจแบบที่เราสนใจ เราก็เลยชอบไปแบบนี้มากกว่า เราได้เรียนรู้ชีวิตของคนแต่ละถิ่นๆ” ผู้วิจัยสร้างแนวคำถาม จากการสัมภาษณ์ผู้ฝึกสอน ไกด์ทัวร์ และนักท่องเที่ยว จำนวน 10 ราย เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ตามคำถามงานวิจัยด้านประสบการณ์นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและปรับปรุง เพื่อค้นหานักท่องเที่ยวสร้างสรรค์จากการตรวจสอบด้วยคำถามเบื้องต้น เช่น เป้าหมายของการมาท่องเที่ยว หรือ การร่วมกิจกรรมที่นี้คืออะไร หากนักท่องเที่ยวสามารถให้คำตอบที่อธิบายเจตจำนงของการมาท่องเที่ยวเพื่อประสบการณ์พิเศษบางประการ นอกเหนือจากการมาพักผ่อน หรือ มาตามความนิยมของการท่องเที่ยวกระแสหลัก มีความเป็นไปได้ว่า นักท่องเที่ยวท่านนั้นจะเป็นนักท่องเที่ยวเป้าหมายของงานวิจัย ผู้วิจัยอาจถามต่อว่า

ความแตกต่างของประสบการณ์ท่องเที่ยวทั่วไป กับประสบการณ์สร้างสรรค์ คืออะไร หากนักท่องเที่ยวสามารถแยกแยะความแตกต่างของประสบการณ์ทั่วไป กับ ประสบการณ์สร้างสรรค์ได้ ให้คำนิยาม หรือ อธิบายความแตกต่างได้อย่างชัดเจน เป็นไปได้ว่า นักท่องเที่ยวท่านนั้นเคยได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาก่อน ผู้วิจัยจึงจะดำเนินการต่อไปลำดับถัดไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้ ใช้เทคนิคการจำแนกข้อมูลโดยการวิเคราะห์คำหลัก (Domain analysis) และ การจำแนกข้อมูลตามเหตุการณ์ (Event analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการควบคู่กันไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ในระหว่างการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เมื่อได้ข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้นมา จะถูกนำไปสัมภาษณ์ต่ออย่างตัวอย่าง หรือ สถานที่ต่อไป จนมั่นใจว่าไม่มีข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้นอีกจึงถือเป็นจุดสิ้นสุดการวิจัยภาคสนาม

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้ กำหนดรหัสเพื่อการจำแนกข้อมูลและเรื่องที่เกี่ยวข้องออกเป็น “หน่วยย่อย” หลากหลายหน่วย เพื่อความสะดวกในการจัดการข้อมูล โดยที่หน่วยย่อยแต่ละหน่วยมีความหมายเฉพาะในตัวเอง โดยข้อความที่มีความหมายเหมือนกันจะถูกกำหนดให้ใช้รหัสเดียวกัน ส่วนข้อความที่มีความหมายต่างกันจะถูกกำหนดให้ใช้รหัสต่างกัน โดยการกำหนดรหัส 3 แบบ คือ

4.2.1 การกำหนดรหัสเพื่อจำแนกข้อมูล (Open Coding) เป็นการกำหนดรหัสแบบกว้างๆ นักวิจัยมองหาข้อความที่เป็น “คำนาม” หรือ “คำกริยา” ที่มีความหมายเข้าข่ายกับเรื่องที่ตัวเองวิเคราะห์ แล้วกำหนดรหัสที่เหมาะสมให้แก่ข้อความนั้น เพื่อการจัดกลุ่มจัดประเภท หรือเพื่อจำแนกข้อมูลหลัก กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์จะดำเนินการไปพร้อมๆ กัน โดยหลังจากการสัมภาษณ์ตัวอย่าง และการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยทำการจดบันทึก หลังจากนั้นจึงนำมากำหนดรหัสก่อนที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ตัวอย่างต่อไป

4.2.2 การเชื่อมข้อมูลที่ให้รหัสแล้ว (Axial Coding) ผู้วิจัยเชื่อมข้อมูลหรือข้อความที่ได้จากการเปิดรหัสรวมเข้าไว้ด้วยกันเป็นกลุ่มย่อย (Sub-category) ตามความสัมพันธ์ที่รหัสนั้นมีต่อกัน โดยยึดใจความที่บ่งบอกถึงแก่นของรหัส Theme เดียวกัน ของข้อความเหล่านั้นเป็นเกณฑ์ ผลลัพธ์ของการเชื่อมข้อมูล คือ “เรื่อง” ที่จำแนกออกเป็นกลุ่มย่อย

4.2.3 การบูรณาการข้อมูลที่จัดกลุ่มให้เป็นเรื่องราวที่มีความหมาย (Selective Coding) เป็นการนำเอาข้อมูลที่จัดกลุ่มย่อยไว้แล้วในขั้นการเชื่อมข้อมูลที่สัมพันธ์กันเข้าไว้ด้วยกันมาบูรณาการให้เป็นเรื่องราว (Category/Theme) โดยอาศัยความสัมพันธ์ของหัวข้อย่อยที่ได้จากการเชื่อมความสัมพันธ์ของรหัส axial coding เป็นแนวทาง ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้สร้างข้อเสนอทางทฤษฎี (proposition) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์จริงที่ศึกษา โดยมีการปรับปรุงและการตรวจสอบทฤษฎีที่สร้างขึ้นจะทาสลับกันไปเรื่อยๆ จนถึงจุดอิ่มตัว (theoretical saturation)

4.3 นำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาแปลและสรุปผล พัฒนาแบบจำลองนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยวหรือ ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อคิดเห็นร่วมกัน จำนวน 3 ท่าน

4.4 นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงและพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อออกแบบการประเมินศักยภาพชุมชน

4.5 นำแบบประเมินศักยภาพชุมชนตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไข

ผลลัพธ์ ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3. เพื่อศึกษาการยอมรับในการนำนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์

การศึกษาการยอมรับนวัตกรรม แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 . ผู้วิจัยนำตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์มาผลิตเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือการถอดรหัส CCBT และ แนวคิดการใช้แอปพลิเคชันสื่อโซเชียลแบบกล่องข้อความ (blogdit) นำไปทดสอบการยอมรับในการนำนวัตกรรมไปใช้ โดยเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มชุมชนจำนวน 30 ท่าน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 10 ท่าน เพื่ออธิบายนวัตกรรม และ ทดสอบการยอมรับในการนำนวัตกรรมไปใช้ ตามทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1971) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์กลุ่มย่อย และ การจัดเสวนา

ขั้นตอนที่ 2. ผู้วิจัยนำคู่มือนวัตกรรมและแบบประเมิน CCBT เพื่อทดสอบการยอมรับ กับชุมชนเพิ่มเติมอีก 2 ชุมชน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยแบบลงความเห็น

ผลลัพธ์ การยอมรับในการนำตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ประโยชน์

ขั้นตอนที่ 4. ศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

1. การทดสอบแนวคิดการประเมินศักยภาพชุมชน

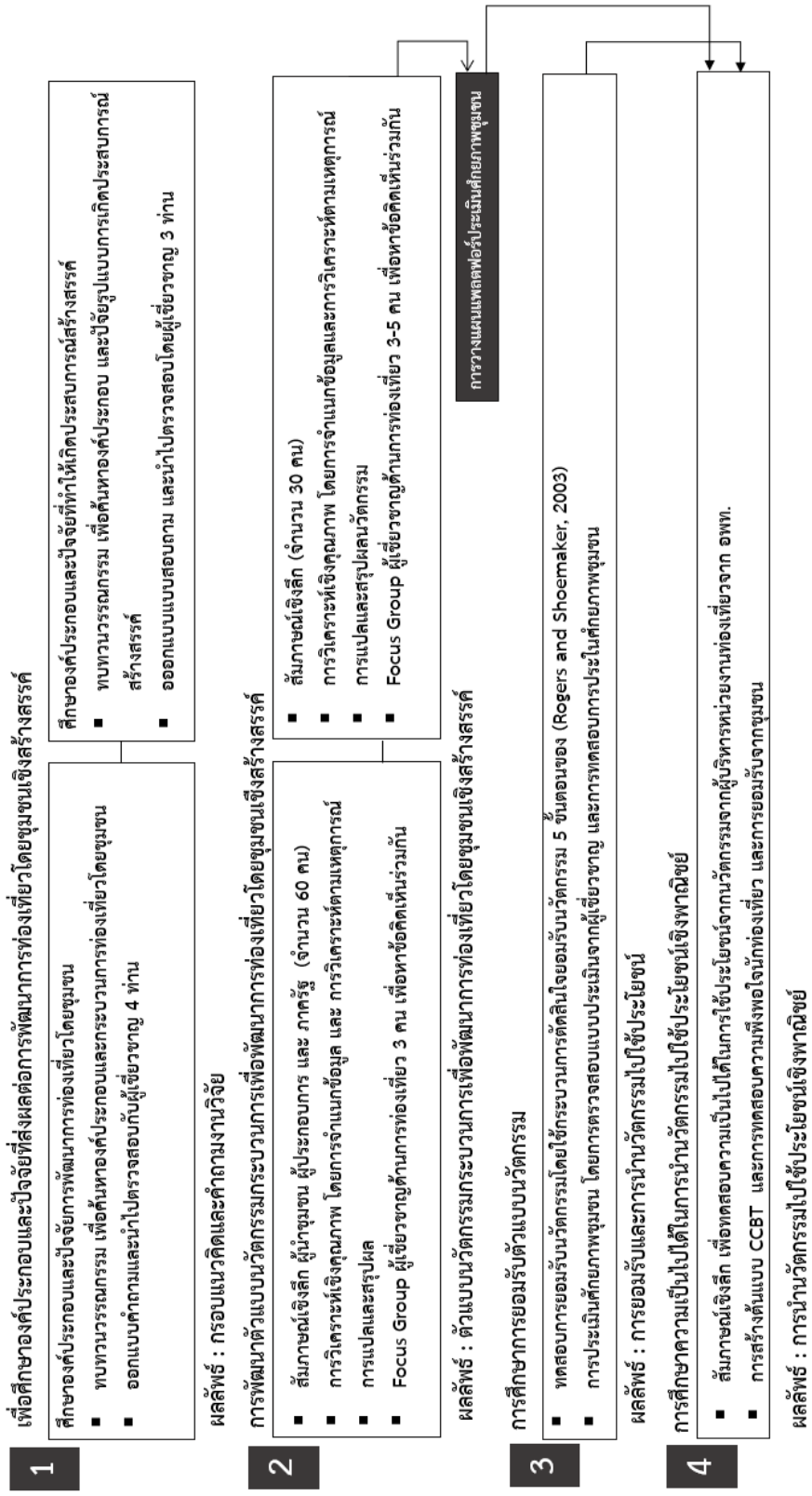
โดยใช้แพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลออนไลน์ Cloud computing ในลักษณะของ Public cloud ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ทุกคนสามารถใช้งานได้โดยใช้การจ่ายเงินเป็นแบบรายเดือนหรือรายปี เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านความเร็ว ความยืดหยุ่นของเวลา และความปลอดภัย และช่วยลดค่าใช้จ่ายและเวลาการทำงาน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำแบบประเมินศักยภาพให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ 2 ท่าน นำมาปรับและนำเสนอแนวคิดการใช้งานต่อ หน่วยงานรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มประเมินศักยภาพชุมชน

2. การสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

แบ่งออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

- การคัดเลือกชุมชนต้นแบบโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง
- การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (CCBT) โดยการปฏิบัติงานจริง
- การทดสอบความพึงพอใจนักท่องเที่ยว โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจก่อนและหลังร่วมกิจกรรม
- การประเมินกิจกรรมโดยชุมชน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย เพื่อลงความเห็นร่วมกัน

ผลลัพธ์ ความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

ภาพที่ 3.2 ระเบียบวิธีวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งทำการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

4.1 การศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ข้อ 1.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และ กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อ 1.2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และ รูปแบบของประสบการณ์สร้างสรรค์จากการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ผลการศึกษา กรอบแนวคิด พื้นที่ตัวอย่าง และแนวคำถามการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีขั้นตอน และผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การทบทวนวรรณกรรม

ขั้นตอนที่ 2. การสร้างกรอบแนวคิดงานวิจัยและการกำหนดแนวคำถามการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกพื้นที่ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4. การตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน ได้แก่

1) ดร. อนุชา เล็กสกุลติลก กรรมการทรงคุณวุฒิ สกสว งานวิจัยมุ่งเป้า

2) นายสุเทพ เกื้อสังข์ อธิการผู้อำนวยการ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

3) นางกุลวดี เจริญศรี ข้าราชการเกษียณกระทรวงวัฒนธรรม

4) นายวรงค์ ผูกภู่อธิการหัวหน้าฝ่ายวิจัย สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการวิเคราะห์

4.1.1 องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

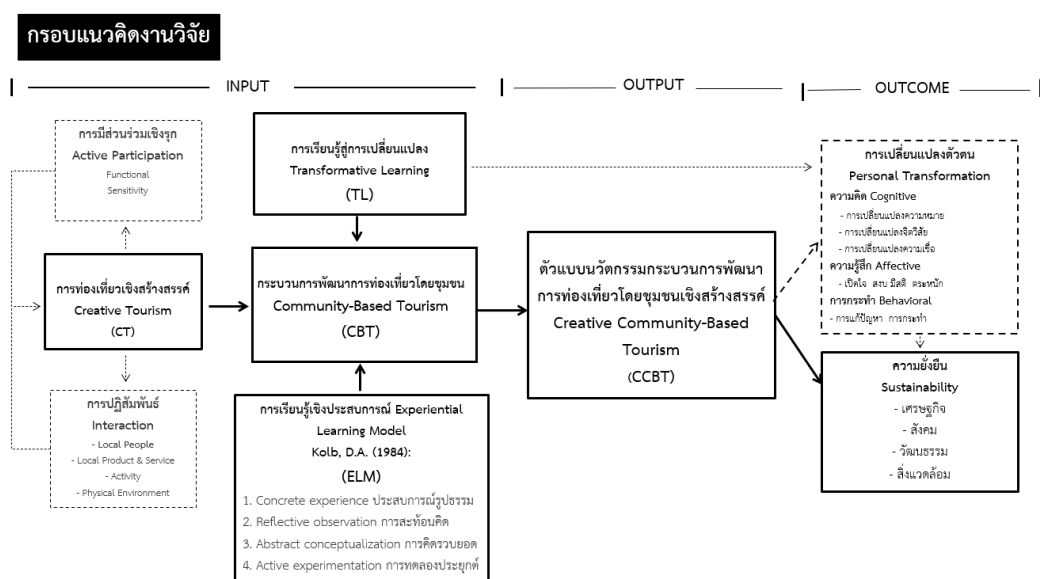
- การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- การมีส่วนร่วม
- การพัฒนาที่ยั่งยืน

4.1.2 กระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4.1.3 รูปแบบการเกิดประสบการณ์สร้างสรรค์

- การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)
- การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)
- การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

4.1.4 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ภาพที่ 4.1 กรอบแนวคิดการวิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.1.5 การกำหนดแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษากระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

จากกรอบแนวคิด ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล โดยแยกประเภทการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แนวคำถามสำหรับ กลุ่มชุมชน

ประเด็นหลัก	แนวคำถาม	จุดประสงค์
ที่มาของการพัฒนาการท่องเที่ยว	1. จุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้เป็นอย่างไร	เพื่อทราบความเป็นมาของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชน
	2. ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่ส่งผลต่อ “คุณภาพชีวิตชุมชน” อธิบายรายละเอียดของแต่ละปัจจัย	
	3. ชุมชนได้รับประโยชน์และผลกระทบอย่างไรจากการท่องเที่ยว	
	4. ความแตกต่างกล่าวถึงผลอย่างไรต่อคุณภาพชีวิตชุมชน	
การบริหารจัดการการท่องเที่ยว	2. ชุมชนมีกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง	เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
	3. อะไรคือปัจจัยสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ	
	4. ปัญหาและอุปสรรค ก็วิธีการจัดการของชุมชนเป็นอย่างไร	
การมีส่วนร่วม	8. ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการหรือพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือไม่ อย่างไร	เพื่อศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
	9. ชุมชนมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนอย่างไร	
	10. อะไรคือปัจจัยของการมีส่วนร่วม และอะไรเป็นข้อจำกัด	
	11. ใครเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างไรในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน	

ประเด็นหลัก	แนวคำถาม	จุดประสงค์
	12. อะไรคือข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
การพัฒนาที่ยั่งยืน	13. ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนคืออะไร	เพื่อศึกษาปัจจัยของการพัฒนาที่ยั่งยืน
ประสบการณ์เรียนรู้	14. ท่านได้เรียนรู้อย่างไรจากการพัฒนาการท่องเที่ยว	เพื่อศึกษาประสบการณ์เรียนรู้ของชุมชน
	15. ประสบการณ์ดังกล่าวมีความหมายอย่างไรต่อท่าน	
	16. ประสบการณ์ดังกล่าวสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างไรต่อตัวท่านและชุมชน	

ตารางที่ 4.2 แนวคำถามสำหรับ กลุ่มนักท่องเที่ยว

ประเด็นหลัก	แนวคำถาม	จุดประสงค์
นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์	1. ท่านเคยมาเยือนสถานที่นี้มาก่อนหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงมาที่นี่	เพื่อค้นหาผู้เยี่ยมชม
	2. อะไรคือ “แรงจูงใจ” ที่ทำให้ท่านเลือกมาท่องเที่ยวที่นี่	
	3. การท่องเที่ยวที่นี่แตกต่างอย่างไรกับการท่องเที่ยวทั่วไป	
	4. ท่านคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร กับบรรยากาศของสถานที่ ผู้คน และกิจกรรมต่างๆ ที่ท่านได้มีส่วนร่วม	
	5. เพราะเหตุใดจึงเลือกการท่องเที่ยวรูปแบบนี้	
รูปแบบประสบการณ์สร้างสรรค์	6. ท่านได้ประสบการณ์อย่างไร จากการท่องเที่ยวรูปแบบนี้	เพื่อศึกษารูปแบบประสบการณ์สร้างสรรค์
	7. ท่านคิดว่าประสบการณ์ที่ได้ เหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับการท่องเที่ยวทั่วไป	
	8. ท่านมีความเข้าใจอย่างไรกับคำว่า ประสบการณ์สร้างสรรค์	
การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง	9. ประสบการณ์ดังกล่าว ส่งผลอย่างไรต่อท่าน	
	10. ท่านได้เรียนรู้อะไรจากการท่องเที่ยว และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรต่อตัวท่าน	

ตารางที่ 4.3 แนวคำถามสำหรับ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นหลัก	แนวคำถาม	จุดประสงค์
ภาพรวมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	<ol style="list-style-type: none"> ปัจจัยใดที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและลบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยเป็นอย่างไรในอนาคต ท่านคิดว่าอะไรคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ท่านคิดว่า “แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” สามารถนำมาประยุกต์ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไร และสามารถสร้างคุณประโยชน์อย่างไรต่อชุมชนและสังคม หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างไร ใครคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใครคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อะไรคือปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 	<p>เพื่อศึกษาประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p> <p>เพื่อศึกษาประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p>

ประเด็นหลัก	แนวคำถาม	จุดประสงค์
	ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพราะเหตุใด	สร้างสรรค์
	9. อะไรคืออุปสรรคหรือข้อจำกัดของปัจจัยแห่งความสำเร็จต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของประเทศไทย	
	10. ท่านคิดว่าสามารถเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนหรือลดข้อจำกัดต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จดังกล่าวได้อย่างไร	
	11. ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ มีส่วนทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างไร	

4.2 การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การประมวลผล

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรม

ผลการศึกษา ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

4.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ตัวอย่างทั้งสิ้น 15 พื้นที่ แบ่งออกเป็น แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 11 แห่ง และ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4 แห่ง ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 26 เดือน ตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดของพื้นที่ ดังนี้

1. ชุมชนบ้านแม่กำปอง Ban Mae Kampong Community

ชุมชนบ้านแม่กำปอง ตั้งอยู่ที่อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 100 ปี ทางภาคเหนือของประเทศไทย มีบ้านเรือนเรียงอยู่บนหุบเขาที่รายล้อมไปด้วยป่าไม้และภูเขา มีเอกลักษณ์ทั้งวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่า ประเพณี วัฒนธรรม อาชีพหลักของชาวบ้านแม่กำปอง คือ การทำเหมือง (ชา) อาชีพรอง คือ การปลูกกาแฟ เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติที่เป็นเสน่ห์ชุมชน หมู่บ้านแม่กำปองได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ จนครั้งหนึ่ง การทะลักเข้ามาของนักท่องเที่ยวกระแสหลักเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันหยุดยาว จนส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชน

2. ชุมชนบ้านนาตันจัน (Ban Na Ton Chan Community)

ชุมชนบ้านนาตันจัน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นชุมชนที่ยังคงรักษาวินัยชีวิตที่เรียบง่ายแบบดั้งเดิม ตั้งอยู่ทางภาคเหนือ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนาปลูกข้าว ทำธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน เปิดเป็นโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้มาพักก่อนชิมชัมวิถีชีวิตอย่างใกล้ชิดกับชาวบ้าน ตั้งแต่อาหารการกิน การแต่งกาย และการเรียนรู้วิถีชุมชนผ่านกิจกรรมการทอผ้า การทำผ้าหมักโคลน การทำข้าวเปีย (อาหารพื้นถิ่น) หัตถกรรมภูมิปัญญา

3. ย่านนางเลิ้ง (Yan Nang Lung)

ย่านนางเลิ้ง เป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติยาวนาน เป็นชุมชนสังคมเมืองซึ่งเคยเป็นแหล่งธุรกิจบันเทิงของกรุงเทพมหานคร มีร้านอาหาร โรงภาพยนตร์ เป็นแหล่งรวมศิลปะ นาฏกรรม ต่อมาในยุคหนึ่งถึงคราวเสื่อมสลายหายไปจากความทรงจำ ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงกายภาพ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตในสังคม ทำให้นางเลิ้งถูกกลืนเลือนไปตามวัฏจักรชีวิต กระทั่งหน่วยงานรัฐบาล สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย (สกว.) ได้เข้ามามีบทบาทช่วยสนับสนุนให้เกิดการวิจัยท้องถิ่นเพื่อให้อ่านนางเลิ้งฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง โดยร่วมมือกับกำลังจาก 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน ชุมชนศุภมิตร 1 และ ชุมชนศุภมิตร 2 ในงานวิจัยชุมชน “การฟื้นฟูย่านนางเลิ้ง ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” ประกอบด้วย การศึกษาหาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม นาฏศิลป์ และด้านอาหารการกินในชุมชน ปัจจุบันย่านนางเลิ้งเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษา และสำหรับผู้ชื่นชอบอาหารการกิน ที่ตลาดนางเลิ้งก็เป็นแหล่งวัฒนธรรมทางอาหารที่หลากหลาย

4. ย่านบางลำพู (Yan Bang Lam poo)

ย่านบางลำพู เป็นย่านการค้าเก่าแก่ของกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่มีการอยู่อาศัยมาตั้งต่อก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ชุมชนตรอกเล็กๆ มีเรื่องราวให้ติดตามมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์เรื่องราวทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ก่อให้เกิดความแตกต่างในวิถีชีวิตของผู้คนในย่านบางลำพู การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยเห็นได้จากการคมนาคมที่สะดวกขึ้น และธุรกิจการค้าที่ขยายตัวมาจนถึงทุกวันนี้ เป็นสาเหตุให้ต้นทุนทางวัฒนธรรมหลายอย่างในชุมชนเริ่มจางหาย แม้ว่าความเจริญจะรุกเข้ามาแทนที่ แต่ทว่าคนในชุมชนย่านบางลำพูส่วนหนึ่งกลับมองเห็นคุณค่าในอดีตของบ้านเกิด และเพียรพยายามบอกเล่าเรื่องราวดีๆ ให้คนภายนอกชุมชนได้รับความสำคัญในอดีตของย่านบางลำพู จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน การขุดค้นรากเหง้าและคุณค่าที่ฝังตัวอยู่ในซอกซอยของย่านบางลำพูออกมาเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ร่วมกัน โดยการประสานงานความร่วมมือของคนสองวัย คือ ผู้ใหญ่ (ประชาคมบางลำพู) กับ เยาวชน (ไค้เต็กบางลำพู)

5. ชุมชนมรดกโลกบ้านเชียง (Ban Chiang World Heritage Community)

บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณทางภาคอีสานของประเทศไทย องค์การยูเนสโกให้การรับรองขึ้นทะเบียนเป็นหมู่บ้านมรดกโลกทางวัฒนธรรมในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ชาวบ้านเชียงในปัจจุบันเป็นชาวไทยพวน (กลุ่มคนที่อพยพมาจากเมืองพวน ราชอาณาจักรลาวเมื่อประมาณ 200 ปีก่อน) ชาวบ้านร่วมกันสืบสานเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน รวมทั้งวัฒนธรรมโบราณ ผ่านวิถีชีวิตและงานศิลปะ แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการด้านความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญา อันเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยให้ผู้คนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิต และสร้างสังคมวัฒนธรรมของมนุษย์ได้สืบเนื่องต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน สืบถึงอารยธรรมอันรุ่งเรืองในอดีตสืบเนื่องมาเป็นเวลานานกว่าห้าพันปี

6. ชุมชนบ้านหนองบัว (หมู่บ้านช้าง) Ban Nong Bua Community

ชุมชนบ้านหนองบัว หรือ หมู่บ้านช้างหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านช้างเลี้ยงที่แตกต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวเลี้ยงช้างอื่นๆ เพราะชาวบ้านที่นี่เป็นครอบครัวเลี้ยงช้างที่อยู่ตามบ้าน มีวิถีชีวิตใกล้ชิดกับช้างมายาวนาน มีเอกลักษณ์ และวัฒนธรรม รวมถึงเครื่องแต่งกายเป็นของตัวเอง ชาวบ้านที่นี่เป็นชาวกูย (กลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจากกัมพูชาเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย) ชาวกูยเป็นชุมชนคนเลี้ยงช้างมาตั้งแต่อดีต ช้างเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นช้างที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษจึงมีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้งระหว่างคนกับช้าง นักท่องเที่ยวที่มาเยือนหมู่บ้านช้างแห่งนี้จะได้สัมผัสชีวิตเชิงลึกของคนกับช้างผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นวิถีชีวิต ไม่ใช่กิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่นักท่องเที่ยว

7. ชุมชนเกาะพิทักษ์ (Koh Pitak Community)

เป็นชุมชนขนาด 50 ครัวเรือน ตั้งอยู่บนเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร ทางใต้ของไทย มีอาชีพหลักคือการประมงพื้นบ้าน ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสร้างอาชีพกลุ่ม เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว คนเกาะพิทักษ์ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชน มีแนวคิดพึ่งพาตนเองโดยไม่รอความช่วยเหลือจากภาครัฐ นอกจากนี้ ชุมชนได้ริเริ่มสร้างสรรคงานวิถืแหวกทะเลเกาะพิทักษ์ โดยถือเอาช่วงที่น้ำทะเลลดลงจนสามารถวิ่งข้ามจากฝั่งสู่เกาะได้ ถือเป็นงานกิจกรรมที่ดึงดูดและสร้างการรับรู้ให้คนรอบนอกชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวที่เข้ามาร่วมงานนอกจากจะได้ประสบการณ์วิถืสัมผัสธรรมชาติยังได้เรียนรู้วิถีของชุมชนชาวประมงผ่านกิจกรรมและอาหารที่ชาวบ้านเตรียมไว้คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

8. ชุมชนริมน้ำคลองแดน (Khlongdan Floating Market Community)

จากความสะดวกของการคมนาคมทางน้ำทำให้ผู้นอพยพมาตั้งหลักปักฐานกันหนาแน่นยิ่งขึ้น จนกระทั่งได้มีการสร้างทางหลวงสาย 408 ความสำคัญของการคมนาคมทางลำคลองจึงลดน้อยลง จนสภาพแวดล้อมทรุดโทรมลง ชาวบ้านที่อยู่โดยรอบลำคลองทั้งสามสายส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย จึงต้องอพยพไปค้าขายต่างเมือง ตามหัวเมืองใหญ่ ประกอบกับความห่างไกลของที่ตั้งถิ่นฐานของชาวคลองแดนที่อยู่ไกลปืนเที่ยง จึงต้องให้ลูกหลานไปรับการศึกษาอยู่ที่ห่างไกล พอเรียนจบได้งานทำก็มักจะกลับมาจับพ่อแม่ไปอยู่ด้วย บ้านเรือนจึงถูกทิ้งร้างหรือถูกรื้อถอน กระทั่งชาวบ้านได้ตระหนักถึงสภาพในอดีตและกลับมาฟื้นฟูความเป็นรากเหง้าของวิถีชีวิตเดิม ร่วมกันก่อสร้างสะพานไม้ริมคลอง และนำของดีของชุมชนออกมาวางขาย เป็นที่มาของชื่อ ตลาดริมน้ำคลองแดน มาจนถึงปัจจุบัน ภายในตลาดมีบ้านไม้เก่าแก่ที่สร้างมายาวนานตั้งเรียงรายเลียบริมแม่น้ำ พร้อมการก่อสร้างสะพานไม้เพื่อใช้เป็นทางเดินในการเยี่ยมชมตลาด ตลาดริมน้ำคลองแดน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นำเอาวัฒนธรรมพื้นบ้านและวิถีทางธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เน้นการบริหารจัดการแบบชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่ยั่งยืน อาศัยความโดดเด่นของธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นฐานสำคัญ ตลาดริมน้ำคลองแดน มีสโลแกนว่า “สามคลอง สองเมือง” เพราะมีคลองสามสายมาบรรจบกัน เป็นจุดแบ่งเขตแดนระหว่างสองจังหวัดอยู่ทางภาคใต้ของไทย นักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อนและเยี่ยมชมจะได้สัมผัส เรียนรู้ รวมถึงเข้าใจธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการดำเนินชีวิตแบบวิถีพุทธ

9. ชุมชนริมน้ำจันทบูร (Chanthaboon Waterfront Community)

ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนริมน้ำจันทบูร ตั้งอยู่ริมแม่น้ำจันทบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่อายุกว่า ๓๐๐ ปี บนถนนสุขาภิบาล เส้นทางยาวประมาณ ๑ กิโลเมตร เป็นถนนสายแรกของจังหวัดจันทบุรี มีชุมชนริมน้ำเป็นการเรียกรวม ๓ ชุมชน คือ ชุมชนท่าหลวง ชุมชนตลาดกลาง และชุมชนตลาดล่าง ย่านนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยเฉพาะย่านท่าหลวง ตามหลักฐานที่ถูกค้นพบในจดหมายเหตุได้ปรากฏภาพถ่ายที่ยืนยันสถานที่ตรงกันกับภาพในปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เมื่อครั้งประพาสเมืองจันทบุรี พ.ศ. ๒๔๑๙ และยังเป็นพื้นที่รวมหลากหลายวัฒนธรรมเนื่องจากเป็นศูนย์กลางการค้าขายสมัยนั้น สะท้อนให้เห็นจากศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของบ้านเรือนในชุมชน ศาลเจ้า และ วัด ในอดีตเคยเป็นย่านการค้าเก่าแก่อายุประมาณกว่า 300 ปี ชาวบ้านในนาม คณะกรรมการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร ร่วมกันดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูชุมชน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และความเป็นย่านการค้า สืบสานเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนและถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิด “วัฒนธรรมนำการค้า” ได้ร่วมกับ สถาบันอาศรมศิลป์ มหาวิทยาลัยเอกชน ก่อตั้ง บริษัท จันทบูรรักดี

ร่วมกันเปิด บ้านพักประวัติศาสตร์หลวงราชไมตรี เป็นรูปแบบโมเดลการดำเนินงานพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ด้วยแนวคิดการทำธุรกิจเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม

10. ชุมชนบ้านสลักคอก (Baan Salak Khok Community)

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะช้าง จังหวัดตราด เรียกว่า เกาะช้างใต้ เพราะเกาะช้างถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง ฝั่งเหนือคราครั้งไปด้วยผู้คนและการท่องเที่ยวกระแสหลักที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่ฝั่งใต้ กลับกลายเป็นฝั่งที่เต็มไปด้วยธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์และยังคงวิถีชีวิตเดิมของผู้คนท้องถิ่น ชุมชนบ้านสลักคอก เป็นหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆ ที่ซ่อนตัวอยู่ในฝั่งเกาะใต้ ที่โอบล้อมไปด้วยแนวป่าชายเลนผืนใหญ่ เป็นกำแพงธรรมชาติที่ช่วยต้านแรงปะทะของลม และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรมท่องเที่ยวที่โดดเด่นของชุมชน คือ การล่องเรือมาด หรือ เรือกอนโดล่า (Gondola) ชมบรรยากาศธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ภายใต้การดำเนินงานท่องเที่ยวของ “กลุ่มอนุรักษ์และชมรมนำเที่ยวพื้นบ้านสลักคอก” ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนบ้านสลักคอก เพื่อดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่กับการอนุรักษ์ ป้องกันการถูกคุกคามจากกลุ่มนายทุนภายนอก

11. ชุมชนบ้านคลองกระแซง (Klong Krachaeng Community)

ตั้งอยู่ในย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ในบริบทความงดงามของถนนสายศิลปวัฒนธรรมริมแม่น้ำเพชร ทั้งบ้านเรือน วัดวาอาราม ศิลปะปูนปั้น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และยังเป็นเส้นทางเชื่อมโยงสถานที่สำคัญๆ ในตัวเมืองเก่าเพชรบุรี ชุมชนคลองกระแซง จึงเป็นย่านเก่าที่เต็มเปี่ยมไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรมเหมาะแก่การท่องเที่ยวเยี่ยมชมและชิมช็อปเรื่องราวเล่าขานจากอดีตสู่ปัจจุบัน

12. แคมป์ช้าง Environmental Education Center Thailand (EEC Thailand)

เป็นองค์กรที่ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยตรง มุ่งเน้นเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กับการให้ความรู้เชิงลึกอย่างสนุกสนาน ผ่านกระบวนการการจัดค่าย พาเด็ก ๆ และสมาชิก EEC ไปศึกษาสิ่งแวดล้อมและสัมผัสประสบการณ์ใหม่ที่มีคุณค่า โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เฉพาะด้าน ซึ่งจะมีวิธีการเฉพาะที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็กเป็นหลัก เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียน การเปิดโลกกว้างเพื่อเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการเปิดประสบการณ์เรียนรู้รูปแบบใหม่ ขณะเดียวกัน ผู้เรียนจะได้ร่วมปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและสังคมไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

13. เทศกาลศิลปะชุมชน สามแพร่ง เฟสตรี้ท Sam Praeng Facestreet Festival

สามแพร่ง Facestreet งานเทศกาลศิลปะชุมชนประจำปีของ ชุมชนแพร่งนรา ชุมชนแพร่งภูธร และ ชุมชนแพร่งสรรพศาสตร์ ย่านเก่ากลางเมือง เป็นการรวมตัวกันของเยาวชนอาสาจากโรงเรียน มหาวิทยาลัยหลากหลายสถาบัน ในนาม กลุ่มรักยิ้ม และ เครือข่ายเยาวชนพื้นที่สร้างสรรค์ชุมชนเมือง เน้นกระบวนการเรียนรู้ชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย เพื่อนำเสนอวิถีชีวิตชุมชนกับการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อการเรียนรู้และแบ่งปัน

14. ล่องเรือชมวาฬบลูดำ ที่บางตะบูน Whale Watching Tourism at Bang Taboon Community

การท่องเที่ยวล่องเรือชมวาฬบลูดำ ที่เข้ามาหากินในพื้นที่อ่าวบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี การเดินทางใช้ 6-8 ชั่วโมง บนเรือประมงดัดแปลง กับการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบในการเยี่ยมชมอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่เป็นการรบกวนวิถีชีวิตของฝูงวาฬ ตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติที่ยั่งยืน

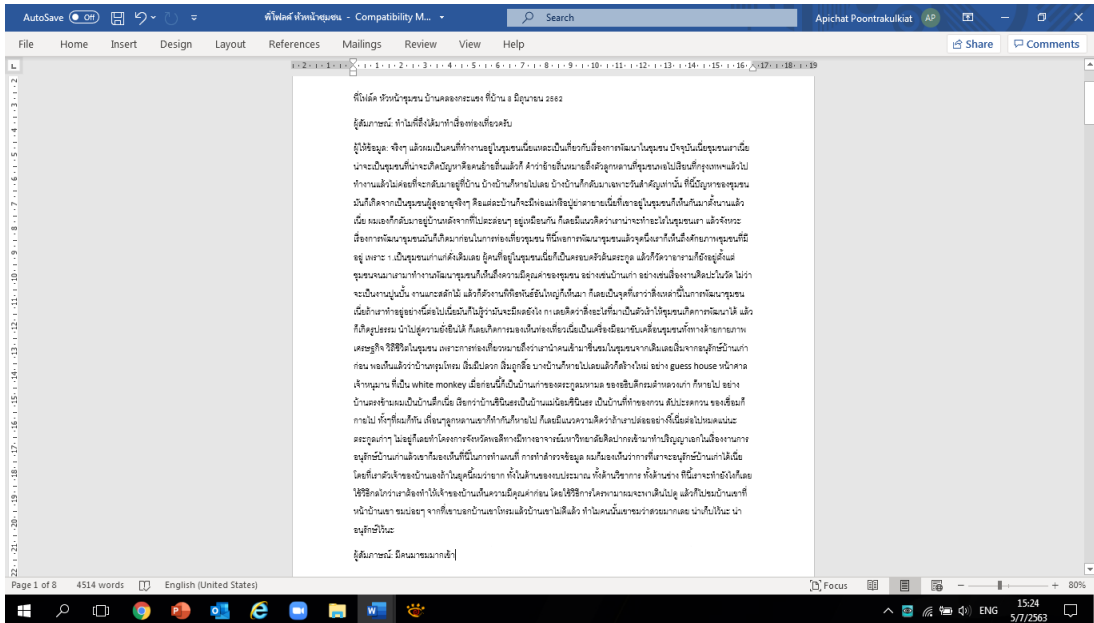
15. ทริปเยี่ยมชมมัจฉานุ Chantaboon Visiting Tour

การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเมืองจันทบูร ซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญในอดีตของประเทศไทย กับ มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ (Lek-Prapai Viriyahpant Foundation) องค์การสาธารณกุศลที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจในประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และอารยธรรมโบราณ

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

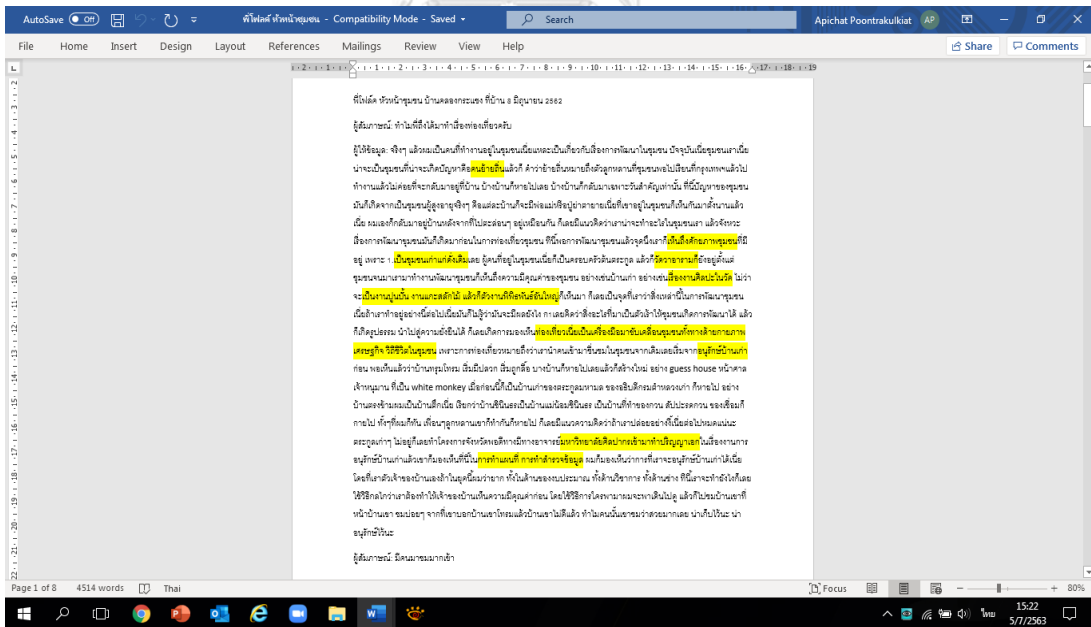
ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิมพ์ลงคอมพิวเตอร์ จากนั้นใช้วิธีการจำแนกข้อมูล โดยการวิเคราะห์ คำหลัก และ การวิเคราะห์เหตุการณ์

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงและการจดบันทึก มาพิมพ์ลงในคอมพิวเตอร์ ในลักษณะคำต่อคำ ดังตัวอย่าง ภาพด้านล่าง

ภาพที่ 4.2 ตัวอย่างการพิมพ์ข้อความจากการถอดเทปเสียง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์คำหลัก ที่มึนัยสำคัญต่อองค์ประกอบต่างๆ ตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย
ดังตัวอย่าง ภาพด้านล่าง

ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกคำ

4.2.3 การประมวลผล

ผู้วิจัยประมวลผลจากการวิเคราะห์คำหลัก และ การวิเคราะห์เหตุการณ์ มาดำเนินการ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเปิดรหัส Open Coding

การเปิดรหัส มีวัตถุประสงค์เพื่อ ลดทอนข้อมูลดิบที่ได้มาจากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์กลุ่มย่อย โดยการบันทึกเสียง และ การสังเกต โดยการจดบันทึก การสัมภาษณ์ใช้เวลารายละเอียดประมาณ 1-3 ชั่วโมง หลังจากเก็บข้อมูลชุมชนแรกจึงนำมากลั่นกรอง คำให้สัมภาษณ์ ค้นหาและแยกย่อยข้อมูล โดยการตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อให้ได้เป็นความคิดรวบยอด (concepts) ก่อนที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลชุมชนต่อไป ความคิดรวบยอด ดังกล่าว อาจเป็นกลุ่มคำ หรือ เป็นประโยค เช่น การร่วมรับรู้ของชุมชน ชุมชนเกิดความเข้าใจไปพร้อมๆ กัน ชุมชนร่วมประสานให้ความร่วมมือ ชุมชนร่วมกันให้ข้อมูล (ตารางที่ 2) ทั้งนี้ กระบวนการเก็บข้อมูล และ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ถูกดำเนินการควบคู่กันไป เมื่อมีประเด็นใหม่ที่ยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัย จะสร้างคำถามใหม่เพื่อการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การหาความสัมพันธ์ของรหัส Axial Coding

การหาความสัมพันธ์ของรหัส มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาความสัมพันธ์ของหมวดหมู่ใหญ่หรือหมวดหมู่ย่อยอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจเป็นคำหรือวลี ที่อธิบายถึงการกระทำ เป็นขั้นตอนการเชื่อมโยงแนวคิดย่อยให้เป็นหมวดหมู่ในแนวคิดที่ไปด้วยกันได้ หรือการหาคำอธิบายของแบบแผนความสัมพันธ์ของรหัส เป็นกลุ่มความหมาย ที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ร่วมรับรู้ เกิดความเข้าใจ ประสานความร่วมมือ การร่วมเข้าประชุม ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม ร่วมมือ ร่วมใจ (Cooperation) ขณะที่ ชุมชนร่วมกันปฏิบัติตามกฎระเบียบ การร่วมปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน การมีเป้าหมายเดียวกัน ถูกจัดกลุ่มรวมเป็น การร่วมปฏิบัติตามหลักการ เป็นต้น

ตารางที่ 4.4 การจำแนกข้อมูลโดยการเปิดรหัส การหาความสัมพันธ์ของรหัส และการเลือกรหัส

การเปิดรหัส (Open Coding)	การหาความสัมพันธ์ของรหัส (Axial Coding)	การเลือกรหัส (Selective Coding)
ชุมชนพร้อมใจกัน ประสาน ความร่วมมือ การร่วมเข้าประชุม ช่วยกันคนละไม้ละมือ	ร่วมมือ ร่วมใจ	การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation)
แสดงความคิดเห็น การร่วมให้ ข้อมูล การช่วยกันทบทวนแก้ไข	ร่วมคิดร่วมปรับ	
การเรียนรู้จากคนในครอบครัว		

การเปิดรหัส (Open Coding)	การหาความสัมพันธ์ของรหัส (Axial Coding)	การเลือกรหัส (Selective Coding)
การเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากคน ในชุมชน การเรียนรู้จาก เครือข่าย การเรียนรู้ของ นักทอ้งเที่ยว การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าข้อมูล	ร่วมเรียนรู้	
ร่วมระบุพันธะสัญญา ร่วม วางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วม วางแผนดำเนินการ เสียงส่วน ใหญ่	ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ	
ได้รับผลประโยชน์ทั้งในชุมชน และนอกชุมชน ได้รับ ผลประโยชน์ร่วมกัน	ร่วมประโยชน์	
ชุมชนร่วมปฏิบัติตามกฎระเบียบ และข้อบังคับ ร่วมปฏิบัติไปใน ทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมาย เดียวกัน	ร่วมปฏิบัติตามหลักการ	
การเสียสละ ยึดถือชุมชนเป็น ศูนย์กลาง การยึดหลักการ เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวม มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถโน้มน้าว จิตใจ มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความอดทน มีคุณธรรม ทำงานอย่างเป็นระบบ ไม่สร้าง ความขัดแย้ง มีอำนาจอิสระ ไม่ขึ้นกับอำนาจรัฐ	(ผู้นำ/แกนนำชุมชน)	ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder involvement)
การเล่าเรื่อง การถ่ายทอดภูมิ ปัญญา ผู้มีความรู้ของชุมชน	(ปราชญ์ชุมชน)	
ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ อย่างเคร่งครัด	(ผู้ประกอบการ)	
ฝึกฝน เรียนรู้ กระบวนการคิด มีจิตสำนึก	(เยาวชน)	
รับรู้คุณค่า มีจิตสำนึก รัก ห่วง	(ผู้อยู่อาศัย)	

การเปิดรหัส (Open Coding)	การหาความสัมพันธ์ของรหัส (Axial Coding)	การเลือกรหัส (Selective Coding)
แหวน		
การให้คำปรึกษา การอำนวยความสะดวก การส่งเสริม การสนับสนุน ความรู้ ทุนวิจัย การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ การเชื่อมโยงสู่ตลาดนักท่องเที่ยว	(หน่วยงานรัฐ)	
การให้คำปรึกษา การอำนวยความสะดวก การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ การเชื่อมโยงสู่ตลาดนักท่องเที่ยว	(หน่วยงานเอกชน)	
การให้คำปรึกษา ส่งเสริมองค์ความรู้ พี่เลี้ยง สนับสนุนงานวิจัย	(นักวิชาการ)	
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้เกียรติ ชุมชน ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน	(นักท่องเที่ยว)	
เงินกองทุน โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม บ้านเรือน	ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ และ สิ่งแวดล้อม	ต้นทุนทรัพยากรชุมชน (Resources capital) ทุนทรัพยากรที่จับต้องได้ (Tangible resources capital)
ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ ศิลปะ การแสดง ประเพณี วิถีชีวิต ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน อาหารพื้นบ้าน	ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และ ทุนมนุษย์	ต้นทุนทรัพยากรชุมชน (Resources capital) ทุนทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ (Intangible resources capital)
การรับรู้ปัญหา ผลกระทบ	การรับรู้/การตระหนัก	
ผสานแนวคิด ใ้กำลังใจ แรงผลักดัน การส่งเสริม	2. การสร้างแนวร่วม กลุ่มเล็กๆ ในชุมชน	
ความรัก ความสามัคคี ความผูกพัน ความห่วงหา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ความช่วยเหลือ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแบ่งปัน การ	3. การสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชน	การจัดการท่องเที่ยว

การเปิดรหัส (Open Coding)	การหาความสัมพันธ์ของรหัส (Axial Coding)	การเลือกรหัส (Selective Coding)
รับรู้คุณค่า กระบวนการสื่อสาร ทั้งชุมชน		(Tourism management)
การรับรู้ร่วมกัน	4. การระบุปัญหาพร้อมกัน	
กระบวนการคิด การศึกษา ความเป็นไปได้ โอกาส การ สร้างเครือข่าย วัด บ้าน โรงเรียน	5. การร่วมปรึกษาหารือ การ ใช้เครื่องมือ CBT	
ชุมชนต้องเป็นคนตัดสินใจ เลือกใช้ CBT	6. การตัดสินใจดำเนินการ CBT	
คุณลักษณะของผู้นำที่ดี การ ตัดสินใจเลือกโดยคนในชุมชน	7. การเลือกผู้นำ	
การจัดโครงสร้าง การจัดกลุ่ม ย่อย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ การกระจายอำนาจการบริหาร อำนาจการต่อรอง ระบบการ จัดการ	8. การกำหนดโครงสร้างการ จัดการ และกฎระเบียบ	
การรู้จักตัวตน นโยบาย การ วางเป้าหมาย การรองรับ นักท่องเที่ยว การเลือกกลุ่ม นักท่องเที่ยว ความปลอดภัย ของนักท่องเที่ยว การเลือกกลุ่ม นักท่องเที่ยว การเชื่อมโยง หมู่บ้าน	9. การวางแผนกลยุทธ์	
กระบวนการวางแผน กระบวนการปฏิบัติ การ เชื่อมโยงเครือข่ายและพันธมิตร	10. การวางแผนปฏิบัติการ	
การดำเนินงานการท่องเที่ยว การควบคุม การเล่าเรื่อง ติดตามสถานการณ์ การร่วมมือ การเชื่อมโยง	11. การปฏิบัติงาน	
การประชุมสรุปผล การประเมิน สถานการณ์	12. การทบทวน และ ประเมินผลการดำเนินงาน	
การสร้างโอกาส แนวโน้มอนาคต การป้องกันความเสี่ยง การ	13. การปรับปรุงและพัฒนา	

การเปิดรหัส (Open Coding)	การหาความสัมพันธ์ของรหัส (Axial Coding)	การเลือกรหัส (Selective Coding)
เปลี่ยนแปลง		
การมองเห็นคุณค่าในตนเอง การปูพื้นฐานทางจิตใจ การปู พื้นฐานกระบวนการคิด การ เปิดรับ การซึมซับ ชุมชนแห่ง การเรียนรู้ ให้ความรู้เยาวชนทุก ระดับชั้น คุณธรรม จริยธรรม	การตระหนักรู้/ความปรารถนา	ประสบการณ์สร้างสรรค์ (Creative experience)
ความตั้งใจ การฟัง การตั้ง คำถาม การมีสมาธิ การสังเกต ความกระตือรือร้น	การมีส่วนร่วมเชิงรุก	
การฝึกฝน การปฏิบัติ การ ทดลอง สัมผัสสถานการณ์จริง การค้นคว้า การพิสูจน์ การ ค้นหา กระบวนการคิด การลง มือทำ	กระบวนการจัดการเรียนรู้ จากการคิดและปฏิบัติ	
การพูดคุย การแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น การให้ความ ช่วยเหลือ การแนะนำ การ ชื่นชม การแบ่งปัน การเห็น ตัวอย่าง การมีส่วนร่วมสร้าง ผลงาน การรู้จักเพื่อนใหม่ การ ได้ใกล้ชิดครอบครัว	การปฏิสัมพันธ์	
การไตร่ตรอง การตรึกตรอง การ ทบทวน การเปรียบเทียบ การ แสดงความคิดเห็นขัดแย้ง การ อธิบาย การให้เหตุผล การโหย หาอดีต ความทรงจำ ความสามารถเชื่อมโยง	การสะท้อนคิด	
ความมีระเบียบ วินัย มีความ สามัคคี การปรับปรุงและพัฒนา เรียนรู้เรื่องคน การแยกแยะ การ เลือกวิธีปฏิบัติ การประยุกต์ การเปลี่ยนแปลงความหมาย	การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง	

การเปิดรหัส (Open Coding)	การหาความสัมพันธ์ของรหัส (Axial Coding)	การเลือกรหัส (Selective Coding)
<p>ความภาคภูมิใจ ระลึก ความหลัง ความอ่อนคลาย ความอบอุ่น การเปลี่ยนแปลง คุณค่า การเปลี่ยนแปลง ความคิด การประเมินคุณค่า การริเริ่มสิ่งใหม่ การดำเนินชีวิต</p>		
<p>ชุมชนมีค่าตอบแทน มีอาชีพ การสร้างรายได้ การกระจาย รายได้ ชุมชนมีสภาพคล่อง ชุมชนไม่เป็นหนี้สิน การเพิ่ม มูลค่า ระบบการจัดการด้าน การเงิน</p>	<p>เศรษฐกิจ</p> 	
<p>รู้จักตัวตน รู้จักรากเหง้า คงไว้ ซึ่งวิถีชีวิตดั้งเดิม มี ความสัมพันธ์ ความผูกพัน ความ รัก ครอบครัว ความสามัคคี ความมีชีวิต ลมหายใจ สถานะภาพ</p>	<p>สังคม</p> 	<p>ความยั่งยืน (Sustainability)</p>
<p>การถ่ายทอดภูมิปัญญา การ อนุรักษ์ประเพณี ความเข้าใจ เรื่องการอนุรักษ์ การดำรงอยู่ ของวัฒนธรรม การสืบทอดของ เยาวชน การเก็บรักษา การ เผยแพร่ การสร้างกิจกรรม</p>	<p>วัฒนธรรม</p> 	
<p>การอนุรักษ์ การรักษา ความ สะอาด ผลกระทบ ความ รับผิดชอบ ประโยชน์ สภาพ บ้านเรือน ลักษณะทางกายภาพ การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม การ ปรับปรุงสภาพแวดล้อม การ ปรับปรุงโครงสร้าง พื้นฐาน การเดินทาง ความสะดวกใน การเข้าถึง ความเข้าใจเรื่อง</p>	<p>สิ่งแวดล้อม</p> 	

การเปิดรหัส (Open Coding)	การหาความสัมพันธ์ของรหัส (Axial Coding)	การเลือกรหัส (Selective Coding)
สิ่งแวดล้อม		
การคาดการณ์อนาคต การค้นหาสิ่งใหม่ การปรับตัว การปรับปรุงและพัฒนา การเฝ้าดูสถานการณ์ การศึกษาแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลง การเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลา การสร้างความแตกต่าง งานวิจัยท้องถิ่น	นวัตกรรม	

ตารางที่ 2 : การประมวลผล โดยการเปิดรหัส open coding การหาความสัมพันธ์ของรหัส axial coding และ การคัดเลือกรหัส selective coding

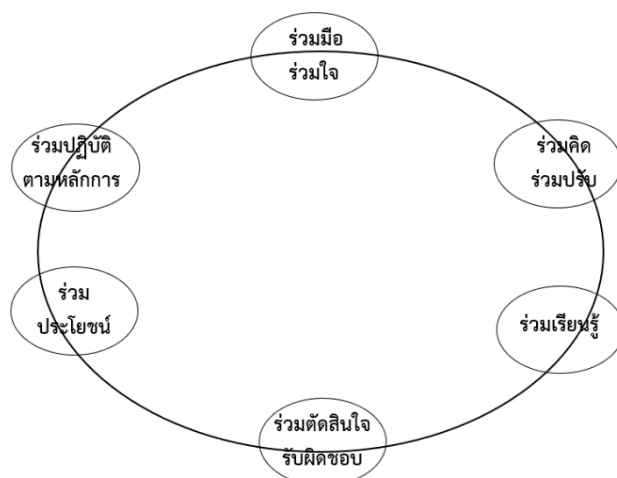
ขั้นตอนที่ 3 การเลือกรหัส Selective Coding

ขั้นตอนนี้เป็นการบูรณาการหมวดหมู่ใหญ่และหมวดหมู่ย่อยที่ได้จากการหาความสัมพันธ์ของรหัส เป็นกระบวนการคัดเลือกหมวดหมู่หลัก หรือการหาแก่นของเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับหมวดหมู่อื่นอย่างเป็นระบบ ประกอบเป็นภาพรวมของปรากฏการณ์ทั้งหมดที่ได้จากการศึกษา จากการจัดกลุ่มปัจจัยทั้ง 42 ด้าน ได้ถูกรวบรวมและให้ความหมายเป็นองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ (ภาพประกอบ ที่ 4.4)

ภาพที่ 4.4 องค์ประกอบหลัก 6 ด้าน

องค์ประกอบที่หนึ่ง ด้านการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน Community Participation

ภาพที่ 4.5 องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ ร่วมมือ-ร่วมใจ ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด-ร่วมปรับ ร่วมตัดสินใจ-ร่วมรับผิดชอบ ร่วมประโชยชน์ และ ร่วมปฏิบัติตามหลักการ ชุมชนที่ดำเนินงานท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเน้นสร้างร่วมมือจากภายในสู่ภายนอก การกระตุ้นจิตสำนึกและสร้างประสบการณ์เรียนรู้ ให้กับคนในชุมชน เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะสร้างพื้นฐานแห่งการมีส่วนร่วมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ในองค์ประกอบย่อยของการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยพบว่า การร่วมรับผลประโชยชน์ เป็นส่วนสำคัญในการลดความขัดแย้งและสร้างการมีส่วนร่วมได้เช่นกัน เนื่องจากการนำ การท่องเที่ยวโดยชุมชน มาใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนนั้น มักมากจากความต้องการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน แต่ปัญหานั้น อาจไม่ได้ส่งผลกระทบต่อทุกคนในชุมชน ดังนั้นชาวบ้านบางคนจึงอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเท่าใดนัก การมอบประโชยชน์บางประการสำหรับคนกลุ่มนี้ จึงเป็นทางออกที่ดีที่จะสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้ ดังคำสัมภาษณ์จากผู้ร่วมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร “ชุมชนส่วนใหญ่เริ่มจากการเกิดปัญหาร่วม แล้วจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานพัฒนาชุมชน แต่สำหรับกรณีที่ไม่ได้มีปัญหาร่วมมันก็ต้องหาผลประโชยชน์ร่วมไม่เช่นนั้นมันไม่มีจุดร่วมที่จะมาทำงานร่วมกัน บางครั้งประโชยชน์ที่เกิดขึ้นมันไม่ได้เป็นผลประโชยชน์ร่วมของคนบางกลุ่มเลยทำให้เกิดความขัดแย้ง สิ่งที่ผมได้เรียนรู้ คือ การหาความต้องการของแต่ละกลุ่มออกเป็นส่วนตัว แล้วเอามาชนกันเพื่อหาผลประโชยชน์ร่วม” อาจารย์ธิป ศรีสกุลไชยรัก อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันอาศรมศิลป์

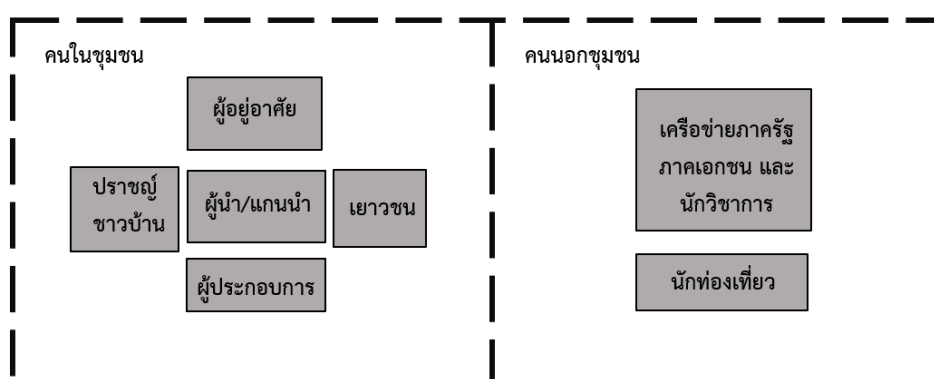
ภาพที่ 4.6 ชาวบ้านร่วมประชุมหารือ ชุมชนบ้านสลักคอก เกาะช้าง จังหวัดตราด

ภาพที่ 4.7 ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันก่อสร้างสะพานไม้ ชุมชนริมน้ำคลองแดน
จังหวัดนครศรีธรรมราช

องค์ประกอบที่สอง ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย Stakeholder Involvement

ประกอบด้วย 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มภายในชุมชน และ กลุ่มภายนอกชุมชน กลุ่มภายในชุมชน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มผู้นำและแกนนำ กลุ่มประชาชนชาวบ้าน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชน กลุ่มภายนอกชุมชน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว และ กลุ่มเครือข่ายภาครัฐ เอกชน องค์กรไม่แสวงผลกำไร และ สถาบันการศึกษา แม้ว่าแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะมีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงาน แต่เมื่อถึงจุดหนึ่งที่ชุมชนอาจต้องการแรงสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อความสำเร็จ อาจต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งคนในและคนนอกชุมชน จากกรณีศึกษา ชุมชนเกาะพิทักษ์ มีผู้นำที่เข้มแข็ง กำหนดกฎระเบียบและใช้ข้อบังคับอย่างเข้มงวด สามารถดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวพร้อมกับการแก้ปัญหาสังคมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม เมื่อการพัฒนาดำเนินไปถึงระยะหนึ่ง ชุมชนต้องการได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก โดยส่วนใหญ่มักเป็นการเพิ่มเติมความรู้เฉพาะด้านที่ชุมชนยังขาดความเชี่ยวชาญ เพื่อให้ชุมชนสามารถก้าวเดินต่อไปได้ ชุมชนควรเปิดรับและพูดคุยกับบุคคลภายนอกเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือและการพัฒนาอย่างเหมาะสม ดังเช่น งานวิ่งแหวกทะเล ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ของ ชุมชนเกาะพิทักษ์ ได้รับความร่วมมือของคนในชุมชนเกาะพิทักษ์ คนต่างชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ตลอดจนหน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารจังหวัดที่เข้ามาสนับสนุน เพื่อประชาสัมพันธ์งานวิ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชุมชนเกาะพิทักษ์ “เราได้รางวัลหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ CIV (Creative Industry Village) จากกระทรวงอุตสาหกรรม เขาไม่เคยมาบังคับเรา เขาเข้ามาเสริมองค์ความรู้ที่เราขาดและเป็นองค์ความรู้จากความต้องการของเราจริงๆ เราทำงานร่วมกับ หน่วยงานรัฐหลายหน่วยงาน สสส อพท หน่วยงาน CBT รวมทั้งสถาบันการศึกษา เราบูรณาการเป็นเครือข่าย” นายอำพล ธาณิศรุฑ ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนเกาะพิทักษ์

ภาพที่ 4.8 องค์ประกอบที่ 2 ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ภาพที่ 4.9 งานวิ่งแหวกทะเล ครั้งที่ 15 ปี พ.ศ. 2562 ชุมชนเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร

องค์ประกอบที่สาม ด้านต้นทุนทรัพยากร Resources Capital การดำเนินงานของชุมชน ต้องคำนึงถึงทรัพยากรชุมชนที่มีอยู่ เพื่อนำไปศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน ต้นทุนทรัพยากรชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ต้นทุนทรัพยากรที่จับต้องได้ (tangible resources) และ ต้นทุนทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ (intangible resources) ต้นทุนทรัพยากรที่จับต้องได้ ประกอบด้วย ต้นทุนด้านการเงิน ต้นทุนทางกายภาพ และ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ส่วนต้นทุนทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางวัฒนธรรม และต้นทุนมนุษย์

หนึ่งในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ คือ การศึกษาและวิเคราะห์เพื่อความเข้าใจในศักยภาพชุมชน กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ว่าชุมชนมีต้นทุนอะไรบ้าง และจะนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ในการท่องเที่ยวได้อย่างไร จากการศึกษาพื้นที่ตัวอย่างแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในบริบทของพื้นที่ ชุมชนบางแห่งมีความโดดเด่นและความสวยงาม มีอากาศบริสุทธิ์เหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อน ต้นทุนทางทรัพยากรดังกล่าวนี้จึงเป็นทุนเดิมที่ชุมชนมีอยู่โดยไม่ต้องสร้างสิ่งใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวอีกหลายแห่งไม่ได้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม หรือมีโบราณสถานเก่าแก่ที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ แต่ชุมชนดังกล่าวยังมีต้นทุนทรัพยากรบางอย่างที่มีคุณค่าแต่จับต้องไม่ได้ อาทิเช่น ชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน นำเอาต้นทุนทางกายภาพและต้นทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ผสมผสานเข้ากัน เป็นการแสดงรำโนราห์บนสะพานไม้ริมคลอง เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนที่นักท่องเที่ยวจดจำได้ ชุมชนสามารถผสมผสานศิลปะวัฒนธรรมกับความโดดเด่นของบริบทชุมชน “เราตั้งใจไว้ก่อนว่าจะใช้ภูมิวัฒนธรรม Cultural Landscape เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนเรามีลำคลอง มีบ้านเก่าๆ มี

การเล่น มีศิลปวัฒนธรรม เอามาคัดกรองให้เข้ากัน เช่น การรำมโนราห์บนสะพานลำคลอง เพราะ
 ที่นี้เราเป็นลำคลองสามเอาทุกอย่างรวมกันแล้วสร้างนวัตกรรมขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นจุดขาย ไม่เหมือนที่
 อื่น” อีกหนึ่งตัวอย่างที่ชุมชนได้นำเอาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวได้
 คือ ย่านบางลำพู เริ่มต้นจากกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนโดยให้เด็กและเยาวชนรวบรวม
 ข้อมูลจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ Told by the old, written by the young เด็กและเยาวชนได้
 เรียนรู้จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ใหญ่ ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ จัดหมายเหตุจาก
 ห้องสมุดแห่งชาติ ภายใต้โครงการวิจัยโดยมีนักวิชาการเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ควบคุมดูแล
 การรับรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความสนใจในรากเหง้าของตนเอง ความ
 สำนึกรักบ้านเกิดเริ่มก่อตัวขึ้น จนพวกเขาอยากบอกเล่าเรื่องราวที่มีคุณค่าของชุมชนให้แก่ผู้อื่นได้รับรู้
 ด้วยตนเอง จนเป็นที่มาการท่องเที่ยวในย่านบางลำพู กับ ไกด์เด็กบางลำพู

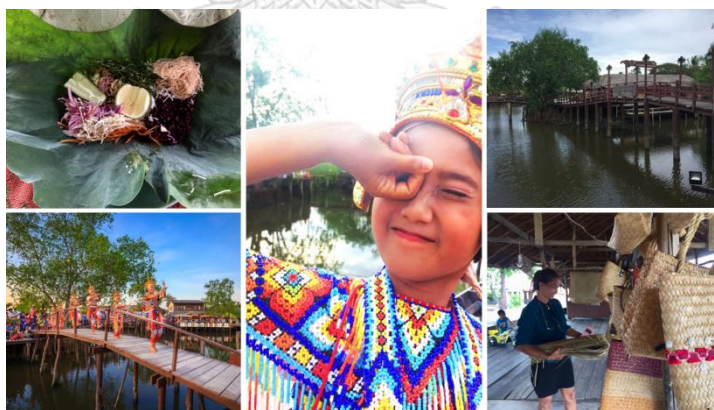
ต้นทุนที่จับต้องได้

ทุนการเงิน ทุนทางกายภาพ
และ สิ่งแวดล้อม

ต้นทุนที่จับต้องไม่ได้

ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม
และ ทุนมนุษย์

ภาพที่ 4.10 องค์ประกอบที่ 3 ต้นทุนทรัพยากร

ภาพที่ 4.11 การผสมผสานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนริมน้ำคลองแดน
จังหวัดสงขลา-นครศรีธรรมราช

ภาพที่ 4.12 ประชาชนชุมชนกับการย้อมครามและการปั้นหม้อดิน ชุมชนมรดกโลกบ้านเชียง
จังหวัดอุดรธานี

องค์ประกอบที่สี่ ด้านการจัดการท่องเที่ยว **Tourism Management** จากการศึกษาชุมชนทั้ง 11 แห่ง ผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการจัดการท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 13 ขั้นตอน ผลสรุป แสดงรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน พร้อมทั้งบทบาทของชุมชนและผู้สนับสนุนการท่องเที่ยว โดย ระบุประเด็นสำคัญที่ต้องทบทวนในแต่ละขั้นตอน ดังปรากฏในภาพที่ 4.13

1. การรับรู้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลง
2. การสร้างแนวร่วมจากกลุ่มเล็กๆ ในชุมชน
3. การสร้างการตระหนักแก่คนในชุมชน
4. การระบุปัญหาาร่วมกัน
5. การร่วมปรึกษาหารือเพื่อใช้เครื่องมือ CCBT
6. การตัดสินใจดำเนินการ CCBT
7. การเลือกผู้นำ
8. การกำหนดโครงสร้างการจัดการ และกฎระเบียบ
9. การวางแผนกลยุทธ์ชุมชน
10. การวางแผนปฏิบัติการ
11. การลงมือปฏิบัติ
12. การวิเคราะห์และประเมินผล
13. การปรับปรุงและพัฒนา

ภาพที่ 4.13 องค์ประกอบที่ 4 การจัดการท่องเที่ยว 13 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลง ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีการพัฒนามักเริ่มต้นจากการประสบปัญหาบางประการ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ในมิติใดมิติหนึ่ง ของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เช่น ชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน และชุมชนริมน้ำจันทบูร ประสบปัญหาด้านสังคม จากการอพยพย้ายถิ่นของผู้คน ชุมชนเจียบเหงา ไร่ชีวิตชีวา เกิดความเสื่อมสลายของสถาปัตยกรรมชุมชน ชุมชนเกาะพิทักษ์ ประสบปัญหาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านแตกแยกไม่สามัคคี ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการรวมกลุ่มกัน ผู้คนไม่มีระเบียบวินัย เป็นต้น จากการศึกษาในงานวิจัย พบว่า จุดเริ่มต้นของความต้องการพัฒนาชุมชน มักเริ่มจากการรับรู้ปัญหาที่มีอยู่ของชุมชนหรือการรับรู้ความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น และไม่จำเป็นเสมอไปที่คนในชุมชนจะเป็นผู้ริเริ่มตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว (Oliver Mtapuri & Andrea Giampiccoli, 2016) หลายกรณีศึกษา การเริ่มตระหนักถึงปัญหาชุมชนเกิดจากบุคคลภายนอก ชุมชนบางแห่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มองเห็นศักยภาพของธรรมชาติจากแหล่งท่องเที่ยว และกระตุ้นให้ชาวบ้านรวมตัวกันดูแลทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของตนโดยใช้เครื่องมือการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังเช่นที่ ชุมชนบ้านสลักคอก เกาะช้าง จังหวัดตราด บางแห่งเช่นที่ ชุมชนริมน้ำจันทบูร การริเริ่มพัฒนาเกิดจากความต้องการฟื้นฟูชุมชนและอนุรักษ์บ้านเรือนโบราณ โดยพาณิชย์จังหวัดซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐ ร่วมกับนักศึกษาจากสถาบันอาศรมศิลป์ สถาบันการศึกษาเอกชน

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหาแนวร่วมจากกลุ่มเล็กๆ ในชุมชน ในขั้นตอนนี้ ผู้ที่มองเห็นปัญหาชุมชนก่อนมักมองหาแนวร่วมที่มีความคิดคล้ายๆ กัน มองเห็นปัญหาร่วมกัน และมีความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น การสร้างแนวร่วมนี้ มีความสำคัญ เพราะนอกจากคนกลุ่มนี้จะเป็นแรงผลักดันในการสร้างพลังชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงาน แนวร่วมกลุ่มนี้ มักจะก้าวขึ้นมาเป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้นำหรือแกนนำพัฒนาชุมชนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างการตระหนักแก่คนในชุมชน แต่ละชุมชนอาจต้องใช้ความพยายามและระยะเวลาที่แตกต่างกันในการสร้างการรับรู้และการตระหนักแก่คนในชุมชน ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน ชุมชนที่อยู่ในบริบทของสังคมเมืองอาจมีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้การสร้างการตระหนักและการมีส่วนร่วมเป็นไปได้ยากกว่าชุมชนในบริบทสังคมชนบทที่มีพื้นฐานการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ใกล้ชิด การสร้างการตระหนักให้คนจำนวนมากจึงไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้โดยง่าย ต้องอาศัยผู้นำที่มีความอดทน มีความเพียรพยายาม และความตั้งใจจริง ในบางกรณี อาจต้องใช้บุคคลที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของคนในชุมชนจึงจะสามารถสร้างความเข้าใจและการรับรู้ร่วมกันของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง “นักศึกษาสถาบันอาศรมศิลป์เข้าไปทำกระบวนการกระตุ้นก่อน พอในช่วงนั้นพาณิชย์จังหวัดเข้ามาพอดีต้องการที่จะฟื้นฟูชุมชนเนื่องจากในอดีตชุมชนแถบนี้เป็นย่าน

การค้า ทำมาอยู่ 5 ปี ในกระบวนการกระตุ้นชุมชน การวางโครงสร้างคณะทำงาน ก่อตั้งชมรมริมน้ำ
จันทบูร การค้นหาตัวตน การศึกษาประวัติศาสตร์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู” อาจารย์ธิป ศรีสกุลไชยรัก
นักวิจัย/อาจารย์สถาบันอาศรมศิลป์

ขั้นตอนที่ 4 การระบุปัญหาาร่วมกัน เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของการมีส่วนร่วมของคนใน
ชุมชน เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ในขั้นตอนนี้ ผู้ที่เข้ามาสนับสนุน จึงควรทำหน้าที่เพียงการให้
คำชี้แนะ ให้คำปรึกษา โดยไม่ชี้นำความคิด

ขั้นตอนที่ 5 การร่วมปรึกษาหารือเพื่อใช้เครื่องมือ CCBT เป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ความพยายามสร้างการ
มีส่วนร่วมให้คนในชุมชนเป็นอย่างมาก กลุ่มแกนนำ ต้องอาศัยทักษะความเป็นผู้นำสูงต่อการสร้างการ
รับรู้ สร้างความเข้าใจ และสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง ในช่วงนี้จะเริ่มมีบุคคลภายนอกที่
มีความเชี่ยวชาญเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้เบื้องต้น จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนให้
คำปรึกษาจากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรู้เกี่ยวกับการ
จัดการ ประโยชน์และข้อควรระวังในการนำเครื่องมือ CCBT มาใช้

ขั้นตอนที่ 6 การตัดสินใจดำเนินการ CCBT เมื่อผ่านขั้นตอนการปรึกษาหารือการใช้ CCBT โดยชุมชน
รับรู้และความเข้าใจในศักยภาพชุมชน มีการประเมินความพร้อมของชุมชน จากนั้น ชุมชนจะเป็นผู้
ตัดสินใจด้วยตนเอง ในการเลือกดำเนินการพัฒนาชุมชน โดยใช้ CCBT เป็นเครื่องมือพัฒนา หาก
ชุมชนตัดสินใจไม่ใช้ CCBT ถือว่ากระบวนการยุติลง ในทางตรงข้าม หากชุมชนตัดสินใจใช้ CCBT
กระบวนการพัฒนาจะดำเนินการต่อยังขั้นตอนต่อไป ในขั้นตอนนี้ กลุ่มผู้นำ แกนนำ และผู้สนับสนุน
ควรให้สิทธิ์เด็ดขาดในการตัดสินใจเป็นของชุมชน ขณะเดียวกัน ชุมชนต้องมีคำมั่นสัญญาในการ
ร่วมมือร่วมใจ เมื่อชุมชนตัดสินใจดำเนินการโดยใช้ CCBT

ขั้นตอนที่ 7. การเลือกผู้นำ ผู้นำการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากชุมชน
เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติความเป็นผู้นำ มีความเสียสละ มีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย เป็นที่รักใคร่
ของทั้งชุมชนและคนนอกชุมชน ขณะเดียวกันเป็นผู้ที่รู้จักใช้กฎระเบียบควบคุมการทำงาน จาก
การศึกษา ผู้นำการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีทั้งที่เป็นอิสระจากอำนาจการเมืองการปกครอง ไม่มี
ตำแหน่งทางการเมือง และผู้นำที่มีตำแหน่งทางการเมืองปกครองท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน นายก
องค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ ยังมีผู้นำทางศาสนา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

จากการศึกษางานวิจัย พบว่า ในแต่ละพื้นที่มีลักษณะของผู้นำที่แตกต่างกัน บทบาทการทำงานก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น *ชุมชนเกาะพิทักษ์* เป็นประธานท่องเที่ยวและมีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านของชุมชนเกาะพิทักษ์ มีบุคลิกเฉพาะคนที่ค่อนข้างเอาจริงเอาจัง และเป็นที่เคารพยำเกรงของคนในชุมชน ความโดดเด่นของชุมชนแห่งนี้ เป็นเรื่องกฎระเบียบที่คนในชุมชนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีคนหลากหลายสายเลือดเข้ามาอยู่ร่วมกันบนเกาะ การสร้างกฎระเบียบขึ้นมาบังคับใช้เพื่อการรวมเป็นหนึ่งใจเดียวกันจึงอาจเป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับชุมชนแห่งนี้ “การท่องเที่ยวโดยชุมชนทุกแห่งมันเกิดจากการล่มสลายของทรัพยากร ผมเห็นทรัพยากรเริ่มหมด ชาวบ้านเริ่มเป็นหนี้ เริ่มมีความแตกแยกไม่สามัคคี ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการรวมกลุ่มกัน ปล่อยให้เรือข้างนอกเข้ามาทำมาหากิน เริ่มจากไม่มีความรู้เกี่ยวกับ พรบ. ประมง ประกอบกับความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวไม่รู้จักการอนุรักษ์ ต่างคนต่างกอบโกยเอาผลประโยชน์ใส่ตน ดังนั้นการที่มีคนหลากหลายท้องถิ่นมาอยู่ร่วมกัน มันเกิดปัญหามากมาย แต่ผมพยายามรวมกลุ่มให้เป็นสายเลือดเดียวให้ได้ นั่นคือ การใช้กฎระเบียบ” อัมพล ธานีครุฑ ผู้ใหญ่บ้านชุมชนเกาะพิทักษ์ ขณะเดียวกัน บางชุมชนอาจมีลักษณะของผู้นำที่ต่างออกไป เช่น ชุมชนริมน้ำคลองแดน ซึ่งมีทั้งผู้นำชุมชนที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มท่องเที่ยวที่เป็นชาวบ้าน และผู้นำทางศาสนาที่มีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาชุมชน การกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชน และการสร้างความร่วมมือ เริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจโดยใช้หลักธรรมและความสัมพันธ์ของครอบครัวเป็นสื่อ “บรรพบุรุษ เป็นผู้เริ่ม มันไม่มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เขาปฏิบัติแบบนี้มานานแล้ว มีการแบ่งปัน พึ่งพาอาศัยกัน มีจิตสาธารณะ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน งานบุญก็ไปช่วย ไม่ต้องออกบัตรเชิญ สิ่งเหล่านี้มันเป็นมาโดยตลอดจนทุกวันนี้” อภิชาติ เหมือนทอง แกนนำชุมชนริมน้ำคลองแดน – การสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนโดยผู้นำทางจิตวิญญาณ “อาตมาเดินเข้าไปเคาะประตูบ้าน ไปหาชาวบ้านทำความเข้าใจ ชี้ให้เห็นปัญหาความเจ็บปวด รก้าง สะพานก็ขาด คำมีดก็ต่างคนต่างอยู่ เหมือนลมหายใจสุดท้าย” พระครูรัตนสุทากร เจ้าอาวาสวัดคลองแดน “การใช้ของน้ำในลำคลอง เราจะเก็บน้ำกินน้ำใช้แยกส่วนกันเป็นตุ่มๆ เราจะไม่กันฝายทำนบ เพราะเราคำนึงถึงเพื่อนบ้านคนอื่นที่จะต้องใช้น้ำเหมือนกับเรา เราใช้หลักการของบรรพบุรุษมาบอกเล่าให้ลูกหลานฟัง” เกียรติกร อนันตพงศ์ ประธานชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน

ขั้นตอนที่ 8. การกำหนดโครงสร้างการจัดการและกฎระเบียบ เป็นการกำหนดโครงสร้างของคณะกรรมการบริหารการทำงาน เพื่อการกระจายความรับผิดชอบและการแบ่งหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญและความเหมาะสม เพื่อความเป็นระเบียบและเกิดประสิทธิภาพในการจัดการดูแล นอกจากนี้โครงสร้างของคณะกรรมการบริหารจัดการท่องเที่ยว อาจมีโครงสร้างของวิสาหกิจชุมชน โดยแต่ละกลุ่มจะมีประธาน รองประธาน เลขานุการ คณะกรรมการ ครบทุกกลุ่ม ภายในกลุ่มสามารถแต่เป็นกลุ่มย่อย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของตนเอง เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มศิลปวัฒนธรรม กลุ่มหัตถกรรม

พื้นบ้าน กลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ขั้นตอนนี้ ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและถือเป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนจะต้องร่วมคิด และร่วมปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด โดยผู้สนับสนุน หน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชน ให้การสนับสนุนงบประมาณ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ส่งเสริมให้ความรู้ การฝึกอบรม และการดูงาน ตัวอย่างชุมชนที่ใช้กฎระเบียบอย่างเข้มงวด เพื่อการจัดการและควบคุมคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและถือเป็นการคุ้มครองความสำเร็จของการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะพิทักษ์ “เกาะพิทักษ์เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริง เราบริหารจัดการทุกอย่าง เราสร้างกฎระเบียบไว้ ใครจะมาต่อรองอย่างไรไม่ได้ เราจะไม่ละเลยกฎระเบียบพวกนี้ เรากำลังตั้งกฎระเบียบใหม่ ชะคุณเอามาเท่าไรหุคุณเอากลับไปเท่านั้น ใครขึ้นเกาะพิทักษ์จะถือถุงพลาสติกไม่ได้ ตอนนี้ประกาศเล็กใช้โฟมทั้งเกาะ ถ้านักท่องเที่ยวไม่มาก็อย่ามา” ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนเกาะพิทักษ์

ขั้นตอนที่ 9. การวางแผนกลยุทธ์ชุมชน เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุดขั้นตอนหนึ่ง เนื่องจากเป็นการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน การกำหนดทิศทาง และแนวทางการดำเนินงานของชุมชน การวางแผนกลยุทธ์ อาจทำได้ทั้งระยะสั้นและระยะยาว การวางแผนระยะยาวเพื่อกำหนดผังแม่บทยุทธศาสตร์สำหรับอนาคต 10-20 ปี และแผนกลยุทธ์ระยะสั้น 3-5 ปี ชุมชนต้องมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ โดยมีผู้สนับสนุนเชี่ยวชาญด้านการวางแผนกลยุทธ์คอยเป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษา

เห็นได้ว่า ผู้นำ เป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนให้ไปในทิศทางที่ดี และประสบความสำเร็จ แต่คำว่า “ผู้นำ” อาจไม่ใช่มีแค่คนเดียวในชุมชน ผู้นำสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งมีคุณลักษณะและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน แต่ล้วนมีบทบาทที่จะช่วยสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ทั้งสิ้น ผู้นำ จึงประกอบด้วย

1. ผู้นำทางการปกครอง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประธานชุมชน
2. ผู้นำทางการเมือง ได้แก่ สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางจิตวิญญาณ
4. ผู้นำทางธรรมชาติ หมายถึง ผู้นำที่ไม่ได้อยู่ในสถานะตามที่กล่าวมา อาจเป็น ครูในท้องถิ่น ผู้มีความรู้ ปราชญ์ท้องถิ่น เป็นต้น

การมีผู้นำการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามลักษณะใดลักษณะหนึ่งจาก 4 ประเภท ก็มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาชุมชนได้ทั้งสิ้น แต่หากชุมชนใด มีผู้นำมากกว่า 1 ประเภท ร่วมมือกัน ก็อาจผลักดันให้การพัฒนาเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า “ผู้นำ” จะเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว แต่การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือ การสร้างภาวะผู้นำให้กับคนในชุมชน ยังเป็นแกนหลักสำคัญของการพัฒนา ซึ่งหากคนในชุมชนที่มีความสามารถและมีบทบาทสำคัญก็อาจก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางธรรมชาติ และเป็นแกนนำสำคัญของการพัฒนาชุมชนก็เป็นได้

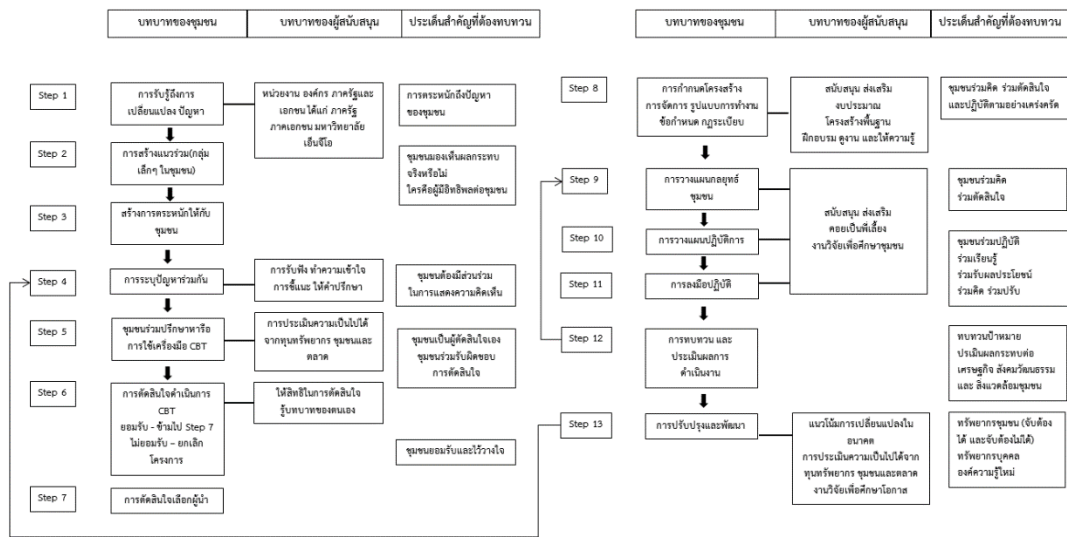
ขั้นตอนที่ 10. การวางแผนปฏิบัติการ การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ หลายชุมชนใช้วิธีการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการศึกษาและทดลอง ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการทำงานวิจัย เพื่อร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมปรับ ในขั้นตอนนี้ ชุมชนได้ประโยชน์จากการเรียนรู้โดยการลงมือทำเป็นอย่างมาก ชมรมเกสรลำพู กลุ่มเยาวชน ที่อาศัยในชุมชน ย่านบางลำพู ได้ฝึกให้เยาวชนได้เรียนรู้อัตลักษณ์ท้องถิ่นของตนเอง โดยการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุด และจากการบอกเล่าของผู้ใหญ่ในชุมชน จนเกิดเป็นโครงการ ผู้ใหญ่เล่า เด็กเขียน Told by the old written by the young เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนปฏิบัติการ และในเวลาต่อมา เยาวชนกลุ่มเดียวกันนี้ ได้รวมกลุ่มกันเป็น ไกด์เด็กบางลำพู สร้างกิจกรรมพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมตรอกซอกซอย พร้อมการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชน จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวชุมชน เช่นเดียวกับ ตลาดริมน้ำคลองแดน ชุมชนได้ร่วมกันศึกษางานวิจัยเพื่อวางแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการอย่างเป็นทางการ ทำให้ชุมชนมีทิศทางการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 11. การลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ชุมชนร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผน ขณะเดียวกัน การดำเนินการจะพบปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนจะต้องร่วมกันเรียนรู้ และ ร่วมคิด ร่วมปรับเปลี่ยน ในระยะแรก การมีส่วนร่วมของชุมชนอาจยังไม่มากนัก กลุ่มผู้นำอาจต้องลงมือทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง สร้างความมั่นใจให้กับชุมชน จนเกิดการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นเพียงเครื่องมือใช้แก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ และรายได้ที่เข้ามาเป็นเพียงรายได้เสริม ไม่ใช่อาชีพหลัก ดังนั้น วิถีชีวิตชุมชนยังคงคงอยู่ต่อไป ในระยะนี้ กลุ่มผู้สนับสนุน จะช่วยส่งเสริมด้านองค์ความรู้ การศึกษาดูงานที่ชุมชนอื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตน ให้คำแนะนำระหว่างดำเนินการ การสร้างเครือข่ายพันธมิตรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ชุมชนต้องคำนึงถึง ความสำคัญของขั้นตอนนี้ อีกประการหนึ่ง คือ การจัดการนักท่องเที่ยว ปัจจุบัน นักท่องเที่ยวมีหลายประเภท ซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกัน ชุมชนจะออกแบบประสบการณ์ท่องเที่ยวอย่างไรให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะ

นักทอ้งเกี่ยวคุณภาพ หรือ นักทอ้งเกี่ยวสร้างสรรค์ เพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการทอ้งเกี่ยว โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 12. การวิเคราะห์และประเมินผล ชุมชนจะได้ประสบการณ์เรียนรู้จากการทบทวนผลการดำเนินงาน สิ่งสำคัญนอกจากการนำผลการประเมินมาพัฒนาและปรับปรุง ชุมชนต้องคำนึงถึงเป้าหมายแรกของการนำเครื่องการทอ้งเกี่ยวโดยชุมชนมาใช้ หากผลการดำเนินงานไม่ตรงกับเป้าหมายหลัก นั่นอาจหมายความว่า การดำเนินงานอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้ ชุมชนต้องทบทวนและวิเคราะห์กลยุทธ์และแผนการปฏิบัติงานใหม่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการนำเครื่องมือ CCBT มาใช้งาน

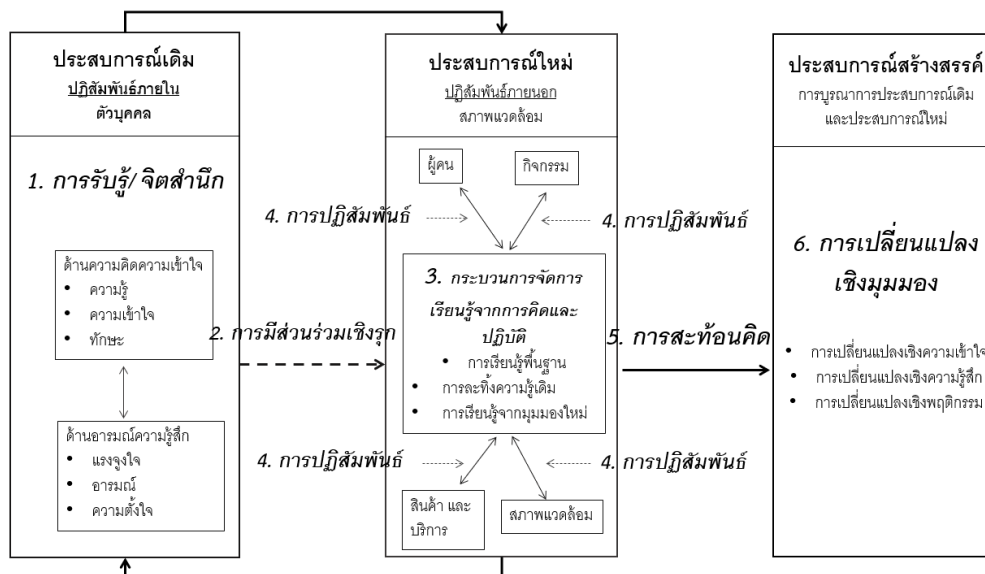
ขั้นตอนที่ 13. การปรับปรุงและพัฒนา เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นชุมชนที่มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการปรับตัวเพื่อการพัฒนาอย่างมั่นคง ยานนางเล็ง เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง “เราต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของชุมชนเรื่อยๆ เมื่อความเจริญเข้ามาวัฒนธรรมก็ต้องเดินคู่กันไป ต้องปรับตัว ต่อไปมีรถไฟเข้ามาแหล่งเรียนรู้ของเราก็จะหายไปครึ่งหนึ่งแล้วเราจะทำอย่างไรต่อไป ก็เป็นเรื่องที่พูดคุยกันในเวทีเพื่อหาแนวทางในการพัฒนา หรือจะสร้างแบบอย่างที่ดีต่อไปอย่างไร” ประธานสภาวัฒนธรรมเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย งานวิจัยอาจเป็นเครื่องมือให้ชุมชนได้ศึกษาแนวโน้มและคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เพื่อสร้างโอกาสใหม่รองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม อย่งไรก็ตาม การสร้างโอกาสใหม่ หรือ การต่อยอด ชุมชนต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพื่อสร้างความสมดุล ในทุกๆ มิติของ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาการทอ้งเกี่ยวที่ยั่งยืน ข้อพึงระวังอีกประการหนึ่ง คือ การพัฒนาที่ได้ดำเนินไปนั้นส่งผลอย่างไรต่อปัญหาชุมชนที่ระบุไว้ตั้งแต่ต้นกระบวนการ ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับหลากหลายชุมชนที่มีการพัฒนาเกิดขึ้นเรื่อยมาเพื่อมุ่งหวังผลทางรายได้จนทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ชุมชน ความไม่ลงรอยกัน ไม่สามัคคีกันของชุมชนสร้างความแตกแยกให้แก่ชุมชน เป็นเพราะขาดการทบทวนถึงปัญหาจากจุดเริ่มต้น ดังนั้น ชุมชนควรหันกลับมาทบทวนจุดเริ่มต้นของการดำเนินการทอ้งเกี่ยวว่าเกิดจากสาเหตุใด การพัฒนาต่อยอดยังคงตอบโจทยปัญหาเดิมได้อยู่หรือไม่ หากไม่ใช่ ชุมชนควรดำเนินการต่อยอดตามแผนเดิม หรือ ควรทบทวนเพื่อยึดถือวัตถุประสงค์เดิมที่เคยวางเป้าหมายไว้

ภาพที่ 4.14 กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ 13 ขั้นตอน

องค์ประกอบที่ห้า ประสบการณ์สร้างสรรค์ Creative Experience

องค์ประกอบของประสบการณ์สร้างสรรค์ ประกอบด้วย 6 มิติย่อย ได้แก่ มิติที่หนึ่ง การรับรู้-จิตสำนึก (awareness/consciousness) มิติที่สอง การมีส่วนร่วมเชิงรุก (active participation) มิติที่สาม การเรียนรู้เชิงลึก (active learning) มิติที่สี่ การมีปฏิสัมพันธ์ และการร่วมสร้างคุณค่า (interaction & co-creation) มิติที่ห้า การตรึงตรองสะท้อนคิด (reflection) และ มิติที่หก การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง (perspective transformation) ดังแสดงให้เห็นในรูปภาพที่ 4.15

ภาพที่ 4.15 องค์ประกอบที่ 5: รูปแบบประสบการณ์สร้างสรรค์

รูปแบบของประสบการณ์สร้างสรรค์จากการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 3 ระยะ ระยะแรกเป็นกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ภายใน (inner interaction) เป็นประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับการรับรู้ ประกอบด้วยปัจจัยด้าน functional และ ปัจจัยด้าน sensitivity ระยะที่สอง เข้าสู่กระบวนการมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก เป็นกระบวนการสร้างประสบการณ์ใหม่ ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย การมีปฏิสัมพันธ์กับ กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว ผู้คน สินค้าบริการ และ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระยะสุดท้าย คือกระบวนการบูรณาการประสบการณ์ส่วนตัว กับ ประสบการณ์ใหม่ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงลึก จนได้ข้อสรุป และสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมองของบุคคล รูปแบบของประสบการณ์สร้างสรรค์ใน 3 ระยะนี้ ประกอบด้วย มิติสำคัญ 6 ด้าน ดังคำอธิบายต่อไปนี้

มิติที่ 1. การรับรู้ (Awareness/ Consciousness) เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยด้าน functional และ ปัจจัยด้าน sensitivity ทั้งสองปัจจัยนี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญต่อความสามารถเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ด้าน functional เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้จากการดำเนินชีวิตประจำวัน การศึกษาค้นคว้า และการฝึกฝน ประกอบด้วยปัจจัยย่อย คือ ด้านความรู้ (knowledge) ด้านความเข้าใจ (understanding) และด้านทักษะ (skill) ยกตัวอย่าง การเตรียมตัวเพื่อการท่องเที่ยวศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจันทบุรี ผู้จัดได้ตั้งกลุ่มไลน์เพื่อป้อนข้อมูลพื้นฐานให้กับผู้ร่วมทริปท่องเที่ยว สำหรับศึกษาเป็นความรู้พื้นฐานก่อนการเดินทางไปสัมผัสสถานที่จริง “เราให้ข้อมูลกับนักเดินทาง ก่อนล่วงหน้า 2 อาทิตย์ เริ่มจากข้อมูลพื้นฐานที่เข้าใจง่ายๆ ก่อนที่จะให้ข้อมูลเชิงลึกขึ้น เพื่อให้เขามีความรู้ก่อนที่จะไปสถานที่จริง มันทำให้การเดินทางสนุกขึ้นเมื่อเขามีความเข้าใจ” นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี มิติด้าน sensitivity เป็นความรู้สึกของตัวบุคคล ประกอบด้วย ปัจจัยด้านอารมณ์ (emotion) แรงบันดาลใจ (motivation) และความปรารถนาของตัวบุคคล (volition) เป็นความต้องการด้านอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละคน นักท่องเที่ยวบางคนไม่สามารถอธิบายเป้าหมายการเดินทางได้อย่างเป็นรูปธรรมแต่ในคำสัมภาษณ์บ่งบอกความต้องการด้านอารมณ์ที่แอบแฝงอยู่ “เราได้ความพึงพอใจ ได้สุนทรียภาพ บางครั้งเรามาเราได้คุยกับคนอื่น ได้คุยกับชาวบ้าน เราได้เพื่อนใหม่นะ เราได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้ความรู้ใหม่ อย่างเรามาเที่ยวแบบนี้เราตั้งใจมาจริงๆ พอเราสงสัยอะไรเราถามชาวบ้านได้ เราก็ถามลุงว่านี่อะไร ทำไมเป็นอย่างนี้ เราได้รู้ในสิ่งที่เราอยากรู้ อารมณ์มันต่างกัน” นักท่องเที่ยวชมมาฟบูลต้า

ภาพที่ 4.16 บรรยากาศห้องเรียนธรรมชาติ
แคมป์ช้าง ศูนย์การศึกษาสิ่งแวดล้อม จังหวัดนครราชสีมา

มิติที่ 2. การมีส่วนร่วมเชิงลึก (active participation) เป็นตัวกลางระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ นักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์เดิมเป็นต้นทุนอาจมีแนวโน้มการมีส่วนร่วมเชิงลึกมากกว่านักท่องเที่ยวที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน เนื่องจากประสบการณ์เดิมจะช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความสามารถเรียนรู้ได้มากกว่า ดังที่ เจ้าของบ้านนราศิลป์ แหล่งเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรม ย่านนางเลิ้ง ให้สัมภาษณ์ว่า “นักท่องเที่ยวมีหลากหลาย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มชัดเจน นักท่องเที่ยวชะงักทัวร์ (นักท่องเที่ยวกระแสหลัก) กับพวกโหยหาคุณค่า ศิลปะวัฒนธรรม ต้องการมาศึกษาจริงๆ สังเกตได้ง่ายๆ เลย คือ พวกเขามีความปิติยินดี ความแปลกใจ เขาจะอุทานออกมาคล้ายๆ กัน เวลาที่นี่ คือ มีแบบนี้ด้วยหรือ ไม่เคยคิดเลยว่ามีในบ้านจะมีกิจกรรมแบบนี้ คือเขาเซอร์ไพรส์ เราจะมองออกเลยว่าเขาสนใจแค่ไหนจากคำถาม จากการพูดคุย คือถ้าคนที่สนใจจะมีคำถามเยอะเลย แต่กับพวกที่ไม่สนใจ ถูกบังคับให้มา ก็จะไม่สนใจอะไร” จากคำสัมภาษณ์ จะเห็นว่านักท่องเที่ยวที่มีความตั้งใจมาเรียนรู้จะให้ความสนใจและมีส่วนร่วม จากการแสดงออกถึงความประหลาดใจ ความตื่นเต้น การตั้งคำถามในสิ่งที่สนใจ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมเชิงลึก ของนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์เดิมอยู่ก่อนแล้ว

ภาพที่ 4.17 เด็กๆ เรียนรู้จากห้องเรียนกลางป่า
แคมป์ช้าง ศูนย์การศึกษาสิ่งแวดล้อม จังหวัดนครราชสีมา

มิติที่ 3 การปฏิสัมพันธ์ (interaction) เป็นการเรียนรู้จากกรอบอ้างอิงใหม่ หรือ ประสบการณ์ใหม่ นักท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมเชิงลึก มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก (outer interaction) ของแหล่งท่องเที่ยว ในที่นี้แบ่งการปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมจากแหล่งท่องเที่ยว (activity) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน (people) อาจเป็นผู้ฝึกสอนในคลาสเรียน คนท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง การปฏิสัมพันธ์กับสินค้าบริการ (product/service) และการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (environment) ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น เด็กๆ ที่กำลังร่วมกิจกรรมศิลปะทำด้วยมือในงานเทศกาล Facestreet ศิลปะชุมชน สามแพร่ง เด็กกำลังฟังและทำตามสิ่งที่ผู้สอนอธิบายและทำตัวอย่างให้ดู เด็กกำลังมีปฏิสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์กับผู้ฝึกสอนอยู่ ขณะเดียวกันเมื่อพ่อแม่เด็กคอยแนะนำวิธีการทำ ให้กับเด็ก เด็กก็ได้มีปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ด้วยเช่นกัน หรือตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวอีกท่านหนึ่ง เป็นคุณแม่และลูกชายวัย 6 ขวบ “อย่างเวลาเราพาเด็กไปเที่ยวธรรมชาติ เราหัดให้เขาสังเกตสิ่งรอบข้าง อย่างการมาดูวาฬเราอาจไม่เจอเลยก็ได้ แต่ระหว่างทางเราอาจเห็นโลมา เมื่อกี้เราเห็นชาวบ้านเลี้ยงหอยนางรม หอยแมลงภู่ เราก็อธิบายเขาได้ นั่งเรือมาเจอขยะ เราก็ค่อยๆ อธิบาย เขาก็ได้ความรู้ไปด้วย ถ้าเขาชอบเขาก็อาจมีคำถาม นั่นคือเขาเริ่มสนใจแล้ว” ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว กับ คุณแม่ ไปพร้อมๆ กัน

ภาพที่ 4.18 เด็กๆ ตรวจสอบพยาธิซีสต์ในห้องทดลองวิทยาศาสตร์
แคมป์ซ้าง ศูนย์การศึกษาสิ่งแวดล้อม จังหวัดนครราชสีมา

มิติที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติ (active learning) การสื่อสาร การรับฟัง การสังเกต การได้สัมผัส การแลกเปลี่ยนความเห็น การสอน การลงมือปฏิบัติ เป็นกระบวนการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวนะจดจ่ออยู่กับการปฏิสัมพันธ์กับสภาวะแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ภายในแคมป์ซ้าง “เด็กๆ ประมาณ 30 คนอายุราว 5-11 ปี นั่งฟังผู้ฝึกสอนในห้องเรียนธรรมชาติกลางป่าอย่างตั้งใจ หน้าห้องเรียนมีซ้างตัวโตอยู่กลางห้อง เมื่อผู้ฝึกสอนตั้งคำถาม เด็กๆ แย่งกันตอบด้วยความเร็ว เมื่อผู้ฝึกสอนถามว่ามีใครอยากซ้างบ้าง เด็กยกมือกันราว 7-8 คน ผู้ฝึกสอนเลือกอาสา 1 คน ออกมาหน้าห้องเพื่อซ้าง เด็กที่เหลือได้เห็นวิธีการซ้างและบังคับซ้าง หลังจากนั้นเด็กที่เหลือได้ซ้างจนครบทุกคน” การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นขณะที่มีร่วมปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน เด็กหลายคนมีความกังวลและกลัวกับการสัมผัสซ้างครั้งแรก แต่เมื่อเขาได้เห็นคนอื่นลองทำ เขาก็จะมีความกล้าและอยากทดลองทำบ้าง นี่เป็นการเรียนรู้เชิงลึกที่ต่างจากการเรียนรู้ทั่วไป การเรียนรู้ของแต่ละคนอาจแตกต่างกัน ความแตกต่างของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์กับนักท่องเที่ยวทั่วไป อาจขึ้นอยู่กับความเข้มข้นในการเรียนรู้ของแต่ละคน กระบวนการเรียนรู้ อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ basic learning, unlearn, และ relearn เด็กทุกคนรู้จักซ้าง รู้ว่าซ้างมีลักษณะหน้าตาเป็นอย่างไร เพราะเคยได้เห็นจากภาพถ่ายหรือในทีวี และอาจเคยเห็นซ้างในสวนสัตว์ ถือเป็น Basic learning ซึ่งเป็นการเรียนรู้พื้นฐานทั่วไปในการดำเนินชีวิต เมื่อเด็กเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ของแคมป์ซ้าง EEC Thailand เด็กได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับประเภทของซ้าง ลักษณะโครงสร้างภายนอกและภายใน

ของข้าง อุปนิสัยของข้าง การได้สัมผัสกับข้างท่ามกลางธรรมชาติ การขี่ข้าง การเก็บขี่ข้าง การศึกษา พยาธิข้าง การอาบน้ำให้ข้าง การให้ป้อนอาหารและการให้ยา กระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดทำให้เด็ก เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่อาจลบความเชื่อเดิมๆ เกี่ยวกับข้าง ขั้นตอนนี้ เรียกว่า Unlearn คือ การละทิ้ง ความเชื่อเดิมๆ ที่เคยยึดถือมา และพร้อมรับสิ่งใหม่ๆ หรือการเรียนรู้จากสิ่งเดิมด้วยมุมมองใหม่ ซึ่ง เรียกว่า Relearn “ถ้าเราไม่เคยเห็นมาก่อน แล้วอยู่ๆ เราไปเข้าป่า เราไปเห็นด้วงตัวนี้ เราก็คงคิดว่า มันแค่ตัวด้วง แต่การที่เราพาเด็กๆ ไปค่าย ไปศึกษาว่าด้วงนี้ถิ่นที่อยู่อาศัยของมันอยู่ที่ไหน กินอะไร บ้านเรามีด้วงกี่แบบ ฯลฯ พอได้รู้จัก ด้วงนี้ก็จะมีความหมายกับคนที่ฟัง เหมือนเวลาไปดำน้ำ ถ้าไม่รู้ ว่านั่นคือปลาอะไร เราก็คงไม่ตื่นเต้น แต่พอรู้ว่าปลานี้ใกล้สูญพันธุ์ หรือเจอได้แค่ในเมืองไทยที่เดียว ก็ เกิดความตื่นเต้นขึ้นมา เมื่อลัทธิพวกนี้มีความหมายทางใจ เราก็คงมีแรงบันดาลใจ มี Motivation มี Drive บางอย่างที่ทำให้เราอยากจะปกป้องสิ่งนั้น” ผู้ฝึกสอน

ภาพที่ 4.19 ครูสอนเด็กถึงวิธีป้อนยาถ่ายพยาธิให้ช้าง

มิติที่ 5 การตรึงตรองสะท้อนคิด (reflection) ตามความหมายของ John Sandars, (2009) คือ กระบวนการคิดไตร่ตรองถึงเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้น ทั้งก่อนเกิดเหตุการณ์ ขณะเกิดเหตุการณ์ หรือ หลังเกิดเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อตนเองและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี และสามารถนำความรู้ความเข้าใจนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตได้ในอนาคต จากความหมายดังกล่าว การตรึงตรองสะท้อนคิด จึงเป็นกระบวนการบูรณาการประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิม ผ่านการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งเป็นความเข้าใจใหม่ของตนจนก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ อาจเรียกได้ว่า คือ ประสบการณ์สร้างสรรค์ (creative experience)

ภาพที่ 4.20 เด็กกำลังใคร่ครวญสิ่งที่ครูพูดกับสิ่งที่กำลังมองเห็น

ภาพที่ 4.21 เด็กกำลังดมกลิ่นดอกไม้ชนิดหนึ่ง

ภาพที่ 4.22 เด็กกำลังนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้เรื่องยาถ่ายพยาธิช้าง

มิติที่ 6 การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง (perspective transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงจาก
 บุรณาการประสบการณ์ทั้งหมดของนักท่องเที่ยวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงความคิดความเข้าใจ
 (cognitive transformation) การเปลี่ยนแปลงเชิงอารมณ์ความรู้สึก (affective transformation)
 และการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม (behavioral transformation) “การได้เข้ามาทำงานเกี่ยวกับ
 สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ นอกจากความสวยงาม ก็คือ คุณค่า และ เรื่องราวของธรรมชาติที่ทำให้เกิด
 การเรียนรู้ ที่สำคัญทำให้เข้าใจการใช้ชีวิตในธรรมชาติ ทำให้เราเกิดความสุขโดยไม่ต้องไปแสวงหา
 อะไรที่มันเลิศเลอ” คำตอบจากผู้ฝึกสอน อธิบายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก “ผมชอบ
 เรื่องประวัติศาสตร์ ชอบอ่านหนังสือ ชอบเดินทางศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ถ้าผมเรียนรู้
 แล้วได้อะไร ผมได้ความภูมิใจ ผมได้นำความรู้ที่มีไปบอกต่อให้คนอื่นฟัง” นักท่องเที่ยวเชิงศึกษา
 ประวัติศาสตร์ที่มีอาชีพเป็นวิศวกร หรือตัวอย่างนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวธรรมชาติเป็น
 ชีวิตจิตใจกว่า 30 ปี พุถึงถึงการเปลี่ยนแปลงตนเองว่า “จากเดิมเป็นคนใจร้อน ทำให้เราใจเย็นขึ้น คิด
 เยอะขึ้น มีคำถามกับตัวเองเยอะขึ้น มองเห็นความเรียบง่ายของชีวิต การดำเนินชีวิตเราเปลี่ยนไป
 ง่ายๆ มันง่ายขึ้น” การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวนั้น สำหรับบางคนอาจไม่ได้เกิดขึ้น
 ในทันทีหรือในระยะเวลาอันสั้น “ผมไม่ได้หมายความว่าทำอยู่นี้เพื่อให้เขาโตมาเป็นนักสิ่งแวดล้อม
 ในอนาคต แต่ถ้าเขาได้รับการปลูกฝังในเรื่องนี้มาตั้งแต่เด็ก ในอนาคตถ้าเขาโตไปเป็นผู้ใหญ่ เขาจะ
 ตระหนักในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ได้เรียนรู้ว่าชีวิตความเป็นจริงเป็นอย่างไร ซึ่งผมเชื่อว่า ตรง
 นี้จะช่วยให้เขาเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมในภายภาคหน้า” ผู้ฝึกสอน

ภาพที่ 4.23 เด็กกำลังอาบน้ำและขัดตัวให้ช้าง

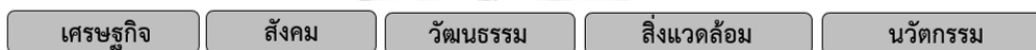

ภาพที่ 4.24 เด็กๆ มองดูเพื่อนกำลังขี่ช้างโดยลำพัง

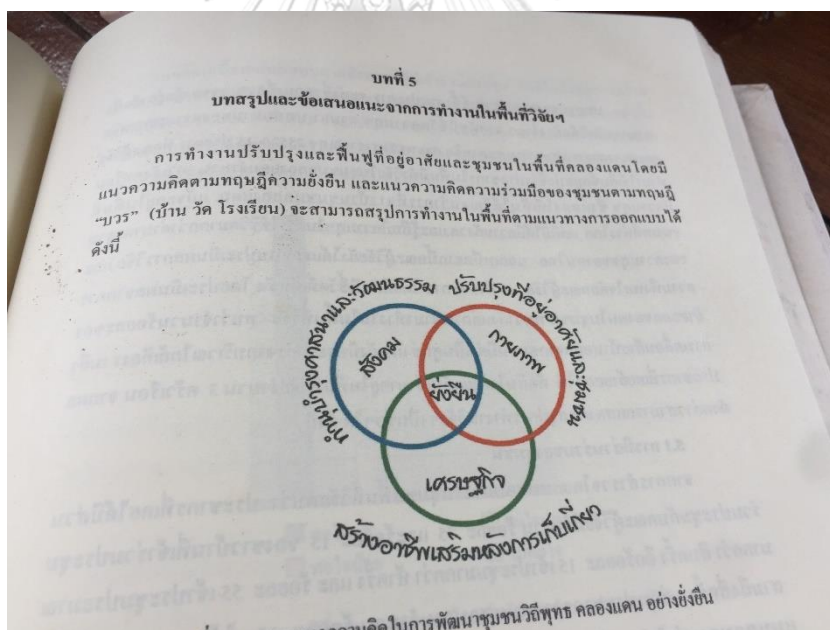
องค์ประกอบที่ ทก ด้านความยั่งยืน Sustainability

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การควบคุมผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นเป้าหมายของชุมชนส่วนใหญ่ที่ดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ผู้วิจัย พบว่า ชุมชนที่มีความสามารถเผชิญกับปัญหาและยืนหยัดอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนั้น มักจะมีความพร้อมในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี เป็นชุมชนที่มีความตระหนักถึงความไม่แน่นอน มีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเฝ้าติดตามและศึกษาแนวโน้มอนาคต มีความตื่นตัวในการเรียนรู้สิ่งใหม่ มีความพยายามค้นหาสิ่งใหม่และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา อาจกล่าวได้ว่าความสามารถดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างนวัตกรรมที่นำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน เนื่องจาก นวัตกรรม ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันของธุรกิจท่องเที่ยวในปัจจุบัน Xiang Ying Mei, Charles Arcodia, & Lisa Ruhanen (2012). หลักฐานที่เป็นประจักษ์พยานที่เห็นได้ชัดคือ การวิจัยเพื่อศึกษาและการคาดการณ์อนาคต การเตรียมแผนรองรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ใน

อนาคต “เราไม่หยุดการทำวิจัย เพราะเราต้องการรู้ล่วงหน้าว่าจะเกิดอะไรขึ้น เราทำงานวิจัยเรื่องการประเมินมูลค่าการท่องเที่ยวของตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อพิสูจน์ว่าการท่องเที่ยวสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้หรือไม่ จากปี 52’ ตอนเริ่มต้นได้วันละ 2,000 บาท จนถึงปี 58’ เป็นปีที่มีมูลค่าการท่องเที่ยวสูงถึง 16 ล้านบาท แต่ปัจจุบันปี 62’ มูลค่าลดน้อยลงไปมาก แล้วเราจะทำอย่างไรต่อไป” อภิชาติ เหมือนทอง แกนนำชุมชนริมน้ำคลองแดน “งานวิจัยท้องถิ่น ทำให้ชุมชนได้เห็นทิศทางที่จะก้าวเดินไปข้างหน้า มันไม่ได้มีทางเดียว มันมีเส้นทางที่หลากหลาย เป็นการกำหนดชีวิตอนาคต ในขณะที่เกิดกระแสโลกาภิวัตน์” ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ สกว. ผู้วิจัยเห็นว่า การเรียนรู้เพื่อสร้างสิ่งใหม่เป็นการสร้างนวัตกรรมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดผลกระทบกับชุมชนได้ ในงานวิจัยนี้ จึงได้เสนอ นวัตกรรม innovation เป็นอีกมิติหนึ่งของความยั่งยืน จากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

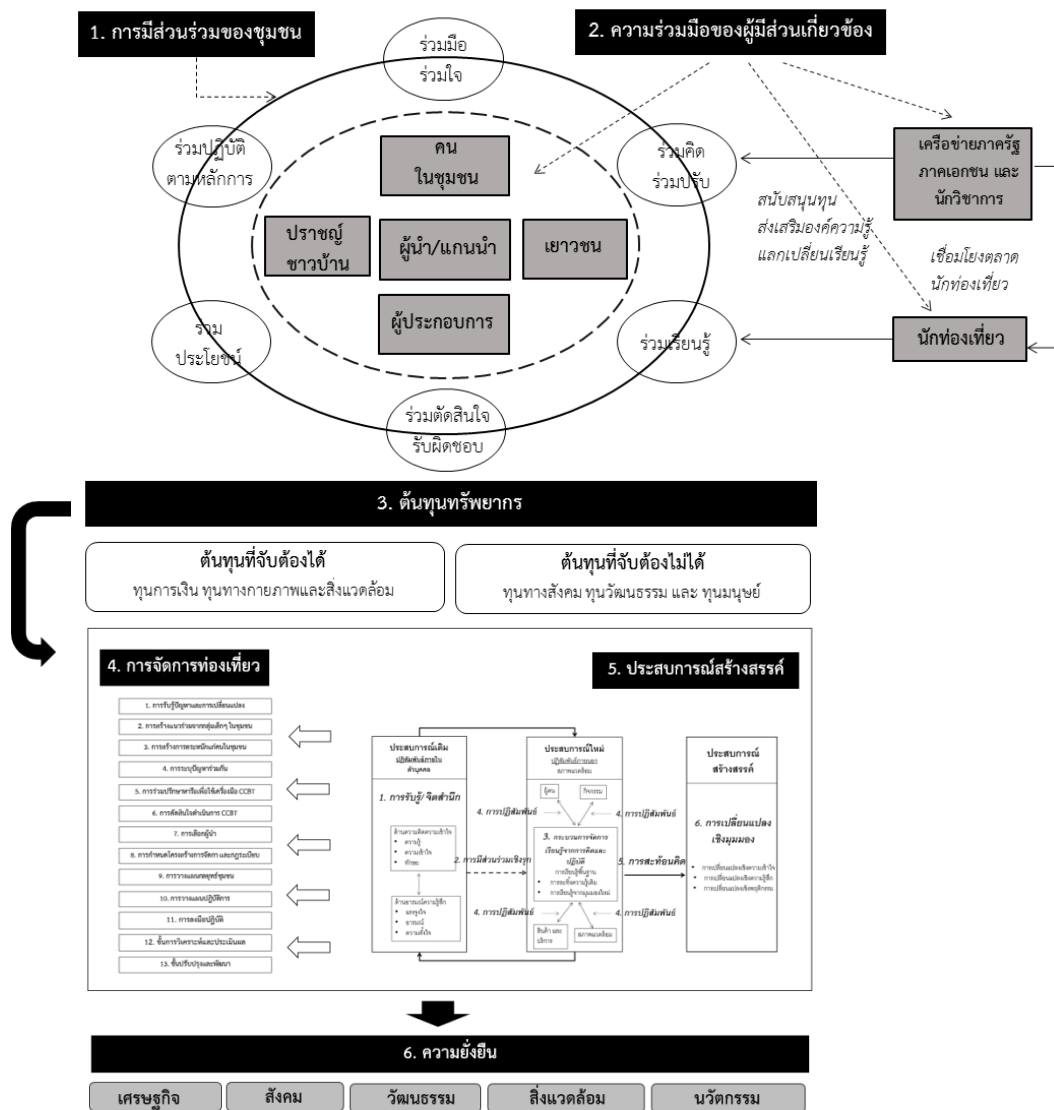
ภาพที่ 4.25 องค์ประกอบที่ 6 ความยั่งยืน

ภาพที่ 4.26 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนริมน้ำคลองแดน

4.2.4 การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรม

จากข้อสรุปขององค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ผู้วิจัยนำไปพัฒนาเป็นตัวแบบนวัตกรรมได้ดังปรากฏในภาพที่ 4.27

ภาพที่ 4.27 ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ Creative Community-Based Tourism (CCBT) Model

บทที่ 5

การสังเคราะห์นวัตกรรม

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และผลลัพ์งานวิจัย ข้อที่ 2 การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้นำตัวแบบนวัตกรรมไปทดสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของเนื้อหากับผู้เชี่ยวชาญ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความถูกต้องของตัวแบบนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปประเด็นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 5 การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัล

5.1 การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของตัวแบบนวัตกรรม มีดังนี้

1. ต้องคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายด้าน ไม่ซ้ำกัน
2. ผู้เชี่ยวชาญต้องมีความรู้เป็นที่ประจักษ์ทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
3. ผู้เชี่ยวชาญต้องมีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 10 ปี

สรุปรายชื่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของเนื้อหา ดังนี้

1. วลัยลักษณ์ ทรงศิริ นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์สังคมและโบราณคดี มุลินธิเล็ก ประไพ-วิริยะพันธุ์ ประสบการณ์มากกว่า 20 ปี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธิป ศรีสกุลไชยรัก อาจารย์ประจำหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเพื่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม สถาบันอาศรมศิลป์ เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประสบการณ์มากกว่า 15 ปี
3. นิพัทธ์พงษ์ ขวนชื่น กรรมการผู้จัดการ บริษัท เทคกิ้งไทย จำกัด เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมและผจญภัย ประสบการณ์มากกว่า 20 ปี

5.2 การตรวจสอบความถูกต้อง

ผู้วิจัยได้นำเสนอตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ต่อผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เวลาประมาณ 30-45 นาที จากนั้นผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อคิดเห็น โดยผู้วิจัย สอบถามตามแนวคำถาม ดังตัวอย่างตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 แนวคำถามการตรวจสอบความถูกต้องของนวัตกรรม

ความถูกต้องและความน่าสนใจของเนื้อหา	ข้อคิดเห็น
1. การมีส่วนร่วมของชุมชน (COMMUNITY PARTICIPATION)	
1.1 ร่วมมือร่วมใจ (Cooperation)	
1.2 ร่วมคิดร่วมปรับ (Communicating)	
1.3 ร่วมเรียนรู้ (Co-learning)	
1.4 ร่วมตัดสินใจ รับผิดชอบ (Co-decision-making & responsibility)	
1.5 ร่วมประโยชน์ (Co-benefits)	
1.6 ร่วมปฏิบัติตามหลักการ (Community of practice)	
2. ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (STAKEHOLDER ENGAGEMENT)	
2.1 คนในชุมชน (Internal community)	
ผู้นำ/แกนนำ (community leaders)	
ผู้อยู่อาศัย (Community residents)	
เยาวชน (Youth)	
ผู้ประกอบการ (entrepreneurs)	
ปราชญ์ชุมชน (Local artists)	
2.2 คนนอกชุมชน (External community)	
หน่วยงานรัฐ (government sector)	
หน่วยเอกชน (Private sector)	
นักวิชาการ (Educational institutes)	
นักท่องเที่ยว (Tourists)	
3. ต้นทุนทรัพยากร (RESOURCES CAPITAL)	
3.1 ต้นทุนที่จับต้องได้ (Tangible resources)	

ความถูกต้องและความน่าสนใจของเนื้อหา	ข้อคิดเห็น
เงิน (Capital)	
กายภาพ (Physical places)	
สิ่งแวดล้อม (Environment)	
3.2 ต้นทุนที่จับต้องไม่ได้ (Intangible resources)	
เศรษฐกิจ (Economy)	
สังคม (Social)	
วัฒนธรรม (Culture)	
สิ่งแวดล้อม (Environment)	
นวัตกรรม (Innovation)	
4. การจัดการท่องเที่ยว (TOURISM MANAGEMENT)	
4.1 การรับรู้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลง (Recognition of changes and problems)	
4.2 การค้นหาแนวร่วมจากกลุ่มเล็กๆ ในชุมชน (Establish smaller groups of allies)	
4.3 การสร้างการตระหนักรู้แก่คนในชุมชน (Build awareness)	
4.4 การระบุปัญหาพร้อมกัน (Problem identifying by community members)	
4.5 การร่วมปรึกษาหารือเพื่อใช้เครื่องมือ CCBT (Understanding CBT)	
4.6 การตัดสินใจดำเนินการ CCBT (Decision-making for using CBT)	
4.7 การเลือกผู้นำ (Leadership selection)	
4.8 การกำหนดโครงสร้างการจัดการและกฎระเบียบ (Management structure and regulations)	
4.9 การวางแผนกลยุทธ์ชุมชน (Strategic planning)	
4.10 การวางแผนปฏิบัติการ (Implementation planning)	
4.11 การลงมือปฏิบัติ (Implementation)	
4.12 การวิเคราะห์และประเมินผล (Analysis and evaluation)	
4.13 การปรับปรุงและพัฒนา (Improvement and development)	
5. ประสบการณ์สร้างสรรค์ (CREATIVE EXPERIENCE)	
5.1 การรับรู้ จิตสำนึก (Awareness/ Consciousness)	

ความถูกต้องและความน่าสนใจของเนื้อหา	ข้อคิดเห็น
5.2 การมีส่วนร่วมเชิงลึก (active participation)	
5.3 การปฏิสัมพันธ์ (interaction)	
5.4 การเรียนรู้เชิงลึก (active learning)	
5.5 การไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflection)	
5.6 การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง (perspective transformation)	
6. ความยั่งยืน (SUSTAINABILITY)	
6.1 เศรษฐกิจ (Economy)	
6.2 สังคม (Social)	
6.3 วัฒนธรรม (Culture)	
6.4 สิ่งแวดล้อม (Environment)	
6.5 นวัตกรรม (Innovation)	
ด้านคู่มือ	ข้อคิดเห็น
ด้านความสะดวกในการใช้งาน	
ด้านประโยชน์ในการใช้งาน	
ด้านแอปพลิเคชันบล็อกิต	ข้อคิดเห็น
ด้านความสะดวกในการใช้งาน	
ด้านประโยชน์ในการใช้งาน	

5.3 การสรุปประเด็นจากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้นำข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงเนื้อหาการอธิบายตัวแบบนวัตกรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านความถูกต้องและความน่าสนใจของเนื้อหา

ประเด็นแรก ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การพัฒนาชุมชนด้วยการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ควรพิจารณาความเหมาะสมของ ‘ความเป็นชุมชน’ เป็นที่ตั้ง คำว่า ‘ชุมชน’ ต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ด้วย มีโครงสร้างทางสังคมที่เชื่อมโยงถึงกันระหว่างคนในชุมชน ดังที่ศาสตราจารย์ ศรีศักร กล่าวไว้ว่า ‘การท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องเลือกชุมชนที่มีความพร้อมที่จะทำ

ชุมชนใดที่ไม่เป็นชุมชน คือ ไม่มีโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม ไม่ควรทำการท่องเที่ยว เพราะคนในชุมชนจะไม่มีคามผูกพัน ไม่มีความรัก ไม่มีคามสามัคคี ความสัมพันธ์ทางสังคมจะเป็นตัวยึดเหนี่ยวจิตใจให้คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจ สามัคคีสามัคคี พร้อมใจกันทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน'

ประเด็นที่สอง ความแตกต่างของบริบท 'พื้นที่' กับ 'ชุมชน' ผู้เชี่ยวชาญชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง บริบท 'พื้นที่' กับ บริบท 'ชุมชน' ไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมองในบริบทของ พื้นที่ จะทำให้เห็นภาพรวมของความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนในพื้นที่นั้นๆ ดังเช่น ย่านนางเลิ้ง กับ ย่านบางลำพู ทั้งสองพื้นที่ อยู่ในบริบทของสังคมเมือง แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ถูกเชื่อมต่อระหว่างชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกัน ย่านนางเลิ้ง ได้รวมเอาชุมชน 3 ชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ ชุมชนศุภมิตร1 ชุมชนศุภมิตร2 และ ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน ทั้งสามชุมชนนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการศึกษาระบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม นาฏศิลป์ และด้านอาหารการกินในย่านนางเลิ้ง เป็นต้น ขณะเดียวกัน การรวมตัวกันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของ ย่านบางลำพู ประกอบไปด้วย 7 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดสังเวชวิศยาราม ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนวัดใหม่อมตรส ชุมชนบ้านพานถม ชุมชนบวรรังสี ชุมชนมัธยมจักรพงษ์ และชุมชนเขียนนิวาสน์-ตรอกไก่แจ้ ด้วยการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิต อาหาร ย่านการค้า และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของย่านบางลำพูที่ใกล้จะสูญหายไปจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จะเห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งนี้ มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แต่หากชุมชนถูกแยกออกเป็นแต่ละชุมชนแล้ว ความสมบูรณ์ของทรัพยากรจะมีความน่าสนใจลดลงไป จึงสรุปได้ว่า การเชื่อมโยงพื้นที่ที่มีพื้นฐานทางสังคมและวิถีชีวิตใกล้เคียงกันเข้าไว้ด้วยกันจะสามารถสร้างและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความแข็งแกร่งได้มากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่สาม องค์ประกอบของคนในชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของคนที่อยู่ในชุมชนครบสมบูรณ์ ชุมชนต้องรวมตัวกันได้ทุกเพศทุกวัย มีทั้งผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชน มีผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถในการบริหารจัดการ และความรู้ด้านอื่นที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ ชุมชนที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรมีลักษณะ ดังนี้

- เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางสังคม
- มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น และ มีความเป็นเนื้อแท้
- มีต้นทุนทรัพยากรชุมชนทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้
- คนในชุมชนมีภาวะความเป็นผู้นำสูง
- มีความสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชน หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ
- ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว ความรู้ด้านการตลาด และการทำธุรกิจ
- เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมีความสามารถสร้างสรรค์
- มีการพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
- ยึดหลักปฏิบัติตามค่านิยมสัญญา และกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด

ประเด็นที่สี่ ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาทและการอธิบายถึงความล้มเหลวจากนโยบายภาครัฐ โອทอปอวัตวิถิ การสนับสนุนให้คนท้องถิ่นลุกขึ้นมาพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยการดึงเอาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตนเองมาสร้างเสน่ห์ให้กับนักท่องเที่ยว แต่ในความเป็นจริงแล้วโครงการดังกล่าว ไม่ได้เป็นการระเบิดจากข้างในชุมชน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดกับชุมชนริมน้ำจันทบูร เมื่อภาครัฐ (ททท) จัดแคมเปญส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งจังหวัดจันทบุรี เป็น ๑ ใน ๑๒ เมือง ภายใต้แคมเปญ ๑๒ เมืองต้องห้าม...พลาด Plus เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา พร้อมกับการจัดฉากการแต่งกายไทยโบราณ ซึ่งโดยวิถีชีวิตจริงของชาวริมน้ำจันทบูร ไม่ได้เป็นเช่นนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นหลังจากจบแคมเปญ ชาวบ้านต่างได้รับคำกล่าวโทษ และคำติต่างๆ นานา ว่าไม่ได้เป็นอย่างที่โปรโมท

2. ด้านคู่มือ

ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า คู่มือเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์สำหรับชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ให้แก่ชุมชน โดยเพิ่มเติมรายละเอียดของการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ด้านแอปพลิเคชันบล็อกดิต

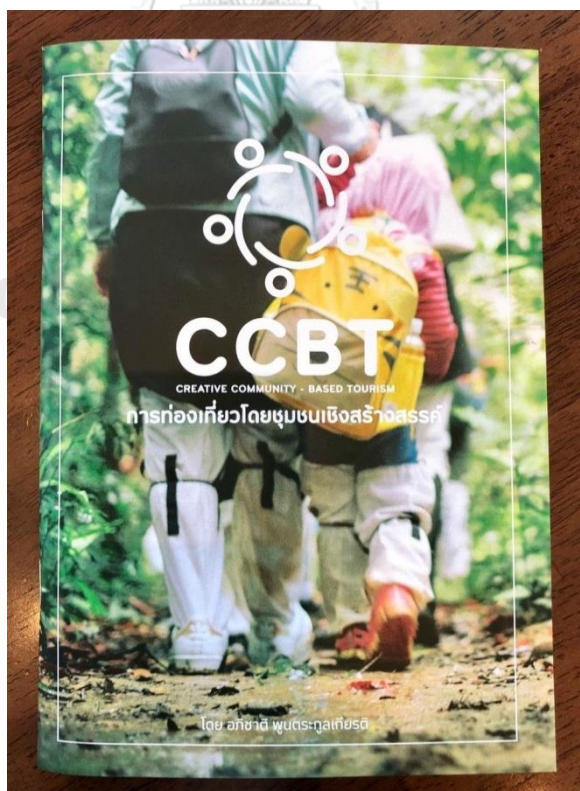
ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่าบล็อกดิต เป็นเครื่องมือที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระความรู้ ของ CCBT เพราะเป็นสื่อที่มุ่งเน้นสาระความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน

5.4 การสร้างคู่มือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ CCBT

ผู้วิจัยได้นำข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงตัวแบบนวัตกรรมการและสร้างคู่มือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการทดสอบการยอมรับในการนำนวัตกรรมไปใช้ ในขั้นตอนต่อไป

ภาพที่ 5.1 โลโก้ CCBT

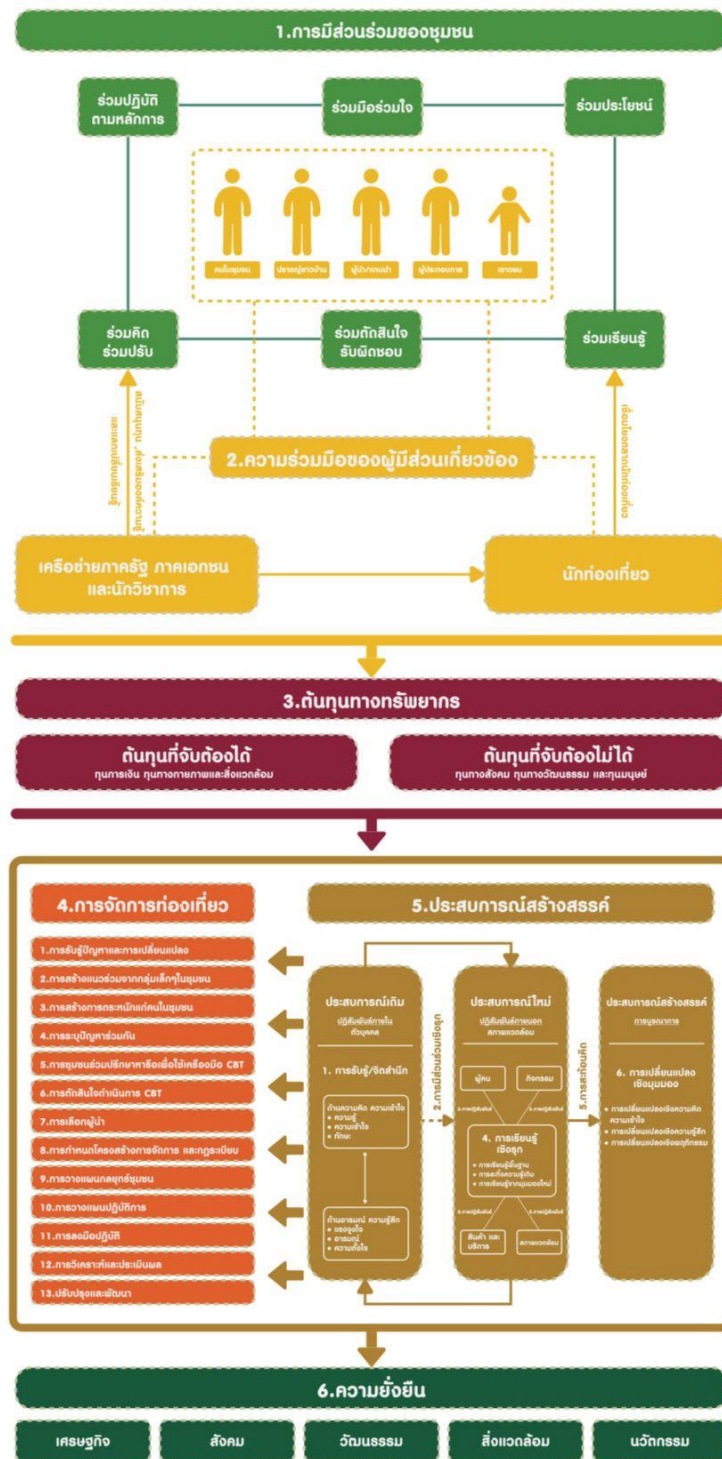

ภาพที่ 5.2 หน้าปก คู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

1.
การมีส่วนร่วมของชุมชน
(Community Participation)
2.
ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
(Stakeholder Involvement)
3.
ต้นทุนทรัพยากร
(Resources Capital)
4.
การจัดการท่องเที่ยว
(Tourism Management)
5.
ประสบการณ์สร้างสรรค์
(Creative Experience)
6.
ความยั่งยืน
(Sustainability)

ภาพที่ 5.3 องค์ประกอบหลัก 6 ด้าน

ภาพที่ 5. 4 ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

5.5 การทดสอบการยอมรับ

กระบวนการทดสอบการยอมรับนวัตกรรม แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การทดสอบตัวแบบนวัตกรรม CCBT Model

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบแบบประเมินศักยภาพชุมชน

การทดสอบการยอมรับนวัตกรรม CCBT Model

ผู้วิจัยคัดเลือกชุมชนทั้งหมด 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนย่านนางเลิ้ง ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่านบางลำพู ชุมชนริมน้ำคลองแดน ชุมชนบ้านแม่กำปอง และชุมชนตลาดน้ำท่าคา เพื่อทำการทดสอบการยอมรับนวัตกรรม CCBT Model โดยการสัมภาษณ์รายบุคคล สัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการนำเสนอนวัตกรรมในการประชุมเสวนา ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 วิธีการทดสอบการยอมรับนวัตกรรม CCBT Model

วิธีการทดสอบการยอมรับ	ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน	เครื่องมือ
การสัมภาษณ์รายบุคคล และ สัมภาษณ์กลุ่มย่อย (12 ราย)	นักวิชาการ	2	1. ตัวแบบนวัตกรรม 2. การบันทึกเสียง 3. การจดบันทึก
	ผู้เชี่ยวชาญ (เอกชน) (ภาครัฐ)	1 2	
	ชุมชน	7	
การประชุมเสวนา (38 ราย)	ชุมชน	25	1. ตัวแบบนวัตกรรม 2. การบันทึกเสียง 3. การจดบันทึก
	นักวิชาการ	8	
	ผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ	5	
*รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 50 ราย			

จากการทดสอบการยอมรับนวัตกรรม CCBT Model ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการเสวนา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสรุปความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านความพร้อมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

ปัจจัยแรก ด้านโครงสร้างของชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคัดเลือกชุมชนที่จะพัฒนา โดยชุมชนดังกล่าว ต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่โยงใยต่อกัน หมายถึง การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนจะต้องมีพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่ใกล้เคียงกัน มีวิถีชีวิตที่อยู่บนรากเหง้าเดียวกัน และมีความผูกพันต่อกัน การเป็นชุมชนในลักษณะนี้ ก็จะเรียกได้ว่าเป็นชุมชนในระดับที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ซึ่งจะมีความแตกต่างกับชุมชนที่มีโครงสร้างความสัมพันธ์อยู่น้อย หรือเป็นโครงสร้างในลักษณะของการแบ่งเขตท้องที่ นอกจากความสัมพันธ์ทางสังคม การรวมกลุ่มของคนที่จะดำเนินการพัฒนา ควรประกอบด้วยคนหลายวัย ทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ มีทักษะและความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย การคัดเลือกชุมชน โดยการพิจารณาโครงสร้างทางสังคม และกลุ่มคนทำงาน จึงเป็นปัจจัยความสำเร็จประการหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนแห่งนั้น

ปัจจัยที่สอง ด้านความรู้เชิงวิชาการ หากคนในชุมชนมีความรู้ด้านการจัดการ หรือการท่องเที่ยว ก็สามารถดำเนินการได้ เช่น ชุมชนย่านนางเลิ้ง มีนักวิจัยและนักวิชาการอยู่ในพื้นที่สามารถทำงานวิจัยท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ยังมีบุคลากรที่ประกอบอาชีพการผลิตสื่อ มีเครือข่ายเชื่อมโยงเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับบุคคลภายนอก สามารถเชื่อมโยงถึงหน่วยงานของรัฐ และเข้าถึงแหล่งทุนสนับสนุนพัฒนาชุมชนได้ ศักยภาพต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นปัจจัยบวกที่อาจทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

ปัจจัยที่สาม ด้านทรัพยากรชุมชน ชุมชนที่จะดำเนินการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ต้องมีความพร้อมด้านต้นทุนทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง หรือเป็นเนื้อแท้ที่ไม่ได้ลอกเลียนแบบชุมชนอื่น โดยทั่วไป การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะมีต้นทุนทรัพยากรที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือการพัฒนา 2 รูปแบบ คือ หนึ่ง ด้านความสวยงามและความโดดเด่นของสภาพแวดล้อมของชุมชน และสอง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแง่มุมของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต เป็นต้น

ปัจจัยที่สี่ ด้านผู้นำ ชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวได้เข้มแข็ง ต้องมีผู้นำและแกนนำที่เข้มแข็ง และมีการสืบทอดส่งต่อภาวะผู้นำสู่คนในชุมชนเป็นวงกว้าง “ความยั่งยืนน่าจะเกิดจากการสืบสานแนวคิดรุ่นสู่รุ่น ในความเห็นของผม เวลาเราทำงานชุมชนอย่างนี้ ทุกอย่างสำเร็จแล้ว พอวันรุ่งขึ้นประธานเกิดตายขึ้นมา ทุกอย่างพังทลาย ไม่ใช่ว่าข้อตกลง หรือกลไก ไม่ดีนะ แต่สุดท้ายมันอยู่ที่การสืบทอดจากคนสู่คนถึงจะยั่งยืน” อาจารย์ธิป ศรีสกุลไชยรัก นักวิจัยและอาจารย์ประจำ สถาบันอาศรมศิลป์ - ปัจจัยด้าน ผู้นำ จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. ด้านการเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ

การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย สามารถทำได้ด้วยการศึกษาเชื่อมโยงพื้นที่ชุมชนกับพื้นที่บริเวณรอบๆ ชุมชนที่ใกล้เคียง เนื่องจากชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกันอาจมีสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันนัก หากสามารถเชื่อมโยงคุณค่าเข้าไว้ด้วยกันจะสามารถสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder involvement) นอกจากการร่วมมือของคนในชุมชน ยังควรให้ความสำคัญกับการมองในบริบทพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมให้มีความหลากหลายและดึงดูดนักท่องเที่ยว

3. ด้านการเชื่อมโยงสู่ตลาดท่องเที่ยว

ปัจจัยที่หนึ่ง ด้านการกำหนดตลาดเป้าหมาย ความล้มเหลวของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการกำหนดตลาดเป้าหมายผิดพลาด หรือ ไม่สามารถเชื่อมโยงถึงตลาดนักท่องเที่ยวเป้าหมายได้ ระบบการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเกิดช่องว่าง และมีผู้มองเห็นโอกาสเข้ามาเป็นคนกลางในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กับตลาดนักท่องเที่ยว ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน คือ ชุมชนได้รับรายได้เพียงส่วนน้อยจากการดำเนินงาน ดังนั้น การแก้ปัญหาให้กับชุมชนเรื่องการเชื่อมโยงตลาดนักท่องเที่ยว จึงอาจต้องเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ แทนที่จะเป็นเอกชน

ปัจจัยที่สอง ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นสื่อกลางการรับรู้ของนักท่องเที่ยว การสร้างนวัตกรรมการสื่อสารระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเชื่อมต่อและเป็นการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระยะเริ่มต้น ภาครัฐอาจต้องเป็นผู้ริเริ่มสร้างนวัตกรรมดังกล่าว แล้วอบรมความรู้เสริมทักษะให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง

ตารางที่ 5.3 บรรยากาศการเสวนา “12 ปี สานรัฐชุมชนคลองแดน”

4. ด้านการขยายตลาดกลุ่มใหม่

การทำธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำคลองแดนจากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ได้ดำเนินการเปิดตลาดชุมชนมาเป็นเวลานานกว่า 10 ปี หากพิจารณาถึงความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อตลาดริมน้ำคลองแดน ถือว่าผ่านช่วงนิยมสูงสุดมาแล้ว และเข้าสู่ภาวะถดถอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากประสบปัญหาสถานการณ์โรคระบาด โควิด 19 นักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ที่ลี้ภัยเข้ามาท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน ได้เข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้าอาหาร เพื่อพักผ่อนและชื่นชมบรรยากาศการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชน ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวกระแสหลักทั่วไป แต่จากแนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่ทำให้ความสนใจกับการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ชุมชนสามารถนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองผ่านกระบวนการคิดและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้จากการเข้าร่วมและลงมือปฏิบัติร่วมกัน จึงนับเป็นโอกาสในการขยายตลาดกลุ่มใหม่ที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนเพื่อฟื้นฟูภาวะการณ์ท่องเที่ยวที่กำลังถดถอยนี้ได้

5. ด้านการต่อยอดการคิดสร้างสรรค์

ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ชุมชนริมน้ำคลองแดน ปรึกษาร่วมกันเพื่อทบทวนอัตลักษณ์ชุมชน ความโดดเด่นเชิงวัฒนธรรมประเพณี เพื่อการวางแผนและสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ ของนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน การพัฒนาตลาดเป้าหมาย จากกลุ่มนักท่องเที่ยวเดิมสู่กลุ่ม นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในกรณีนี้ ผู้วิจัย ได้ร่วมหารือกับชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวโดย ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ของชุมชนริมน้ำคลองแดน และวางแผนโปรแกรมท่องเที่ยวเพื่อการดำเนินงาน ของชุมชนต่อไป

5.6 การวางแผนพัฒนาต้นแบบ CCBT สำหรับชุมชนริมน้ำคลองแดน

จากการทดสอบการยอมรับตัวแบบนวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จนเป็นที่ ยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชนริมน้ำคลองแดน ที่มีความต้องการต่อยอดการท่องเที่ยว โดยชุมชน สู่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (แหล่งเรียนรู้วิถีพุทธคลองแดน) โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง การระบุพันธกิจ

จากที่ประชุมเสวนาชุมชนริมน้ำคลองแดน ได้ข้อสรุปพันธกิจ ดังนี้

1. ชุมชนจะคัดเลือกนักท่องเที่ยวคุณภาพ
2. ชุมชนจะต่อยอดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ นอกเหนือจากการ เปิดตลาดเพื่อรับนักท่องเที่ยวทั่วไป
3. ชุมชนจะวางแผนพัฒนา 2 ระยะ ได้แก่
 - ระยะสั้น วางแผนพัฒนาตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อรองรับการกลับมาของนักท่องเที่ยว กลุ่มเดิมที่เคยมาเยือนตลาดริมน้ำคลองแดน
 - ระยะยาว วางแผนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพสร้างสรรค์ตามแนวทางการพัฒนาตน โดยใช้ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวทางพัฒนา

ขั้นตอนที่สอง การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน

ผู้วิจัยได้ร่วมกับชุมชนดำเนินการค้นหาอัตลักษณ์อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน โดย การเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล (ภาคผนวก ข)

ขั้นตอนที่หนึ่ง การระบุพันธกิจ

จากที่ประชุมเสวนาชุมชนริมน้ำคลองแดน ได้ข้อสรุปพันธกิจ ดังนี้

1. ชุมชนจะคัดเลือกนักท่องเที่ยวคุณภาพ
2. ชุมชนจะต่อยอดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ นอกเหนือจากการเปิดตลาดเพื่อรับนักท่องเที่ยวทั่วไป
3. ชุมชนจะวางแผนพัฒนา 2 ระยะ ได้แก่
 - ระยะสั้น วางแผนพัฒนาตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อรองรับการกลับมาของนักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมที่เคยมาเยือนตลาดริมน้ำคลองแดน
 - ระยะยาว วางแผนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการเรียนรู้และการพัฒนาศูยภาพสร้างสรรค์ตามแนวทางการพัฒนาตน โดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวทางพัฒนา

ขั้นตอนที่สอง การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน

ผู้วิจัยได้ร่วมกับชุมชนดำเนินการค้นหาอัตลักษณ์อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน โดยการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีสาระสำคัญของความเป็นมาของชุมชนริมน้ำคลองแดน ดังนี้ (ดูจากภาคผนวกข)

ขั้นตอนที่สาม การวางแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวางแผนเพื่อพัฒนาต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนริมน้ำคลองแดน โดยกำหนดขั้นตอนขั้นตอนการวางแผนงานออกเป็น 6 ขั้นตอนตามรูปแบบ CCBT ดังนี้

1. การสร้างการรับรู้ / จิตสำนึก (Awareness / Consciousness)

การศึกษาและการระบุตัวตนของชุมชน รากเหง้า ต้นทุนทรัพยากรท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านต่างๆ เพื่อกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน และเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานขั้นตอนต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ การวิจัยเพื่อท้องถิ่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน

2. การมีส่วนร่วมเชิงรุก (Active Participation)

เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยวต่อประสบการณ์ที่จะได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวควรได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของรูปแบบการท่องเที่ยว CCBT และกระบวนการจัดการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งการเตรียมความพร้อมในการท่องเที่ยวเพื่อประสบการณ์เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์นี้

เครื่องมือที่ใช้ สื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อการสื่อสารถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินการท่องเที่ยว ผ่านช่องทางสื่อสังคมแนวใหม่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก บล็อกดีดีไลน์ เป็นต้น

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติ (Active Learning)

การออกแบบกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ที่เชื่อมโยงเป็นแนวคิดหลักเดียวกัน ผ่านบริบทอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยใช้กระบวนการสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ด้วยการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการปฏิบัติ

เครื่องมือที่ใช้ กิจกรรมเรียนรู้ 2 วัน 1 คืน ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน “สะพานไม้ สายน้ำ สามคลอง สองเมือง”

กิจกรรมวันแรก ธรรมชาติ

การเก็บสมุนไพรและการปรุงโฮสโตคาร์ปราชญ์ชุมชน เรียนรู้อาหารพื้นถิ่นกับความยั่งยืนทางอาหาร ทัศนกรรมการจักสานกระจูด ทำของเล่นเด็ก การแสดงพื้นบ้านตลาดริมน้ำคลองแดน

กิจกรรมวันที่สอง ธรรมะ

ตักบาตรเช้าบนสะพานไม้สายวัฒนธรรม เดินชมวิถีชีวิตกับนักสื่อความหมาย วัดคลองแดน พระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปปรังค์มจันทร์ สมดุลภาวนา ปุจฉาวิสัชนา โดย ท่านพระครูรัตสุตากร เจ้าอาวาส วัดคลองแดน

กิจกรรมวันที่สาม วัฒนธรรม

ประเพณีขึ้นหมากปทุม ทิวปิ่นโตเข้าวัด มโนราห์แห่งศรัทธา การร้อยลูกปัดมโนราห์

4. การปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

การเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ในกระบวนการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้อัตลักษณ์ชุมชนเป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับสภาวะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว จากการสื่อสารผ่านการประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ในการออกแบบประสบการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ให้แก่นักท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ การมอง การสังเกต การได้กลิ่น การชิม การพูดคุย การร่วมกิจกรรม การลงมือปฏิบัติ การทดลองทำ การตั้งข้อคำถาม การค้นหาคำตอบ การแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง การฝึกสอน

5. การไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

การสะท้อนความคิด เป็นกระบวนการหนึ่งของการเรียนรู้ที่มีความสำคัญต่อ การสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ หลังจากที่นั่งท้อถอยได้ผ่านประสบการณ์ใหม่ จากการปฏิบัติผ่านกิจกรรมต่างๆ ชุมชนจะต้องสร้างกระบวนการคิดและการสะท้อนความคิดของนักท้อถอยออกมา โดยการกระตุ้นให้นักท้อถอยสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม กับ ประสบการณ์ใหม่ ผ่านกระบวนการไตร่ตรองเพื่อกลั่นออกมาเป็นข้อสรุปโดยตนเอง นักท้อถอยอาจตีความ หรือสร้างความหมายใหม่จากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยความเข้าใจของตน กระบวนการดังกล่าวนี้ อยู่ในขั้นตอนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)

เครื่องมือที่ใช้ การกระตุ้นให้นักท้อถอยเกิดคำถาม หรือข้อสงสัย การนำเสนอความเห็นอย่างไม่เป็นทางการ การสรุปการเรียนรู้โดยนักท้อถอย

6. การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง (Perspective Transformation)

เมื่อนักท้อถอยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การสร้างการรับรู้ การมีส่วนร่วมเชิงรุก กระบวนการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติ การปฏิสัมพันธ์ การไตร่ตรองสะท้อนคิด นักท้อถอยจะบูรณาการประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ กับ ประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับจากแหล่งท้อถอย จนได้ข้อสรุปใหม่ การเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือ การเรียนรู้จากสิ่งเดิมด้วยมุมมองใหม่ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเองเชิงความรู้ความเข้าใจ เชิงความรู้สึก และเชิงพฤติกรรม

จากกระบวนการสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์จากการท้อถอยโดยชุมชน ได้ข้อสรุปว่า การสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ ไม่อาจสร้างได้ในเวลาอันสั้น กล่าวคือ ชุมชนไม่อาจสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ให้แก่นักท้อถอยได้ในเวลาไม่กี่ชั่วโมง หรือ ภายใน 1 วัน นักท้อถอยที่จะเรียนรู้ประสบการณ์สร้างสรรค์ได้นั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน ซึ่งอาจใช้เวลามากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการ และ ประสบการณ์เดิมที่นักท้อถอยมีอยู่ รวมทั้งความสามารถสร้างสรรค์ที่นักท้อถอยเคยได้รับประสบการณ์มาก่อน ทั้งนี้ อาจต้องใช้เวลาในการปูพื้นฐาน สร้างการรับรู้ สร้างความคุ้นเคยอย่างใกล้ชิดกับชุมชนให้มากกว่าการท้อถอยทั่วไปที่มุ่งหวังเพียงความเพลิดเพลิน ความสุขเพียงชั่วขณะ ผู้วิจัย ได้จำลองต้นแบบการท้อถอยโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยการออกแบบวิธีการใช้ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการท้อถอยโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวทาง ดังนี้

ตารางที่ 5.4 การวางแผนโปรแกรมท่องเที่ยว CCBT ของชุมชนริมน้ำคลองแดน

ขั้นตอนที่	กระบวนการ	กระบวนการจัดการ	เครื่องมือ
1	การรับรู้/จิตสำนึก (รู้เรา)	การศึกษาและการระบุตัวตนของชุมชน (รากเหง้า ต้นทุนทรัพยากรท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น)	การวิจัยเพื่อท้องถิ่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน
2	การมีส่วนร่วมเชิงลึก / บอกเล่าเรื่องของเราให้เขาู้	เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจให้แก่ักท่องเที่ยวต่อประสบการณ์ที่จะได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวควรได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของรูปแบบการท่องเที่ยว CCBT และกระบวนการจัดการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งการเตรียมความพร้อมในการท่องเที่ยวเพื่อประสบการณ์เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์นี้	สื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อการสื่อสารถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินการท่องเที่ยว ผ่านช่องทางสื่อสังคม แนวใหม่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก บล็อกดิต ไลน์ เป็นต้น
3	กระบวนการจัดการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติ / การออกแบบประสบการณ์เรียนรู้	การออกแบบกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ที่เชื่อมโยงเป็นแนวคิดหลักเดียวกัน ผ่านบริบทอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยใช้กระบวนการสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ด้วยการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการปฏิบัติ	ประสบการณ์เรียนรู้ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน “สะพานไม้ สายน้ำ สามคลอง สองเมือง” กิจกรรมเรียนรู้ 2 วัน 1 คืน วันแรก เก็บสมุนไพร ปรง โอสถตำรับหมอไกร

ชั้นตอนที่	กระบวนการ	กระบวนการจัดการ	เครื่องมือ
			<p>เรียนรู้อาหารพื้นถิ่น ปักซีโต้</p> <p>หัตถกรรมจักสาน กระจูด</p> <p>ทำของเล่นเด็ก ร้อย ลูกปัดมโนราห์</p> <p>ปุจฉาวิสัชนา โดย ท่านพระครูรัตนสุตากร เจ้าอาวาส วัดคลอง แดน</p> <p>กิจกรรมเรียนรู้วันที่ สอง ตักบาตรเช้าบน สะพานไม้สาย วัฒนธรรม</p> <p>เดินชมวิถีชีวิตกับนัก สื่อความหมาย</p> <p>การแสดงพื้นบ้าน และ การสะท้อนความคิด และเชื่อมโยงการ เรียนรู้</p>

ขั้นตอนที่	กระบวนการ	กระบวนการจัดการ	เครื่องมือ
4	การปฏิสัมพันธ์ / การบูรณาการ ปฏิสัมพันธ์เชิงองค์รวม	กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีการจัดการเชิงองค์รวม โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และการปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้คนทั้งหมดที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมของสถานที่ กิจกรรม และสินค้าบริการ ต่างๆ	การมอง การสังเกต การได้กลิ่น การชิม การพูดคุย การร่วมกิจกรรม การลงมือปฏิบัติ การทดลองทำ การตั้งข้อคำถาม การค้นหาคำตอบ การแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง การฝึกสอน
5	การตรึงตรอง สะท้อนคิด / กระบวนการคิดและการถ่ายทอดความคิด	กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สะท้อนความคิดตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง และระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น การบูรณาการความคิดอาจเกิดขึ้นได้ระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ หรือหลังการทำกิจกรรม	การกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดคำถาม หรือข้อสงสัย การนำเสนอความเห็นอย่างไม่เป็นทางการ การสรุปการเรียนรู้โดยนักท่องเที่ยว
6	การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง /	เป็นขั้นตอนการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ เป็นการสร้างความเข้าใจใหม่ เปิดโอกาสการค้นพบความหมายใหม่ และ คุณค่าใหม่จากการเรียนรู้ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมุมมองด้านความคิด ด้านความรู้สึก และด้านการกระทำในอนาคต	

บทที่ 6

ความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

งานวิจัยเรื่อง ตัวแบบนวัตกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Process innovation model for creative community-based tourism development) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน นอกจากการค้นหาคำตอบของงานวิจัยเพื่อประโยชน์เชิงวิชาการแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ โดยงานวิจัยนี้ได้แบ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาในขั้นตอนนี้ออกเป็น 2 ข้อ ได้แก่

1. การศึกษาความเป็นไปได้ในการวางแผนพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลบนออนไลน์ CCBT Cloud Assessment Planning
2. การศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ CCBT Prototype

การวางแผนพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลออนไลน์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อหาแนวทางการปรับปรุงการประเมินศักยภาพชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์

วิธีวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การออกแบบเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพชุมชน
2. การตรวจสอบความถูกต้องและการให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ
3. การออกแบบแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลทางออนไลน์
4. การทดสอบการประเมินศักยภาพชุมชน
5. การทดสอบความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ประโยชน์

● การออกแบบเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพชุมชน

แบบประเมินศักยภาพชุมชน เป็นเครื่องมือสำหรับการวางแผนดำเนินงาน และการประเมินผล การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการอ้างอิงและปรับปรุง จาก เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีองค์ประกอบ 6 ด้าน และ 55 ตัวชี้วัด ในเกณฑ์ระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (จาก 0 น้อยที่สุด ไปจนถึง 4 มากที่สุด) ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. ด้านต้นทุนทรัพยากรชุมชน
4. ด้านการจัดการท่องเที่ยว
5. ด้านประสบการณ์สร้างสรรค์
6. ด้านความยั่งยืน

ตารางที่ 6.1 แบบประเมินศักยภาพชุมชน CCBT (6 องค์ประกอบ 55 ตัวชี้วัด)

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อ	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนให้ความร่วมมือ ร่วมให้ข้อมูล สมัครใจ สมานสามัคคี						
2	ชุมชนช่วยแสดงความคิด ปรึกษาหารือ ค้นหาทางออก						
3	ชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้						
4	ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ และพร้อม ร่วมรับผิดชอบร่วมกัน						
5	ชุมชนมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จาก การดำเนินการท่องเที่ยว						
6	ชุมชนร่วมลงมือปฏิบัติตามกฎ ระเบียบอย่างเคร่งครัด						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 6)							

องค์ประกอบที่ 2 ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 ความร่วมมือภายในชุมชน

ข้อ	ความร่วมมือของคนในชุมชน	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ผู้นำชุมชน มีคุณสมบัติและมีบทบาทที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน						
2	แกนนำชุมชน มีบทบาทที่ดี และมีความสามารถพอที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้นำที่ดี						
3	ผู้ประกอบการ เข้าใจและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของชุมชน อย่างเคร่งครัด						
4	เด็กและเยาวชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว						
5	ชุมชนผู้อยู่อาศัยให้การสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดี						
6	ชุมชนมีผู้รู้ (ปราชญ์ชุมชน) สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 6)							

ส่วนที่ 2 ความร่วมมือภายนอกชุมชน

ข้อ	ความร่วมมือของคนนอกชุมชน	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม จากหน่วยงานรัฐอย่างเหมาะสม						
2	ชุมชนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม จากหน่วยงานเอกชนอย่างเหมาะสม						
3	ชุมชนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม จากหน่วยงานการศึกษาอย่าง เหมาะสม						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 3)							
คะแนนรวมที่ได้ (คะแนนที่ได้ส่วนที่ (1+2) หาร 2)							

องค์ประกอบที่ 3 ด้านต้นทุนทรัพยากร

ข้อ	ต้นทุนทรัพยากรชุมชน	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น สิ่งของ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ ป่า เขา แม่น้ำ ทะเล						
2	ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างไว้เนื้อเชื่อใจ มี ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน						
3	ชุมชนมีทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น						

ข้อ	ต้นทุนทรัพยากรชุมชน	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
4	ชุมชนมีทักษะ ประสบการณ์ มีความรู้ ความสามารถ และการจัดการที่ดี						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 4)							

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการท่องเที่ยว

ข้อ	การจัดการท่องเที่ยว	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนรับทราบปัญหาและเกิดการตระหนักถึงเป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี						
2	มีกระบวนการสร้างการรับรู้และสื่อสารภายในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ						
3	ชุมชนมีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยอย่างมีประสิทธิภาพ						
4	ชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ						
5	ชุมชนมีข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ						
6	ชุมชนมีโครงสร้างการจัดการที่ชัดเจน						

ข้อ	การจัดการท่องเที่ยว	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
7	ชุมชนมีการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพ						
8	ชุมชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรในกลุ่มการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ						
9	ชุมชนมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ						
10	ชุมชนได้สร้างภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ						
11	ชุมชนมีการจัดการด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ						
12	ชุมชนมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง						
13	ชุมชนมีการเรียนรู้ พัฒนาต่อยอด และปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ						
14	ชุมชนมีการทบทวนถึงผลกระทบของการดำเนินงาน กับ คุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 14)							

องค์ประกอบที่ 5 ด้านประสบการณ์สร้างสรรค์นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

ข้อ	การสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยว	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ						
2	ชุมชนมีกระบวนการกระตุ้นด้านอารมณ์ความรู้สึกแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ						
3	ชุมชนกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากมีส่วนร่วมเชิงรุก						
4	ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งกระบวนการคิดและการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ						
5	ชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงองค์รวม (คน กิจกรรม สภาพแวดล้อม สินค้า บริการ)						
6	ชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สะท้อนความคิดและความรู้สึกจากการเรียนรู้						
7	นักท่องเที่ยวมองเห็นคุณค่าและสามารถอธิบายความหมายที่ได้จากการเรียนรู้						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 7)							

องค์ประกอบที่ 6 ด้านความยั่งยืน

ส่วนที่ 1 (ด้านเศรษฐกิจ)

ข้อ	มิติเศรษฐกิจ	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนมีอาชีพหลักที่สามารถสร้างรายได้เพียงพอ						
2	การท่องเที่ยวเป็นเพียงการสร้างรายได้เสริม						
3	หากไม่มีการท่องเที่ยว ชุมชนจะไม่ได้รับผลกระทบต่อความเป็นอยู่						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 3)							

ส่วนที่ 2 (ด้านสังคม)

ข้อ	มิติสังคม	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมแน่นแฟ้น						
2	คนในชุมชน มีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ						
3	คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากการดำเนินงานท่องเที่ยว						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 3)							

ส่วนที่ 3 (ด้านวัฒนธรรม)

ข้อ	มิติวัฒนธรรม	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนมีการจัดการข้อมูลวัฒนธรรม ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ						
2	ชุมชนมีการจัดการอนุรักษ์ฟื้นฟู วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมี ประสิทธิภาพ						
3	ชุมชนมีการเผยแพร่วัฒนธรรม ท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวอย่างมี ประสิทธิภาพ						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 3)							

ส่วนที่ 4 (ด้านสิ่งแวดล้อม)

ข้อ	มิติสิ่งแวดล้อม	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนมีการจัดการฐานข้อมูลด้าน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างมี ประสิทธิภาพ						
2	ชุมชนมีการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวได้ อย่างมีประสิทธิภาพ						
3	ชุมชนและนักท่องเที่ยวตระหนักถึง ความสำคัญของการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมชุมชน						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 3)							

ส่วนที่ 5 (ด้านนวัตกรรม)

ข้อ	มิตินวัตกรรม	0	1	2	3	4	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
1	ชุมชนมีการวิจัยเพื่อท้องถิ่น						
2	ชุมชนมีการเรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง						
3	ชุมชนมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง						
คะแนนรวม							
คะแนนที่ได้ (คะแนนรวม / 3)							
คะแนนรวม (ส่วนที่ (1-5) หาร 5)							

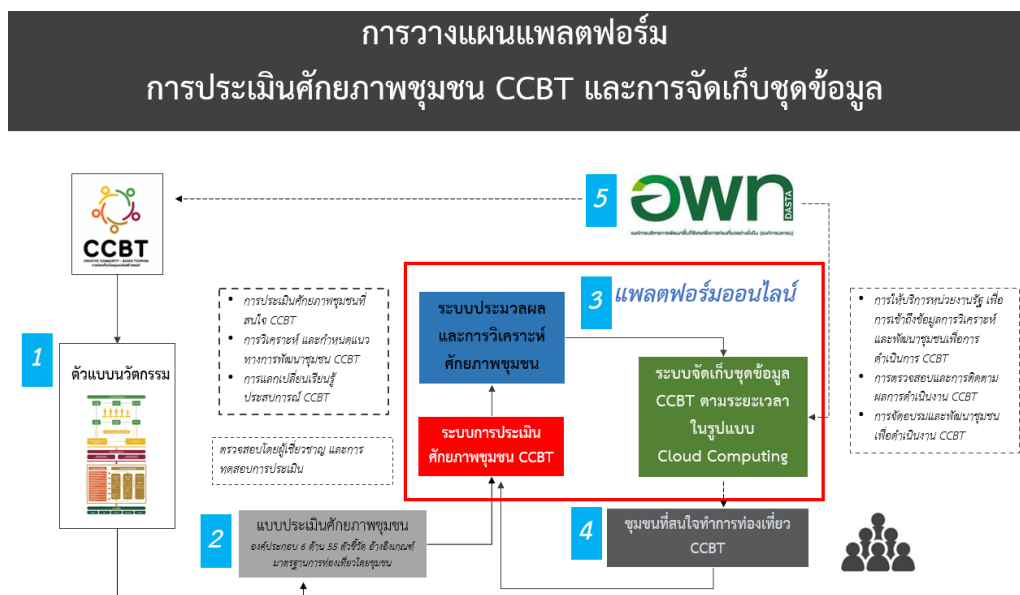
- การตรวจสอบและการให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัดไปตรวจสอบความถูกต้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งขอคำปรึกษาแนวทางการวางแผนพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลทางออนไลน์เพื่อการใช้ประโยชน์จากข้อมูลการประเมินศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยวสมัยใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนี้

1. นายวรพงษ์ ผูกภู (กรรมการบริหารบริษัท อาร์ แอนด์ ดี ครีเอชั่น จำกัด และ อดีตหัวหน้าฝ่ายวิจัยสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน)
2. ดร. อรุณทัย พงษ์วาท อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการสมัยใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยศิลปะสื่อและเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จากนั้นมีการแก้ไขปรับปรุงตัวชี้วัด โดยได้ข้อสรุปเกณฑ์การประเมิน 6 ด้าน 55 ตัวชี้วัด ตารางที่ 6.1 และจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านแพลตฟอร์มเทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูลทางออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินของชุมชนและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินศักยภาพชุมชนไปทำการทดสอบและวางแผนการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

- การออกแบบแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลทางออนไลน์ Cloud computing platform

ภาพที่ 6.1 การพัฒนาแพลตฟอร์มการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT

รูปแบบและวิธีการใช้งานแพลตฟอร์มการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT

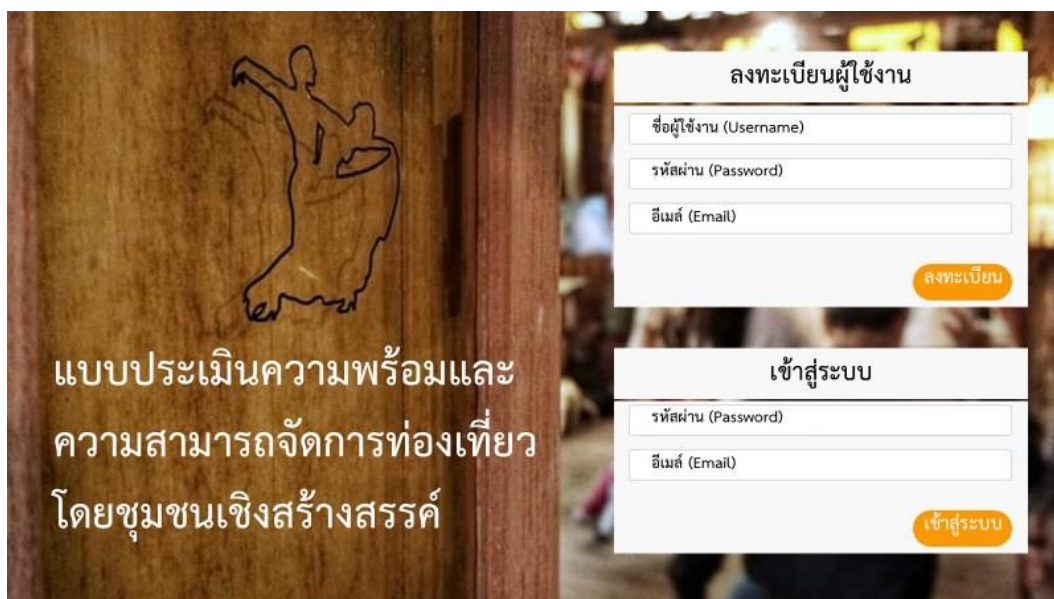
แพลตฟอร์มการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT แบ่งออกเป็น 3 ส่วน 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ระบบการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT ผ่านเว็บไซต์ เพื่อรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานของชุมชน (กล่องสีแดง)
2. การวิเคราะห์และการจัดเก็บข้อมูล (กล่องสีฟ้า)
3. การบริหารจัดการแพลตฟอร์ม (กล่องสีเขียว)

แพลตฟอร์มการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT

การพัฒนาการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT นี้ ผ่านเว็บไซต์โดยไม่ต้องติดตั้งโปรแกรมเพิ่มเติม ผู้ใช้งานสามารถเข้าใช้โดยกรอกข้อมูลเพื่อให้โปรแกรมทำการคำนวณและแสดงผลในรูปแบบของค่าคะแนนที่คำนวณได้ในลักษณะกราฟแมงมุม (Spider Chart) หรือ กราฟเรดาร์ (Radar Chart) โดยมีรายละเอียดตัวอย่างการออกแบบ 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การเข้าสู่ระบบการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT

ภาพที่ 6.2 การเข้าสู่ระบบการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT

หน้าแรกของระบบการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT จะแสดงวิธีการเข้าสู่ระบบเพื่อทำการประเมินได้ 2 รูปแบบ ประกอบด้วย การลงทะเบียนผู้ใช้งาน และการเข้าสู่ระบบในกรณีที่เคยลงทะเบียนผู้ใช้งานแล้ว

2. ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้งาน

ภาพที่ 6.3 การกรอกข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้งาน

หน้าถัดมา เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้งานเพื่อการตรวจสอบและเก็บรายละเอียดของข้อมูลผู้ประเมิน

3. คำชี้แจงในการประเมิน

ภาพที่ 6.4 คำชี้แจงในการประเมิน

ถัดมาเป็นคำชี้แจง การอธิบายความหมายและเนื้อหาต่างๆ ขององค์ประกอบแต่ละด้านเพื่อความเข้าใจก่อนการลงมือประเมินในหน้าถัดไป

4. การประเมินแต่ละองค์ประกอบ ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อ	ชื่อหัวข้อ	เห็นด้วยน้อยที่สุด ----- เห็นด้วยมากที่สุด
1	ชุมชนให้ความร่วมมือ ร่วมให้ข้อมูล สนับสนุน สมนามสามัคคี	① ② ③ ④
2	ชุมชนช่วยแสดงความคิดเห็น ปกษาหารือ ค้นหาทางออก	○ ○ ○ ○ ○
3	ชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	○ ○ ○ ○ ○
4	ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ และพร้อมร่วมรับผิดชอบร่วมกัน	○ ○ ○ ○ ○
5	ชุมชนมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินการท่องเที่ยว	○ ○ ○ ○ ○
6	ชุมชนร่วมลงมือปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด	○ ○ ○ ○ ○

ย้อนกลับ

ถัดไป

ภาพที่ 6.5 การประเมินด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์ประกอบที่ 2 ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 ความร่วมมือภายในชุมชน

ข้อ	ชื่อหัวข้อ	เห็นด้วยน้อยที่สุด ----- เห็นด้วยมากที่สุด
1	ผู้นำชุมชน มีคุณสมบัติและมีบทบาทที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน	① ① ② ③ ④
2	แกนนำชุมชน มีบทบาทที่ดี และ มีความสามารถที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้นำที่ดี	○ ○ ○ ○ ○
3	ผู้ประกอบการ เข้าใจและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของชุมชน อย่างเคร่งครัด	○ ○ ○ ○ ○
4	เด็กและเยาวชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว	○ ○ ○ ○ ○
5	ชุมชนผู้อาศัยให้การสนับสนุนและร่วมมือเป็นอย่างดี	○ ○ ○ ○ ○
6	ชุมชนมีผู้รู้ (ปราชญ์ชุมชน) สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า	○ ○ ○ ○ ○

ส่วนที่ 2 ความร่วมมือภายนอกชุมชน

ข้อ	ชื่อหัวข้อ	เห็นด้วยน้อยที่สุด ----- เห็นด้วยมากที่สุด
1	ชุมชนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม จากหน่วยงานรัฐอย่างเหมาะสม	○ ○ ○ ○ ○
2	ชุมชนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม จากหน่วยงานเอกชนอย่างเหมาะสม	○ ○ ○ ○ ○
3	ชุมชนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม จากหน่วยงานการศึกษาอย่างเหมาะสม	○ ○ ○ ○ ○

ย้อนกลับ

ถัดไป

ภาพที่ 6.6 การประเมินด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

องค์ประกอบที่ 3 ด้านต้นทุนทรัพยากร

ข้อ	ชื่อหัวข้อ	เห็นด้วยน้อยที่สุด ----- เห็นด้วยมากที่สุด
1	ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น สิ่งของ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ป่า เขา แม่น้ำ ทะเล	① ① ② ③ ④
2	ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างไว้เนื้อเชื่อใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	○ ○ ○ ○ ○
3	ชุมชนมีทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	○ ○ ○ ○ ○
4	ชุมชนมีทักษะ ประสบการณ์ มีความรู้ ความสามารถ และการจัดการที่ดี	○ ○ ○ ○ ○

ย้อนกลับ

ถัดไป

ภาพที่ 6.7 การประเมินด้านต้นทุนทรัพยากร

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการท่องเที่ยว

ข้อ	ชื่อหัวข้อ	เห็นด้วยน้อยที่สุด - - - - - เห็นด้วยมากที่สุด
1	ชุมชนรับทราบปัญหาและเกิดการตระหนักถึงเป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	① ① ② ③ ④
2	มีกระบวนการสร้างการรับรู้และสื่อสารภายในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
3	ชุมชนมีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
4	ชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
5	ชุมชนมีข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
6	ชุมชนมีโครงสร้างการจัดการที่ชัดเจน	○ ○ ○ ○ ○
7	ชุมชนมีการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
8	ชุมชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
9	ชุมชนมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
10	ชุมชนได้สร้างภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
11	ชุมชนมีการจัดการด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
12	ชุมชนมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	○ ○ ○ ○ ○
13	ชุมชนมีการเรียนรู้ พัฒนาต่อยอด และปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
14	ชุมชนมีการทบทวนถึงผลกระทบของการดำเนินงาน กับ คุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	○ ○ ○ ○ ○

ย้อนกลับ

ถัดไป

ภาพที่ 6.8 การประเมินด้านการจัดการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 5 ด้านประสบการณ์สร้างสรรค์นักท่องเที่ยว

ข้อ	ชื่อหัวข้อ	เห็นด้วยน้อยที่สุด - - - - - เห็นด้วยมากที่สุด
1	ชุมชนให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ	① ① ② ③ ④
2	ชุมชนมีกระบวนการกระตุ้นด้านอารมณ์ความรู้สึกแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
3	ชุมชนกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากมีส่วนร่วมเชิงรุก	○ ○ ○ ○ ○
4	ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งกระบวนการคิดและการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ	○ ○ ○ ○ ○
5	ชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (คน กิจกรรม สภาพแวดล้อม สินค้า บริการ)	○ ○ ○ ○ ○
6	ชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สะท้อนความคิดเห็นและความรู้สึกจากการเรียนรู้	○ ○ ○ ○ ○
7	นักท่องเที่ยวมองเห็นคุณค่าและสามารถอธิบายความหมายที่ได้จากการเรียนรู้	○ ○ ○ ○ ○

ย้อนกลับ

ถัดไป

ภาพที่ 6.9 การประเมินด้านประสบการณ์สร้างสรรค์

องค์ประกอบที่ 6 ด้านความยั่งยืน
ส่วนที่ 1 (ด้านเศรษฐกิจ)

ข้อ	ข้อหัวข้อ	เห็นด้วยน้อยที่สุด ----- เห็นด้วยมากที่สุด
1	ชุมชนมีอาชีพหลักที่สามารถสร้างรายได้เพียงพอ	① ② ③ ④
2	การท่องเที่ยวเป็นเพียงการสร้างรายได้เสริม	○ ○ ○ ○ ○
3	หากไม่มีการท่องเที่ยว ชุมชนจะไม่ได้รับผลกระทบต่อความเป็นอยู่	○ ○ ○ ○ ○
4	การท่องเที่ยวสามารถกระจายรายได้ให้ชุมชน	○ ○ ○ ○ ○

ส่วนที่ 2 (ด้านสังคม)

ข้อ	ข้อหัวข้อ	เห็นด้วยน้อยที่สุด ----- เห็นด้วยมากที่สุด
1	คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมแน่นแฟ้น	○ ○ ○ ○ ○
2	คนในชุมชน มีการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ	○ ○ ○ ○ ○
3	คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากการดำเนินงานท่องเที่ยว	○ ○ ○ ○ ○

ย้อนกลับ

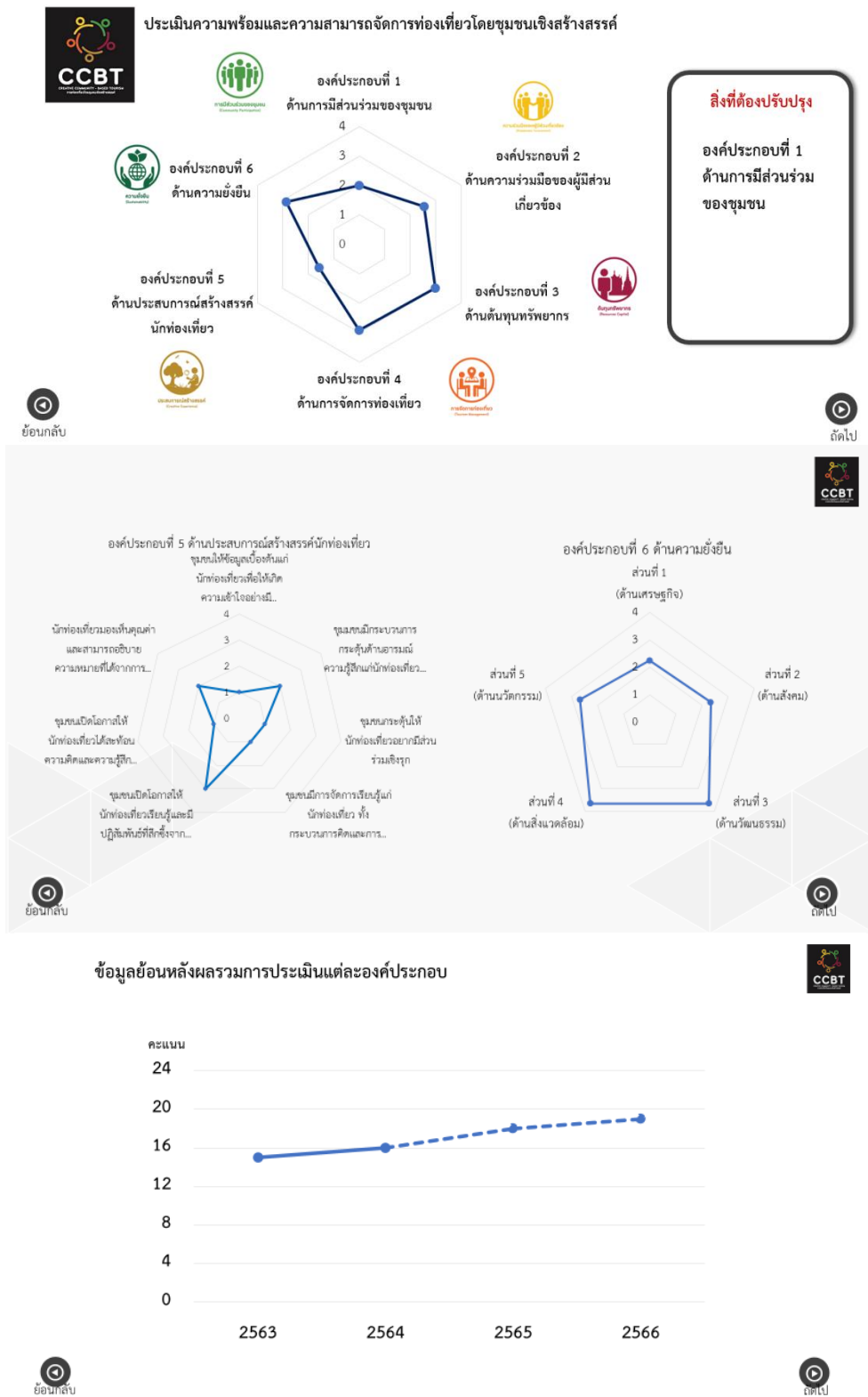
ถัดไป

ภาพที่ 6.10 การประเมินด้านความยั่งยืน

หลังเสร็จสิ้นการประเมินจนครบทั้ง 6 องค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน 55 ตัวชี้วัด ระบบจะทำการประมวลผลเมื่อผู้ประเมินกด ตกลง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5. การแสดงผลการประเมิน

ภาพที่ 6.11 การแสดงผลการประเมิน

การแสดงผลจะถูกเสนอออกมาในรูปแบบกราฟเรตาร์ และผลคะแนนในแต่ละองค์ประกอบ พร้อมกับการเสนอการปรับปรุงในส่วนที่ได้คะแนนต่ำกว่า 2 คะแนน ขณะเดียวกัน เมื่อผู้ประเมินต้องการเจาะลึกลงในรายละเอียดมิติขององค์ประกอบใด ก็สามารถกดเข้าไปดูผลคะแนนของมิติต่างๆ ภายใต้อันประกอบแต่ละด้านได้เช่นเดียวกัน

6. การนำเสนอแพคเกจการบริการให้คำปรึกษาเพื่อการปรับปรุงต่อไป

ภาพที่ 6.12 การนำเสนอแพคเกจการบริการให้คำปรึกษาเพื่อการปรับปรุงต่อไป

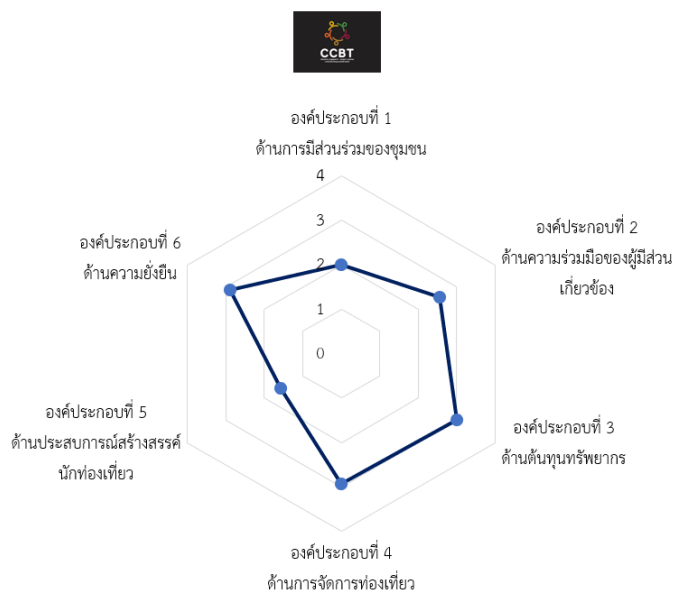
แพลตฟอร์มการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT เป็นระบบการให้บริการสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาศักยภาพชุมชนที่ต้องการดำเนินงาน CCBT หรือต้องการพัฒนาชุมชนเพื่อความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อความยั่งยืน โดยเป็นการให้บริการทั้งรูปแบบการใช้งาน (Usage fee) การเป็นสมาชิกรายเดือน / รายปี (Subscription fee) นอกจากนี้ ยังสามารถใช้บริการให้คำปรึกษา (Consultant fee) ได้อีกด้วย

● การทดสอบการประเมินศักยภาพชุมชน

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยเลือก “ชุมชนตลาดน้ำท่าคา” ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม (ชุมชนตลาดน้ำท่าคา เป็นชุมชนที่ถูกคัดออกจากการเลือกพื้นที่ตัวอย่างในขั้นตอนการเก็บข้อมูลการวิจัย) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย แบบลงความเห็นร่วมกัน จากผู้เข้าร่วมทั้งหมด 4 ท่าน ได้แก่ หน่วยงาน อบต 1 ท่าน ประธานการท่องเที่ยวชุมชน 1 ท่าน ผู้ประกอบการ 2 ท่าน ผลการประเมินปรากฏดังตารางที่ 6.2

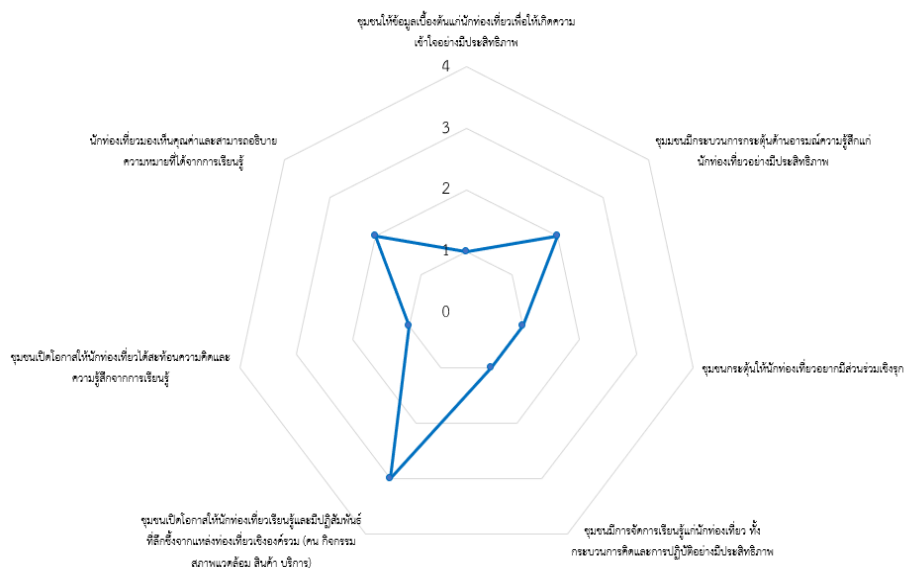
ตารางที่ 6.2 แสดงผลคะแนนองค์ประกอบ 6 ด้าน

ด้าน	คะแนนที่ได้ (เต็ม 4)	ระดับคะแนน
การมีส่วนร่วมของชุมชน	2	พอใช้
ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	2.74	ดี
ต้นทุนทรัพยากรชุมชน	3	ดี
การจัดการท่องเที่ยว	3.13	ดี
ประสบการณ์สร้างสรรค์	1.57	พอใช้
ความยั่งยืน	2.19	ดี

ภาพที่ 6.13 กราฟแสดงผลขององค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน

จากตารางคะแนนและกราฟเรดาร์ แสดงผลคะแนนองค์ประกอบแต่ละด้านได้ดังนี้ องค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวได้คะแนนมากที่สุด คือ 3.13 ระดับดี รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านต้นทุนทรัพยากรชุมชน 3.13 ระดับดี ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2.74 ระดับดี ด้านความยั่งยืน 2.19 ระดับดี ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 2 ระดับพอใช้ และคะแนนต่ำสุด ด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ 1.57 ระดับพอใช้ ตามลำดับ

ภาพที่ 6.14 กราฟแสดงผลคะแนนองค์ประกอบที่ 4 ประสิทธิภาพสร้างสรรค์

เมื่อวิเคราะห์คะแนนในแต่ละด้าน จะเห็นว่ามืองค์ประกอบที่ได้คะแนนระดับพอใช้อยู่ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 2 คะแนน และ ด้านประสิทธิภาพสร้างสรรค์ 1.57 คะแนน เมื่อชุมชนต้องการจะพัฒนาศักยภาพตนเองให้มีประสิทธิภาพการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น ชุมชนสามารถมองเห็นได้ว่าควรปรับปรุงในด้านใดภายใต้องค์ประกอบนั้น โดยจะเห็นได้จากคะแนนชีวิตของแต่ละองค์ประกอบ เช่น การแสดงผลคะแนนในดัชนีด้านประสิทธิภาพสร้างสรรค์

ตารางที่ 6.3 ผลคะแนนและระดับคะแนนของดัชนีชีวิต

ดัชนีชีวิต	คะแนน (เต็ม4)	ระดับคะแนน
ชุมชนให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเข้าใจ อย่างมีประสิทธิภาพ	1	ควรปรับปรุง
ชุมชนมีกระบวนการกระตุ้นด้านอารมณ์ความรู้สึกแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ	2	พอใช้
ชุมชนกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากมีส่วนร่วมเชิงรุก	1	ควรปรับปรุง
ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งกระบวนการคิดและการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ	1	ควรปรับปรุง
ชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงองค์รวม (คน กิจกรรม สภาพแวดล้อม สินค้า บริการ)	3	ดี
ชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สะท้อนความคิดและความรู้สึกจากการเรียนรู้	1	ควรปรับปรุง
นักท่องเที่ยวมองเห็นคุณค่าและสามารถอธิบายความหมายที่ได้จากการเรียนรู้	2	พอใช้

การทดสอบความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

การศึกษาในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทดสอบความเป็นไปได้ในการเผยแพร่นวัตกรรม CCBT และก่อให้เกิดการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยผู้วิจัยได้แบ่งการทดสอบออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่

1. การใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลศักยภาพชุมชนทางออนไลน์
2. การสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ CCBT Prototype

การใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลศักยภาพชุมชนทางออนไลน์

ปัจจุบันการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นนโยบายหลักของรัฐบาลที่มอบหมายให้หน่วยงานภายใต้กระทรวง กรม สำนักงานการปกครองระดับท้องถิ่น ต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันและดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน ให้การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อเศรษฐกิจและสังคม ของประเทศชาติ ดังนั้น จึงมีหน่วยงานรัฐ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผู้วิจัยเห็นว่า แพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูล CCBT สามารถสร้างประโยชน์ในการจัดการพัฒนาชุมชนให้กับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เพื่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ผู้วิจัยจึงได้นำแผนการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูล CCBT ไปทดสอบโดย คุณ ประภัสสร วรธนะภูติ หัวหน้างานท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สำนักงานท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารและพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (มหาชน)

ขั้นตอนการทดสอบ มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การออกแบบคำถามการยอมรับนวัตกรรม
2. การทดสอบโดยการสัมภาษณ์ผ่านออนไลน์
3. การสรุปความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูล CCBT

● การออกแบบคำถามการยอมรับนวัตกรรม

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามการยอมรับนวัตกรรม ตามแนวคิดของ Roger (2003) โดยดัดแปลงมาจากแบบสอบถามการยอมรับตัวแบบนวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาแล้ว

- การทดสอบโดยการสัมภาษณ์ผ่านออนไลน์

ผู้วิจัยได้ติดต่อและขอสัมภาษณ์ โดยได้นัดหมายวัน และ เวลา ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล ผ่านทางออนไลน์ (Zoom meeting) ใช้แบบสอบถามเป็นแนวการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก

- การสรุปความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีแพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูล CCBT

จากการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำแพลตฟอร์ม CCBT ไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ได้ข้อสรุป ดังนี้

“แพลตฟอร์มนี้ CCBT เป็น Cloud based ดังนั้น จะมีประโยชน์ตรงที่สามารถกรอกข้อมูลและดึงข้อมูลได้ทุกที่ ทุกเวลา สามารถดึงข้อมูลเป็นซีรีส์ หรือเป็นรายไตรมาส หรือรายปี ซึ่งจะทำให้มองเห็นเทรนด์ และก็จะ Forecast ได้ว่าในอนาคตจะเป็นอย่างไร แพลตฟอร์มนี้จะ เป็นประโยชน์สำหรับชุมชน โดยการกรอกข้อมูลเพื่อประเมินตนเองเป็นรายปี เพื่อให้เห็นแนวทางการพัฒนา และหน่วยงาน อพท หรือ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อมูลทั้งหมดนี้ไปวิเคราะห์เพื่อการพัฒนา และสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ”

การสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ขั้นตอนทดสอบความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์ในงานวิจัยนี้ มีการสร้างและการพัฒนาต้นแบบการท่องเที่ยวตามแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว และสามารถนำไปใช้งานได้จริง ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้จริง โดยมีกระบวนการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ 7 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6.4 กระบวนการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ย่านบางลำพู

ขั้นตอน	ช่วงเวลา	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา ความพร้อม และศักยภาพ ชุมชน	5-7 ส.ค.														
ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน	5-15 ส.ค.														
ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินงาน	14-15 ส.ค.														
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล การดำเนินงาน	14-15 ส.ค.														
ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุง แก้ไข	15 ส.ค.														
ขั้นตอนที่ 6 การสรุปผล	15-16 ส.ค.														

ขั้นตอนที่ 1. การศึกษาความพร้อมและศักยภาพชุมชน

การศึกษาความพร้อมและศักยภาพชุมชน เป็นการนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาองค์ประกอบจนได้รูปแบบแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ นำมาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยมีที่มาของชุมชนย่านบางลำพูเป็นสังเขป ดังนี้

ย่านบางลำพู เป็นย่านเก่าแก่ของกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่มีการอยู่อาศัยมาตั้งแต่ก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนที่จะขยายตัวเป็นชุมชนหนาแน่นมากขึ้นในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ อันเนื่องมาจากการขุดคลองรอบกรุง เกิดเป็นวิถีชุมชนริมคลองตลาดย่านการค้า และชุมชนตรอกเล็ก ๆ ที่มีเรื่องราวให้ติดตามมากมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งประวัติศาสตร์เรื่องราวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่น่าสนใจ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ก่อให้เกิดความแตกต่างในวิถีชีวิตของผู้คนในย่านบางลำพู

สภาพเดิมในย่านบางลำพูเป็นแหล่งท่องเที่ยวและย่านการค้าที่สำคัญ มีตลาดที่มีชื่อเสียง แหล่งศิลปวัฒนธรรม เพราะเป็นบริเวณที่ตั้งเขตพระราชฐาน วัด กรม วัง ต่างๆ อีกทั้งยังเป็นที่พักอาศัยของข้าราชการ ข้าราชบริพาล ข้าราชการ ช่างฝีมือ ย่านบางลำพูจึงมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยเห็นได้จากการคมนาคมที่สะดวกขึ้น และธุรกิจการค้าที่ขยายตัวมาจนถึงทุกวันนี้ เป็นสาเหตุให้ต้นทุนทางวัฒนธรรมหลายอย่างในชุมชนเริ่มจางหาย จากอาชีพดั้งเดิมของรุ่นปู่ย่าตายาย จากเรือนไม้ อาคารเก่าโบราณ ปรับเปลี่ยนโฉมเป็น เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้ามาที่ย่านบางลำพูแห่งนี้ ส่วนสาเหตุที่มีชื่อเรียกว่า บางลำพู ก็เพราะในสมัยก่อนผู้คนสัญจรโดยเรือ มีแม่น้ำลำคลองล้อมรอบหมู่บ้าน บ้านริมคลองจึงมักถูกกัดเซาะหน้าดิน ชาวบ้านจึงพากันปลูกต้นลำพูที่มีรากอากาศไหลพันน้ำขึ้นมาช่วยยึดหน้าดินป้องกันการทลายของดิน บริเวณนี้จึงมีต้นลำพูอยู่เต็มไปหมด เป็นที่มาของชื่อ บางลำพู

แม้ว่าความเจริญจะรุกกล้าเข้ามาแทนที่ แต่ทว่าคนในชุมชนย่านบางลำพูส่วนหนึ่งกลับมองเห็นคุณค่าในอดีตของบ้านเกิด และเพียรพยายามบอกเล่าเรื่องราวดีๆ ให้คนภายนอกชุมชนได้รับรู้ความสำคัญในอดีตของย่านบางลำพู จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน การขุดค้น รากเหง้าและคุณค่าที่ฝังตัวอยู่ในซอกซอยของย่านบางลำพูออกมาเผยแพร่ให้เยาวชนและคนรุ่นหลังรวมทั้งบุคคลภายนอกได้รับรู้ร่วมกัน คนเก่าแก่ในย่านบางลำพูจึงรวมตัวกันในนาม “ประชาคมบางลำพู” เพื่อฟื้นฟูความรักความสามัคคีกันของคนในชุมชน รักษาวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป ขณะเดียวกันพลังความสามัคคียังปรากฏให้เห็นในเด็กรุ่นลูกหลานและเยาวชน โดยการรวมกลุ่มเด็กและเยาวชนย่านบางลำพูทั้ง 7 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนมัธยมจักรพงษ์ ชุมชนวัดใหม่อมตรส ชุมชนวัดสังเวช ชุมชนบ้านพานถม ชุมชนบวรรังสี และชุมชนเขียนนิวาสน์-ตรอกไก่อ๊แจ้ ในนาม ‘ชมรมเกสรลำพู’

“เนื่องจากพื้นที่ในย่านบางลำพูเราอยู่ใกล้วัด ใกล้วัง มีสวนสันติชัยปราการติดริมน้ำเจ้าพระยา สมัยก่อนตอนเช้า คนในชุมชนก็จะมาออกกำลังกายไทเก๊ก ตอนเย็นก็จะออกมาเดินแอโรบิค ก็มีการรวมตัวกันพูดคุยกัน มีความคิดที่จะทำกิจกรรมร่วมกันทำบุญเป็นประจำทุกเดือน เป็นกิจวัตรประจำของชาวบางลำพู โดยใช้พื้นที่พิพิธบางลำพูเป็นพื้นที่จัดงานในช่วงหน้าฝน ป้าจะออกจดหมายถึงชุมชน มีเด็กๆ ช่วยกันแจกจดหมายตามบ้าน นิมนต์พระที่วัดในชุมชน ทุกคนได้รู้ว่าการทำบุญ ในพุทธศาสนา ในเดือนหนึ่งได้ออกมาพบปะพูดคุยกัน ใครมีอะไรจะไหว้วานกัน เราได้รู้จักคนชุมชน ในบริเวณรอบๆ ก็จะได้รู้จักกัน ทางสำนักงานเขต หรือ กทม. มีอะไร เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง งานเฉลิมฯ เราก็เอาข่าวมาบอกกล่าวกัน ส่วนใหญ่ก็ได้รับความร่วมมือดี”

อรศรี ศิลปี (ปานิด)

ปานิต หรือ คุณอรศรี ศิลปี ประธานประชาคมบางลำพู ในวัย 86 ปี ผู้ก่อตั้งร้านอาหารครัว นพรัตน์ บนถนนพระอาทิตย์ รื้อฟื้นความทรงจำสมัยอดีตด้วยรอยยิ้มและแววตาที่แสนอบอุ่น สวน สันติชัยปราการเป็นสถานที่การออกกำลังกายตอนเช้ากับการเดินแอโรบิคตอนเย็น เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นปกติทุกวันของชาวบางลำพู นอกจากนี้แล้วชาวบางลำพูยังได้รวมตัวกันจัดกิจกรรมทำบุญ ตักบาตรขึ้นทุกเดือน เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของคนไทย ยังเป็นการเปิด โอกาสให้ชุมชนได้มีกิจกรรมร่วมกัน ได้พบปะพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แต่ก่อนหน้านั้นการ รวมตัวของประชาคมบางลำพูเกิดขึ้นจากการเรียกร้องโรงพิมพ์คุรุสภาที่ถูกปิดไว้ และกำลังจะถูกรื้อ ทิ้ง โดยกรมธนารักษ์ เพื่อขยายส่วนต่อสวนสันติให้กว้างขึ้น แต่คนในชุมชนไม่เห็นด้วย จึงรวมตัวกัน ประท้วงที่หน้าโรงพิมพ์คุรุสภา เพราะต้องการให้มีพิพิธภัณฑ์ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ไว้ให้ลูกหลาน ต้องการ ให้มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และต้องการอนุรักษ์เรือนไม้เอาไว้เป็นอนุสรณ์ให้คนรุ่นหลังจดจำภาพ ในอดีต

“ป้าอยากให้มีการรักษานุรักษ์บ้านเก่า วัดสังเวช วัดบวร พระ เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ก็เคยทรงผนวชอยู่ที่นี่ อย่างพิพิธภัณฑ์บางลำพู ก็ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ภาคภูมิใจ ที่เราสามารถเก็บไว้ให้ลูกหลานได้ ศึกษา”

อรศรี ศิลปี (ปานิต)

อาคารโรงพิมพ์คุรุสภา หรือโรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช ตั้งอยู่ริมคลองบางลำพูใกล้ป้อมพระ สุเมรุ ถือเป็นโรงเรียนช่างพิมพ์แห่งแรกของประเทศไทย เดิมอยู่ในความดูแลของคุรุสภา แต่ในเวลา ต่อมาโรงพิมพ์คุรุสภาได้ย้ายฐานการผลิตไปยังโรงพิมพ์แห่งใหม่ที่ลาดพร้าว โรงพิมพ์คุรุสภาที่ถนน พระสุเมรุจึงกลายเป็นเพียงคลังเก็บสินค้าเรื่อยมาจนหโตสัญญาเช่า ก็ได้ส่งมอบคืนให้กรมธนารักษ์เมื่อ ปี พ.ศ. 2538 ถูกปล่อยทิ้งร้างตั้งแต่นั้นมา

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2541 ทางกรมธนารักษ์มีมติให้รื้ออาคารโรงพิมพ์เก่าแห่งนี้ แต่ด้วยพลังความ เข้มแข็งของชาวประชาคมบางลำพู และเสียงคัดค้านจากนักวิชาการที่ต่างเห็นคุณค่าของอาคารแห่งนี้ ที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางลำพู ส่งผลให้โครงการรื้อถอนอาคารต้องล้มเลิกไป และ ผลักดันจนได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานโดยกรมศิลปากรเมื่อปี พ.ศ. 2543

ผลจากการเห็นคุณค่าและความพยายามผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์โรงพิมพ์เก่าแก่ของย่าน บางลำพู นำมาสู่การพัฒนาอาคารอย่างสร้างสรรค์ในโครงการจัดตั้ง พิพิธภัณฑ์บางลำพู โดยกรมธนารักษ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เผยแพร่มรดกวัฒนธรรมของย่านบางลำพูและบทบาทของกรมธนารักษ์ควบคู่ กันไป พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เพิ่งเปิดขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2557 (เรียนรู้เรื่องราวชาว ย่านที่ ‘พิพิธภัณฑ์บางลำพู’ โดย อภิญญา นนทน์นาท www.Lek-prapai.org)

ขณะที่ประชาคมบางลำพูมีความต้องการอย่างยิ่งที่จะให้ทุกชุมชนเป็นหน่วยหนึ่งของประชาคมบางลำพู ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงตัวแทนบุคคล แต่หมายถึงชุมชนทั้งชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมมือร่วมใจ มีความรัก ความสมานฉันท์ระหว่างชุมชนนับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ขณะเดียวกันนั่นเอง มีนักวิชาการจากกระทรวงวัฒนธรรมได้เข้ามาในย่านบางลำพูเพื่อศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนและนับเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมตัวเด็กและเยาวชนในชุมชนย่านบางลำพู

“ตอนเริ่มทำงานวิจัยที่บางลำพูไม่ได้นึกถึงเรื่องท่องเที่ยว ที่ยังไม่ได้นึกถึงเรื่องการท่องเที่ยว เพราะช่วงนั้นการท่องเที่ยวยังไม่ได้เป็นลมหายใจของประเทศไทย แต่คิดว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนมีส่วนร่วมและมีการพัฒนาชุมชนของตัวเอง จะทำอย่างนั้นได้ก็ต้องทำให้ชุมชนรู้จักตัวเอง รู้ว่ากายและใจของตัวเองคืออะไร ใจก็เป็นเรื่องความเชื่อความศรัทธาในศาสนา ส่วนด้านกายภาพเป็นเรื่องพื้นที่อยู่อาศัย ความรู้ต่างๆ จากการทำมาหากินที่เขาภาคภูมิใจ สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือคุณค่าของชุมชน”

กุลวดี เจริญศรี

ข้าราชการเกษียณกระทรวงวัฒนธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

นักวิชาการโดย คุณกุลวดี เจริญศรี ซึ่งในขณะนั้นเป็นเจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรม ได้รับทุนวิจัยจากยูเนสโก เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ได้เลือกการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นตัวสร้างสำนึกชุมชน เนื่องจากเห็นว่าประวัติศาสตร์จะเป็นตัวสร้างสำนึกชุมชนได้เร็วที่สุด เพราะ ประวัติศาสตร์จะบอกเรื่องราวทั้งหมดของการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านจิตใจและด้านกายภาพ จึงใช้ประวัติศาสตร์เป็นแกนหลักในการทำงาน แต่เนื่องจากชุมชนโดยส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส การอ่านการเขียนอาจไม่คล่อง จึงมีความคิดที่จะใช้ให้เด็กเขียนแทน โดยมีผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นคนตรวจ ซึ่งพอได้แนวคิดแบบนี้ก็นำไปปรึกษากับทางประชาคม และได้รับการสนับสนุนพร้อมกับการแนะนำให้รู้จักกับกลุ่มเด็กที่เข้ามาร่วมทำการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยกัน จนเกิดเป็น ‘ชมรมเกสรลำพู’ ในเวลาต่อมา

ปานทิพย์ ลิกชะไชย (ต้า) ปัจจุบัน เป็นประธานชมรมเกสรลำพู ได้ย้อนอดีตให้ฟังครั้งเป็นนักศึกษา ได้รู้จักกับ คุณกุลวดี เจริญศรี เจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งกำลังศึกษาโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในขณะนั้น ได้มีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าว เป็นประวัติศาสตร์ที่เล่าโดยผู้ใหญ่ เขียนโดยเด็ก Told by The Old, Written by The Young การศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบอกเล่าโดยการสืบค้นข้อมูลจากการสอบถามผู้ใหญ่ในชุมชน ขณะที่กำลังศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอยู่นั้น ปานทิพย์กับเด็กๆ ในชุมชน ก็ได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนควบคู่กันไปด้วย ในช่วงเวลานั้นเอง จึงได้มีการรวบรวมเด็กและเยาวชนในชุมชนมาร่วมกันศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนและจัดกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ เช่น งานวันเด็ก วันลอยกระทง วันพ่อ วันแม่ เป็นต้น เนื้อหาในงานจะมีการแสดงเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี เอาของดีในชุมชนออกมาจัดแสดงพร้อมบอกเล่าเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวฟัง ข้อมูลส่วนใหญ่ก็มาจากพื้นฐานของการทำงานชุมชนที่ได้ไปสืบค้นมา เป็นการพูดคุยกับผู้ใหญ่ในชุมชน ผู้รู้ชุมชน ศึกษาจากเอกสาร เอามากลั่นกรอง เอามาออกแบบเป็นกิจกรรม จนเริ่มมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนเผยแพร่งานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน

จากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผล โดยใช้ตัวแบบนวัตกรรม CCBT ประเมินศักยภาพชุมชน สรุปได้ว่า ชุมชนย่านบางลำพู มีความพร้อมที่จะดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากมีฐานสำคัญที่เข้มแข็งในองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ของ CCBT Model ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การประเมินด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation)

จากข้อมูลความเป็นมาของชุมชน แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีการร่วมมือกันระหว่างประชาคม บางลำพูและชมรมเกสรลำพู ซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้ใหญ่ และ กลุ่มเด็กและเยาวชน ชุมชนมีสำนึกรักในวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้ให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ชุมชนรักและหวงแหน แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งจากภายในจิตใจและพฤติกรรมที่เกิดแสดงออกได้อย่างชัดเจน

2. การประเมินด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder involvement)

ชมรมเกสรลำพู ได้ดำเนินงานวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยมีนักวิชาการ และข้าราชการ กระทรวงวัฒนธรรมเข้ามาร่วมทำงานวิจัยจนเกิดเป็นโครงการวิจัย ผู้ใหญ่เล่า เด็กเขียน Told by The Old, Written by The Young จนก่อเกิด ไกด์เด็กบางลำพู จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ทางชมรม ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐ (สสส) เพื่อโครงการก่อสร้างสรรค์ต่างๆ อีกมากมาย

3. การประเมินด้านต้นทุนทรัพยากรชุมชน (Resources capital)

ย่านบางลำพู เป็นย่านเก่าแก่ของกรุงเทพมหานคร ที่อยู่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ รายล้อมไปด้วย กรม วังเก่าแก่ของเจ้าขุนมูลนายที่สำคัญ เพราะเป็นเขตพระราชฐาน ปัจจุบันเป็นที่อยู่ของชุมชน มีการรวมตัวกันหนาแน่นมากขึ้นเรื่อยๆ ตามตรอกซอกซอยต่างๆ จึงมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิต และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ที่น่าสนใจ เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ ได้ถูกค้นคว้าและศึกษาโดยกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์สำหรับการบอกเล่า เรื่องราวของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้ฟัง บางลำพู จึงเป็นชุมชนที่มีความพร้อมของต้นทุนทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า นอกจากนี้ เด็กและเยาวชน ยังได้รับการฝึกสอนให้มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการทำงานและการนำเสนอได้อย่างมีเสน่ห์อีกด้วย

4. การประเมินด้านการจัดการท่องเที่ยว (Tourism management)

กลุ่มสมาชิกประชาคมบางลำพู และ สมาชิกเกสรลำพู มีการร่วมมือกันจัดงานประเพณีต่างๆ มากมาย ได้แก่ งานวันสงกรานต์ งานลอยกระทง และงานบุญประเพณีอื่นๆ อีกมากมาย โดยมีเด็ก และเยาวชน เป็นกำลังหลักในการจัดงานด้วยตนเอง ดังนั้น ชุมชนบางลำพูจึงมีความสามารถที่จะจัดการด้านการท่องเที่ยวได้เช่นกัน

5. การประเมินด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ (Creative experience)

กลุ่มเด็กและเยาวชน รวมตัวกันเพื่อทำงานพัฒนาชุมชน ผ่านกระบวนการคิดการทำงาน ฝึกฝน และอบรมการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การมีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การศึกษา จากจดหมายเหตุ หอสมุดแห่งชาติ และจากการศึกษาในพื้นที่ชุมชนโดยการสอบถาม พูดคุย กับคนใน ชุมชนที่มีความรู้ มีประสบการณ์กับเรื่องราวในอดีต เด็กและเยาวชนได้ผ่านการฝึกซ้อมและพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ การพูด การสื่อสาร อย่างเป็นขั้นตอน จนเกิดการรวมตัวเป็น ชมรมเกสรลำพู นับเป็นการสร้างประสบการณ์เรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติ Active learning ซึ่งเป็นฐานสำคัญ ของการสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ ของรูปแบบ CCBT

6. การประเมินด้านความยั่งยืน (Sustainability)

ชุมชนบางลำพูมีความโดดเด่นในมิติของความยั่งยืนหลายด้าน ชุมชนมีความรักความสามัคคี กลมเกลียว โดยดูได้จากการรวมตัวกันก่อตั้งประชาคมบางลำพูและชมรมเกสรลำพู เพื่อทำงานพัฒนา ชุมชน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ต่างๆ เห็นได้ชัดจากการทำงานของผู้ใหญ่และเด็กผ่าน กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน และการจัดงานประเพณีเทศกาลเป็นประจำทุกปี ชุมชนยังช่วยกันทำความ สะอาดคูคลองรวมทั้งพร้อมใจกันสร้างกฎเกณฑ์การเดินทางเรือเพื่อลดผลกระทบต่อบ้านเรือนริมคลอง สิ่ง สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ชุมชนได้นำเอาเทคโนโลยีการสื่อสารสารสนเทศ สื่อ สังคมยุคใหม่ โดยให้เยาวชนไปอบรมเรียนรู้วิธีการใช้งานเพื่อมาพัฒนาสื่อชุมชนที่มีอยู่ อีกทั้งงานวิจัย ท้องถิ่นที่ยังคงทำอยู่อย่างต่อเนื่องโดยเด็กและเยาวชนบางลำพู

ขั้นตอนที่ 2. การวางแผน

การวางแผนดำเนินงานและการปฏิบัติการ เป็นการระบุปัญหา กำหนดเป้าหมายการทำงาน การระบุกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ตลอดจนการสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว และการปฏิบัติตาม แผนงาน

ชมรมเกสรบางลำพู นำโดย ปานทิพย์ ลิกะไชย (ต้า) ร่วมกับ กลุ่มหัวหน้าไกด์เด็กบางลำพู หมู เจจเจ หมิว ร่วมกันวางแผนปฏิบัติการ โดยได้ร่วมกันปรึกษาหารือ เป็นระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 5-7 สิงหาคม 2563 รวมทั้งสิ้น 3 วัน ได้ผลสรุป การระบุปัญหา การวางแผนเป้าหมายการทำงาน และระบุ กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

การระบุปัญหา

1. กลุ่มเด็กและเยาวชน ย่านบางลำพู ได้ดำเนินงานพานักท่องเที่ยวเดินชมตรอกซอกซอยย่านบางลำพูมาเป็นเวลาเกือบ 5 ปี แต่ยังไม่เคยมีรายได้ชัดเจน เนื่องจากไม่ได้เรียกเก็บค่าใช้จ่ายกับนักท่องเที่ยว ทำให้ที่ผ่านมา เด็กและเยาวชน ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว

2. นักท่องเที่ยวที่เคยมาเดินจะไม่กลับมาอีก เนื่องจากการพาเดินเที่ยวเป็นเส้นทางเดิมที่เคยได้รับประสบการณ์มาแล้ว

3. นักท่องเที่ยวไม่ค่อยมีส่วนร่วมสร้างประสบการณ์ เนื่องจากขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชน (นอกจากไกด์เด็กที่พาเดิน) ส่วนมากแล้วจะเป็นการพาเดินชมไปเรื่อยๆ นักท่องเที่ยวจะได้รับฟังข้อมูลที่ไกด์เด็กพูดให้ฟังเท่านั้น

การวางเป้าหมาย

1. เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ให้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว
2. เพื่อสร้างระดับการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชน และระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น
3. เพื่อสร้างการรับรู้คุณค่าใหม่ให้แก่นักท่องเที่ยว
4. เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนาชุมชน

การระบุกลุ่มเป้าหมาย

เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ที่มีเป้าหมายในการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและสัมผัสมุมมองใหม่ของแหล่งท่องเที่ยว โดยไม่กำหนดเพศ และอายุ

ภาพที่ 6.15 ผู้วิจัยร่วมวางแผนกับผู้นำชุมชน

การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว

กลุ่มเด็กและเยาวชนออกสำรวจเส้นทางเดินทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชนบริเวณใกล้เคียง เพื่อการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเปิดเส้นทางใหม่เพื่อการพัฒนาเส้นทางเดิน และเพิ่มประสบการณ์เรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 6.16 การสำรวจเส้นทาง วันที่ 8-9 สิงหาคม 2563

ภาพที่ 6.17 กลุ่มเด็กल्पพื้นที่ติดต่อประสานงานผู้ประกอบการชุมชน

การวางแผนโปรแกรมท่องเที่ยว

ทริป “เดินค้า ย่านบางลำพู Banglamphu Night Tour” เป็นทริปท่องเที่ยวยามค่ำคีน พาเดิน พาคูย พากิน แหล่งวัฒนธรรม ความบันเทิง พร้อมแนะนำเส้นทางใหม่ “ถนนข้าวสาร” แหล่งบันเทิง ยามราตรีของนักท่องเที่ยว ที่น้อยคนจะรู้ว่าถนนเส้นนี้มี “เรื่องเล่า” รับสมัครนักท่องเที่ยววันละไม่เกิน 20 คน โปรแกรมท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 โปรแกรม วันที่ 14-15 สิงหาคม 2563

- วันศุกร์ที่ 14 สิงหาคม 2563 ตั้งแต่เวลา 17:00 – 21:00 น (รอบอาหารเย็นปกติ 500 บาท)
- วันเสาร์ที่ 15 สิงหาคม 2563 ตั้งแต่เวลา 17:00-21:00 น (รอบอาหารเย็นมื้อพิเศษ 1,000 บาท)

โกตเด็กบางลำพู ชวนคุณ “เดินค่ำ ย่านบางลำพู”

Banglamphu Night Tour

ร่วมเปิดประสบการณ์นั่งรถตุ๊กตุ๊ก พาเดิน พายุน พากิน แหล่งวัฒนธรรม ความบันเทิง

วันศุกร์ที่ 14 สิงหาคม 2563

ตั้งแต่เวลา 17.00 – 21.00 น.

ฟรีโปรแกรมสำหรับเด็ก

เวลา 17.00 – 17.30 น. ลงทะเบียน ณ พิพิธภัณฑ์

เวลา 17.30 – 18.30 น. พาเดินขึ้นสู่ประตูวิเศษชัยศรี วัฒนธรรมย่านบางลำพู

- พิพิธภัณฑ์ / ศาลบางลำพู /
- สวนมรดกพิหารทวาร อิมแพคฮอลล์ พระที่นั่งมณฑลพิหารทวาร ต้นลำพู
- หอศิลป์บ้านพระอาทิตย์ และสวนหลวงสวนสาธารณะต่างๆ บนถนนพระอาทิตย์
- เจ้าคุณอนุกมฤดี อำเภอบางลำพู ศิลปกรรมต่างๆ ของชุมชน
- เจ้าคุณเอกอุบางลำพู หรือศาลออก ศาลเจ้า และศาลเจ้าแม่กวนอิมบางลำพู
- ศิลปกรรมต่างๆ ศิลปกรรมต่างๆ ศิลปกรรม / ไม้สัก / ไม้ไผ่ / ไม้รวก / ไม้รวก / ไม้รวก / ไม้รวก
- เจ้าคุณอนุกมฤดี และมรดกพิหารทวาร
- ซีนีฮาท Street Food ธีมถนน จำนวน 5 ร้าน

เวลา 18.30 – 20.00 น. พายุน พาเดิน อำเภอบางลำพู ถนนพิหารทวาร

- ชุมชนกัญญ์ วิทยาลัยศิลปะวัฒนธรรมนานาชาติ ความบันเทิงของชนชาวจีน
- ชุมชนกัญญ์ วิทยาลัยศิลปะวัฒนธรรมนานาชาติ
- พายุนโรงเรียนบ้านวัดโพธิ์ โรงเรียนพระตำหนักสวนหลวง
- พายุนโรงเรียนบ้านวัดโพธิ์ โรงเรียนพระตำหนักสวนหลวง

เวลา 20.00 – 21.00 น. พาชมการแสดงละครวัฒนธรรม ละคร 100 ปี ความบันเทิง

- ชุมชน แกล้งแกล้งกัน ร่วมเปิดประสบการณ์นั่งรถตุ๊กตุ๊ก พาเดิน พายุน พากิน แหล่งวัฒนธรรม อำเภอบางลำพู ชุม COVID-19
- รับประทานอาหารค่ำ รับประทานอาหารค่ำ

เวลา 21.00 น. เสร็จสิ้นกิจกรรม / สามารถเดินเที่ยวชมสวนหลวง / เดินชมมรดกพิหารทวาร

โกตเด็กบางลำพู ชวนคุณ “เดินค่ำ ย่านบางลำพู”

Banglamphu Night Tour

ร่วมเปิดประสบการณ์นั่งรถตุ๊กตุ๊ก พาเดิน พายุน พากิน แหล่งวัฒนธรรม ความบันเทิง

วันเสาร์ที่ 15 สิงหาคม 2563

ตั้งแต่เวลา 17.00 – 21.00 น.

ฟรีโปรแกรมสำหรับเด็ก

เวลา 17.00 – 17.30 น. ลงทะเบียน ณ พิพิธภัณฑ์

เวลา 17.30 – 18.30 น. พาเดินขึ้นสู่ประตูวิเศษชัยศรี วัฒนธรรมย่านบางลำพู

- พิพิธภัณฑ์
- ศิลปกรรมต่างๆ ศิลปกรรมต่างๆ ศิลปกรรม / ไม้สัก / ไม้ไผ่ / ไม้รวก / ไม้รวก / ไม้รวก / ไม้รวก
- เจ้าคุณอนุกมฤดี หรือศาลออก ศาลเจ้า และศาลเจ้าแม่กวนอิมบางลำพู
- สวนมรดกพิหารทวาร อิมแพคฮอลล์ พระที่นั่งมณฑลพิหารทวาร ต้นลำพู
- เจ้าคุณอนุกมฤดี และมรดกพิหารทวาร
- ซีนีฮาท Street Food ธีมถนน จำนวน 5 ร้าน

เวลา 18.30 – 20.00 น. พายุน พาเดิน อำเภอบางลำพู ถนนพิหารทวาร

- ชุมชนกัญญ์ วิทยาลัยศิลปะวัฒนธรรมนานาชาติ ความบันเทิงของชนชาวจีน
- ชุมชนกัญญ์ วิทยาลัยศิลปะวัฒนธรรมนานาชาติ
- พายุนโรงเรียนบ้านวัดโพธิ์ โรงเรียนพระตำหนักสวนหลวง
- พายุนโรงเรียนบ้านวัดโพธิ์ โรงเรียนพระตำหนักสวนหลวง
- เจ้าคุณอนุกมฤดี อำเภอบางลำพู ศิลปกรรมต่างๆ ของชุมชน
- หอศิลป์บ้านพระอาทิตย์ และสวนหลวงสวนสาธารณะต่างๆ บนถนนพระอาทิตย์

เวลา 20.00 – 21.00 น. พาชมการแสดงละครวัฒนธรรม ละคร 100 ปี ความบันเทิง

- ชุมชน แกล้งแกล้งกัน ร่วมเปิดประสบการณ์นั่งรถตุ๊กตุ๊ก พาเดิน พายุน พากิน แหล่งวัฒนธรรม อำเภอบางลำพู ชุม COVID-19
- **พิเศษ .. รับประทานอาหารค่ำ ณ ร้านพระตำหนัก** (รอรับบัตรเข้า)

เวลา 21.00 น. เสร็จสิ้นกิจกรรม / สามารถเดินเที่ยวชมสวนหลวง / เดินชมมรดกพิหารทวาร

ภาพที่ 6.18 โปรแกรมท่องเที่ยว “เดินค่ำ ย่านบางลำพู Banglamphu Night Tour”

ภาพที่ 6.19 การจัดเตรียมอุปกรณ์ถ้วยชามอาหาร

การท่องเที่ยวชุมชนอย่างสร้างสรรค์
โต๊ดเด็กบางลำพู ชวนคุณ

ครัววินพรัตน์

"เดินคำ ย่านบางลำพู" Banglamphu Night Tour

แกงหัวปลี
"แกงหัวปลี" เป็นแกงที่มีรสชาติอร่อย มีคุณค่าทางโภชนาการสูง เพราะหัวปลีมีวิตามินซีสูง ช่วยเสริมภูมิคุ้มกัน และยังมีไฟเบอร์สูง ช่วยขับถ่ายได้ดี นอกจากนี้ หัวปลียังมีสรรพคุณช่วยลดไขมันในเลือดได้อีกด้วย

ข้าวเหนียวไก่ทอด
"ข้าวเหนียวไก่ทอด" เป็นเมนูที่ได้รับความนิยมสูง เพราะรสชาติอร่อย และข้าวเหนียวมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ช่วยเสริมพลังงานให้กับร่างกาย

ผัดผัสดูแลสุขภาพ
"ผัดผัสดูแลสุขภาพ" เป็นเมนูที่เน้นสุขภาพดี เพราะมีผักสดหลายชนิด ผักเหล่านี้มีวิตามินและแร่ธาตุสูง ช่วยเสริมสุขภาพ และลดความเสี่ยงของโรคต่างๆ

ผัดผัสดูแลสุขภาพ
"ผัดผัสดูแลสุขภาพ" เป็นเมนูที่เน้นสุขภาพดี เพราะมีผักสดหลายชนิด ผักเหล่านี้มีวิตามินและแร่ธาตุสูง ช่วยเสริมสุขภาพ และลดความเสี่ยงของโรคต่างๆ

ผัดผัสดูแลสุขภาพ
"ผัดผัสดูแลสุขภาพ" เป็นเมนูที่เน้นสุขภาพดี เพราะมีผักสดหลายชนิด ผักเหล่านี้มีวิตามินและแร่ธาตุสูง ช่วยเสริมสุขภาพ และลดความเสี่ยงของโรคต่างๆ

ร่วมเปิดประสบการณ์สร้างสรรค์ พาเดิน พาคุย พากิน แหล่งวัฒนธรรม ความบันเทิง สัมผัสความหมาย และกิจกรรมสุดโต๊ดเด็กบางลำพู Facebook @โต๊ดเด็กบางลำพู

การท่องเที่ยวชุมชนอย่างสร้างสรรค์
โต๊ดเด็กบางลำพู ชวนคุณ

ครัววินพรัตน์

"เดินคำ ย่านบางลำพู" Banglamphu Night Tour

แกงหัวปลี
"แกงหัวปลี" เป็นแกงที่มีรสชาติอร่อย มีคุณค่าทางโภชนาการสูง เพราะหัวปลีมีวิตามินซีสูง ช่วยเสริมภูมิคุ้มกัน และยังมีไฟเบอร์สูง ช่วยขับถ่ายได้ดี นอกจากนี้ หัวปลียังมีสรรพคุณช่วยลดไขมันในเลือดได้อีกด้วย

ข้าวเหนียวไก่ทอด
"ข้าวเหนียวไก่ทอด" เป็นเมนูที่ได้รับความนิยมสูง เพราะรสชาติอร่อย และข้าวเหนียวมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ช่วยเสริมพลังงานให้กับร่างกาย

ผัดผัสดูแลสุขภาพ
"ผัดผัสดูแลสุขภาพ" เป็นเมนูที่เน้นสุขภาพดี เพราะมีผักสดหลายชนิด ผักเหล่านี้มีวิตามินและแร่ธาตุสูง ช่วยเสริมสุขภาพ และลดความเสี่ยงของโรคต่างๆ

ผัดผัสดูแลสุขภาพ
"ผัดผัสดูแลสุขภาพ" เป็นเมนูที่เน้นสุขภาพดี เพราะมีผักสดหลายชนิด ผักเหล่านี้มีวิตามินและแร่ธาตุสูง ช่วยเสริมสุขภาพ และลดความเสี่ยงของโรคต่างๆ

ผัดผัสดูแลสุขภาพ
"ผัดผัสดูแลสุขภาพ" เป็นเมนูที่เน้นสุขภาพดี เพราะมีผักสดหลายชนิด ผักเหล่านี้มีวิตามินและแร่ธาตุสูง ช่วยเสริมสุขภาพ และลดความเสี่ยงของโรคต่างๆ

ร่วมเปิดประสบการณ์สร้างสรรค์ พาเดิน พาคุย พากิน แหล่งวัฒนธรรม ความบันเทิง สัมผัสความหมาย และกิจกรรมสุดโต๊ดเด็กบางลำพู Facebook @โต๊ดเด็กบางลำพู

ภาพที่ 6.20 เมนูมื้อค่ำ “ร้าน ครัววินพรัตน์”

การวางแผนสื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์

การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางสื่อสังคม Social media เฟซบุ๊กของ “เสน่ห์ บางลำพู” เป็นช่องทางหลัก โดยเริ่มประชาสัมพันธ์ตั้งแต่วันที่ 10-15 สิงหาคม 2563

โต๊ดเด็กบางลำพู ชวนคุณ

"เดินคำ ย่านบางลำพู" banglamphu night tour

ร่วมเปิดประสบการณ์สร้างสรรค์
พาเดิน พาคุย พากิน แหล่งวัฒนธรรม ความบันเทิง
วันศุกร์ที่ 14 และ วันเสาร์ที่ 15 สิงหาคม 2563 เวลา 17.00-21.00 น.
ณ ย่านบางลำพู

CCBT

ภาพที่ 6.21 ทริปเดินคำ ย่านบางลำพู Banglamphu Night Tour”

ภาพที่ 6.22 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์ ทริป “เดินค่ำ ย่านบางลำพู”

ภาพที่ 6.23 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์ ทริป “เดินค่ำ ย่านบางลำพู”

ภาพที่ 6.24 ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์ ทริป “เดินค่ำ ย่านบางลำพู”

ขั้นตอนที่ 3. การดำเนินงาน

ทริปวันแรก “เดินค้า ย่านบางลำพู Night Tour” (ราคา 500 บาท ต่อ ท่าน)

กำหนดการ วันที่ 14 สิงหาคม 2563 (จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 12 ราย) เวลา 17:00 – 21:00 น

- จุดนัดพบ พิพิธบางลำพู
- จากจุดเริ่มต้นของเกสรลำพู สวนสันติชัยปราการ ณ สวนสันติชัยปราการ
- การเดินชมชุมชน ชมวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าบางลำพู
- เดินชมสตรีทอาร์ต ศิลปะบนกำแพง บอกเล่าเรื่องราวชุมชนในอดีต
- “ถนนรามบุตรี” แหล่งที่พักราคาถูก กับ ความเจียบเหงา หลังสถานการณ์โควิด 19
- ชิมอาหารริมทางชื่อดัง ที่ต้องห้ามพลาด บริเวณวงเวียนสี่สามห้าง
- “ถนนข้าวสาร” แหล่งบันเทิงยามราตรี กับ การเปลี่ยนแปลง หลังสถานการณ์โควิด 19
- รับประทานอาหารค่ำ พร้อมพูดคุยกับเจ้าของร้าน “ข้าวสาร” กับการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการ ผับ บาร์ ร้านอาหารริมทาง ตลอดจนร้านของฝากต่างๆ ภายในถนนข้าวสาร แหล่งบันเทิงที่เคยเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยว

เมนูอาหาร 1. สุกี้ รสเด็ด 2. โจ๊ก ร้อนๆ 3. หมูปิ้ง ในตำนาน 4. โรตีสีแบ่งใหม่ๆ 5. น้ำผลไม้ปั่น 6. ผัดไทย ปอเปี๊ยะ และน้ำสมุนไพรร

ภาพที่ 6.25 บรรยากาศ “เดินค้า ย่านบางลำพู” วันแรก

กำหนดการ วันที่ 15 สิงหาคม 2563 (จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 20 ราย) เวลา 17:00 – 21:00 น

- จุดนัดพบ พิพิธบางลำพู
- จากจุดเริ่มต้นของเกสรลำพู และ ประชาคมบางลำพู ณ สวนสันติชัยปราการ
- การเดินชมชุมชน ชมวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าบางลำพู
- เดินชมสตรีทอาร์ต ศิลปะบนกำแพง บอกเล่าเรื่องราวชุมชนในอดีต
- “ถนนรามบุตรี” แหล่งที่พักราคาถูก กับ ความเจียบเหงา หลังสถานการณ์โควิด 19
- ชิมอาหารริมทางชื่อดัง ที่ต้องห้ามพลาด บริเวณวงเวียนสิบสามห้าง
- “ถนนข้าวสาร” แหล่งบันเทิงยามราตรี กับ การเปลี่ยนแปลง หลังสถานการณ์โควิด 19
- รับประทานอาหารมือพิเศษ พร้อมพูดคุยกับ คุณอรศรี ศิลปิน (บ้านิด) ประธานประชาคมบางลำพู และเจ้าของร้าน ครัวนพรัตน์ ร้านอาหารไทยเก่าแก่แห่งย่านบางลำพู ฟังเรื่องเล่ากับการต่อสู้เพื่อทวงคืนมรดกทางวัฒนธรรมสู่ลูกหลานชาวบางลำพู จาก “โรงพิมพ์คุรุสภา ลู่ พิพิธบางลำพู”

เมนูอาหาร 1. ขนมเบื้อง 2. สุกี้ รสเด็ด 3. โจ๊ก ร้อนๆ 4. หมูปิ้ง ในตำนาน 5. โรตีสี แป้งใหม่ๆ 6. น้ำผลไม้ปั่น 7. อาหารมือค้ำ (ครัวนพรัตน์)

ภาพที่ 6.26 โกดี้เด็กให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่พิพิธภัณฑ์ลำพูและสวนสันติชัยปราการ

ภาพที่ 6.27 ต้นลำพูที่สวนสันติชัยปราการ

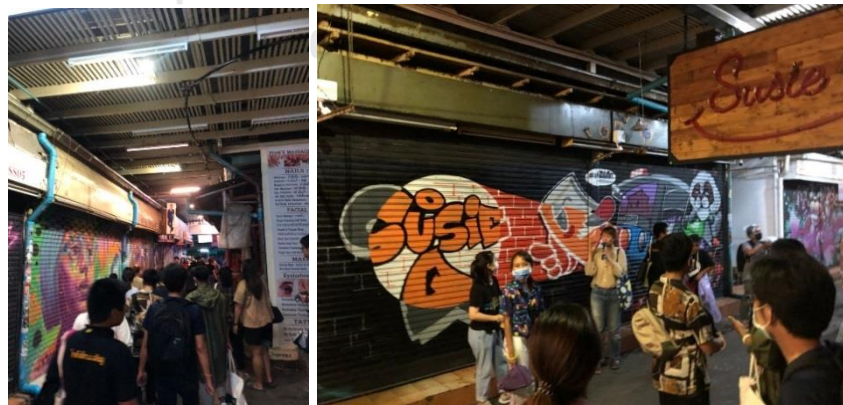
ภาพที่ 6.28 บรรยากาศในย่านบางลำพูช่วงเย็น
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 6.29 บรรยากาศอาหารริมทางยามค่ำคืนบริเวณวงเวียนสี่สามห้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 6.30 ภาพบรรยากาศ ความแออัดบนถนนข้าวสาร กับ Unseen โรงเรียนพิมานวิทย์

ภาพที่ 6.31 อาหารมือพิเศษที่ครัวนพรัตน์
พูดคุยกับป้านิด (อรศรี ศิลป์) ประธานประชาคมบางลำพู

เส้นทาง วิถีเดิม สู่วิถีใหม่ แห่งย่านบางลำพู

จากพิพิธภัณฑ์บางลำพู ผ่านตรอกซอกซอยต่างๆ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมในอดีต ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่บนเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม มุ่งหน้าเข้าสู่ ถนนรามบุตรี หรือซอยรามบุตรี ซึ่งเป็นถนนขนาดเล็กสายหนึ่งมีลักษณะเป็นซอย ในย่านบางลำพู อยู่ในพื้นที่เขตชนะสงคราม ปัจจุบัน ถนนรามบุตรี เป็นแหล่งของที่พักราคาถูกของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ตลอดจน ผับบาร์ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ เอาไว้บริการนักท่องเที่ยว แต่วันนี้สิ่งที่พบเห็น คือ ความเงิบเหงา อ่างว้าง จากผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19

จากซอยรามบุตรี ข้ามฟากถนนมาอีกฝั่ง มุ่งสู่วงเวียนสี่สามห้าง แหล่งของกินริมทางขึ้นชื่อมากมาย แวะชิมโจ๊ก กับ สุกี้ ร้อนๆ พร้อมขนมปังปิ้ง และ หมูปิ้ง ในตำนาน และพลาดไม่ได้ กับน้ำผลไม้ปั่นชื่นใจ พร้อมแนะนำเส้นทางใหม่ที่หลายคนคุ้นเคยเป็นอย่างดี “ถนนข้าวสาร” จากถนนพระสุเมรุ เข้าสู่ถนนพระอาทิตย์ ถนนรามบุตรี ซอยกลางบางลำพู (ตลาดยอด) ทอดยาวจนถึง ถนนสี่สามห้าง เข้าสู่ถนนข้าวสาร แหล่งบันเทิงยามราตรีที่น้อยคนจะรู้ว่าถนนเส้นนี้มี “เรื่องเล่า” ท่ามกลางเสียงเพลงจากผับบาร์ที่แข่งกันเปิดประชันเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว วันนี้หลายสิ่งหลายอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป....

ทริป “เดินคำ ย่ำบางลำพู” แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนถ่ายจากวิถีชีวิตเดิมสู่วิถีชีวิตใหม่ ที่ไม่ทันตั้งตัวของชาวบางลำพู เรื่องราวยังไม่จบเพียงเท่านี้ นื่องๆ (ไกด์เด็กบางลำพู) ได้พานักท่องเที่ยวไปพูดคุยกับบุคคลที่จะมาบอกเล่าเรื่องราวจากประสบการณ์จริง ในทริปแรก นักท่องเที่ยวจะได้พบกับ พี่บาว เจ้าของร้านผัดไทยชื่อดัง (ร้านข้าวสาร) และ ทริปที่สอง จะได้พูดคุยกับ คุณอรศรี ศิลปิน (ป้านิด) ประธานประชาคมบางลำพู และเจ้าของร้านครัววนพรัตน์

จากวิถี “การบอกเล่า” สู่ “การแลกเปลี่ยนเรียนรู้” และ “การสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งผ่านบริบททางวัฒนธรรมพื้นถิ่น” นับเป็นการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งของชุมชนย่านบางลำพู กับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4. การประเมินผลการดำเนินงาน

เป็นการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจ ก่อนร่วมทริป และหลังร่วมทริป จากแบบประเมินความคิดเห็นประเด็นต่างๆ ตามขั้นตอนการยอมรับนวัตกรรมของ Roger (2003) ลักษณะคำถามเป็นแบบลิเคิร์ต สเกล 4 ระดับ (Likert-Type Scale) ใช้ระดับการวัดข้อมูลแบบอันตรภาคชั้น (Interval scale) การให้ความสำคัญ / ความพึงพอใจ ระดับ 1 สำหรับ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ระดับ 2 สำหรับ ไม่เห็นด้วย ระดับ 3 สำหรับ เห็นด้วย ระดับ 4 สำหรับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การวิเคราะห์ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจ

$$\begin{aligned} \text{ช่วงพิสัยของระดับการประเมิน} &= (\text{มากที่สุด} - \text{น้อยที่สุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (4 - 1) / 3 \\ &= 3 / 3 \end{aligned}$$

$$\text{ระดับค่าพิสัยต่อช่วงคือ} = 1$$

ค่าเฉลี่ย เกณฑ์การแปลความ

3.01-4.00 ความคาดหวัง/ความพึงพอใจ เห็นด้วยมาก

2.01-3.00 ความคาดหวัง/ความพึงพอใจ เห็นด้วยปานกลาง

1.01-2.00 ความคาดหวัง/ความพึงพอใจ เห็นด้วยน้อย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทดสอบความความคาดหวังและความพึงพอใจการร่วมกิจกรรมท่องเที่ยว “เดินคำ ย่านบางลำพู”
2. เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการประเมินกิจกรรมทริป “เดินคำ ย่านบางลำพู” วันศุกร์และวันเสาร์ที่ 14-15 สิงหาคม 2563 จำนวนนักท่องเที่ยว 32 ราย สรุปผลตามตารางที่ 6.5

ตารางที่ 6.5 ผลการประเมินภาพรวมทั้ง 2 ทริป (วันศุกร์-เสาร์ที่ 14-15 สิงหาคม 2563)

ประเด็นคำถาม		ก่อนทริป		หลังทริป		การวิเคราะห์
1	ได้รับรู้ข้อมูล ความรู้ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับชุมชนย่านบางลำพู	2.94	ปานกลาง	3.66	มาก	นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลความรู้ ที่น่าสนใจมากขึ้นหลังร่วมทริป
2	มีความสนใจ รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3.00	ปานกลาง	3.56	มาก	นักท่องเที่ยวมีความสนใจรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้นหลังร่วมทริป
3	ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ	2.88	ปานกลาง	3.44	มาก	ชุมชนส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่าความคาดหวัง
4	ได้สัมผัสประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และจินตนาการ	3.41	มาก	3.41	มาก	นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าและจินตนาการตามความคาดหวัง
5	ได้ประสบการณ์เรียนรู้ที่เป็นประโยชน์	3.13	มาก	3.63	มาก	นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เรียนรู้ที่เป็นประโยชน์มากขึ้นหลังการร่วมทริป
6	ทริป “เดินคำ ย่านบางลำพู” ต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวอื่น	3.06	มาก	3.50	มาก	หลังร่วมทริป นักท่องเที่ยวเห็นว่าทริป “เดินคำ ย่าน

ประเด็นคำถาม	ก่อนทริป		หลังทริป		การวิเคราะห์	
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ		
					บางลำพู” มีความแตกต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวอื่น	
7	รับรู้ถึงคุณค่าของชุมชนย่านบางลำพู	3.03	มาก	3.56	มาก	นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงคุณค่าของชุมชนมากขึ้นหลังร่วมทริป
8	มีความเข้าใจในคุณค่าของชุมชนย่านบางลำพู	2.66	ปานกลาง	3.38	มาก	นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในคุณค่าของชุมชนเพิ่มขึ้นหลังร่วมทริป
9	มีความรู้สึกที่ดีต่อชุมชนย่านบางลำพู	3.00	ปานกลาง	3.56	มาก	นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกที่ดีต่อชุมชนมากขึ้นหลังร่วมทริป
10	การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นี้มีประโยชน์ต่อสังคม	3.56	มาก	3.81	มาก	หลังร่วมทริป นักท่องเที่ยวเห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์มีประโยชน์ต่อสังคม มากขึ้น

ภาพที่ 6.32 การประเมินผลเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจก่อนและหลังทริป

(ภาพรวมทั้ง 2 ทริป จากนักท่องเที่ยว 32 ราย)

ตารางที่ 6.6 ผลการประเมินกิจกรรม เดินคำ ย่ำบางลำพู (ทริปวันแรก จากนักท่องเที่ยว 12 ราย)

ประเด็นคำถาม		ก่อนทริป		หลังทริป		การวิเคราะห์
1	ได้รับรู้ข้อมูล ความรู้ ที่น่าสนใจ เกี่ยวกับชุมชนย่านบางลำพู	3.75	มาก	3.58	มาก	นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูล ความรู้ ที่น่าสนใจ ในระดับ ที่ต่ำกว่าความคาดหวัง
2	มีความสนใจ รูปแบบการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน	3.25	มาก	3.50	มาก	นักท่องเที่ยวมีความสนใจ รูปแบบการท่องเที่ยวโดย ชุมชนมากขึ้นหลังร่วมทริป
3	ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆ	3.17	มาก	3.50	มาก	ชุมชนส่งเสริมให้ นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรม
4	ได้สัมผัสประสบการณ์ผ่าน ประสาทสัมผัสทั้งห้า และ จินตนาการ	3.50	มาก	3.50	มาก	นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ประสบการณ์ผ่านประสาท สัมผัสทั้งห้าและจินตนาการ ตามความคาดหวัง
5	ได้ประสบการณ์เรียนรู้ที่เป็น ประโยชน์	3.17	มาก	3.67	มาก	นักท่องเที่ยวได้รับ ประสบการณ์เรียนรู้ที่เป็น ประโยชน์มากขึ้นหลังการ ร่วมทริป
6	ทริป “เดินคำ ย่ำบางลำพู” ต่าง จากรูปแบบการท่องเที่ยวอื่น	3.50	มาก	3.58	มาก	หลังร่วมทริป นักท่องเที่ยว เห็นว่าทริป “เดินคำ ย่ำ บางลำพู” มีความแตกต่าง จากรูปแบบการท่องเที่ยว อื่น
7	รับรู้ถึงคุณค่าของชุมชนย่าน บางลำพู	3.58	มาก	3.67	มาก	นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงคุณค่า ของชุมชนมากขึ้นหลัง ร่วมทริป
8	มีความเข้าใจในคุณค่าของชุมชน ย่านบางลำพู	3.33	มาก	3.50	มาก	นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจ ในคุณค่าของชุมชนเพิ่มขึ้น หลังร่วมทริป

ประเด็นคำถาม		ก่อนทริป		หลังทริป		การวิเคราะห์
9	มีความรู้สึกที่ดีต่อชุมชนย่านบางลำพู	3.58	มาก	3.67	มาก	นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกที่ดีต่อชุมชนมากขึ้นหลังร่วมทริป
10	การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นี้มีประโยชน์ต่อสังคม	4.00	มาก	3.67	มาก	หลังร่วมทริป นักท่องเที่ยวเห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์มีประโยชน์ต่อสังคม ในระดับที่ลดน้อยลง

ภาพที่ 6.33 การประเมินผลความคาดหวังและความพึงพอใจก่อนและหลังทริป (ทริปวันแรก จากนักท่องเที่ยว 12 ราย)

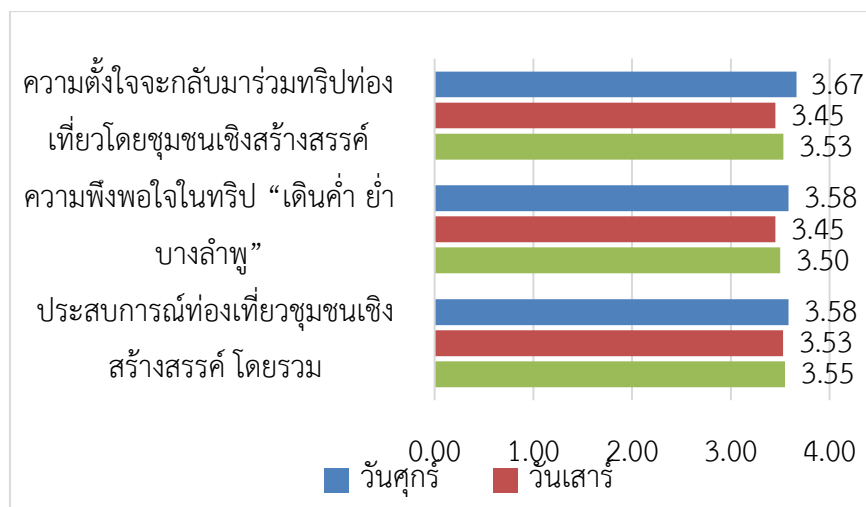
ตารางที่ 6.7 ผลการประเมินกิจกรรม เดินคำ ย่ำบางลำพู (ทริปวันที่สอง จากนักท่องเที่ยว 20 ราย)

ประเด็นคำถาม		ก่อนทริป		หลังทริป		การวิเคราะห์
1	ได้รับรู้ข้อมูล ความรู้ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับชุมชนย่านบางลำพู	2.45	ปานกลาง	3.70	มาก	นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลความรู้ ที่น่าสนใจมากขึ้นหลังร่วมทริป
2	มีความสนใจ รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.85	ปานกลาง	3.60	มาก	นักท่องเที่ยวมีความสนใจรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้นหลังร่วมทริป
3	ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ	2.70	ปานกลาง	3.40	มาก	ชุมชนส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกิจกรรมมากกว่าความคาดหวัง
4	ได้สัมผัสประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และจินตนาการ	3.35	มาก	3.35	มาก	นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าและจินตนาการตามความคาดหวัง
5	ได้ประสบการณ์เรียนรู้ที่เป็นประโยชน์	3.10	มาก	3.60	มาก	นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เรียนรู้ที่เป็นประโยชน์มากขึ้นหลังการร่วมทริป
6	ทริป “เดินคำ ย่ำบางลำพู” ต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวอื่น	2.80	ปานกลาง	3.45	มาก	หลังร่วมทริป นักท่องเที่ยวเห็นว่าทริป “เดินคำ ย่ำบางลำพู” มีความแตกต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวอื่น
7	รับรู้ถึงคุณค่าของชุมชนย่านบางลำพู	2.70	ปานกลาง	3.50	มาก	นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงคุณค่าของชุมชนมากขึ้นหลังร่วมทริป

ประเด็นคำถาม		ก่อนทริป		หลังทริป		การวิเคราะห์
8	มีความเข้าใจในคุณค่าของชุมชนย่านบางลำพู	2.25	ปานกลาง	3.30	มาก	นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในคุณค่าของชุมชนเพิ่มขึ้นหลังร่วมทริป
9	มีความรู้สึกที่ดีต่อชุมชนย่านบางลำพู	2.65	ปานกลาง	3.50	มาก	นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกที่ดีต่อชุมชนมากขึ้นหลังร่วมทริป
10	การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นี้มีประโยชน์ต่อสังคม	3.30	มาก	3.90	มาก	หลังร่วมทริป นักท่องเที่ยวเห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์มีประโยชน์ต่อสังคม มากขึ้น

ภาพที่ 6.34 การประเมินความพึงพอใจก่อนและหลังทริป (ทริปวันที่สอง จากนักท่องเที่ยว 20 ราย)

ภาพที่ 6.35 กราฟแสดงผลความพึงพอใจนักท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 5. การปรับปรุงแก้ไข

จากผลการประเมินความคาดหวังและความพึงพอใจ ทั้งก่อนร่วมทริป และหลังร่วมทริป “เดินค้า ย่ำบางลำพู” ในโปรแกรมวันแรก มาปรับปรุงวางแผนการดำเนินงานและการปฏิบัติการกับโปรแกรมวันที่สอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การดำเนินงานทริป “เดินค้า ย่ำบางลำพู” วันแรก ประสบกับปัญหาฝนตกตลอดทริป การเริ่มต้นท่องเที่ยวช้ากว่าเวลาที่กำหนดถึง 1 ชั่วโมง โดยมีนักท่องเที่ยวจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นกลุ่มครอบครัว ไม่สามารถร่วมทริปได้ตั้งแต่ต้น เนื่องจากการจราจรติดขัด ใช้เวลาเดินทางจากบางนามาถึงพิพิธบางลำพู ถึง 4 ชั่วโมง การจัดการท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งการอำนวยความสะดวกและการคำนึงถึงความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว และการให้ข้อมูลตลอดจนเนื้อหาต่างๆ จึงไม่สามารถสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวได้ตามความคาดหวัง

ภาพที่ 6.36 กลุ่มเด็กและเยาวชนร่วมปรึกษาหาแนวทางปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยว

หลังทริปวันแรก ชุมชนได้ร่วมปรึกษาหารือและประเมินสถานการณ์เพื่อหาแนวทางแก้ไข และได้ข้อสรุปในการปรับปรุงแก้ไขสำหรับโปรแกรมวันที่สอง ตามตาราง 6.8

ตารางที่ 6.8 แนวทางปรับปรุงแก้ไขการจัดการท่องเที่ยว

ประเด็นที่ต้องทบทวน		แนวทางการปรับปรุง
1	การเตรียมความพร้อมก่อนร่วมทริป	<ul style="list-style-type: none"> - การแจ้งเตรียมอุปกรณ์เสื้อกันฝน ร่ม และ กำหนดการ - ให้ข้อมูลแผนที่เดินทาง - ให้ข้อมูลและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชน
2	การสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - อธิบายวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และรูปแบบ การท่องเที่ยว เพื่อลดความคาดหวังของ นักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบการเรียนรู้ตาม เนื้อหาที่ชุมชนกำหนด
3	การกระตุ้นการมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งข้อสังเกต การกระตุ้นด้วยคำถาม
4	การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	<ul style="list-style-type: none"> - การปรับและการลำดับเส้นทางใหม่ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงไปกับเนื้อหาการเล่าเรื่องราว จากวิถีเดิม สู่ วิถีใหม่

ประเด็นที่ต้องทบทวน		แนวทางการปรับปรุง
		- การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับ บริบทของชุมชนมากยิ่งขึ้น มีความใกล้ชิด และเป็นกันเองมากยิ่งขึ้น
5	การสะท้อนคิด	- การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สะท้อนความ คิดเห็น
6	การรับรู้คุณค่าและการเปลี่ยนแปลงเชิง มุมมอง	- การปรับและนำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อส่งเสริม คุณค่าจากประสบการณ์นักท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 6. การสรุปผล

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ CCBT โดยการสรุปผล 3 ด้าน ดังนี้

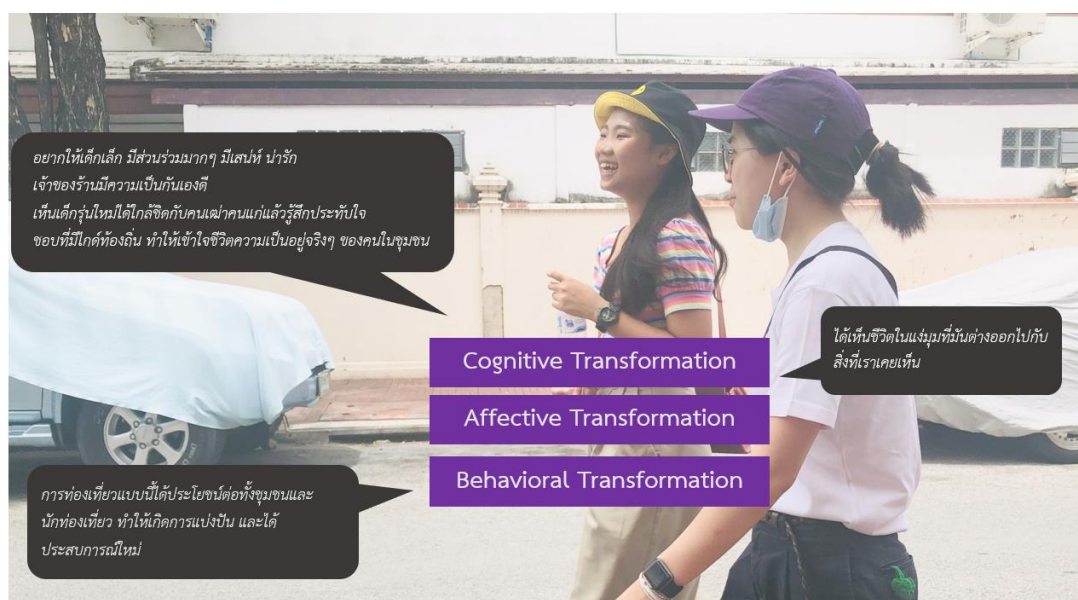
1. ด้านการตอบรับจากนักท่องเที่ยว
2. ด้านรายรับและรายจ่ายจากการจัดทริป
3. ด้านการเรียนรู้ของชุมชน

● ด้านการตอบรับจากนักท่องเที่ยว

การดำเนินการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ใช้เวลาการเตรียมงานตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายในเวลา 2 สัปดาห์ (ตารางที่ 6.4) โดยการจัดโปรแกรมท่องเที่ยว 2 วัน รับประทานอาหารเที่ยง โพรแกรมนๆ ละ 20 คน โดยมีผู้เข้าร่วมโปรแกรมนรวมทั้งสิ้น 32 คน แบ่งเป็นโปรแกรมแรก 12 คน และ โปรแกรมที่สอง 20 คน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.9

ตารางที่ 6.9 จำนวนนักท่องเที่ยวเข้าร่วมโปรแกรมท่องเที่ยว

วัน	โปรแกรม	ราคา (บาท)	จำนวนที่รับสมัคร (คน)	จำนวนที่สมัคร (คน)
ศุกร์ที่ 14 ส.ค.	เดินค้า ย่านบางลำพู	500	20	12
เสาร์ที่ 15 ส.ค.	เดินค้า ย่านบางลำพู	1,000	20	20

ภาพที่ 6.37 : การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมองของนักท่องเที่ยว

การเปลี่ยนแปลงด้านความเข้าใจ (Cognitive transformation)

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้ว่าย่านบางลำพูเป็นย่านเศรษฐกิจเก่าแก่มีร้านอาหารขึ้นชื่อมากมาย
รับรู้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวยามค่ำคืน แต่เมื่อได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวทริป “เดินค้า
ย่านบางลำพู” นักท่องเที่ยวได้เกิดความเข้าใจใหม่ในวิถีชีวิตของกลุ่มคนชาวบางลำพูที่ตนไม่เคยได้รับรู้
มาก่อน “ได้เห็นชีวิตในแง่มุมที่มันต่างออกไปกับสิ่งที่เราเคยเห็น” “ชอบที่มีไกด์ท้องถิ่น ทำให้เข้าใจ
ชีวิตความเป็นอยู่จริงๆ ของชุมชน” นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์

การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก (Affective transformation)

เมื่อนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนจากการได้มีส่วนสัมผัสประสบการณ์อย่างใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่น โดยการพูดคุย รับประทานอาหาร รับฟัง แลกเปลี่ยนมุมมอง นักท่องเที่ยวจะได้เริ่มสัมผัสความรู้สึกใกล้ชิด ภูมิใจ เชื่อใจ และผูกพัน ความรู้สึกเหล่านี้ยังสะท้อนออกมาในคำพูดต่างๆ เหล่านี้ “อยากให้เก็กเล็ก มีส่วนร่วมมากๆ มีเสน่ห์ น่ารักดี” “เจ้าของร้านมีความเป็นกันเองดี” “เห็นเด็กรุ่นใหม่ได้ใกล้ชิดกับคนเฒ่าคนแก่แล้วรู้สึกประทับใจ” นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์

การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม (Behavioral transformation)

เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวจนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความเข้าใจประกอบกับการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก ประสบการณ์สร้างสรรค์ ดังกล่าว ยังอาจนำไปสู่การกระทำ หรือความเป็นไปได้ที่จะแสดงพฤติกรรมบางอย่างในอนาคต ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม “การท่องเที่ยวแบบนี้ได้ประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการแบ่งปัน และได้ประสบการณ์ใหม่” นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์

● ด้านรายรับและรายจ่ายจากการจัดทริป

ด้านรายรับ การจัดโปรแกรมท่องเที่ยว “เดินค้า ย่านบางลำพู” มีค่าสมัครเข้าร่วมทริปท่องเที่ยวสองราคา ดังนี้

- โปรแกรมวันแรก ราคา 500 บาท ต่อคน (อาหารมื้อค่ำ สตรีทฟู้ด
- โปรแกรมวันที่สอง ราคา 1,000 บาทต่อคน (อาหารมื้อค่ำ ครั้วนพรัตน์)

ด้านรายจ่าย การจัดโปรแกรมท่องเที่ยว “เดินค้า ย่านบางลำพู” มีรายจ่าย 2 ส่วน ได้แก่ ค่าอาหาร และ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามรายละเอียดในตารางที่ 6.10

กำไร-ขาดทุน สรุปรายรับจากการสมัครของนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 32 ราย เป็นเงิน 26,000 บาท (สองหมื่นหกพันบาท) และรายจ่ายรวมทั้งสิ้น 23,275 บาท (สองหมื่นสามพันสองร้อยเจ็ดสิบบาท) คงเหลือ 2,725 บาท (สองพันเจ็ดร้อยยี่สิบบาทถ้วน) ถึงแม้กำไรจากการจัดทริป “เดินค้า ย่านบางลำพู” จะได้กำไรไม่มากนัก แต่รายจ่ายส่วนใหญ่ เป็นการใช้จ่ายค่าอาหารริมทาง ซึ่งเป็นสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการชุมชน และค่าใช้จ่ายบางส่วนเป็นค่าจ้างให้กับเด็กๆ ที่มาร่วมสื่อความหมายบอกเล่าเรื่องราวและการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน

ตารางที่ 6.10 รายรับ-รายจ่าย โปรแกรม “เดินคำ ย่ำบางลำพู” โดยรวม

วันเสาร์ที่ 15 สิงหาคม 2563 (จำนวน 12 คน x 500 บาท)			
ลำดับ	รายรับ	ค่าใช้จ่าย	
1	ค่าโจ๊ก	320.-	
2	ค่าสุกี้	450.-	
3	ค่าขนมปัง	166.-	
4	ค่าน้ำส้ม	400.-	
5	ค่าผัดไทย + ปอเปี๊ยะ	1,000.-	
	รวมค่าใช้จ่ายด้านอาหาร		2,336 บาท
วันอาทิตย์ที่ 16 สิงหาคม 2563 (จำนวน 20 คน X 1,000 บาท)			
ลำดับ	รายรับ	ค่าใช้จ่าย	
1	ค่าโจ๊ก	700.-	
2	ค่าสุกี้	600.-	
3	ค่าขนมเบื้อง	264.-	
4	ค่าน้ำส้ม	380.-	
5	ค่าอาหารครีวันพรีตน์	7,345.-	
	รวมค่าใช้จ่ายด้านอาหาร		9,289.-
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ			
1	ค่าตอบแทนไกด์เด็ก	7,000.-	
2	ค่าตอบแทนผู้รู้ในชุมชน	500.-	
3	ค่าจานกระดาษ + คาร์ถ	500.-	
4	ค่ากระดาษแข็ง + สติกเกอร์	450.-	
5	ค่าถ่าน	200.-	
6	ค่าของที่ระลึก	3,000.-	
	รวมค่าใช้จ่ายอื่นๆ		11,650.-
	รายได้จากการคิดค่ากิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน (ทั้งหมด 2 วัน)	26,000 บาท	
	ค่าใช้จ่ายทั้งหมด		23,275.-
	คงเหลือ	2,725.-	

● **ด้านการเรียนรู้ของชุมชน**

เพื่อให้กระบวนการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์เป็นไปโดยสมบูรณ์ และเพื่อที่ชุมชนจะสามารถได้แนวทางในการปรับปรุงต่อยอดต่อไปในอนาคต จึงได้มีขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงาน โดยการเปรียบเทียบกระบวนการเดิม (ก่อนการสร้างต้นแบบ) และกระบวนการใหม่ (ต้นแบบ CCBT) เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีการสะท้อนความคิดจากการปฏิบัติงานจริงทั้ง 2 โปรแกรม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ให้คะแนนด้วยวิธีการลงความเห็นร่วมกัน ของกลุ่มแกนนำ กลุ่มเกษตรกรจำนวน 4 คน โยมีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในแต่ละตัวชี้วัด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ต่อไปในอนาคต ดังรายละเอียดในตารางที่ 6.11

ตารางที่ 6.11 แบบประเมินศักยภาพชุมชนด้านประสบการณ์สร้างสรรค์

ข้อ	ประเด็นคำถาม	กระบวนการเดิม				กระบวนการใหม่				ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจาก ไกด์เด็กเด็ก บางลำพู
		1	2	3	4	1	2	3	4	
1	ชุมชนให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ			✓					✓	<p>กลุ่มเด็ก มีการเตรียมชุดข้อมูลมากขึ้น เนื่องจากมีโจทย์เรื่องการเรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เรื่องราวของอาหาร - เนื้อหาที่จะประชาสัมพันธ์ - เส้นทางใหม่
2	ชุมชนมีกระบวนการกระตุ้นความรู้สึกนักท่องเที่ยวต่อคุณค่าของชุมชน			✓					✓	<p>กลุ่มเด็ก มีการเตรียมคำถาม การตั้งข้อสังเกตเพื่อกระตุ้นความสนใจแก่นักท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทราบหรือไม่คำว่า “บางลำภู” หรือ “บางลำพู” เป็นคำที่สะกดได้ถูกต้อง - ที่มาของ “บางลำพู” มาจากไหน

ข้อ	ประเด็นคำถาม	กระบวนการเดิม				กระบวนการใหม่				ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจาก ไรต์เด็กเด็ก บางลำพู
		1	2	3	4	1	2	3	4	
3	นักท่องเที่ยวนำแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมเชิงรุก (พูดคุย ตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ)			✓					✓	<p>ชุมชนให้ความสนใจและแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมมากขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูล และต้องการได้เห็นได้สัมผัสจริง - นักท่องเที่ยวพูดคุยกับเจ้าของพื้นที่ในชุมชน (เจ้าของร้านอาหาร เจ้าของร้านค้า พบ คนดูแลศาลเจ้าพ่อหนู)
4	ชุมชนมีเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ให้แก่ นักท่องเที่ยว (มีการวางแผน กระบวนการคิด และการปฏิบัติ)		✓						✓	<p>ชุมชนมีการปรับกระบวนการจัดการใหม่ อย่างเห็นได้ชัด</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำหน้าที่รับผิดชอบของเด็กแต่ละคน อย่างชัดเจน - การคิดต้นทุน และ รายได้ - การเชื่อมโยงพื้นที่รอบนอกชุมชน - การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการร้านค้า - การสร้างความเชื่อมโยงของ “เรื่องเล่า” - การวางแผนเป้าหมาย ด้านคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ - การกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยว - การเตรียมอุปกรณ์ สื่อ ประชาสัมพันธ์ - การป้อนข้อมูลให้นักท่องเที่ยวก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม
5	นักท่องเที่ยวยุคใหม่เรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงองค์กรรวม (คน กิจกรรม สภาพแวดล้อม สินค้า บริการ)			✓					✓	<p>การจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ทำให้นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - นักท่องเที่ยวขอเข้าไปไหว้ศาลเจ้าพ่อหนู (ไม่ได้อยู่ในโปรแกรม) - นักท่องเที่ยวได้ทำความรู้จักกันเองมากขึ้น - นักท่องเที่ยวได้สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในพื้นที่ชุมชน - นักท่องเที่ยวได้ชิมอาหารขึ้นชื่อของย่าน บางลำพู

ข้อ	ประเด็นคำถาม	กระบวนการเดิม				กระบวนการใหม่				ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจาก ไรต์เด็กเด็ก บางลำพู
		1	2	3	4	1	2	3	4	
										<ul style="list-style-type: none"> - นักท่องเที่ยวได้รับฟังเรื่องราวสำคัญในอดีตของบางลำพู - นักท่องเที่ยวสัมผัสเสน่ห์ของไรต์เด็ก บางลำพู ที่มีความแตกต่างจากไรต์เด็กอื่น ๆ - นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน
6	ชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ตีความและสะท้อนความคิดและความรู้สึกจากการเรียนรู้		✓						✓	<p>ชุมชนมีการจัดกระบวนการสะท้อนความคิด โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สะท้อนภาพชีวิตของชุมชนจากที่ได้เดินชมตั้งแต่ต้นจนจบ หลังจากนั้นชุมชนได้สรุปแนวคิดของการนำเสนอเรื่องราวทั้งหมดอีกครั้ง เมื่ออธิบายแนวคิดให้นักท่องเที่ยวได้ฟัง ชุมชนก็ได้ข้อคำแนะนำและข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวครั้งต่อไป</p>
7	นักท่องเที่ยวมองเห็นคุณค่าและสามารถอธิบายความหมายที่ได้จากการเรียนรู้			✓					✓	<p>นักท่องเที่ยวแสดงออกให้เห็นถึงความมีคุณค่าของการท่องเที่ยวนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขณะที่พาชมโรงเรียนที่ถูกปิดไป นักท่องเที่ยวได้ฟังความทรงจำในอดีตสมัยเรียนประถม และร่วมแลกเปลี่ยนเรื่องราวในอดีตให้นักท่องเที่ยวอื่นได้ฟัง - นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์ใหม่กับการได้เห็นชีวิตอีกด้านหนึ่ง การได้แวะชมบ้านผู้ฟัง ที่มีหน้าบ้านเป็นสวนสันติชัยปราการ หลังบ้านเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา - นักท่องเที่ยวมีความยินดีและไม่คิดว่าเงินค่าทริปคุ้มหรือไม่กับการท่องเที่ยวครั้งนี้ แต่รู้สึกยินดีที่ได้มีส่วนร่วมสนับสนุนชุมชนที่มีกิจกรรมดีๆ เช่นนี้

การเปลี่ยนแปลงด้านความเข้าใจ (Cognitive transformation)

กลุ่มไคต์เด็กบางลำพู เกิดขึ้นจากการรวมตัวของเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนทั้ง 7 แห่งของย่านบางลำพู กระบวนการฝึกฝนจากการคิดและการปฏิบัติเพื่อศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เส้นทาง และข้อมูลต่างๆ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงคุณค่าของชุมชน สร้างความเข้าใจใหม่ให้แก่เด็กและเยาวชนที่ได้ร่วมการทำงานในครั้งนี้ “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ไม่ใช่รู้แค่อดีต แต่เราสามารถรู้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน” เยาวชนบางลำพู

การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก (Affective transformation)

การมีส่วนร่วมและลงมือทำงานในแต่ละกระบวนการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสสัมผัสและใกล้ชิดกับผู้คน ทั้งในชุมชนและนักท่องเที่ยว การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนรอบข้างได้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึกแก่เด็กและเยาวชน “มันได้ความภาคภูมิใจ ภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราว แนวคิด และจิตสำนึกที่เรามีต่อชุมชน” “มันเป็นการสร้างมิตรภาพ ระกวางคนในชุมชนและระหว่างชุมชนในย่านบางลำพู หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวเองก็ตาม” เด็กและเยาวชนบางลำพู

การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม (Behavioral transformation)

เด็กและเยาวชนบางลำพู ได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนพฤติกรรม และการกระทำในอดีตที่ผ่านมาหลังจากที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชนของตนเอง การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งที่เด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้และเกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม “ปกติเป็นคนไม่ชอบพูด เก็บตัว เป็นคนเงิบ แต่พอมาทำงานนี้ ได้ฝึกทักษะการพูด ได้ฝึกคิด” “การทำงานกับผู้ใหญ่ เราต้องสำรวจ กิริยามารยาทมากขึ้น ต้องมีกาลเทศะการทำงานในสังคมก็ทำให้เรา ได้พัฒนาตัวเอง มากขึ้น” เด็กและเยาวชนบางลำพู

ต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ที่กลุ่มเกษตรบางลำพู ได้ร่วมกันจัดขึ้นมานี้ เป็นกระบวนการใหม่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในการสร้างประสบการณ์ร่วมกัน กระบวนการดังกล่าวนี้ ทำให้ชุมชนที่มีส่วนร่วม มองเห็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่นี้ ชุมชนได้เรียนรู้ถึงการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ของชุมชนกับพื้นที่ใกล้เคียง การสร้างสรรค์เนื้อหาใหม่ที่เชื่อมโยงกับฐานของต้นทุนทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ เรียนรู้ที่จะสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง กลุ่มเกษตรลำพู กับผู้ประกอบการภายในชุมชน และสร้างประโยชน์ร่วมกัน เรียนรู้ที่จะพัฒนาตลาดนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เรียนรู้ที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนด้วยการคำนึงถึงมิติรอบด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และนวัตกรรม ผลการดำเนินงาน การสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนครั้งนี้ ทำให้ชุมชนมีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของตลาดนักท่องเที่ยว ความสามารถในการจัดการของชุมชน และโอกาสในการทำธุรกิจท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการทำประโยชน์เพื่อสังคม

บทที่ 7

การอภิปราย และ ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้สร้างขึ้นจากแนวคิดการส่งเสริมประสิทธิภาพการพัฒนาชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยว โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการทำงาน เป็นการสร้างความสมดุล ระหว่าง การพัฒนาชุมชน ควบคู่ไปกับการรักษาคุณค่าของชุมชนเอาไว้ให้ยืนยาว มากไปกว่านั้น ตัวแบบนวัตกรรม ยังช่วยสนับสนุนการพัฒนาคนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ และเติบโตอย่างมีคุณค่า อันเป็นพื้นฐานของมิติทางด้านสังคม ภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวนี้ ยังสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติที่มุ่งเน้นการพัฒนา

7.1 ความสอดคล้องระหว่างตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างสรรค์ กับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)

การวิเคราะห์ความสอดคล้องเชื่อมโยงระหว่างตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ผู้ศึกษาค้นพบจากการวิจัยที่ดำเนินการโดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม จากกลุ่มตัวอย่าง 90 ราย ในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนและท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้งหมด 15 แห่ง ทำการจดบันทึกข้อมูลถอดรหัส กำหนดรหัส (open coding) หาความสัมพันธ์ของรหัส (Axial coding) คัดเลือกรหัส (Selective Coding) ซึ่งกระบวนการศึกษานำไปสู่การคิดแยก แจกแจง และรวบรวมรวมข้อมูลออกเป็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 การทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน Community Participation

องค์ประกอบที่ 2 ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย Stakeholder Involvement

องค์ประกอบที่ 3 ต้นทุนทรัพยากร Resources Capital

องค์ประกอบที่ 4 การจัดการท่องเที่ยว Tourism Management

องค์ประกอบที่ 5 ประสบการณ์สร้างสรรค์ Creative Experience

องค์ประกอบที่ 6 ความยั่งยืน Sustainability

องค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ที่ต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ เริ่มต้นที่ความร่วมมือร่วมใจและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ที่หมายรวมถึงความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมเรียนรู้ ร่วมปรับตัว ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบในผลต่าง ๆ ที่จะติดตามมา ร่วมสร้าง ร่วมแบ่งปันข้อมูล แบ่งปันประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและลดความขัดแย้ง และสร้างความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Involvement) ทั้งผู้ที่อยู่ในชุมชน เช่น ประชาชนในพื้นที่ เยาวชน แกนนำในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ภายนอกชุมชน อาทิ นักท่องเที่ยว เครือข่ายภาครัฐ เอกชน องค์กรต่าง ๆ และสถาบันการศึกษา หรือแม้แต่ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชนแห่งนั้น โดยต้องมีการประสานความร่วมมือ สร้างความตระหนักรู้ถึงปัญหาและความต้องการ และร่วมกันสร้างแนวปฏิบัติหรือจุดร่วมในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวร่วมกันอย่างสมดุล โดยในการพัฒนานั้นต้องคำนึงถึง **ต้นทุนทรัพยากร (Resources Capital)** ทั้งต้นทุนที่จับต้องได้ (tangible) และต้นทุนที่จับต้องไม่ได้ (intangible) นำต้นทุนด้านประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม อาหารการกิน และสิ่งอื่น ๆ รวมถึงต้นทุนมนุษย์ ความรู้ความสามารถ และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน มาสังเคราะห์หาต้นทุนและนำเสนอจุดแข็งและความโดดเด่นเพื่อสร้างเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวชุมชน จุดประกายให้เกิดการรับรู้ถึงความเป็นมา นำไปสู่การตระหนักรู้ถึงคุณค่าที่จะช่วยกันเคารพรักษาและหวงแหน และเข้าถึงแก่นแท้ของการท่องเที่ยวนั้นได้อย่างแท้จริง

ภายหลังจากการสร้างความร่วมมือในชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการตระหนักรู้ถึงทรัพยากรสำคัญด้านการท่องเที่ยวของชุมชนแล้ว กระบวนการสำคัญในขั้นตอนต่อมาคือ **การจัดการท่องเที่ยว (Tourism Management)** ชุมชนโดยใช้ CCBT เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ต้องอาศัยความร่วมมือที่เข้มแข็งในการระดมปัญหาและโอกาสของชุมชนในการปรับตัวเข้าสู่การเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว การเปิดชุมชนเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวซึ่งอาจมีผลกระทบต่าง ๆ ซึ่งอาจมีทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ และอาจนำมาซึ่งการต่อต้าน การขัดผลประโยชน์ หรือเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนและปัญหาอื่น ๆ ตามมา ดังนั้น ในการดำเนินงานจึงต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและอดทน ต้องสร้างความเข้าใจ กำหนดแนวปฏิบัติ และหาวิธีแก้ไข สร้างแนวร่วมเพื่อร่วมมือป้องกันแก้ไข จำลองปัญหาร่วมกันเพื่อหามุมมองที่แตกต่างซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการและเตรียมการรองรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์อย่างตรงไปตรงมากลับคืนให้แก่ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้นจึงให้ข้อมูลแก่คนในชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักและปรับตัวเข้าสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว กำหนดโครงสร้างของการจัดการ สร้างกฎระเบียบในการดำเนินงานร่วมกัน กระจายความรับผิดชอบโดยการแบ่งหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญและถนัด เช่น การจัดกลุ่มย่อยในชุมชนเพื่อสร้างจุดขายและกระจายรายได้ อาทิ กลุ่มงานหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่ม

ศิลปวัฒนธรรม กลุ่มที่พักโฮมสเตย์ กลุ่มอาหาร กลุ่มเกษตรกรรม เป็นต้น การจัดการนำไปสู่การวางแผนกลยุทธ์โดยอาจเป็นแผนระยะสั้น และการวางแผนปฏิบัติการที่ลงรายละเอียดในการปฏิบัติ และนำแผนนั้นไปปฏิบัติในชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่มุ่งตรงสู่ความสำเร็จ เมื่อชุมชนได้ผ่านประสบการณ์การทำงานและนำผลที่เกิดขึ้นในทุกมิติมาวิเคราะห์และประเมินผลงานร่วมกัน ผลจากการวิเคราะห์สามารถทำการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และแผนการดำเนินงานใหม่เพื่อตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะสามารถพัฒนาประสิทธิภาพของการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างยั่งยืนและตอบโจทย์ความต้องการของทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดได้ในที่สุด หัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์คือ **ประสบการณ์สร้างสรรค์ (Creative Experience)** ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะแรกเป็นมุมมองของตัวบุคคล เป็นการสร้างการรับรู้และปฏิสัมพันธ์ในตัวบุคคล ระยะต่อมาเป็นการที่บุคคลเข้าสู่ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกหรือแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเปิดรับประสบการณ์ใหม่ หลังจากนั้นจึงทำการหลอมรวมประสบการณ์ส่วนตัวเข้ากับประสบการณ์ใหม่และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมุมมองทัศนคติ ซึ่งขั้นตอนของประสบการณ์สร้างสรรค์เกิดจาก 6 มิติสำคัญคือ 1) เกิดจากการรับรู้ การรับรู้ที่เกิดจากการสัมผัสประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึก แรงบันดาลใจ แรงปรารถนาเพื่อขับเคลื่อน 2) การมีส่วนร่วมเชิงลึกเพื่อช่วยเปิดประสบการณ์การเรียนรู้ในเชิงสร้างสรรค์ 3) การปฏิสัมพันธ์ เป็นการเปิดรับประสบการณ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลและกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว บุคคลกับบุคคล บุคคลกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 4) การเรียนรู้เชิงลึก เป็นกระบวนการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวที่รวมถึงการสื่อสาร การรับฟัง การสังเกต สัมผัส แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติภายใต้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์ 5) การตรึงตรองสะท้อนคิดเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อประสบการณ์ใหม่ที่พบและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการหลอมรวมประสบการณ์เก่าและประสบการณ์ใหม่และเปลี่ยนให้เป็นประสบการณ์สร้างสรรค์ 6) การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง คือการที่นักท่องเที่ยวการบูรณาการประสบการณ์จากการท่องเที่ยวและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงความคิด ความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึก ไปจนถึงพฤติกรรมในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเปลี่ยนมุมมองและวิถีคิดของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งในแต่ละบุคคลอาจใช้เวลาที่แตกต่างกัน องค์ประกอบสุดท้ายของกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์คือ **ความยั่งยืน (Sustainability)** ชุมชนท่องเที่ยวที่สามารถควบคุมผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ เผชิญปัญหา และจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องนั้นถือเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะไม่ว่าจะพบเจอกับสภาพแวดล้อมจากภายนอกที่มากระทบอย่างไร ชุมชนท่องเที่ยวจะสามารถปรับตัวและก้าวข้ามไปด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

นวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์ที่ได้พัฒนาขึ้น จึงถือเป็น นวัตกรรมกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดของ เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาของโลก ที่องค์การ สหประชาชาติ United Nation: UN ได้ระบุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย และ 169 เป้าประสงค์ 232 ตัวชี้วัด ซึ่งเป้าหมายหลักทั้ง 17 เป้าหมาย ประกอบด้วย การ ขจัดความยากจน ยุติความหิวโหย สร้างหลักประกันชีวิตด้านสุขภาพและสวัสดิภาพ สร้างหลักประกัน ด้านการศึกษาที่ครอบคลุมและเท่าเทียม บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ สร้างหลักประกันด้าน สุขอนามัยและน้ำดื่ม สร้างหลักประกันด้านการเข้าถึงพลังงาน ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ การ จ้างงาน มีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมและส่งเสริมนวัตกรรม ลดความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาค ทำให้ เมืองปลอดภัย สร้างหลักประกันด้านรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ต่อสู้กับการ เปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศและผลกระทบ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล ปกป้อง พื้นฟูระบบนิเวศบนบก ส่งเสริมสังคมสงบสุขและระบบยุติธรรม ส่งเสริมความเข้มแข็งต่อความร่วมมือ ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับโลก โดยเป้าหมายทั้ง 17 ข้อข้างต้น ถูกจัดกลุ่มใน 5 มิติ ได้แก่ มิติ สังคม มิติเศรษฐกิจ มิติสิ่งแวดล้อม มิติสันติภาพและสถาบัน และมิติหุ้นส่วนการพัฒนา รายละเอียด ดังแสดงในตาราง 7.1

ตารางที่ 7.1 : เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ Sustainable development goals

มิติ	ครอบคลุมเป้าหมาย
มิติสังคม	เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันชีวิตด้านสุขภาพและสวัสดิภาพ เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันด้านการศึกษาที่ครอบคลุมและเท่าเทียม เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ
มิติเศรษฐกิจ	เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันด้านการเข้าถึงพลังงาน เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน เป้าหมายที่ 9 มีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมและส่งเสริมนวัตกรรม เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาค เป้าหมายที่ 11 สร้างความปลอดภัย

มิติ	ครอบคลุมเป้าหมาย
มิติสิ่งแวดล้อม	เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันด้านสุขอนามัยและน้ำดื่ม เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันด้านรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 13 ต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและผลกระทบ เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล เป้าหมายที่ 15 ปกป้องฟื้นฟูระบบนิเวศทางบก
มิติสันติภาพและสถาบัน	เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข และสร้างระบบยุติธรรม
มิติหุ้นส่วนพัฒนา	เป้าหมายที่ 17 ส่งเสริมความเข้มแข็งต่อความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับโลก

เมื่อวิเคราะห์นวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์เพื่อศึกษาความสอดคล้องโดยใช้มุมมองของการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน 5 มิติ พบว่า

ในมิติสังคม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกลไกที่ช่วยให้สังคมเข้มแข็ง เนื่องจากช่วยให้ชุมชนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของสมาชิกเพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้บรรลุเป้าหมายด้านการจัดการการท่องเที่ยว สร้างความเท่าเทียมกันในชุมชนเนื่องจากสมาชิกในชุมชนแต่ละคนต่างมีโอกาสที่จะเข้ามาร่วมรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ที่ตนถนัด เช่น กลุ่มการแสดง กลุ่มอาหาร กลุ่มงานหัตถกรรม กลุ่มบริการ กลุ่มศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ทำให้มีรายได้หมุนเวียนในชุมชน สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น รักและห่วงหาพันวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ ในขณะที่ชุมชนมีความเจริญเพิ่มขึ้น มีความกินดีอยู่ดีมากขึ้นอันเนื่องมาจากผลพวงจากการท่องเที่ยว

มิติเศรษฐกิจ มุมมองด้านเศรษฐกิจพบว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ช่วยสร้างงานให้แก่ชุมชนโดยตรง กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีลักษณะของกิจกรรมที่จัดโดยชุมชน เพื่อชุมชนและนักท่องเที่ยว ชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อน นำเสนอ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ชุมชนจึงเป็นผู้เลือกและวางแผนจัดกิจกรรมท่องเที่ยว การนำเสนอศิลปะ วัฒนธรรม การนำเสนอกิจกรรม ซึ่งเป็นการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม จึงเป็นกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับในชุมชนว่ามีความเท่าเทียม มีการจัดสรรการกระจายรายได้ที่เหมาะสม มีการคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม ไม่เน้นเฉพาะเจาะจงที่ธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งอย่างไม่เหลื่อมล้ำ ผลจากการจัดการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจจะช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมมากขึ้น เช่น การเข้าถึง พลังงานไฟฟ้า สัญญาณโทรศัพท์ มาตรฐานความปลอดภัยต่าง ๆ รวมไปถึงการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น

มิติสิ่งแวดล้อม หากจะกล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตอบโจทย์ด้านสิ่งแวดล้อมได้มากที่สุดก็คงจะไม่ผิด เพราะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดำเนินไปภายใต้บริบทของชุมชนนั้น ๆ กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวมาจากการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่จะช่วยกันสังเคราะห์ต้นทุนทรัพยากรของชุมชนออกมาเป็นจุดขาย ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงตั้งอยู่บนแนวทางที่ไม่สร้างผลกระทบในเชิงลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญา หรือทรัพยากรทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ส่งเสริมอนุรักษ์ ฟื้นฟู เรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับในต้นทุนทางกายภาพและต้นทุนทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวนั้นไว้จนกระทั่งนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่และเกิดการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ไปในภายหลัง

มิติสันติภาพและสถาบัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่สมาชิกในชุมชนทุกระดับ เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวเริ่มต้นจากการหาแนวร่วม การร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาและขับเคลื่อน ดังนั้น การจัดการจึงคำนึงถึงสมาชิกในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชนเป็นหลัก การท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน การท่องเที่ยวจะนำไปสู่โอกาสและความเท่าเทียมในด้านรายได้ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่กระทบต่อความสงบสุขของสมาชิกชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มิติหุ้นส่วนการพัฒนา ในมิตินี้สามารถอธิบายได้ว่า ความร่วมมือในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคนักวิชาการ หรือแม้กระทั่งหน่วยเล็กๆ ทั้งนักท่องเที่ยว เครือข่ายชุมชนที่เชื่อมโยงถึงกัน ล้วนแล้วแต่เป็นเครือข่ายที่มีส่วนร่วมกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ หากชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ได้ตามลำดับขั้นตอนของนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์แล้ว ชุมชนจะมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาในระดับจุลภาค (Micro) และเมื่อชุมชนแต่ละชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการเรียนรู้ ปรับตัวอย่าง

ต่อเนื่อง จะส่งผลในเชิงบวกต่อสังคม ต่อประเทศชาติ และสนับสนุนการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นในสังคมระดับมหภาค (Macro) ในที่สุด

ตารางที่ 7.2 : เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

SDGs	นวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์
มิติสังคม	-เพิ่มรายได้ -ชุมชนเข้มแข็งและเป็นสังคมแห่งความร่วมมือร่วมใจ -ชุมชนสามัคคี -อนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตดั้งเดิม
มิติเศรษฐกิจ	-การจ้างงานเพิ่มขึ้น -ความเหลื่อมล้ำลดลง -จัดกิจกรรมที่สนับสนุนสมาชิกและกระจายรายได้ในชุมชนอย่างเท่าเทียม -โครงสร้างพื้นฐานพัฒนาขึ้น
มิติสิ่งแวดล้อม	-การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม -มุ่งเน้นการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู เรียนรู้ -สร้างการเรียนรู้และยอมรับทรัพยากรทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
มิติสันติภาพและสถาบัน	-เคารพและให้เกียรติสมาชิกในชุมชน -ความร่วมมือในการขับเคลื่อน
มิติหุ้นส่วนการพัฒนา	-พัฒนาในระดับจุลภาค การสร้างเครือข่ายส่งเสริมและสนับสนุน ช่วยสร้างความพร้อมในการพัฒนาในระดับมหภาค

7.2 ผลลัพธ์ของงานวิจัย

ด้านเทคโนโลยี (Technology)

งานวิจัยนี้ ได้นำเสนอแนวทางการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ 2 ด้าน ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลศักยภาพชุมชนบนออนไลน์ CCBT Assessment-Cloud based application และการใช้แอปพลิเคชัน บล็อกดิต (Blockdit) สื่อสังคมแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1. แพลตฟอร์มการจัดเก็บข้อมูลการประเมินศักยภาพชุมชน CCBT เป็นแอปพลิเคชันสำหรับการประเมินความสามารถในการดำเนินงานท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน โดยการจัดเก็บข้อมูลบนออนไลน์ Cloud computing เพื่อการประเมินผลและการวิเคราะห์ เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการเสริมสร้างการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ข้อมูลดังกล่าวนี้สามารถให้บริการทั้งทางด้านชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานรัฐที่มีนโยบายพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยว เพื่อการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ อีกทั้งเป็นการลดทอนเวลาดำเนินงานและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระยะยาว

2. แอปพลิเคชัน บล็อกดิต (Blockdit) เป็นแอปพลิเคชันสื่อสังคมแนวใหม่ สำหรับกลุ่มคนที่มีความต้องการข่าวสารที่มีเนื้อหาสาระคุณภาพ และเน้นเฉพาะกลุ่มคนที่มีความสนใจในเนื้อหาเฉพาะด้าน เนื่องจากสื่อสังคมในปัจจุบันได้กลายเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสารมากมาย ซึ่งอาจไม่ได้มีเนื้อหาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องและไม่ตรงกับความต้องการของผู้อ่าน การเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของ CCBT จึงต้องการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นผู้ให้บริการและผู้รับบริการ หากมองในมุมมองของชุมชนที่ต้องการศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบของ CCBT ชุมชนสามารถแบ่งปันเรื่องราวต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้จะเป็นแหล่งข้อมูลให้สามารถเข้ามาศึกษาดูงานโดยไม่ต้องเกิดค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด พื้นที่นี้ยังสามารถสร้างเครือข่ายโยงใยถึงกัน ในทางกลับกัน หากเป็นนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ก็สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเรียนรู้ประสบการณ์ก่อนไปท่องเที่ยวจริง จึงนับเป็นการสร้างประสบการณ์พื้นฐานก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบผ่านกระบวนการคิดและลงมือทำในบริบทของชุมชนได้อีกด้วย

ด้านนวัตกรรม (Innovation)

ท่ามกลางความเสื่อมสลายของชุมชนที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวกระแสหลัก อันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้เท่าทัน จนทำให้เกิดผลกระทบต่อมิติความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม CCBT เป็นนวัตกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สังเคราะห์ขึ้นจากมุมมองผู้ให้บริการและผู้รับบริการทั้ง 2 มิติ มุ่งเน้นการมอบประสบการณ์สร้างสรรค์ให้แก่นักท่องเที่ยว กระบวนการจัดการเรียนรู้ประสบการณ์สร้างสรรค์ โดยนำเอาทรัพยากรชุมชนที่มีอยู่มาผสมผสานและออกแบบประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว การใช้ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ เช่น ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนมนุษย์ การนำเอาทรัพยากรประเภทนี้มาใช้ ยิ่งใช้ยิ่งผลิตออกออกผล CCBT จึงเป็นนวัตกรรมกระบวนการที่ก่อให้เกิดความสมดุลของการใช้ชีวิตอย่างมีความหมายและมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและต่อสังคม เป็นนวัตกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบพึ่งพาตนเองได้

ด้านการจัดการ (Management)

ศูนย์เรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ CCBT Center เป็นแนวคิดการทำกิจการเพื่อสังคม Social Enterprise (S.E.) แบบชุมชนมีส่วนร่วม เป็นธุรกิจแสวงหากำไรเพื่อตอบแทนประโยชน์สู่สังคม คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นธรรม เอื้อเพื่อแบ่งปัน และการจัดการเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านกระบวนการคิดและการปฏิบัติ เพื่อมุ่งหวังการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณค่าของมนุษย์ ทั้งด้านความคิด ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ให้สังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น CCBT Center เป็นธุรกิจท่องเที่ยวที่ใช้หลักการลดต้นทุนการผลิตให้เหลือน้อยที่สุด โดยมุ่งเน้นการใช้ทุนทรัพยากรชุมชนที่จับต้องไม่ได้ (Intangible resources) ทั้งต้นทุนมนุษย์ และ ต้นทุนทางวัฒนธรรม ให้เกิดความคุ้มค่า งามงาม และยืนยาวมากที่สุด

7.3 อภิปรายผลการวิจัย

หากมองย้อนจากอดีตจะพบว่าการท่องเที่ยวมีการพัฒนาความสำคัญมาจากการเป็นกิจกรรมนันทนาการเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จนถึงเป็นเครื่องในการประชาสัมพันธ์ของประเทศ ตลอดจนจนถึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจระดับโลก อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว คือ **การเรียนรู้** ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นเสมือน “ประตู” ที่เปิดชีวิตเราสู่โลกกว้าง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายบนโลกใบนี้ ทำให้มนุษย์สามารถเชื่อมโยงเข้าหากันเพื่อสร้างสรรค์สังคม แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวก็สามารถส่งผลกระทบในด้านลบได้เช่นกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัญหาระดับโลกที่หลายประเทศกำลังเผชิญอยู่

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) เป็นทางออกหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขผลกระทบด้านลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้ เพราะชุมชนเป็นคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่หรืออยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายของสิ่งแวดล้อมทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ชุมชนจึงมีความสำคัญที่มีบทบาทในการรักษาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรักในถิ่นฐาน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนหลายแห่งก็ยังคงขาดความรู้ความเชี่ยวชาญ ขณะที่หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดการคิดเชิงสร้างสรรค์ที่จะรับมือกับสภาพปัญหาที่แปรปรวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามภาวะสังคมและเศรษฐกิจของโลก ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีฐานมาจากทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติจึงยังคงมีความเสี่ยงต่อการสูญสลาย

“ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์” ได้ศึกษาและเสนอทางออกในการทำให้การท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านจะมีประเด็นหลัก 3 ประการที่เกื้อกูลกันเกิดเป็น Creative Community-Based Tourism (CCBT) เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา นั่นคือ

- (1) การมีส่วนร่วม (Participation)
- (2) การท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community-Based Tourism)
- (3) การคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

ภาพที่ 7.1 : ประเด็นหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน

ฐานหลักทั้ง 3 ประการนี้เป็นเสมือน “กุญแจ” สำคัญที่จะช่วยไขการทอ้งเกี่ยวไปสู่ประตู และทางออกที่ถูกต้อง ให้ทุนมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติได้รับการปกป้องอย่างยั่งยืน จาก การศึกษาด้านกระบวนการจัดการทอ้งเกี่ยวโดยชุมชนทั้ง 11 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนบ้านนาต้นจั่น จังหวัดสุโขทัย ชุมชนย่านนางเลิ้ง จังหวัดกรุงเทพฯ ชุมชนย่าน บางลำพู จังหวัดกรุงเทพฯ ชุมชนเกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร ชุมชนริมน้ำคลองแดน จังหวัดสงขลา- นครศรีธรรมราช ชุมชนมรดกโลกบ้านเชียง จังหวัดอุดรราชธานี ชุมชนบ้านหนองบัว (หมู่บ้านช้าง) จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี ชุมชนบ้านสลักคอก จังหวัดตราด และ ชุมชน คลองกระแซง จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยพบว่า ในแต่ละชุมชนมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ วิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญ ที่จะช่วยให้การดำเนินการทอ้งเกี่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืนได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม Participation

แต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันในบริบทของพื้นที่ สภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมที่ แตกต่างกันทำให้แต่ละชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของตนเองในแต่ละชุมชน แม้กระทั่ง ชุมชนที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน แต่มีความต่างกันในด้านบริบทของพื้นที่อาจมีความแตกต่างกันทางด้าน โครงสร้างทางสังคม ชุมชนริมน้ำจันทบูร กับ ชุมชนบ้านสลักคอก ตั้งอยู่ในภาคตะวันออก แต่ชุมชน ริมน้ำจันทบูร เป็นบริบทของสังคมเมือง ส่วนชุมชนบ้านสลักคอก อยู่ในบริบทของสังคมชนบท ดังนั้น โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมย่อมมีความต่างกัน รูปแบบการอยู่ร่วมอาศัยและการพึ่งพาอาศัยกัน ในระดับของสังคมชนบทมักมีสูงกว่า ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงอาจมองเห็นได้มากกว่าใน สังคมชนบท ขณะเดียวกัน สังคมเมืองอย่างชุมชนริมน้ำจันทบูร ถึงแม้ระดับการมีส่วนร่วมจะต่ำกว่า สังคมชนบท แต่การดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมแบบชุมชนมีส่วนร่วม (โครงการบ้านพักประวัติศาสตร์หลวง ราชไมตรี) ก็เป็นความร่วมมือที่เหมาะสมกับคนเมืองที่มีฐานะ มีความรู้ เช่นคนในชุมชนริมน้ำจันทบูร ดังนั้น การพัฒนาการทอ้งเกี่ยวโดยชุมชน จึงต้องมีความเข้าใจในบริบทของชุมชนเป็นอย่างดี จึงจะ สามารถเลือกใช้เครื่องมือเข้ามาช่วยส่งเสริมสนับสนุนได้อย่างถูกต้อง เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามาช่วย ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

2. การทอ้งเกี่ยวฐานชุมชน

การพัฒนาการทอ้งเกี่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน ชุมชนต้องอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐาน ในการพัฒนาการทอ้งเกี่ยว องค์ประกอบด้านต้นทุนทรัพยากรชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทรัพยากรที่ จับต้องไม่ได้ จากการศึกษาจากชุมชนทั้ง 11 แห่ง ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและ มีความเข้มแข็งต่อการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก มักเป็นชุมชนที่ประกอบไปด้วย บุคคลที่มีความรู้ การพัฒนาปรับปรุงการทอ้งเกี่ยวของชุมชนให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ต้อง

อาศัยผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญหลากหลายด้าน ปัจจัยดังกล่าว คือ ทุนมนุษย์ ดังเช่น ย่านนางเลิ้ง เป็นชุมชนที่มีการทำงานรูปแบบการท่องเที่ยวย่านนางเลิ้งด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยคนใน ย่านนางเลิ้ง ซึ่งประกอบไปด้วยผู้คนจาก 3 ชุมชน มารวมตัวกัน ทั้งที่เป็นนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และ ผู้มีประสบการณ์ในพื้นที่ รวมตัวกันเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน รวบรวมข้อเท็จจริงทางด้าน ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม อาหาร นาฏศิลป์ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เช่นเดียวกันกับ ชุมชนริมน้ำคลอง แดน ที่มุ่งเรื่องของการศึกษางานวิจัยท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน พร้อมกัน กันพัฒนากระบวนการคิดสู่ชั้นเรียนของโรงเรียนในเขตชุมชนเพื่อการศึกษาของเยาวชน เพราะ มองเห็นอนาคตที่เยาวชนจะเป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชนริมน้ำคลองแดน ปัจจัยด้านความรู้ ความสามารถของคนในชุมชน จึงเป็นตัวกำหนดขีดความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย ชุมชน

การพัฒนาและปรับปรุง เป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ หากการพัฒนานั้นถูกดำเนินไปโดยไม่ได้คำนึงถึงความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม หลายชุมชนมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้ามาใน ชุมชน แต่ไม่ได้ประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเหล่านั้น ปัญหาต่างๆ อาจส่งผล กระทบต่อชุมชน หรืออาจส่งผลกระทบต่อประสบการณ์นักท่องเที่ยวได้ ขณะเดียวกัน การพัฒนาการ ท่องเที่ยวจากการลอกเลียนแบบ โดยไม่ได้ยึดอยู่บนฐานทรัพยากรชุมชนที่ตนมีอยู่ ก็ไม่อาจสร้างความ ประทับใจและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนนั้นได้เช่นกัน การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ จึงควรยึดอยู่บนฐาน ทรัพยากรชุมชนอย่างแท้จริง เพราะนอกจากจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นมีเอกลักษณ์ยากที่ใครจะ ลอกเลียนแบบ ยังช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้อีกด้วย เนื่องจากชุมชนไม่จำเป็นต้องแลกมา ด้วยเงินลงทุนจำนวนมาก ตัวอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยพบจากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ งานวิ่งแหวกทะเลสู่ เกาะพิทักษ์ ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์งานวิ่งมินิมาราธอนประจำปีของชุมชนเกาะพิทักษ์ ช่วงเดือน มิถุนายนของทุกปี น้ำทะเลจะลดลงจนสามารถเดินข้ามจากฝั่งท่าเรือไปยังเกาะพิทักษ์ได้ งานวิ่ง แหวกทะเลสู่เกาะพิทักษ์ จึงเป็นงานที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และเป็นการ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาของชาวประมงในท้องถิ่น สร้างสรรค์งานประจำปีจนเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติบนเกาะพิทักษ์ ทรัพยากรชุมชน จึงเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยอย่างยิ่ง ทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นทุนหลักของความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ของการ ท่องเที่ยวรูปแบบ CCBT

3. การคิดสร้างสรรค์

รูปแบบการเกิดประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยมิติ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ (awareness/consciousness) ด้านการมีส่วนร่วมเชิงลึก (active participation) ด้านปฏิสัมพันธ์ (interaction) ด้านการเรียนรู้เชิงลึก (active learning) ด้านการตรึงตรองสะท้อนคิด (reflection) และด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง (Perspective transformation) ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ของ โคลบและฟราย (Kolb and Fry's experiential learning theory; ELT) กับ ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ของศาสตราจารย์เมซีโรว์ (John Mezirow's transformative learning theory; TLT) เป็นพื้นฐานในการศึกษางานวิจัยนี้ ผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์มีความคาดหวังคุณค่าที่ลึกซึ้งมากกว่าการท่องเที่ยวทั่วไป ความคาดหวังดังกล่าว เรียกว่า ประสบการณ์สร้างสรรค์ ซึ่งต่อมาได้มีการศึกษาโดย Tan, Kung, & Luh, (2013) ได้เสนอรูปแบบประสบการณ์สร้างสรรค์ ในงานวิจัย A model of creative experience in creative tourism โดยมีองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบที่หนึ่ง การตระหนักรู้กับจิตสำนึก (Awareness/ Consciousness) องค์ประกอบที่สอง ความต้องการและความปรารถนา (Needs/ Motivation) องค์ประกอบที่สาม การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และองค์ประกอบที่สี่ การเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ (Learning and Interaction) จากโมเดลข้างต้น Tan, Kung, & Luh, (2013) ได้ระบุถึงองค์ประกอบที่สร้างความแตกต่างระหว่าง ประสบการณ์สร้างสรรค์ กับ ประสบการณ์ทั่วไป คือ การตระหนักรู้ (consciousness/ awareness) ผู้วิจัยเห็นด้วยกับประเด็นนี้ จากการวิเคราะห์ การตระหนักรู้ของนักท่องเที่ยวจะผลักดันให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมเชิงลึก มากกว่านักท่องเที่ยวที่ขาดการรับรู้มาก่อน นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวอีกด้วย นอกจากนี้ สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเกิดประสบการณ์สร้างสรรค์ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีขั้นตอนเป็นกระบวนการนั้น มาจากการจัดการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) จากแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งสำคัญคือขั้นตอน การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ตรึงตรองและสะท้อนความคิด (Reflection) ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ในทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) และทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Theory)

แม้ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาประสบการณ์สร้างสรรค์จากมุมมองของนักท่องเที่ยวก็ตาม แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูล กลับพบว่า ประสบการณ์สร้างสรรค์จากการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติ ไม่ได้เกิดขึ้น เฉพาะนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ประสบการณ์สร้างสรรค์ สามารถเกิดขึ้นได้ กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่มีส่วนร่วมเชิงลึกในเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางด้านชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามองค์ประกอบย่อยที่ผู้วิจัยได้นำเสนอภายใต้องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ได้แก่ ร่วมมือ-ร่วมใจ ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด-ร่วมปรับ ร่วมตัดสินใจ-ร่วมรับผิดชอบ ร่วมประโยชน์ และ ร่วมปฏิบัติตามหลักการ บุคคลใดใครก็ตามในชุมชน ที่มีส่วนร่วมในทุกๆ องค์ประกอบย่อย ย่อมมีระดับในการมีส่วนร่วมที่สูงกว่าผู้ที่มีส่วนร่วมเพียงบางองค์ประกอบเท่านั้น ความเป็นไปได้ของการเรียนรู้และการได้รับประสบการณ์ย่อมแตกต่างกัน จากแนวความคิดการมีส่วนร่วม คือ การเกี่ยวข้องเกี่ยวกับทางด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลท่ามกลางสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นทำให้เกิดการเฝ้าหรือการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ กระทำการให้บรรลุเป้าหมายกลุ่มและเกิดการเรียนรู้และร่วมรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมนี้เอง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบการเกิดประสบการณ์สร้างสรรค์ จึงพบว่า คนในชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวมายาวนานนับสิบปี ได้เรียนรู้จากการทำงาน และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตนเอง (Personal Transformation) ต่อการดำเนินชีวิตจริง

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นำเอากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบูรณาการกับรูปแบบประสบการณ์สร้างสรรค์เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากเป็นการพัฒนาทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการทั้งสองด้าน CCBT เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ให้แก่นักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ผู้ให้บริการท่องเที่ยว (ชุมชน) ก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกันกับผู้มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและนักท่องเที่ยวควบคู่กันไปด้วย การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นความคาดหวังจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบ CCBT นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนที่ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวหลากหลายพื้นที่ พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องให้ความสำคัญกับมิติความยั่งยืนรอบด้าน ได้แก่ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสังคม ความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนด้านนวัตกรรม การดำเนินการท่องเที่ยวในรูปแบบ CCBT ไม่ได้มุ่งเน้นที่จะได้ผลกำไรจากการดำเนินการสูงสุด ไม่ว่าจะ เป็นมิติใดมิติหนึ่งก็ตาม แต่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นในทุกมิติของความยั่งยืน ดังนั้น การทบทวนเพื่อประเมินผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่มีต่อมิติใดก็ตาม จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญมากของการดำเนินการธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางฝั่งชุมชนเองที่เป็นเจ้าของพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม รวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของท้องถิ่นของตนเอง

สิ่งสำคัญที่เป็นข้อค้นพบใหม่ของการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบของ CCBT ก็คือ การพัฒนาตนเอง (Personal Growth) ที่ได้จากการเรียนรู้เชิงสู่การเปลี่ยนแปลงตัวตนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้วิจัย พบว่า ประสบการณ์สร้างสรรค์ ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะฝั่งนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ต่างมีโอกาสได้รับประสบการณ์สร้างสรรค์แทบทั้งสิ้น

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และ เทคโนโลยี ส่งผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ชุมชนที่มีความพร้อมในการปรับตัวจากกระแสดังกล่าว จะสามารถดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวได้อย่างมั่นคงและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด จากการศึกษางานวิจัย พบว่า ชุมชนที่มีความสามารถเผชิญกับปัญหาและยืดหยุ่นอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนั้น มักจะมีความพร้อมในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี เป็นชุมชนที่มีความตระหนักถึงความไม่แน่นอน มีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเฝ้าติดตามและศึกษาแนวโน้มอนาคต มีความตื่นตัวในการเรียนรู้สิ่งใหม่ มีความพยายามค้นหาสิ่งใหม่และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ความสามารถดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างนวัตกรรม ที่นำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์ต่างๆ เพื่อก้าวทันกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง ชุมชนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ และ ปรับปรุงวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความต้องการของนักท่องเที่ยว นวัตกรรม จึงเป็นองค์ประกอบย่อยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน

7.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยเชิงปริมาณด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อองค์ประกอบย่อยในตัวแบบนวัตกรรม

ตัวแบบนวัตกรรม CCBT ได้รับการพัฒนาขึ้นจากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้วและปรากฏการณ์จริงของประสบการณ์นักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รวม 15 แห่ง อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งสร้างทฤษฎีจากฐานรากยังไม่สามารถระบุอิทธิพลของตัวชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณประกอบกัน จะช่วยอธิบายความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ภายใต้อองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. การเตรียมความพร้อมด้านนักท่องเที่ยว

งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการสร้างศักยภาพของชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น จึงมีงานวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย ขณะที่ CCBT เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่บูรณาการจากด้านของชุมชนและด้านนักท่องเที่ยวประกอบกัน และมีแนวคิดการมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ด้านประสบการณ์สร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวรูปแบบ CCBT จึงเหมาะกับตลาดนักท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายด้านประสบการณ์เรียนรู้ การพัฒนา CCBT ที่จะประสบความสำเร็จได้ จึงอาจต้องปูพื้นฐานให้กับนักท่องเที่ยวเป้าหมายที่มีศักยภาพ การศึกษาการแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยว Tourist segmentation เพื่อศึกษาลักษณะและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวประเภทต่างๆ จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบ CCBT ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก
ตารางสรุปการทบทวนวรรณกรรม

ตารางที่ 1 มุมมองของนักวิจัยและนักวิชาการต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
1.	R.W. Butler (1980)	The Concept of A Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources	เพื่อนำเสนอแนวคิดเรื่องวิวัฒนาการของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยใช้เส้นโค้งรูปตัวเอส เพื่ออธิบายถึงลำดับขั้นตอนของการพัฒนาและความเป็นยอมรับของนักท่องเที่ยวในอนาคตที่อาจเกิดขึ้นการนำเสนอแบบจำลองนี้เพื่อการวางแผนและการจัดการแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวในอนาคต
2.	Peter E. Murphy (1985,1988)	Tourism: a community approach, Community driven tourism planning	การสร้างประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยว กับ การพัฒนาชุมชน
3.	David G Simmons (1994)	Community participation in tourism planning	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการวางแผนการท่องเที่ยว
4.	Mitchell and Reid (2001)	Community Integration Island Tourism in Peru	เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของความตระหนักในการมีส่วนร่วม บริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อตรวจสออบการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเชื่อมโยงภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชน เพื่อกำหนดกระบวนการวางแผนสำหรับโครงการท่องเที่ยว และตัวชี้วัดสำหรับการประเมินผลที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจ และตัวชี้วัดทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของชุมชน ในแง่ของโครงสร้างอำนาจการตัดสินใจ และกระบวนการควบคุมภายใน และการกระจายงานและจำนวนคนในท้องถิ่นที่ทำงานธุรกิจท่องเที่ยว

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
5.	V.S. Avila Foucat (2002)	Community-based ecotourism management moving towards sustainability, in Ventanilla, Oaxaca, Mexico	การประเมินศักยภาพและตัวชี้วัดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืน
6.	Lynn Halstead (2003)	Making community-based tourism work: An assessment of factors contributing to successful community-owned tourism development in Caprivi, Namibia	เพิ่มความตระหนักแก่ผู้คนในท้องถิ่นและผู้นำเยือน ต่อการอนุรักษ์ และลดผลกระทบเชิงลบต่อธรรมชาติ วัฒนธรรมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมและสร้างผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ
7.	Kirsty Blackstock (2005)	A critical look at community-based tourism	การสร้างความยั่งยืนและความสมดุลของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากความล้มเหลวของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอดีตที่ผ่านมา
8.	Cevat Tosun (2005)	Stages in the emergence of a participatory tourism development approach in the Developing World	การศึกษางานวิจัยนี้ได้พยายามอธิบายถึงขั้นตอน แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ภายใต้สภาวะทางเศรษฐกิจเชิงสังคม วัฒนธรรม และการปกครองในชนบทของประเทศที่กำลังพัฒนา
9.	HwanSuk Choi and Ercan Sirakaya Turk (2006)	Sustainability Indicators for Managing Community Tourism	เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในกรอบแนวคิดความยั่งยืน ในมิติ 6 ด้าน ประกอบด้วย 1. เศรษฐกิจ 2. สังคม 3. วัฒนธรรม 4. นิเวศวิทยา 5. การปกครอง 6. เทคโนโลยี ด้วยการใช้เทคนิคเดลฟาย
10.	Lisa Hiwasaki (2006)	Community-Based Tourism: A Pathway to Sustainability for Japan's Protected Areas	ศึกษาการจัดการเขตอนุรักษ์สู่ความยั่งยืนโดยการนำปัจจัยความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาช่วยในการพัฒนา
11.	WenJun Li (2006)	Community Decisionmaking Participation in Development	เพื่อศึกษาถึงผลประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเพื่อพัฒนาชุมชน
12.	Geoffrey Manyara and Eleri Jones (2007)	Best practice model for community capacity-building: A case study of	การสร้างความสามารถ และการสร้างศักยภาพของชุมชนที่เหมาะสมกับธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
		community-based tourism enterprises in Kenya	
13.	Kalsom Kayat (2008)	Stakeholders' Perspectives Toward a Community-Based Rural Tourism Development	การรับรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเชิงทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและขอบเขตของอำนาจหน้าที่ในการมีส่วนร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในชนบท
14.	Wanjohi Kibicho (2008)	Community-based Tourism: A Factor-Cluster Segmentation Approach	บทความนี้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการแบ่งกลุ่มชุมชนของผู้เกี่ยวข้องตามความสนใจต่อจุดประสงค์ของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มปฏิบัติการ Operatives กลุ่มผู้นำทางความคิด pinion และกลุ่มผู้นำทางการ Official Leaders
15.	Murray C. Simpson (2008)	Community Benefit Tourism Initiatives—A conceptual oxymoron?	เพื่อแนะนำ กำหนด และตรวจสอบแนวคิดเรื่องการริเริ่มการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของชุมชน (CBTIs) และ การระบุความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน บนความรับผิดชอบและการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างทักษะชีวิต ความสามารถ
16.	Etsuko Okazaki (2008)	A Community-Based Tourism Model: Its Conception and Use	การสร้างแบบจำลองเพื่อประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวโดยชุมชน
17.	Harold Goodwin & Rosa Santilli (2009)	Community-Based Tourism: a success?	ศึกษาปัจจัยความสำเร็จ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากมุมมองของ นักอนุรักษ์ นักลงทุน และ นักวิชาการ
18.	Hwansuk Chris Choi and lain Murray (2010)	Resident attitudes toward sustainable community tourism	งานวิจัยนี้ตรวจสอบทัศนคติชุมชนเจ้าบ้านต่อการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน เพื่อค้นหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร องค์ประกอบหลัก 3 ประการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ การวางแผนระยะยาว การมี

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
			<p>ส่วนร่วมของชุมชน และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม พบว่ามีอิทธิพลกับการสนับสนุนการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเชิงลบ</p>
19.	Fariborz Aref, Ma'rof Redzuan, Sarjit S. Gill, and Abrisham Aref (2010)	Assessing the Level of Community Capacity Building in Tourism Development in Local Communities	<p>งานวิจัยนี้ต้องการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับของความสามารถในการสร้างชุมชน Community Capacity Building: CCB และการรับรู้ของผู้ร่วมชุมชนต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาดังกล่าวสามารถทำนายปัจจัยรายได้ กิจกรรมชุมชน การศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน</p>
20.	Rachel Dodds and Richard Butler (2010)	Barriers to implementing Sustainable Tourism Policy in Mass Tourism Destinations	<p>การศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมและแบบสอบถามเพื่อระบุอุปสรรคของการดำเนินงานตามแผนนโยบายการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พบว่า ถึงแม้มีส่วนได้ส่วนเสียจะตระหนักถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลับไม่ได้มีแรงจูงใจหรือการเข้าร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน</p>
21.	Renaud Lapeyre (2010)	Community-based tourism as a sustainable solution to maximise impacts locally? The Tsiseb Conservancy case, Namibia	<p>การประเมินศักยภาพ ธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBTEs) เพื่อลดความยากจนและเพิ่มขีดความสามารถ ช่วยเพิ่มการดำรงชีพของครัวเรือนในชนบทและสร้างความเชื่อมโยงในเศรษฐกิจท้องถิ่น</p>
22.	Lesego S. Sebele (2010)	Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust, Central District, Botswana	<p>ศึกษาผลกระทบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน ระหว่างการอนุรักษ์ธรรมชาติ และ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับด้านคุณภาพชีวิต จากการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อ การมีส่วนร่วม และความเข้าใจในมรดกทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน</p>
23.	Erick T. Byrd, Larry Gustke (2011)	Using decision trees to identify tourism stakeholders	<p>การศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการของชุมชนมีส่วนได้ส่วนเสีย และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในการท่องเที่ยว โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น</p>

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
			4 ระดับ ดังนี้ 1. ระดับสูง 2. ระดับกลางถึงสูง 3. ระดับต่ำถึงสูง และ 4. ระดับต่ำ
24.	HSC Choi and ES Turk (2011)	Sustainability Indicators for Managing Community Tourism	ศึกษาตัวชี้วัดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามกรอบแนวคิดความยั่งยืน โดยใช้เทคนิค Delphi ทั้งสิ้น 125 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1. ทางการเมือง (32) 2. สังคม (28) 3. นิเวศวิทยา (25) 4. เศรษฐกิจ (24) 5. เทคโนโลยี (3) และ 6. มิติทางวัฒนธรรม (13)
25.	Frauman and Banks (2011)	Gateway community resident perceptions of tourism development: Incorporating Importance-Performance Analysis into a Limits of Acceptable Change framework	เพื่อศึกษการรับรู้ของชุมชนผู้อยู่อาศัยกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมเชิงเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
26.	Maria José Zapata , C. Michael Hall , Patricia Lindo & Mieke Vanderschaeghe (2011)	Can community-based tourism contribute to development and poverty alleviation? Lessons from Nicaragua	บทความนี้สำรวจความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) โดยการศึกษาลักษณะและผลกระทบของรูปแบบ Top down CBT และ Bottom up CBT เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และการบรรเทาความยากจนผ่านกรณีศึกษาของนิการากัว
27.	Robin Nunkoo and Haywantee Ramkissoon (2011)	Developing a Community Support Model for Tourism	การศึกษานี้ต้องการพัฒนารูปแบบของการสนับสนุนจากชุมชนโดยใช้ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม ทดสอบความสัมพันธ์ของความเชื่อใจในองค์กรท่องเที่ยว อิทธิพลต่อการท่องเที่ยว เงื่อนไขของสภาพแวดล้อม การรับรู้ค่าใช้จ่าย การรับรู้ผลประโยชน์ และ ความพึงพอใจ ที่มีต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยว
28.	Hazel V. Habito – Javier (2012)	Community Development through Tourism: Opportunities and Challenges in Burdeos,	งานวิจัยนี้ศึกษาการรับรู้และทัศนคติชุมชนเพื่อการประเมินศักยภาพชุมชนก่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยใช้ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
		Philippines Community-based tourism and local culture: the case of the amaMpondo	งานวิจัยนี้ต้องการศึกษากิจกรรมเชื่อมโยงบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพิ่มเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเชิงกลยุทธ์
29.	Andrea Giampiccoli and Janet Hayward Kalis (2012)	A sustainable tourism planning model: components and relationships	เพื่อศึกษาองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของมิติทั้ง 3 ด้านของความยั่งยืนของการท่องเที่ยว และความสำคัญในการเชื่อมต่อระหว่างมิติเพื่อกลยุทธ์การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
30.	Carmen Padin, (2012)	A combined ANP-delphi approach to evaluate sustainable tourism	เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการโครงข่ายเชิงวิเคราะห์ Analytic Network Process ร่วมกับเทคนิคเดลฟาย delphi approach
31.	Monica Garcia-Melon, Tomas Gomez-Navarro, and Silvia Acuna-Dutra (2012)	Community-based cultural tourism: issues, threats and opportunities	ตรวจสอบปัญหา อุปสรรค และโอกาส การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากร และเป็นตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรม เกี่ยวกับวิธีการสื่อสาร การเล่าเรื่อง และการปฏิบัติของสมาชิกชุมชนต่อนักท่องเที่ยว
32.	Noel B. Salazar (2012)	คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน	เพื่อพัฒนาเครื่องมือสำหรับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยที่ประชาชนมีส่วนร่วมและสร้างการยอมรับกับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1. การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน 2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจท้องถิ่น 3. การส่งเสริมวัฒนธรรม 4. การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม 5. การบริการและความปลอดภัย รวมทั้งสิ้น 29 ตัวชี้วัด และเกณฑ์ 176 ข้อ
33.	สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2013)	Community Based Tourism: Critical Success	การศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงชีวิต ของ ผู้มีส่วนร่วมและชุมชน
34.	Lucchetti and Font (2013)		

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
		Factors	โดยการวิเคราะห์ผลกระทบ วิธีการดำเนินงาน และความเป็นไปได้เชิงพาณิชย์ของโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชน
35.	Stuart P. Cottrell, Jerry J. Vaske, and Jennifer M. Roemer (2013)	Resident satisfaction with sustainable tourism: The case of Frankenwald Nature Park, Germany	งานวิจัยนี้ได้ตรวจสอบอิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของความยั่งยืน 4 มิติ ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสถาบัน เพื่อการคาดการณ์ความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
36.	Nick Kontogeorgopoulos, Anuwat Churyen & Varaphorn Duangsang (2014)	Success Factors in Community-Based Tourism in Thailand: The Role of Luck, External Support, and Local Leadership	ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระยะยาวซึ่งจะขึ้นอยู่กับปัจจัย ผู้นำท้องถิ่น กับความสามารถในการสื่อสารถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการท่องเที่ยว การวางแผนรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยว
37.	Iwan Kustiwan, Ibrahim Ukri, Astri Aulia (2015)	Identification of the Creative Capacity of Kampong's Community towards Sustainable Kampong (Case Studies: Cicadas and Pasundan Kampong, Bandung): A Preliminary Study	การสร้างขีดความสามารถของชุมชนต่อการคิดสร้างสรรค์ และชุมชนที่ยั่งยืน โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ชุมชนสร้างสรรค์ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการ
38.	Amir, Ghapar, Jamal, and Ahmad (2015)	Sustainable tourism development: A study on community resilience for rural tourism in Malaysia	การวางแผน การท่องเที่ยวในชนบทสู่ความยั่งยืน โดยการศึกษาองค์ประกอบของชุมชน และ บทบาทของหน่วยงานราชการในท้องถิ่น
39.	Sotear Ellis & Lynnaire Sheridan (2015)	The role of resident perceptions in achieving effective community-based tourism for least developed countries	ศึกษาการรับรู้ตัวตนและชุมชน ของผู้อยู่อาศัย เพื่อระบุตัวตัวจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในขนาดของประเทศด้อยพัฒนา

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
40.	Maythawin Polnyotee & Suwattana Thadaniti (2015)	Community-Based Tourism: A Strategy for Sustainable Tourism Development of Patong Beach, Phuket Island, Thailand	เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของหาดป่าตอง โดยแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
41.	Sumalee Nunthasiriphon (2015)	Application of Sustainable Tourism Development to Assess Community-based Tourism Performance	การประเมินประสิทธิภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน
42.	Denis Tolkach and Brian King (2015)	Strengthening Community-Based Tourism in a new resource-based island nation: Why and how?	บทความนี้ศึกษาการรับรู้ความสำเร็จ ของเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการระดมทุน และการจัดการศึกษาสมดุลของควมรับผิดชอบระหว่าง ชุมชน หน่วยงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในบริเวณบท
43.	V. Waligo, J. Clarke, R. Hawkins (2015)	Embedding stakeholders in sustainable tourism strategies	การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับการยอมรับทั้งการศึกษาและการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยบางส่วนอธิบายถึงความล้มเหลวของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางส่วน งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างไร
44.	Burcin Hatipoglu, Maria D. Alvarez, and Bengi Ertuna (2016)	Barriers to stakeholder involvement in the planning of sustainable tourism: the case of the Thrace region in Turkey	เพื่อศึกษากระบวนการวางแผนและรูปแบบการกำกับดูแลการท่องเที่ยวเพื่อระบุวิสัยทัศน์ของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความตระหนักของชุมชนท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชน และความรู้อุปสรรคเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
45.	Tek B. Dangi and Tazim Jamal (2016)	An Integrated Approach to “Sustainable Community-Based Tourism”	งานศึกษาจำเป็นต้องการวางกรอบแนวคิดเชิงวิเคราะหโดยการผลิตผลสหสาขาวิชี่ การพัฒนาที่ยั่งยืนมีมิติต่างๆที่เคยมีการศึกษาาก่อนหน้านี้
46.	Haque, Reza, Alam, Ahmed,	Discovery of a Potential Site for Community-	งานวิจัยชิ้นนี้อภิปรายขอบเขตของผลประโยชน์ ความท้าทายของการ

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
	and Islam (2016)	Based Sustainable in The Sunarbans Reserve Forests, Bangladesh	พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืนในพื้นที่เขตอนุรักษ์
47.	Masud, Aldakhil, A. Nassani, and Azam (2016)	Community-based ecotourism management for sustainable development of marine protected areas in Malaysia	ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
48.	Oliver Mtapuri & Andrea Giampiccoli (2016)	Towards a comprehensive model of community based tourism development	เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาและจุดเริ่มต้น ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการศึกษาพบว่า จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถเริ่มต้นได้จากทั้ง ภายในและภายนอก ชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน หรือการผสมผสานแนวคิดจากฐานบนลงกลาง หรือจากฐานล่างสู่บน
49.	Seyhah Ven (2016)	Residents' Participation, Perceived Impacts, and Support for Community-based Ecotourism in Cambodia: A Latent Profile Analysis	การศึกษาทัศนคติของชุมชนผู้เกี่ยวข้องต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยการแบ่งกลุ่มและศึกษามีส่วนร่วม การรับรู้ผลกระทบ และ การให้การสนับสนุน
50.	Tien-Ming Cheng, Homer C. Wu, John Ta-Ming Wang & Min-Rong Wu (2017)	Community Participation as a mediating factor on residents' attitudes towards sustainable tourism development and their personal environmentally responsible behaviour	การศึกษาอิทธิพลของ การมีส่วนร่วมของชุมชนผู้เกี่ยวข้อง ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และพฤติกรรมกรรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
51.	Ernawati, Sanders, and Dowling (2017)	Host-Guest Orientations of Community based Tourism Products: A Case Study in Bali, Indonesia	งานวิจัยต้องการค้นหาและทำความเข้าใจโดยการเปรียบเทียบ การรับรู้ของชุมชน และ นักท่องเที่ยว ต่อผลิตภัณฑ์ บริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
52.	Kyung-Hee Kim & Duk-Byeong Park (2017)	Relationships Among Perceived Value, Satisfaction, and Loyalty: Community-Based Ecotourism in Korea	การศึกษามุ่งเน้นการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ค่า ความพึงพอใจ และความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ในประเทศไทยที่ได้จาก 4 ปัจจัย (economic, functional, emotional, and social) 14 ตัวแปร
53.	Melphon Mayaka, W. Glen Croy & Julie Wolfram Cox (2017)	Participation as motif in community-based tourism: a practice perspective	การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างไร และอะไรคือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน
54.	Simon Pawson, Paul D'Arcy & Scott Richardson (2017)	The value of community-based tourism in Banteay Chhmar, Cambodia	วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้เพื่อศึกษา ทัศนคติและความเห็นของสมาชิกชุมชน และความเชื่อเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่า และการมีส่วนร่วม ของโครงการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ของประเทศกัมพูชา
55.	PC Rout, SK Gupta (2017)	Asset based community development in mountain environs: a strategic application for sustainable community based tourism development in the Jaunsar-Bawar region of Uttarakhand, India	การวิจัยนี้เป็นการสำรวจมิติต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยสินทรัพย์ของชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของภูมิทัศน์เทือกเขาหิมาลัย ประเทศอินเดีย
56.	R. B. Powell, T. F. Green, P. J. Holladay, K. E. Kraffe, M. Duda, M. T. Nguyen, J. H. Spencer & Priyam Das (2017)	Examining Community Resilience to Assist in Sustainable Tourism Development Planning in Dong Van Karst Plateau Geopark, Vietnam	ศึกษารับรู้ทางด้านทัศนคติของชุมชนในการปรับตัวของชุมชน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน
57.	S. Mostafa Rasoolimanesh, Mastura Jaafar, A. Ghafar	Community participation in World Heritage Site conservation and tourism development	การวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัจจัย ที่มีส่วนในการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้ (MOA Model) แรงจูงใจ Motivation โอกาส Opportunity และ

ลำดับ	ผู้เขียน	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์การศึกษาและวิจัย
	Ahmad, Rabeeh Barghi (2017)		ความสามารถ Ability เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษมรดกโลก
58.	Sarah R. Taylor (2017)	Issues in measuring success in community-based Indigenous tourism: elites, kin groups, social capital, gender dynamics and income flows	เพื่อสะท้อนปัญหาของการชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการพัฒนาความสัมพันธ์ของการลงทุนของรัฐและเอกชน
59.	Eerang Park, Toulakham Phandanouong & Sangkyun Kim (2018)	Evaluating participation in community-based tourism: a local perspective in Laos	ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน และประเมินความสำเร็จของการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศลาว โดยการศึกษาระดับของการมีส่วนร่วม 3 ระดับ 1. Active Participation 2. Passive Participation 3. Non-Participation
60.	Cristina Bitter Rodrigues & Bruce Prideaux (2018)	A management model to assist local communities developing community-based tourism ventures: a case study from the Brazilian Amazon	สร้างรูปแบบการจัดการ การมีส่วนร่วม การมีพันธมิตร การสนับสนุน และทักษะการจัดการธุรกิจ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตารางที่ 2 งานวิจัยและงานวิชาการด้านการตลาดเชิงประสบการณ์ และประสบการณ์สร้างสรรค์

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
1.	KEVIN E. VOSS, ERIC R. SPANGENBER G, and BIANCA GROHMANN	1979	Measuring the Hedonic and Utilitarian Dimensions of Consumer Attitude	ศึกษาทัศนคติและประสบการณ์ผู้บริโภคโดยวัดอารมณ์ความรู้สึกและประโยชน์จากการใช้งานต่อความตั้งใจในการซื้อ	ผลการศึกษานับเสนอข้อโต้แย้งเกี่ยวกับกระบวนการที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจของผู้บริโภค ต่อความตั้งใจในการซื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างประโยชน์ทางอารมณ์กับประโยชน์การใช้งานแยกกันแยกกันแต่มีผลกระทบต่อความตั้งใจในการซื้อของผู้บริโภค
2.	Erik Cohen	1979	A Phenomenology of Tourist Experiences	การศึกษาระบบการค้นพบที่เกี่ยวกับจากความต้องการในการพักผ่อน และแรงจูงใจในการค้นหาความหมายและความแท้ดั้งเดิม	ผลของการศึกษา พบว่านักท่องเที่ยวมีรูปแบบของความต้องการที่แตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งประเภทนักท่องเที่ยวตามความต้องการได้เป็น 5 ประเภท ประกอบด้วย 1. recreation mode 2. diversionary mode 3. experiential mode 4. experimental mode 5. existential mode
3.	B. Joseph Pine II and James H. Gilmore	1998	Welcome to the Experience Economy	Pine and Gilmore (1998) มีมติของประสบการณ์ 4 ด้าน ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ โดยพิจารณาจากแกน X: (Passive participation-Active participation) การมีส่วนร่วมของลูกค้ากับ	Pine and Gilmore (1998) ได้เสนอการพัฒนาประสบการณ์ลูกค้า ผ่านประสาททั้งห้า (รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส) เพื่อสร้างประสบการณ์ความทรงจำให้ลูกค้า โดยนำเสนอแนวคิดมิติของเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ 4 ด้าน คือ 1. ความบันเทิง (Passive-Absorption)

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
4.	Bernd Schmitt	1999	Experiential Marketing	กิจกรรม แกน Y: (Absorption-Immersion) ระดับการเชื่อมโยงลูกค้าให้เข้ากับสภาพแวดล้อม Bernd Schmitt นำเสนอแนวคิดการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) ผ่านประสบการณ์สัมผัสทั้งห้า หรือเรียกว่า Strategic experiential modules (SEM) ประกอบด้วย ประสบการณ์เชิงความรู้สึก (Sense) ประสบการณ์เชิงอารมณ์ (FEEL) ประสบการณ์เชิงการนึกคิด (THINK) ประสบการณ์พฤติกรรมตอบสนอง (ACT) และประสบการณ์เชิงความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงต่อกลุ่มหรือสังคมอื่น (Relate)	2. การศึกษา (Active-Absorption) 3. ความสุนทรีย์ (Passive-Immersion) 4. การหลีกเลี่ยงจากสิ่งเดิมๆ (Active-Immersion) การนำเสนอประเด็นเชิงกลยุทธ์และการอภิปรายวิธีการสร้างองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นประสบการณ์ ความสำเร็จของการสร้างประสบการณ์ จำเป็นจะต้องบริหารจัดการ ดังนี้ (1) ต้องมีความสอดคล้องกัน (2) ทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (3) ผู้ให้บริการเชิงประสบการณ์ (Experience providers) ต้องใส่ใจในรายละเอียด และมุ่งสร้างประสบการณ์อย่างเต็มที่
5.	Pine, B. J., & Gilmore, J. H.	1999	The experience economy. Boston: Harvard University Press.	เสนอคุณค่าที่ได้จากการนำเสนอประสบการณ์ ซึ่งเป็นที่มาของแนวคิด เศรษฐกิจที่เน้นประสบการณ์ เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ	Pine & Gilmore (1999) ได้นำเสนอคุณค่าทางเศรษฐกิจซึ่งประสบการณ์ โดยยกตัวอย่างถึงการทำการวิจัยขายกาแฟ ที่สร้างรายได้จากคุณค่า 3 ระดับ คือ 1. สินค้า (Commodity) 2. คุณภาพที่เหมาะสม (Good) 3. บริการ (Service) และการนำเสนอคุณค่าด้าน 4. ประสบการณ์ (Experience) เป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สูงที่สุด
6.	Greg Richards &	2006	Developing creativity in tourist	การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ creative spaces creative spectacles and การท่องเที่ยวเชิง	แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถนำไปพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อหลีกเลี่ยงการทำซ้ำในรูปแบบเดิมๆ และ

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
	Julie Wilson		experiences: A solution to the serial reproduction of culture?	สร้างสรรค์ creative tourism จากมุมมองของอุปสงค์ และอุปทาน เพื่อพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยว	ยังเป็นรูปแบบใหม่ของการพัฒนาในระดับการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ในการศึกษาที่สะท้อนถึงกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนเจ้าบ้าน
7.	Jaruwana Daengbuppha, Nigel Hemmington, and Keith Wilkes	2006	Using grounded theory to model visitor experiences at heritage sites	การนำเสนอทฤษฎีสถานที่ที่เป็นทางเลือกในการสร้างแนวคิดและการสร้างแบบจำลองประสบการณ์ของผู้บริโภค โดยมีผลที่แตกต่างกันกับสมมติฐานดั้งเดิมและวิธีการที่ใช้ในการวิจัยผู้บริโภค	ผลที่ได้จากงานวิจัยที่ฐานรากทำให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์ของผู้มาเยือนได้ดีขึ้น รวมทั้งวิธีการปลูกสัมพันธ์กันระหว่างเจ้าบ้านกับสถานที่ท่องเที่ยว และการแปลความหมายระหว่างผู้มาเยือนกับสถานที่ท่องเที่ยว
8.	Michael Morgan	2006	Making space for experiences	บทความนี้ต้องการแสดงให้เห็นรูปแบบการเกิดประสบการณ์เชิงองค์รวมของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการท่องเที่ยวกับผู้มาเยือน โดยนำเสนอคุณลักษณะประสบการณ์ 6 ด้าน ได้แก่ การดำเนินงานทางกายภาพ (Physical Operations) ความสัมพันธ์ด้านบุคคล (Relationships) ประโยชน์ของบุคคล (Personal benefits) ภาวลักษณะโดยรวมของปัจเจกบุคคล (Personality) คุณค่าเชิง	งานวิจัยพบว่า รูปแบบการประเมินประสบการณ์ผู้บริโภคดังกล่าวนี้ สามารถนำไปประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมทางการตลาด และพัฒนาการดำเนินงานการออกแบบองค์ประกอบของประสบการณ์เพื่อสร้างการจดจำให้แก่ผู้มาเยือน

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
9.	Lena Mossberg	2007	A Marketing Approach to the Tourist Experience	วัฒนธรรม (Culture) คุณค่าเชิงความหมาย (Meanings) การศึกษารูปแบบของประสบการณ์การท่องเที่ยวจากมุมมองด้านการตลาด 1. การร่วมกันผลิตสินค้า บริการ ระหว่างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 2. การศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว	1. การผสมผสานและการร่วมมือกันระหว่างอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จะช่วยให้เกิดความได้เปรียบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของธุรกิจท่องเที่ยวในด้านองค์ความรู้ของแต่ละอุตสาหกรรม และการผลิตสินค้า บริการท่องเที่ยว 2. ปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อประสบการณ์นักท่องเที่ยว ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ผลิตภัณฑ์ ของที่ระลึก ภาพสัญลักษณ์ แสง สี เสียง สิ่งประดิษฐ์ การปฏิสัมพันธ์กับผู้คน นักท่องเที่ยวอื่นๆ และเรื่องราวที่สามารถสื่อสารคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจ และจดจำได้
10.	Haemoun Oh, Ann Marie Fiore, & Miyoung Jeoung	2007	Measuring Experience Economy Concepts: Tourism Applications	งานวิจัยนี้ต้องการสร้างรูปแบบจำลองการวัดประสบการณ์นักท่องเที่ยว จากแนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ของ (Pine and Gilmore, 1999) ขอบเขตของประสบการณ์ 4 ด้าน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับจุดหมายปลายทาง โดยนำเสนอตัวแปรทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเช่น การกระตุ้นทางอารมณ์ ความทรงจำ คุณภาพโดยรวม และความพึงพอใจของลูกค้า	มาตรวัดตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษานี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการทดสอบเชิงประจักษ์ถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาจุดหมายปลายทาง และการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานระหว่างจุดหมายปลายทาง

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
11.	Tommy D. Andersson	2007	The Tourist in the Experience Economy	บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์ประสบการณ์การบริโภคกับความสัมพันธ์ด้านการผลิตและการบริโภค โดยใช้สมมติฐานประสบการณ์พื้นฐานของการบริโภค ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. สินค้า Goods 2. บริการ Service 3. เวลา Time 4. ทักษะ Skills	Anderson (2007) ได้แบ่งรูปแบบของประสบการณ์ผู้บริโภคออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. ความต้องการพื้นฐาน 2. ความต้องการทางสังคม 3. ความต้องการทางปัญญาเพื่อความแปลกใหม่ ประสบการณ์ผู้บริโภคขึ้นอยู่กับสมมติฐานของความจำเป็นและต้องการของผู้บริโภค Needs and Demand กับ การกระตุ้นความรู้สึกของด้านการผลิต Arousal
12.	J. R. Brent Ritchie, and Simon Hudson	2009	Understanding and Meeting the Challenges of Consumer/Tourist Experience Research	บทความนี้พยายามระบุความท้าทายในงานวิจัยเรื่องประสบการณ์ของผู้บริโภคและประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว	ผู้วิจัยได้ระบุหัวข้องานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีและแนวคิดเชิงประสบการณ์ 6 ประเภทด้วยกัน คือ 1. แนวคิดและนิยามที่เป็นสาระสำคัญของประสบการณ์การท่องเที่ยว 2. การทำความเข้าใจประสบการณ์นักท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว 3. วิธีการที่ใช้ในงานวิจัยประสบการณ์การท่องเที่ยว 4. การสำรวจและเข้าใจในธรรมชาติของประสบการณ์การท่องเที่ยว 5. การบริหารจัดการความพึงพอใจ การส่งเสริม การออกแบบ คุณภาพ และพัฒนาประสบการณ์พิเศษและประสบการณ์ที่น่าจะจำเริญการท่องเที่ยวของฝ่ายผลิต

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
					6. วัฒนาการของการท่องเที่ยว และประสบการณ์การท่องเที่ยว
13.	Serena Volo	2009	Conceptualizing Experience: A Tourist Based Approach	ศึกษาแนวคิดของ “ประสบการณ์นักท่องเที่ยว” จากการพัฒนาวรรณกรรม เพื่อเสนอแนวทางใหม่ในการอธิบายแนวคิดของ “ประสบการณ์การท่องเที่ยว”	การศึกษาคำนี้ได้นำเสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับ “ช่องว่าง” และ “เวลา” (space and time) เข้าไปในแนวคิดของ “ประสบการณ์นักท่องเที่ยว” โดยสามารถนำมาอธิบายประสบการณ์ที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้อย่างมีนัยสำคัญ
14.	Mehmet Mehmetoglu & Marit Engen	2011	Pine and Gilmore's Concept of Experience Economy and Its Dimensions: An Empirical Examination in Tourism	ประสบการณ์นักท่องเที่ยวแต่ละบุคคลที่มีต่อผลิตภัณฑ์ และการมาเยือน ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ 4 มิติ ของ (Pine and Gilmore, 1999, หน้า 30)	ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ของ Pine and Gilmore และแสดงให้เห็นว่าบริบทที่แตกต่างกันจะได้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันของมิติประสบการณ์ที่มีต่อความพึงพอใจโดยรวมของผู้มาเยือน และมีมิติของการศึกษามีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนพิซิชัลลันด์
15.	Greg Richards	2011	CREATIVITY AND TOURISM The State of the Art	ความเต็มพินธ์ของการคิดสร้างสรรค์กับการท่องเที่ยว ผลสะท้อนที่เกิดขึ้นของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการผลิตผลงานการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลยุทธ์สร้างความแตกต่างของสถานที่ที่ใช้แนวคิดเรื่อง Creative Industry, Creative City และ Creative Class	แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถเชื่อมโยงกับกลยุทธ์การสร้างความคิดเด่นให้กับสถานที่ รวมถึงการส่งเสริมจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เมืองสร้างสรรค์ และชั้นเรียนสร้างสรรค์

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
16.	Greg Richards	2011	Tourism Development Trajectories-from Cultural to Creativity?	บทความนี้ต้องการนำเสนอพัฒนาการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมมากขึ้นและรูปแบบใหม่ของการพัฒนาทักษะการเรียนรู้	การอธิบายพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบที่แตกต่างกัน การฝึกอบรมเชิงโต้ตอบและการเรียนรู้ ประสบการณ์ กับฉากหลังการท่องเที่ยว การพัฒนาแนวคิดสร้างสรรค์จากเครือข่ายการท่องเที่ยว การพัฒนาแนวคิดสร้างสรรค์ ช่องทางวัฒนธรรม และกิจกรรมสร้างสรรค์
17.	Donna Quadri-Felitti and Ann Marie Fiore	2012	Experience economy constructs as a framework for understanding wine tourism	การศึกษาคำนี้มีเสนอการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างตามแนวคิดของ (Pine and Gilmore, 1989) เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์เพื่ออธิบายธรรมชาติประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงไวน์ การอภิปรายไวน์ หรือท่องเที่ยวแหล่งผลิตไวน์ กรอบแนวคิดที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์เพื่อการพัฒนาในขั้นตอนต่างๆของการท่องเที่ยวแหล่งผลิตไวน์กับภูมิศาสตร์	ความเข้าใจในองค์ประกอบของแนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ 4E (Entertainment, Education, Esthetic, Escapist) จะทำให้ นักพัฒนา นักวิจัยด้านการท่องเที่ยวสามารถนำไปพัฒนาจุดหมายปลายทาง โดยการปรับปรุงกลยุทธ์การตลาด การแบ่งแพคเกจการประกอบการธุรกิจ พัฒนาทรัพยากรในมิติที่ขาดหายไปของจุดหมายปลายทาง
18.	Greg Richards and Lénia Marques	2012	Exploring Creative Tourism: Editors Introduction	งานวิจัยนี้ได้ตรวจสอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในบริบทต่างๆ และได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในสาขาต่างๆ เช่น ดนตรี ศิลปะ มรดก และงานฝีมือ	การมองภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เป็น “เครือข่ายการท่องเที่ยว” ที่สามารถเชื่อมโยง ผู้ผลิตและผู้บริโภค เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตและผู้บริโภค
19.	Lan-Lan Chang and Kenneth F. Backman	2012	An Investigation of Creative Tourists' Experience and Revisit	ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาเยือนจุดหมายปลายทางอีกครั้ง โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of	ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาเยือนจุดหมายปลายทางอีกครั้ง และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับ ความตั้งใจของนักท่องเที่ยวในการกลับมา

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
20.	Siow-Kian Tan, Shiann-Far Kung, Ding-Bang Luh	2013	Intention A model of 'creative experience' in creative tourism	planned behavior) “ประสบการณ์สร้างสรรค์” ของนักท่องเที่ยวในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	เขียนจุดหมายปลายทางได้ ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของ “Inner Reflection” และ “Outer Interaction” เป็นตัวสร้างรูปแบบประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว โดย Inner Reflection มีปัจจัย 3 ด้าน คือ 1. การตระหนักรู้ (Consciousness/Awareness) 2. ความต้องการและแรงจูงใจ (Needs/ Motivations) 3. ศักยภาพสร้างสรรค์ (Creativity) Outer Interaction มีปัจจัยหลัก คือ การเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ (Learning and Interacting) ต่อปัจจัย 3 ด้าน คือ 1. ตัวบุคคล 2. สิ่งแวดล้อม 3. ผลกระทบ/ บริการ/ ประสบการณ์
21.	Jeanne Nakamura and Mihaly Csikszentmihalyi	2014	The Concept of Flow	อธิบายรูปแบบการเคลื่อนไหวและการพัฒนาประสบการณ์ การอธิบายวิธีการสร้างประสบการณ์ และระบุทิศทางสำหรับการวิจัยเรื่องประสบการณ์ในอนาคต	การวิจัยเรื่องแนวคิดของประสบการณ์ ช่วยสร้างความรู้ต่าง ๆ ที่มีความสำคัญกับจิตวิทยาเชิงบวก และมีความเข้าใจในเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และเข้าใจในคุณค่าประสบการณ์ต่อคุณคุณภาพการดำเนินชีวิต
22.	Greg Richards	2014	Creativity and tourism in the city	บทความนี้ศึกษาและวิเคราะห์ ความแตกต่างและการพัฒนาในรูปแบบต่างๆของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์	

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
23.	Lan-Lan Chang, Kenneth F. Backman and Yu Chih Huang	2014	Creative tourism: a preliminary examination of creative tourists' motivation, experience, perceived value and revisit intention	กลยุทธ์เมืองสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาจากวัฒนธรรมที่จับต้องได้ไปสู่วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ยังคงมีอยู่ต่อไปตามรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการคิดสร้างสรรค์และเชิงความรู้ ผ่านกระบวนการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเมืองต่างๆทั่วโลก	ผลการวิจัยพบว่า “ประสบการณ์การท่องเที่ยว” ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ความตั้งใจในการกลับมาเยือนใหม่ ปัจจัยด้านแรงจูงใจและด้านความรู้คุณค่าไม่สามารถอธิบายถึงความตั้งใจในการกลับมาเยือนใหม่ได้
24.	Sandra Maria Correia Loureiro	2014	The role of the rural tourism experience economy in place attachment and behavioral	งานวิจัยนี้ต้องการทดสอบผลกระทบขององค์ประกอบ เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์จากมิติทั้ง 4 ด้านของ Pine and Gilmore (1999) องค์ประกอบด้านอารมณ์ ด้านความทรงจำ ด้านสถานที่ ที่มีต่อความตั้งใจที่จะท่องเที่ยวเชิงชนบท	ผลการศึกษาอธิบายถึงบทบาทของตัวแปรดังนี้ 1. มิติด้านอารมณ์และความทรงจำ เป็นตัวแปรส่งผ่าน (mediator) ระหว่าง ประสบการณ์ และ ความตั้งใจที่จะท่องเที่ยว 2. ตัวแปรด้านอารมณ์ส่งผลกระทบท่อ ความทรงจำของนักท่องเที่ยว

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
			intentions		3. ตัวแปรด้านอารมณ์และความทรงจำไม่ส่งผลกระทบบต่อความรู้สึกร่วมกันกับสถานที่
25.	Siow-Kian Tan, Ding-Bang Luh, & Shiann-Far Kung	2014	A taxonomy of creative tourists in creative tourism	การอธิบายลักษณะของนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์และการรับรู้ประสบการณ์สร้างสรรค์จากแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ประสบการณ์ของตน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นผู้ร่วมผลิต ที่มีความคิดเห็นและความรู้สึกเชิงอัตนัยต่อการสร้างสรรค์ประสบการณ์ อุตุนิยมต่อการสร้างสรรค์ประสบการณ์ "Inner Reflection" ซึ่งนอกจาก "consciousness/awareness", "needs/motivations" และ "creativity" แล้ว ยังมี "outer interactions" ซึ่งประกอบด้วย "environment", "people" และ "activity"	ผลการวิจัยได้ระบุบทบาทของเที่ยวสร้างสรรค์ออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มนักท่องเที่ยวแสวงหาสิ่งใหม่ 2. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความรู้และเรียนรู้ทักษะ 3. กลุ่มท่องเที่ยวตามกระแส 4. กลุ่มรักสิ่งแวดล้อม 5. กลุ่มท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาองค์ประกอบของปัจจัยต่างๆเหล่านี้เป็นแนวทาง ทำให้เข้าใจถึงการเกิดประสบการณ์สร้างสรรค์จากนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น
26.	Ana Cláudia Campos, Júlio Mendes, Patricia Oom do Valle &	2015	Co-creation of tourist experiences: a literature review	บทความนี้ได้พบวรรณกรรมเกี่ยวกับการร่วมสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยว วิเคราะห์ทฤษฎีพื้นฐานของการร่วมสร้าง co-creation และกล่าวถึงมิติสำคัญของแนวคิดจากมุมมองของนักท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วม และการปฏิสัมพันธ์	การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การรับรู้ถึงการมีส่วนร่วม (active participation) และการมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) เป็นสิ่งสำคัญต่อการร่วมสร้างประสบการณ์ นอกจากนี้ การพบทวนวรรณกรรมได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วม และปฏิสัมพันธ์มีความเกี่ยวข้องกันเนื่องจากความพอใจในกิจกรรมท่องเที่ยวมีผลส่งเสริมพฤติกรรมการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
27.	Noel Scott Bernd Schmitt and Lia Zarantonello	2015	Consumer Experience and Experiential Marketing: A Critical Review	บทความนี้ทบทวนงานวิจัยในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ ประสบการณ์ผู้บริโภค และการตลาดเชิงประสบการณ์ ประสบการณ์ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ออนไลน์ และออนไลน์ รวมทั้งประสบการณ์แบรนด์	ผลการวิจัยเชิงประจักษ์ อธิบายกระบวนการเกิดประสบการณ์ของผู้บริโภค การวิจัยนำเสนอมิติของประสบการณ์ เนื้อหาสำคัญของประสบการณ์ และธรรมชาติของการเกิดประสบการณ์พิเศษ
28.	Yi-Ju Lee	2015	Creative Experience and Revisit Intention of Handmade Oriental Parasol Umbrella in Kaohsiung ประเทศไต้หวัน	ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์สร้างสรรค์และความตั้งใจในการกลับมาเยือนใหม่ ของงานหัตถกรรมร่มกันแดด Kaohsiung ประเทศไต้หวัน	องค์ประกอบของ ประสบการณ์สร้างสรรค์ประกอบด้วย การรู้สึกถึงความสำเร็จ การเรียนรู้ที่แตกต่าง และการปฏิสัมพันธ์กับผู้ซื้อ ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญของกิจกรรมประดิษฐ์ด้วยมือ ระหว่างประสบการณ์สร้างสรรค์ และความตั้งใจในการกลับมาเยือนใหม่
29.	Faizan Ali, Kisang Ryu & Kashif Hussain	2016	Influence of Experiences on Memories, Satisfaction and Behavioral Intentions: A Study of Creative Tourism	ศึกษาองค์ประกอบ ปัจจัย ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ที่มีอิทธิพลต่อความทรงจำ ความพึงพอใจ และพฤติกรรมการท่องเที่ยว	การศึกษาค้นพบว่าประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยสำคัญลำดับที่สอง ประกอบด้วย 5 มิติ คือ การหลีกเลี่ยงจากสิ่งเดิมๆ (Escape and Recognition) ความสงบด้านจิตใจ (Peace of Mind) การมีส่วนร่วมที่แตกต่าง (Unique Involvement) การปฏิสัมพันธ์กับผู้ซื้อ (Interactivity) การเรียนรู้ (Learning) ผลการวิจัยพบว่าประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อ ความทรงจำ ความพึงพอใจ และความตั้งใจเชิงพฤติกรรม

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่	ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา
30.	Wei-Li Hung, Yi-Ju Lee & Po-Hsuan Huang	2016	Creative experiences, memorability and revisit intention in creative tourism	ความพึงพอใจเชิงผสมพื้นฐานระหว่าง องค์ประกอบ ด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ (ประกอบด้วยการ รู้สึกถึงความสำเร็จ การเรียนรู้ที่แตกต่าง และ การปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน) ด้านความทรงจำ และความตั้งใจกลับมาเยือน ในบริบทของการ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	ผลการวิจัยแสดงความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อ ปัจจัยประสบการณ์สร้างสรรค์ การจดจำได้ และความตั้งใจ ในการกลับมาเยือนใหม่ การวิเคราะห์แบบจำลองสมการ โครงสร้างยืนยันว่า ความทรงจำ เป็นตัวแปรกำกับของ ประสบการณ์สร้างสรรค์ ต่อความตั้งใจในการกลับมาเยือน และ ความทรงจำเป็นตัวทำนายที่เหมาะสมต่อความตั้งใจใน การกลับมาเยือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของกิจกรรม สร้างสรรค์
31.	Erose Sthapit & Dafnis N. Coudouraris	2017	Memorable tourism experiences: antecedents and outcomes	ศึกษาปัจจัยตามแนวคิดของ Kim, Ritchie, and McCormick's (2012) การพัฒนามาตรวัด ประสบการณ์ความทรงจำจากการท่องเที่ยว (memorable tourism experiences: MTE) ประกอบด้วย 1. Novelty 2. Refreshment 3. Local culture 4. Meaningfulness 5. Involvement 6. Hedonism 7. Knowledge ต่อความอยู่ดีเชิงอัตวิสัย (subjective well- being) ของนักท่องเที่ยว	ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า 1. ความอยู่ดีมีความสุขของนักท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากปัจจัย ความเพลิดเพลิน (hedonism) และปัจจัยการบ่งบอก ความหมาย (meaningfulness) ตัวแปรกำกับ เพศ อายุ และเชื้อชาติ มีอิทธิพลต่อความสัมพัทธ์ ระหว่าง ปัจจัยของประสบการณ์ความทรงจำ กับ ความอยู่ดีมี สุขของนักท่องเที่ยว

ภาคผนวก ข

ความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนริมน้ำคลองแดน ตั้งแต่อดีตชาวบ้านอพยพมาตั้งถิ่นฐานเพื่อใช้บริเวณคู้้งน้ำในการทำมาหากินและทำการค้า แลกเปลี่ยนสินค้า ถือเป็นพื้นที่เศรษฐกิจเนื่องจากเป็นแหล่งทรัพยากรป่าไม้ที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้คนในชุมชน ได้แก่ ไม้เคี่ยม เป็นต้น บริเวณนี้ยังเป็นเส้นทางการคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ บริเวณแนวสามแยกบรรจบของลำคลองสามสาย ได้แก่ คลองระโนด คลองชะอวด และคลองปากพนัง เป็นคลองเล็ก ๆ ที่มีชื่อว่า "คลองแดน" คลองทั้งสามสายยังเป็นเส้นทางที่เชื่อมออกสู่เส้นทางการค้าขายทางทะเลอ่าวไทย และเชื่อมต่อสู่พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ มีเส้นแบ่งเขตธรรมชาติที่กั้นระหว่างสองจังหวัด คือ ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และ ตำบลรามแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพคลองแดน

จากความสะดวกของการคมนาคมทางน้ำทำให้ผู้คนอพยพมาตั้งหลักปักฐานกันหนาแน่นยิ่งขึ้น จนกระทั่งได้มีการสร้างทางหลวงสาย 408 ความสำคัญของการคมนาคมทางลำคลองจึงลดน้อยลง จนสภาพแวดล้อมทรุดโทรมลง ชาวบ้านที่อยู่โดยรอบลำคลองทั้งสามสายส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย จึงต้องอพยพไปค้าขายต่างเมือง ตามหัวเมืองใหญ่ ประกอบกับความห่างไกลของที่ตั้งถิ่นฐานของชาวคลองแดนที่อยู่ไกลปืนเที่ยง จึงต้องให้ลูกหลานไปรับการศึกษาอยู่ที่ห่างไกล พอเรียนจบได้งานทำก็มักจะกลับมารับพ่อแม่ไปอยู่ด้วย บ้านเรือนจึงถูกทิ้งร้างหรือถูกรื้อถอน กระทั่งชาวบ้านได้ตระหนักถึงภาพในอดีตและกลับมาฟื้นฟูความเป็นรากเหง้าของวิถีชีวิตเดิม ร่วมกันก่อสร้างสะพานไม้ริมคลอง และนำของดีของชุมชนออกมาวางขาย เป็นที่มาของชื่อ ตลาดริมน้ำคลองแดน มาจนถึง

ปัจจุบัน ภายในตลาดมีบ้านไม้เก่าแก่ที่สร้างมายาวนานตั้งเรียงรายเลียบริมแม่น้ำ พร้อมการสร้างสะพานไม้เพื่อใช้เป็นทางเดินในการเยี่ยมชมตลาด

ภาพสะพานข้ามคลองบริเวณตลาด

ตลาดริมน้ำคลองแดน ได้ชื่อว่าเป็น “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน” ปี 2548 มีการค้นพบพระพุทธรูปสำคัญของวัดคลองแดน พิสูจน์โดย นักวิชาการด้านโบราณคดี กรมศิลปากร ว่าเป็นพระพุทธรูปทองคำสมัยเชียงแสนที่มีค่าควรเมือง แม้แต่ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างศาสตราจารย์พิเศษ ศรีศักร วัลลิโภดม ยังกล่าวชม “ไม่ต้องคำนึงถึงว่าสร้างขึ้นจากโลหะชนิดใด ดูจากพุทธศิลป์แล้วมีคุณค่ามากกว่าเมือง” ตลาดริมน้ำคลองแดน จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และ แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชนได้นำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติ การแสดงวัฒนธรรมริมคลอง และนำวัฒนธรรมที่มีอยู่ มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคนในพื้นที่คลองแดนได้มีส่วนร่วม อาศัยธรรมชาติเป็นฐานไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์วิถีทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มุ่งเน้นภูมิทัศน์วัฒนธรรมและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัส เรียนรู้ ทำความเข้าใจเข้าใจธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในคลองแดน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างเป็นระบบแบบแผน

ภาพพระพุทธรูปทองคำสมัยเชียงแสน

ฝั่งแม่บท 20 ปี ยุทธศาสตร์พลิกฟื้นชุมชนริมน้ำคลองแดน

การคมนาคมทางน้ำค่อยๆ ถูกลดบทบาทลงเมื่อความเจริญได้เข้ามาทดแทน แม้ว่าการสัญจรในลำคลองจะเป็นวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตสำคัญมาแต่โบราณของชุมชนแห่งนี้ แต่เมื่อกระแสสังคมเมืองได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คนคลองแดนได้เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนเริ่มย้ายถิ่นฐานเข้าใกล้เมือง ใกล้ถนนมากขึ้นเพื่อความสะดวกสบาย ประกอบกับการส่งเสริมให้ลูกหลานได้มีการศึกษาชั้นสูง ทำให้ลูกหลานที่จบการศึกษาไม่ยากเริ่มต้นชีวิตการทำงานแบบเดิมอีกต่อไป เป็นเหตุให้ต้องพาครอบครัวไปอยู่ใกล้เมืองใหญ่เพื่อรับหน้าที่การงานตามที่ได้ร่ำเรียนมา สภาพบ้านเรือนที่อยู่ริมคลองจึงมีแต่ความเงียบเหงา เรือนไม้บริเวณริมน้ำคลองแดนถูกรื้อถอน ทิ้งร้าง เหลือเพียงตอไม้และซากไม้ที่ผุพัง

ภาพสภาพบ้านเรือนริมคลองในปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้รับฟังคำบอกเล่าจากชาวบ้าน และท่านพระครูเจ้าอาวาสวัดคลองแดน ถึงสภาพบ้านเรือนที่ไม่ได้รับการดูแล หากมองด้านกายภาพจะเห็นว่าสภาพบ้านเรือนในขณะนั้นขาดการเชื่อมต่อกันเหมือนในอดีต การสัญจรไปมาในชุมชนไม่สามารถทำได้เหมือนแต่ก่อน และหากมองลึกลงไปอีก จะเห็นว่า การเชื่อมต่อนั้นยังส่งผลถึงความสัมพันธ์และวิถีชีวิตของชาวบ้านตามมาอีกด้วย

“เมื่อก่อนยังไม่มีสะพาน เราอาศัยเดินนอกชานกัน คำว่า “นอกชาน” คือ บริเวณหน้าบ้านของบ้านแต่ละหลังที่ต่อเชื่อมกันโดยไม่มีอะไรมา กั้น พอบ้านหลังหนึ่งร้าง ไม่มีคนมาอยู่ นอกชานก็พัง บางหลังก็รื้อออก ก็ไม่มีทางเดินเชื่อมต่อเหมือนสมัยก่อน สมัยนั้นเวลาทำกับข้าวที่เราก็กินเพื่อเพื่อนบ้าน ตักใส่ถ้วยชามเดินเอาไปให้ ทำให้ ชุมชนเรารักกัน มีความผูกพัน ความปลอดภัย ก็จะตามมา ความเป็นอยู่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ก็จะตามมา ทำให้ชุมชนเรามีความสุข”

กานดา ทิพย์จันทร์-เลขา

กลุ่มโฮมสเตย์

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินฟ้าย)

“มันเป็นสัญลักษณ์ **ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน** จะพูดคุยกันได้ เดินไปหากันได้ มันเป็นวิถีชีวิตของเขาอยู่แล้วในสมัยก่อน” พอสะพานเชื่อมได้คนเริ่มรู้สึกมีกำลังใจ ลูกเด็กเล็กแดงวิ่งเล่น เดินไปโรงเรียนก็ใช้สะพาน”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

“ที่นี่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ พ่อค้าแม่ค้ามากมายพายเรือขายสินค้ากันที่นี่ ชาวบ้านใช้เรือเป็นพาหนะ ความสุขเล็กๆ ของชาวบ้านก็เกิดขึ้น ทุกคนมีรายได้ รักกัน มี **การแบ่งปันกัน** เมื่อก่อนแม่พี่ทำแกงส้มปลาช่อนทะเล อย่างน้อยต้องทำ 6-7 ถ้วย ให้พี่เดินไปแจกชาวบ้าน โตขึ้นมาถึงเข้าใจว่าสิ่งที่พ่อแม่เราทำ พ่อสอนให้ **มีจิตเมตตา** แม่สอนให้เรา **รู้จักแบ่งปัน** ต่อจากนั้นมา น้ำในคลองเริ่มกร่อยเมื่อ การทำนาทุ่งเข้ามา เรือเริ่มหายไป วันที่ฝนตก เด็กๆ เคยเล่นน้ำฝนกันบนลานดิน กิจกรรมเหล่านี้เริ่มหายไป”

เกรียงไกร อนันตพงษ์-ประธานชุมชนวิถีพุทธคลองแดน

จฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 (สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข
 CHULALONGKORN UNIVERSITY
 โอสถ)

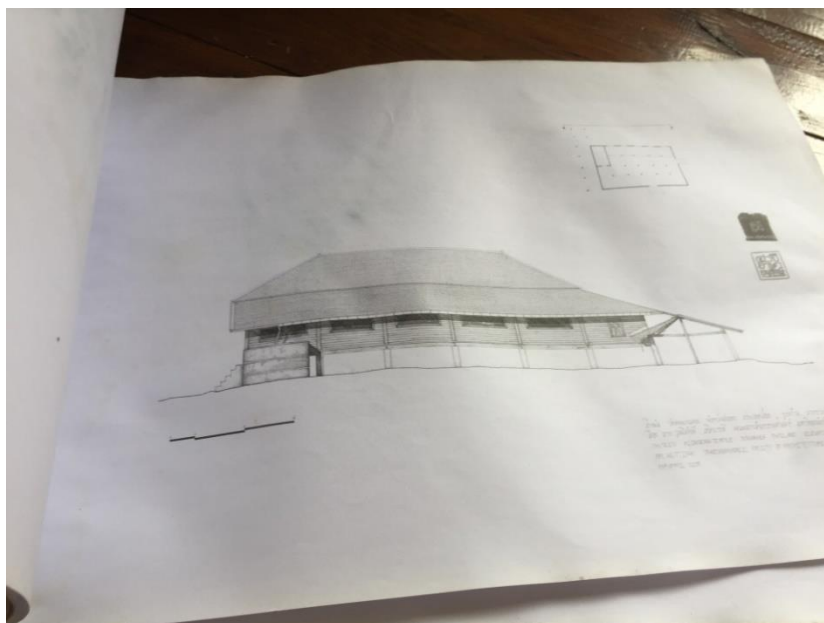

ภาพบริเวณตลาดริมน้ำคลองแดน

การสร้างสะพานไม้ข้ามฝั่งคลอง และเชื่อมต่อทางเดินระหว่างบ้าน จึงเป็นปฐมบทของการวางแผนยุทธศาสตร์ฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองแดน โดยการริเริ่มจากแกนนำพร้อมด้วยนักวิชาการ ที่เข้ามาให้คำปรึกษาการวางผังแม่บท 20 ปี เพื่อใช้เป็นแผนพัฒนาชุมชนริมน้ำคลองแดน ถือเป็นกระบวนการพัฒนาและพันธสัญญาที่เกิดขึ้นโดยชุมชน โดยมีรายละเอียดของแผน **การพลิกฟื้นด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม** การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ปรับปรุงบ้านเรือน สะพานไม้ และลำคลอง **การพลิกฟื้นด้านสังคม** ให้ชุมชนเกิดความรักความสามัคคี **การพลิกฟื้นด้านวัฒนธรรม** โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาจากชาวบ้านมาจัดเรียงอย่างเป็นระบบ และอนุรักษ์ส่งเสริมให้มีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ฝึกสอนการรำโนราห์แก่เยาวชน **การพลิกฟื้นด้านเศรษฐกิจ** ส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว เป็นต้น

ทฤษฎี “วชร นำ” สัมพันธภาพระหว่าง “วัด” “ชุมชน” และหน่วยงาน “รัฐ”

กระบวนการวางผังความคิดเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2543 โดยนายอภิชาติ เหมือนทอง (แกนนำชุมชน) พร้อมกับพระครูรัตนสุตากร (เจ้าอาวาสวัดคลองแดน) ได้ปรึกษาหารือกันและมีความคิดตรงกันว่าต้องการ **อนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น** แบบบ้านทรงเรือนทางปักษ์ใต้ ถึงแม้จะตระหนักดีถึงต้นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิทัศน์ ภูมิปัญญา สถาปัตยกรรมบ้านเรือน และประวัติศาสตร์ของชุมชนเป็นอย่างดี แต่ชุมชนยังขาดเครื่องมือที่จะบริหารจัดการต้นทุดังกล่าว จึงต้องมองหานักวิชาการเข้ามาช่วยให้คำปรึกษาและวางแนวทางถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงได้เชิญนักวิชาการเข้ามาช่วยเหลือให้กระบวนการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้อง

ภาพสเก็ตแบบสถาปัตยกรรม

“วัดคลองแดน” เป็น หัวใจหลักของชุมชนมาตั้งแต่โบราณ การศึกษาวิจัยและพัฒนา จึงเริ่มต้นจากที่วัดก่อน โดยการนำนักศึกษาลงมารวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ภายในชุมชน และเริ่มปรับปรุงวัดคลองแดนมาได้ระยะหนึ่ง ปรากฏว่า เกิดปัญหาชาวบ้านความเสื่อมโทรมของบ้านเรือนจากการย้ายที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ท่านพระครูเห็นว่าหากปล่อยไว้เช่นนี้แล้ว เมื่อไม่มีชาวบ้านวัดจะทำอะไรได้ จึงได้ปรับแผนการพัฒนาวัดกลับมาที่การพัฒนาชุมชนก่อนเป็นลำดับแรก กระนั้นก็ตาม ปัญหาใหญ่ที่ตามมา คือ **ชาวบ้านไม่เข้าใจและมีเสียงต่อต้าน** เกิดขึ้นมากมาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพแผนผังตลาดริมน้ำคลองแดน

ภาพผู้วิจัยขณะสัมภาษณ์พระครูรัตนสุตากร (เจ้าอาวาสวัดคลองแดน)

“ระหว่างที่พัฒนาวัด อาตมาก็เห็นชาวบ้านเริ่มทยอยออกจากชุมชนเข้าเมือง ตลาดก็ร้าง ก็กลับมาทบทวนว่าเราหยุดพัฒนาวัดสักพักหนึ่ง เราหันไปชะลอการย้ายออก เพราะถ้าวัดเจริญแต่ไม่มีชาวบ้านอยู่ ก็ไม่รู้จะไปบิณฑบาตรกับใคร ปัญหาจริงๆ คือ **การย้ายถิ่น ทั้งบ้านรกร้าง วัดก็ถูกทอดทิ้ง มีพระอยู่รูปเดียว สภาพวัดกับชุมชนไม่ต่างกัน**”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

“ครั้งแรก เราเชิญหน่วยงานท้องถิ่น โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม อนามัย อบต. สถานีตำรวจ เพื่อทำความเข้าใจ ปรากฏว่าไม่มีใครมา ครั้งที่สอง เขาส่งตัวแทนมาไม่กี่คน ช่วงนั้นมีเสียงต่อต้านมากมาย เข้าใจว่าเราตั้งใจ วิจัยมาและมีผลประโยชน์ เราถูกดูแคลนต่างๆ นานา จึงได้ให้พระครูไป **พูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่** ค่อยๆ เก็บข้อมูลที่ละนิด นำมาพัฒนาวัดให้เห็นจริง การเข้าทางผู้เฒ่าผู้แก่ส่งผลดี คือ ท่านเหล่านั้นเข้าใจ และไปบอกลูกหลานของเขาแทนเรา”

อภิชชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โสมสเดย์ เรินพิโย)

จากปัญหาความไม่เข้าใจของชาวบ้าน ทำให้บรรดาแกนนำและนักวิชาการช่วยกันคิดหาหนทางแก้ไข จนได้คิดค้นทฤษฎีใหม่ขึ้นมา 3 ทฤษฎี ได้แก่ 1) ทฤษฎี “**วชร นำ**” 2) ทฤษฎี “**โยนก้อนหินลงน้ำ**” และ 3) ทฤษฎี “**ประสานโยแมงมุม**” ทฤษฎี วชร นำ (อ่านว่า วัด-ชะ-ระ) หมายความว่า “วัด” ช หมายถึง “ชุมชน” และ ร หมายถึง “รัฐหรือหน่วยงานราชการ” คือ การมุ่งเน้นไปที่ วัด ชุมชน และรัฐหรือหน่วยงานราชการเป็นแกนหลัก เนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านมาแต่โบราณ มีประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และมีข้อคิดในการดำเนินชีวิต ทฤษฎี โยนก้อน

หินลงน้ำ คือ การเลือกทำความเข้าใจกับกลุ่มคนเล็กๆ ที่น่าจะเป็นไปได้ก่อน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มคนที่มีแนวความคิดเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เป็นต้น ส่วนทฤษฎี สานโยแมงมูม คือ การเข้าทางผู้หลักผู้ใหญ่ที่ได้รับความเคารพและเชื่อฟังจากลูกหลานและชาวบ้าน เพื่อให้ผู้หลักผู้ใหญ่เป็นผู้ประสานความเข้าใจกับลูกหลานของตนเอง

ผังแม่บท 20 ปี ยุทธศาสตร์พลิกฟื้นชุมชนริมน้ำคลองแดน

หนึ่งในแกนนำพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นหัวใจหลักของการลุกขึ้นมาฟื้นฟูชุมชนคลองแดนก็คือ “ท่านพระครูรัตนสุตากร” ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดคลองแดนองค์ปัจจุบัน เป็นผู้ประสานความเข้าใจกับชาวบ้าน โดยทุกวันขึ้น 8 ค่ำ 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ 15 ค่ำ ซึ่งเป็นวันพระของทุกเดือน ชุมชนที่อยู่รอบนอกเส้นทางจากวัดไปประมาณ 5 ถึง 7 กิโลเมตร จะรวมตัวกันทำบุญตักบาตร โดยพระคุณเจ้าจะออกเดินบิณฑบาตร ไปตามชุมชนต่างๆ เรียกว่า “ธรรมะสัญจร” หลังจากตักบาตรเสร็จ ก็จะมีกิจกรรม “ปุจฉา-วิสัชนา” ซึ่งจะไม่ใช้การเทศน์ แต่เป็นการตั้งคำถามจากชาวบ้าน และพระคุณเจ้าเป็นผู้ตอบ เป็นการทำความเข้าใจกับชาวบ้านในสิ่งที่ชาวบ้านเคลือบแคลงให้คลายความข้องใจ และเกิดเป็นความเข้าใจในที่สุด

“การสร้างความเข้าใจ หรือการสร้างการมีส่วนร่วม คือ เดินเข้าไปเคาะประตูบ้าน ไปหาชาวบ้านทำความเข้าใจ ชี้ให้เห็นปัญหา ความเจ็บแสบ เหวง รกร้าง สะพานก็ขาด ค้ำมีดก็ต่างคนต่างอยู่ เหมือนลมหายใจสุดท้าย บางทีเราน่าจะทำอะไรสักอย่าง อาตมาเองก็ศึกษาจากต่างประเทศ หลายประเทศเขาก็ทำกันได้ เราก็ น่าจะทำได้ ไปชวนนักวิชาการ มาช่วยกันวางแผนบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ตามหลักวิชาการอย่างเป็นขั้นตอน เมื่อมีวิทยากรใหม่ๆ ก็มาบอกชาวบ้าน ไปชวนชาวบ้านจากกลุ่มย่อยๆ ก่อน แรกๆ ก็ดูจากคนที่มีแนวคิดที่จะไปกันได้ก่อน”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

ด้านหน่วยงานรัฐ ซึ่งหมายถึง มหาวิทยาลัย หน่วยงานกรม กอง และกระทรวงต่างๆ แขนงนำที่มีความสำคัญอีกท่านหนึ่ง คือ นายอภิชาติ เหมือนทอง (พีโย) ได้ประสานงานกับทางผู้อำนวยการโรงเรียนและเข้าไปฝึกสอนเรื่อง “กระบวนการคิด” ให้เด็กชั้นประถมศึกษาได้อ่านบทความ แล้วสรุปใจความสำคัญจากบทความ เป็น “แผนที่ความคิด Mind Map” ฝึกให้เยาวชนรู้จักการจับประเด็น และสรุปออกมาเป็นแผนภาพ สำหรับโรงเรียนชั้นมัธยม คณะแกนนำต้องการให้เด็ก มีกระบวนการคิดและสามารถต่อยอดได้ในเชิงปฏิบัติ จึงให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน โดยให้เด็กนักเรียนเป็นผู้สัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน การทำเช่นนี้ สร้างความภาคภูมิใจ ให้กับเด็ก ให้เด็กได้ผ่านกระบวนการคิดการเขียน โดยมีคณะกรรมการทำงานหรือแกนนำชุมชนเป็นที่ปรึกษาออกมาเป็นผลงานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ สกว. และปัจจุบันผลงานของเยาวชนกลุ่มนี้ ยังเป็นวิชาท้องถิ่นศึกษาสำหรับโรงเรียนชั้นประถมศึกษาในคลองแดนอีกด้วย

“เราอยากให้เด็กมี กระบวนการคิด เรายังมองว่าอนาคตเราอยากให้เป็นแบบไหน คือ เราวางแผนเอาไว้แล้วว่า เด็กที่เรียนจบปริญญาตรีจะต้องทำงานวิจัยให้ชุมชนได้อย่างน้อย 1 โครงการ การทำแบบนี้มันส่งผลต่ออนาคตของเด็ก นี่คือฝั่งแม่บท 20 ปีที่วางไว้ เราทำงานวิจัยแบบปฏิบัติการ จนถึงวันนี้เรามีผลงานวิจัยทั้งหมด 12 เล่มที่สามารถนำไปต่อยอดได้ทั้งหมด”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพขณะสัมภาษณ์พี่โยและพี่อุบล

“โครงการตามหลังแม่เข้าวัด” เป็นอีกหนึ่งโครงการที่ **เชื่อมความรักความผูกพัน** ระหว่าง **คนในครอบครัว** และ **เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง วัดกับชุมชน** ได้เป็นอย่างดี โดยทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนแปดและเด็กมัธยมพร้อมกับคุณแม่ จะนำปิ่นโตจากบ้านมาทำบุญที่วัด ในช่วงเช้าจะไม่มีการเรียนการสอนใดๆ เด็กจะได้เรียนรู้จากสิ่งที่ตัวเองได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ไม่ว่าจะเป็นการจัดโต๊ะหมู่บูชา การขอศีล ฟังพระเทศน์ เมื่อถึงตอนพักเที่ยง จะให้เด็กเลือกที่นั่งทานข้าวเองกับใครก็ได้ สาเหตุที่ทำแบบนี้เพราะว่า เด็กจะได้เรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ ท่านจะสอนมารยาทในการทานอาหารร่วมกับผู้อื่น และเล่าประสบการณ์ต่างๆ ให้เด็กฟัง พอตกเย็นให้เข้าฐานเรียนรู้ ศิล สมาธิ ปัญญา ครูเป็นคนถามว่าได้เรียนรู้อะไรบ้างจากยายคนนี้ แล้วให้เด็กเขียนเป็นเรียงความสั้นๆ ออกมายื่นหน้าห้องเล่าประสบการณ์ให้คนอื่นๆ ฟัง ทั้งหมดนี้คือ กระบวนการเรียนรู้โดยใช้การปฏิบัติจริง

“ทุกวันพระสวณะ (วันพระ หรือ วันธรรมสวณะ หมายถึง วันประชุมของพุทธศาสนิกชนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา ประจำสัปดาห์) เด็กๆ จะนำปิ่นโตไปใส่บาตรที่วัดเป็นโครงการของโรงเรียน”

ครูเพียว-คุณครู

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: ตลาดคลองแดน)

“มันช่วยลดบายมุข และช่วยกล่อมเกลาจิตใจเยาวชน พ่อแม่
บางคนไม่เคยทำปืนโตไปวัดเลย แต่พอลูกบอก ก็ต้องทำ พ่อบาง
คนต้องเลิกกินเหล้าเพราะอายุ โครงการพวกนี้เราเก็บข้อมูลหมด
ว่าผลลัพธ์ออกมาเป็นอย่างไร นี่คือ วชร”

อุบล เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม สถานที่: โฮมสเตย์ เร็นฟีย์)

ฝั่งแม่บท 20 ปี ยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนริมน้ำคลองแดน

ปี พ.ศ. 2552 ช่วงเปิดตลาดใหม่ชุมชนมีรายได้ต่อวันไม่ถึงสองพันบาท กระนั้นก็ตาม ชุมชน
ยังคงดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2553 - 2554 องค์การบริหารส่วนจังหวัดเริ่มเข้ามา
ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการทำกิจกรรม การจัดเวทีกลาง การแสดง การส่งเสริม
ศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชาวบ้านยังคงไม่ละความเพียรพยายามในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยว มีการสืบค้นพนักเขียนนวนิยาย ซึ่งเป็นคนคลองแดน จึงได้ติดต่อให้นักเขียนนวนิยายช่วย
เขียนเรื่องราวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภาพในอดีตที่ยังมีผู้คนจดจำได้เกี่ยวกับคลองแดนลงไปบนหนังสือ
และยังได้เชิญนักเขียนนวนิยายอีกคนมาพักที่คลองแดน เพื่อให้เขียนฉากและบรรยากาศจริงของ
คลองแดน ลงในหนังสือเรื่องสั้นของนักเขียนอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพนวนิยายที่บันทึกเรื่องราวคลองแดน

“ถามว่าทำไมถึงต้องทำแบบนี้ ถ้าป้ายังมีชีวิตอยู่ป้ากานสามารถเล่าเรื่องราวพวกนี้ได้ แต่ถ้าป้าตายไปแล้ว ใครจะมาเล่าต่อให้ลูกหลานฟัง แต่นี่เรื่องราวของคลองแดนจะถูกบันทึกไว้เป็นหลักฐานให้เห็นว่าคลองแดนมีตัวตนอยู่”

กานดา ทิพย์จันทร์-เลขาของกลุ่มโฮมสเตย์

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

นอกจากนี้ ชุมชนยังได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์ทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารในช่องทางโซเชียลมีเดีย และ QR Code ที่ปรากฏอยู่ตามทางเดินบนสะพานไม้ โดยก่อนที่ชุมชนคลองแดนจะเปิดเฟซบุ๊ก เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ทางกลุ่มแกนนำได้ติดต่อช่างภาพกลุ่มพริกแกง (กลุ่มช่างภาพที่รวมตัวกันของภาคใต้) จำนวน 10 คน มาพักอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 1 อาทิตย์ เพื่อศึกษาพื้นที่และถ่ายภาพตามมุมมองของช่างภาพแต่ละคน โดยช่างภาพ 1 คน ถ่าย 10 ภาพ เมื่อเสร็จสิ้นตามกำหนดเวลา ชุมชนจะได้ภาพที่สวยงามมาทั้งหมด 100 ภาพ สำหรับการถ่ายทอดภาพภูมิทัศน์ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ลงในเพจเฟซบุ๊กของคลองแดน

“อีกอย่างเรามีป้ายสื่อความหมายติดตั้งตลอดจากตลาดจนถึงวัด
ถ้าคุณอ่านคุณจะรู้แนวคิด กระบวนการพัฒนา ประวัติศาสตร์
ความเป็นมาของคลองแดน”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมในเฟซบุ๊กยังคงมีไม่มากพอ ชุมชนคิดว่าต้องมีหน่วยงานท่องเที่ยวมารองรับ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2555 ชาวบ้านคิดว่าต้องทำอะไรสักอย่างให้คนได้รู้จักกันทั่วประเทศ จึงได้พยายามสืบค้น และพบว่าหากจะให้ชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน เป็นที่รู้จักทั่วประเทศโดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และมีคนพร้อมที่จะเข้ามาผลิตสารคดีแนะนำแหล่งท่องเที่ยวให้ จะต้องต้องเข้าประกวด “ไทยแลนด์ ทัวร์ลิส้ม อวอร์ด” ชาวบ้านจึงร่วมกันเสนอโครงการเข้าประกวดในช่วงปลายปี พ.ศ. 2555 จนในที่สุด ชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ก็ได้รับรางวัลดีเด่น ประเภทแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ ประจำปี 2558 และได้ลงนิตยสารท่องเที่ยวเผยแพร่ในเวลาต่อมา หลังจากนั้น ชุมชนยังได้รับรางวัลดีเด่น ประเภทแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ประจำปี พ.ศ. 2558 และรางวัลยอดเยี่ยม ประเภทองค์กรสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว ประจำปี พ.ศ. 2560 นับเป็นความสำเร็จของชุมชนที่ได้รับรางวัลกินรี 3 ปีซ้อน จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่ง ณ ช่วงเวลานั้น นับว่าเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาที่ตลาดน้ำคลองแดนมากที่สุด

“ความจริงเราไม่ต้องการให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามากันเยอะขนาดนั้น โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ ปีใหม่ งานบุญสาทรเดือนสิบ ช่วงปี พ.ศ. 2556-2558 นักท่องเที่ยวเข้ามากันเยอะมาก สะพานเดินกันแน่น รถติดยาวไปถึงระโนด เรารู้ว่าจะมีปัญหาเพราะฉะนั้น จะทำยังไงให้มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้ เราก็ทำงานวิจัยต่อเรื่องความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

การบริหารจัดการโดยชุมชน

ด้านการจัดโครงสร้างการทำงาน

ปี พ.ศ. 2550 ชาวบ้านได้รับงบประมาณวิจัย โครงการ “ปรับหน้าบ้านให้น่ามอง” จากการเคหะแห่งชาติ ในระยะแรกคณะกรรมการการเคหะแห่งชาติไม่เห็นด้วยกับการนำงบประมาณไปใช้ในงานวิจัย หากแต่ต้องการให้ชุมชนนำเงินไปปลูกบ้านให้กับชาวบ้านที่ยากจนในลักษณะของการกู้ยืมเพื่อปรับปรุงบ้าน หลังจากที่ชาวบ้านชำระเงินคืน จึงค่อยนำเงินไปปรับปรุงบ้านหลังต่อไป แต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วย จึงคัดค้าน

“เขาไม่เข้าใจในสิ่งที่เรากำลังทำ หากทำอย่างนั้นคิดว่าจะได้ก็หลังเราไม่เอา เพราะไม่ได้สร้างให้ชาวบ้านคิดทำอะไรขึ้นมา แต่ถ้าหากเราเสนอให้ทำขึ้นมาสักสองสามหลัง และมีกิจกรรมพิเศษขึ้นมา ชาวบ้านจะมีรายได้เพิ่มขึ้น พอมีรายได้เพิ่มขึ้นชาวบ้านจะมาดูแลบ้านตัวเองได้”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุดชาวบ้านได้นำงบประมาณมาทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยด้านกายภาพ มีสะพานเชื่อมต่อกันได้ตามที่กลุ่มแกนนำต้องการ เมื่อโครงการได้เริ่มขึ้น ชาวบ้านเริ่มสังเกตเห็นความเป็นไปได้ จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อการดำเนินการผ่านไประยะหนึ่ง การก่อสร้างสะพานต้องหยุดชะงักลงเนื่องจากจากงบประมาณหมด นับเป็นจุดเริ่มต้นของ การจัดตั้งโครงสร้างคณะทำงาน คือ “องค์กรสาธารณะประโยชน์ ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน” มีสิทธิเทียบเท่านิติบุคคล โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรองรับถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งสามารถนำงบประมาณจากจังหวัดจ่ายตรงมายังองค์กรได้โดยไม่ต้องผ่านหน่วยงานท้องถิ่น (อบต.) ซึ่งสามารถคลี่คลายปัญหาการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรท้องถิ่นสู่ชุมชนได้

“อันนี้เป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้คลองแดนอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ คือชุมชนเป็นศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นจึงให้ชุมชนเป็นคนจัดระบบเอง มีประธาน รองประธาน คณะกรรมการแต่ละฝ่าย หาเจ้าภาพหลักไปตั้งเป็นองค์กร ทำให้เป็นนิติบุคคล (องค์กรสาธารณะประโยชน์) มีตัวตนเทียบเท่ากับ อบต. สามารถบริหารจัดการเองได้โดยไม่ต้องผ่าน อบต.”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

องค์กรสาธารณะประโยชน์ ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน เป็นองค์กรที่จัดตั้งและบริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ชุมชน โดยไม่หวังผลกำไรใดๆ มีกฎระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัดตามกรอบของ ชุมชนวิถีพุทธ จากผังแม่บททำให้เกิดการออกแบบโครงสร้างการทำงานให้สอดคล้องกับกิจกรรมการดำเนินงาน โดยกำหนดหน้าที่รับผิดชอบของสมาชิกตามความสมัครใจและความเชี่ยวชาญของแต่ละคน มีการจัดตั้งประธาน รองประธาน เลขานุการ และคณะกรรมการ ภายใต้องค์กรยังมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มจักสาน กลุ่มปูนปั้น กลุ่มข้าวซ้อมมือ กลุ่มมโนราห์ กลุ่มของเล่น กลุ่มเกษตรตามรอยพ่อ เป็นต้น โครงสร้างของวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่มจะมีประธาน รองประธาน เลขานุการ คณะกรรมการ ครบทุกกลุ่ม ภายในกลุ่มสามารถแต่เป็นกลุ่มย่อยเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของตนเอง เช่น กลุ่มข้าว อาจมีกลุ่มข้าวซ้อมมือ เป็นต้น โดยมีกฎระเบียบของกลุ่มตนเองภายใต้กฎระเบียบขององค์กร จากนั้น สร้างรูปแบบการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพภายในชุมชน คือ การประชุมเพื่อติดตามแผนงานต่างๆ ให้เกิดขึ้นจริงและบรรลุเป้าหมาย โดยสมาชิกทุกคนจะอยู่ภายใต้ข้อตกลงหรือระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

“ด้านการบริหารจัดการเราจัดกลุ่มต่างๆ เป็นกลุ่มย่อย เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มผ้ามัดย้อม ให้เขาบริหารกันเอง มีหัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่ม รายได้ที่เขาได้มาก็เข้ากลุ่มไป ไม่ต้องมาผ่านกลุ่มใหญ่ มีปัญหาอะไรก็มาปรึกษากันได้ทุกสัปดาห์ จากกลุ่มเล็กๆ รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ เราได้ผลตอบแทนมากเพราะเราให้เกียรติกัน วิทยุคุณวุฒิ เราเคารพและนับถืออย่างยิ่ง แต่วันประชุมทุกท่านมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน เพราะอะไรรู้มั๊ย พี่มาเจอว่า คนจบ ป 4. ที่ไม่เคยพูดอะไรเลยในที่ประชุม คนนี้เขาสร้างบ้านมา 40 – 50 หลังแล้ว คนนี้ต่อเรือได้ คนนี้ทำโรงสีข้าวสมัยก่อน แต่เราไม่เคยรู้มาก่อนเลย”

เกรียงไกร อนันตพงศ์-ประธานชุมชน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข
ไอสด)

ถึงแม้ชุมชนคลองแดนจะมีกฎระเบียบและข้อบังคับตามมติชุมชนก็ตาม แต่ชุมชนก็ไม่ลืมหลักคำสอนของบรรพบุรุษ และยังคงยึดมั่นเป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนมาเป็นเวลามากกว่า 10 ปี ความรักความสามัคคีของสมาชิกครอบครัว การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่กัน การเสียสละ และการช่วยเหลือแบ่งปัน ของคนในชุมชน หากใครทำผิดระเบียบ ประธานจะไม่ใช้วิธีการหักหาญน้ำใจกัน แต่จะใช้กุศโลบายทำให้ผู้ที่ละเมิดข้อบังคับเกิดความละอายใจ และกลับมาปฏิบัติตามกฎระเบียบเหมือนคนอื่นๆ คุณเกรียงไกร อนันตพงศ์ ประธานชุมชนฯ เล่าให้ฟังว่า

“เรามีสมุดกฎระเบียบของชุมชน กำหนดให้นำมาทุกวันเสาร์ต้นเดือน หากใครไม่นำมาเราจะปรับเป็นเงินจำนวน 50 บาท เวลามีคนทำผิดกฎระเบียบ พี่ก็จะไปดูเขา ยืมให้เขา เขาก็จะยืมเจื่อนๆ หน่อย ถึงวันประชุม พี่ก็จะถามใครจำกฎระเบียบข้อที่... ได้บ้าง แล้วให้เขาตอบแบบพอสังเขป เสาร์ถัดมา พี่ก็ไปดูเขาอีก ก็ยืมให้เขา เขาก็ยืมตอบ แต่เขาไม่ทำผิดระเบียบแล้ว เราจะไปพูดด้วยวาจา ไปไล่เขาไม่ได้ คนเรามีศักดิ์ศรี ต้องควบคุมเขาได้ด้วยรอยยิ้ม”

เกรียงไกร อนันตพงศ์-ประธานชุมชน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข
ไอสด)

ประธานชุมชนริมน้ำคลองแดนได้กล่าวถึงหลักการบริหารไว้ว่า **“การบริหารจัดการจะไปใช้อำนาจไม่ได้ มันต้องใช้วิธีการบอกเล่าและสื่อให้เขาเห็นถึงความสำคัญ”** พร้อมทั้งเล่าเหตุการณ์ที่ประธานชุมชน ใช้เป็นกุศโลบายเพื่อสร้างการตระหนักรู้ ความรัก ความหวงแหน ภายในชุมชน ไว้ดังนี้

“มีอยู่ครั้งหนึ่ง พี่เรียกชาวบ้านมาประชุม แล้วให้โจทย์สองคำถาม คือ คุณรักใคร่มากที่สุดในครอบครัว และคุณรักอะไรมากที่สุดในตลาดน้ำคลองแดน ให้ทุกคนมีสิทธิ์ปรึกษากันและเขียนลงในกระดาษที่เตรียมไว้ให้ ก็มีรักพ่อ รักแม่ รักตา รักยาย รักลูก รักหลาน อีกข้อ คือรักอะไรบ้างในตลาดของเรา ก็รักคลองบ้าง รักสะพานไม้ รักวัด รักบ้านเรือนไม้เก่า ต่อไปพี่ให้แต่ละกลุ่มตัดข้อที่ตัวเองรักมากที่สุดออกไปสองข้อ ชาวบ้านก็ตัดไปๆ แล้วให้นำเสนอ ถามว่าทำไมต้องตัดข้อนี้ ชาวบ้านตอบ อ้อ ไม่เป็นไรคุณตาเสียแล้ว คุณยายเสียแล้ว ก็ตัดไปเรื่อยๆ ตัดไปตัดมา จากความสนุกสนานมันกลายเป็นความเศร้า ตัดจนเหลือพ่อแม่ลูก ต้องตัดอีกสองเหลือแค่หนึ่ง มันเริ่มเศร้ามากขึ้นเรื่อยๆ เขาต้องนำเสนอ นะ คุณตัดพ่อเพราะอะไร คุณตัดแม่เพราะอะไร ชาวบ้านเริ่มร้องไห้ คือกิจกรรมเหล่านี้ต้องการให้ชาวบ้าน **ตระหนักรู้ถึงความรัก ความหวงแหนความเป็นชุมชน และการอยู่ร่วมกัน”**

เกรียงไกร อนันตพงศ์-ประธานชุมชน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข

CHULALONGKORN UNIVERSITY โอสถ)

ด้านการมีส่วนร่วม

ตลาดริมน้ำคลองแดน เปิดกิจกรรมท่องเที่ยวครั้งแรกเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2552 พอมีการท่องเที่ยวและมีกิจกรรมโดยชุมชนขึ้นมา ทำให้ชาวบ้าน**มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม** ชาวบ้าน**มองเห็นคุณค่า** ที่จะเพิ่มเป็นมูลค่า ทั้งวิถีชีวิต รูปแบบวัฒนธรรม ภูมิปัญญาต่างๆ ที่สามารถแปลงเป็นมูลค่าได้ เช่นเดียวกับ ป้ากานดา ทิพย์จันทร์ ปัจจุบันอายุ 69 ปี เป็นลูกหลานชุมชนคลองแดน โดยกำเนิด แต่หลังจากเรียนจบปริญญาตรี ก็รับราชการครูอยู่ข้างนอก มีความคิดที่จะพาพ่อแม่ไปอยู่ด้วยกันข้างนอก เพราะกลับมาก็ไม่อาชีพที่จะทำได้

“คนที่คลองแดนถึงแม้จะไปอยู่ข้างนอกแต่ก็ไม่ขายที่ดิน ขนาดรื้อบ้านไปแล้วแต่ก็ไม่ขายที่ สักวันหนึ่งถ้ามีโอกาสก็จะกลับมาอยู่บ้าน อย่างน้อยบั้นปลายของชีวิตก็จะกลับมาอยู่บ้านเกิด มันมี **ความผูกพัน** **สำนึกรักบ้านเกิด** คิดถึงวิถีชีวิตในอดีต พอมีกิจกรรมให้ทำ เราก็ตัดสินใจกลับมาทำ”

กานดา ทิพย์จันทร์-เลขาของกลุ่มโฮมสเตย์

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

ชุมชนคลองแดนมีการประชุมกันทุกเดือนๆ ละ 1 ครั้ง อาศัยพื้นที่วัดคลองแดนเป็นที่ประชุม พบปะ พูดคุยกันของชาวบ้าน ลักษณะการดำเนินงานจะเดินตามกระบวนการของงานวิจัยตามหลักวิชาการ (ตามผังแม่บทที่วางไว้ตั้งแต่ต้น) มีการทบทวนร่วมประชุมกันให้ชาวบ้าน **ร่วมรับรู้และช่วยกันคิด การมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ**

“ฐานชุมชนต้องเข้มแข็ง **วันนี้เราระดมสมองร่วมกับชาวบ้าน ก้าวข้ามกำแพงวัด กำแพงจิวร ระบบความคิดเชื่อมต่อกันหมด การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ** แจ่มแจ้ง จูงใจ แก้วกล้า ร่าเริง พูดให้ชัดมีเหตุมีผลให้เกิดความเข้าใจ จูงใจให้เกิดความหวังว่าทำได้จริง **กล้าทำ และทำอย่างสนุกสนาน** เราไม่ทิ้งใครไว้ **คุยแล้วคุยอีก ชาวบ้านทุกคนต้องรู้เหมือนกันหมด** ผ่านการประชุม ผ่านการล้อมนา ผ่านการถ่ายทอดกันเอง ใช้เวลานานมากในการสื่อสาร แต่การประชุมย่อมมีความคิดเห็นที่หลากหลาย ไม่ตรงกันบ้าง เป็นความขัดแย้งเชิงความเห็นเท่านั้น **สุดท้ายขึ้นอยู่กับมติที่ประชุม** โดยเสียงส่วนมาก **ทุกคนต้องยอมรับ** อันนี้เป็นระบบที่เข้มแข็งมาก และจะทำให้ชุมชนอยู่รอดในอนาคต”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

“ช่วงพัฒนาตลาดเราก็มาช่วยเสิร์ฟอาทิตย์ มาช่วยซ่อมสะพาน ถ้าไม่ได้มาก็ช่วยสนับสนุนน้ำดื่ม ตอนค่ำก็มาประชุมกันที่บ้าน ประธานว่าจะเอาอย่างไรดี เป็นคนเริ่มต้นคิดปลูกต้นพุทธรักษา คนในตลาดไปเอาต้นพุทธรักษามาให้ ครูก็เอาเด็กนักเรียนมาช่วยกัน ปลูกในช่วงโมง”

ครูพเยาว์-คุณครู

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: ตลาดคลองแดน)

การรวมคนเพื่อขับเคลื่อนการทำงานถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนคลองแดน เนื่องจากชุมชนคลองแดนมีแนวคิดที่จะพึ่งพาตนเองก่อนเป็นลำดับแรก เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างชุมชน ระหว่างผู้คนกับทรัพยากรท้องถิ่น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานใดๆ ภายในชุมชน ชาวบ้านจึงเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเสมอ ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการทำงานจึงต้อง **สร้างฐานภายในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง** ก่อนที่จะคิดพึ่งพาบุคคลอื่น หรือหน่วยงานภายนอก

หลังจากผ่านช่วงพลิกฟื้นในระยะแรก โดยการสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน และสร้างการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงบ้านเรือน ภูมิทัศน์ และการสร้างสะพานไม้ ทางชุมชนได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการ ซึ่งถือเป็นกลุ่มคนจากภายนอกชุมชนเป็นอย่างดี ขณะเดียวกัน ชุมชนยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากการเคหะแห่งชาติ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ไม่นานนัก งบประมาณที่ได้จากการเคหะหมดลง ชาวบ้านเผชิญปัญหาใหม่อีกครั้ง จึงได้ประชุมหารือเรื่องขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มาช่วยเรื่องกิจกรรม เวทีกลาง สนับสนุนเรื่องศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การปรับภูมิทัศน์ สะพานไม้ และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งจากการร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้าน เจ้าอาวาส กลุ่มแกนนำและนักวิชาการ ทำให้ อบจ. เห็นความตั้งใจจริงของชุมชน พร้อมกับการสนับสนุนงบประมาณดังกล่าวเพื่อการพัฒนาตลาดริมน้ำคลองแดนตามวัตถุประสงค์ของชุมชน

“การสนับสนุนจากภายนอกมีความสำคัญ แต่ภายในเราต้องเข้มแข็งก่อน ต้องร่วมแรงร่วมใจ ทำให้เขาเห็นความตั้งใจจริง เราทำมาก่อนแล้ว โครงการเราเริ่มมาแล้ว พอถึงจุดหนึ่งถ้าจะพัฒนาต่อ เราต้องมีแรงสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

ด้านการจัดการท่องเที่ยว

การเปิดตลาดริมน้ำคลองแดนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว ในช่วงแรกชาวบ้านรู้จักแค่การนำสิ่งของออกมาค้าขาย แต่ชาวบ้านลืมนเรื่องวัสดุวัตถุดิบจากธรรมชาติที่จะนำมาประกอบการเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้มีความน่าสนใจ ขณะนั้นได้มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเข้ามาแนะนำและให้ความรู้ด้านการจัดการ

“ทำไมโต๊ะของเรา หน้าร้านของเราต้องเอาพลาสติกสีส้มเยอะเยอะ มาติดไว้ จริงๆ แล้วเราอยู่ชนบทเราเอาสิ่งของที่เป็นชนบทดีให้ม มาให้เขาดูดีไหม ทำไมต้องเอาให้เขาขับรถมาไกลๆ เป็นร้อยกิโล เพื่อมาดูสิ่งของที่เราที่มีกันอยู่แล้ว เราก็เออ โอเค ก็รีบป้ายออกเอา ไม่แก้มาตกแต่ง นั่นก็คือเรื่องหนึ่ง **สรุปว่าเรายังขาดองค์ความรู้ ในเวลานั้น**”

เกรียงไกร อนันตพงศ์

ประธานชุมชนริมน้ำคลองแดน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข

โอสถ)

ครั้งหนึ่งเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาจนล้นทะเลักตลาด จนเกิดอุบัติเหตุ สะพานไม้หัก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจำนวน 20 กว่าคนตกน้ำ ทรัพย์สินเสียหาย บางคนมีแผลเข้า ถลอก เกิดการฟ้องร้องเป็นคดีความ โดยภาพเหตุการณ์ดังกล่าวถูกโพสต์ลงในโซเชียลมีเดีย และกระจายออกไปอย่างรวดเร็ว สร้างความเสียหายให้กับตลาดริมน้ำคลองแดนเป็นอย่างมาก ครั้งนั้น ชุมชนได้ใช้ **หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการลูกค้า** โดยการเชิญหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา กระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่ได้รับความเสียหายและนักท่องเที่ยวที่ลงไปช่วยเหลือในวันนั้นมาร่วมงาน **“สะพานหัก สานรักคู่ คลองแดน”** เพื่อเป็นการขอบคุณทุกๆ หน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือ และกล่าวคำขอโทษกับผู้ประสบเหตุ ในวันนั้น ประธานชุมชนได้กล่าวคำขอโทษจากใจจริง และบอกความปรารถนาของชุมชนว่า **“ชุมชนถือว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวคลองแดน เป็นผู้ร่วมพัฒนาและร่วมพลิกฟื้นชุมชนริมน้ำคลองแดน สิ่งหนึ่งที่ชุมชนอยากจะได้เห็นในวันนี้ คือการได้รับอภัยจากนักท่องเที่ยวทุกๆ คน”** พร้อมทั้งมอบกระเช้าเล็กๆ ที่รวบรวมสิ่งของในตลาดชุมชนคลองแดน ให้ทุกคน ผลปรากฏว่า ชุมชนได้รับการอภัยจากนักท่องเที่ยวโดยไม่มีการเรียกร้องค่าเสียหายใดๆ รวมทั้งได้รับการถอนแฉ่งความทุกคดี นักท่องเที่ยวยอมรับและคิดว่าอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากความตั้งใจของชุมชน แต่ขอให้ทางชุมชน

ดูแลเรื่องความแข็งแรงของสะพานให้มีความแข็งแรงพอที่จะรองรับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
ในเวลาต่อมา ชุมชนได้ปรับปรุงเสาให้เป็นเสาคอนกรีต แต่ใช้ไม้แท่นบนสะพานทางเดิน พร้อมการทำ
ประกันชีวิตและอุบัติเหตุสำหรับผู้มาเป็นหมู่คณะให้อีกด้วย

ด้านการจัดการนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวแต่ละ
ประเภทจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเป็นหลัก จากอุบัติเหตุ
สะพานไม้หักทำให้นักท่องเที่ยวตกลงไปในคลอง สาเหตุหนึ่งก็คือ การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา
มากเกินไป มากเกินความสามารถของชุมชนที่จะรองรับได้ ทำให้ชุมชนต้องบริหารจัดการนักท่องเที่ยว
โดยการมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพ การลดความคาดหวังเพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวต้องผิดหวัง
จากการมาท่องเที่ยวที่คลองแดน การประเมินและการสร้างประสบการณ์ เป็นต้น

*“ชุมชนวิถีพุทธ เราเป็นมาแต่เดิมอยู่แล้ว เราไม่ได้บังคับให้ทุกคน
ต้องนั่งขาวหม่นขาว มาเคร่งครัดอะไร แต่อย่างน้อยป้องกันพวกกิน
เหล้าเมายาได้ คุณต้องเคารพว่าชุมชนเรามีวิถีแบบนี้”*

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

*“เราจะบอกนักท่องเที่ยว ว่าเราเป็นชุมชนท่องเที่ยวแบบนี้ มีวิถี
แบบนี้ ถ้าคุณรับได้คุณก็มา ถ้าคุณรับไม่ได้ก็ไม่ต้องมา ช่วงไหน
ไม่เหมาะที่มา เช่น ยุงเยอะ น้ำหลากน้ำท่วม เราจะบอกเลยว่าไม่
ต้องมา ห้ามนำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาดื่มในชุมชน ห้ามเดินสูบบุหรี่บริเวณตลาด ห้ามเสียงดังตอนกลางคืน เรื่องพวกนี้เราต้อง
คำนึงถึงเพื่อนบ้านเพราะคนในชุมชนอยู่กับเราจนตาย แต่
นักท่องเที่ยวมาแล้วก็ไป ไม่ใช่ว่าจะเอาแต่รายได้อย่างเดียวไม่
เคารพคนในชุมชน ต้องอย่าทำให้ชาวบ้านคนอื่นที่ไม่ได้มาขาย
ของในตลาดต้องเดือดร้อน ต้องให้เกียรติ คิดถึงใจเขาใจเรา กฎ
ระเบียบต่างๆ เหล่านี้จะช่วยคัดกรองนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง
ออกไป”*

เกรียงไกร อนันตพงศ์

ประธานชุมชนริมน้ำคลองแดน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข
โอสถ)

“เราไม่สร้างพิพิธภัณฑ์เพราะมันไม่มีชีวิต ทุกอย่างอยู่ตาม
บ้านเรือนอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เรื่องราวต่างๆ ชาวบ้านจะเป็นผู้
เล่า อย่างเช่น คลองแดนมีกระดูกช้างแคะ มีลูกขวาน ที่เป็นภูมิ
ปัญญาชาวบ้านโบราณ มีอยู่ที่บ้านพี่ พี่เล่าเรื่องราวได้ ถ้าไปอยู่
ในพิพิธภัณฑ์ก็จะมีป้ายข้อความบอกรายละเอียดต่างๆ มันไม่มี
ชีวิต ดังนั้นพิพิธภัณฑ์คลองแดนมีอยู่ทั้งชุมชน เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มี
ชีวิต ถ้าเขาเป็นนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบศึกษาวิถีชีวิต ไม่ใช่
นักท่องเที่ยวตามกระแส เขาจะมองพฤติกรรมชุมชนได้จากการ
สังเกต จากการพูดคุย จากการต้อนรับของชาวบ้าน”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพี่โย)

ภาพลูกขวาน อารูจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภาพการแสดงขนาดของลูกขวานที่เหมาะสมมือกับเจ้าของ

“เรื่องราวของภูมิทัศน์ ลำคลองสามสายปิดกันจังหวัด มีเรื่องราว บ้านไม้เก่า ธรรมชาติต้นลำพู อาหารโบราณ ศิลปะการแสดง มโนราห์บนสะพานไม้ข้ามจังหวัด มีบทเพลงที่เป็นของชุมชนเราเอง มีวัดพระพุทธรูปโบราณ ข้อมูล การตีชมนักท่องเที่ยว เป็นกระจกสะท้อนให้เราพัฒนาต่อไป”

เกรียงไกร อนันตพงศ์
ประธานชุมชนริมน้ำคลองแดน
(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข
โอสถ)

“การประเมินประสบการณ์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เราดูจากขยะก็รู้ อาหารที่นักท่องเที่ยวเหลือทิ้งชนิดที่กินแค่คำสองคำ แล้วทิ้งลงขยะแสดงว่าต้องมีปัญหาแล้ว ยิ่งถ้าเจอแล้วเจออีก ยิ่งชัดเจนว่าอาหารไม่ถูกปากนักท่องเที่ยว เราต้องคุยกับแม่ค้า”

กานดา ทิพย์จันทร์-เลขากลุ่มโฮมสเตย์
(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

เสียงสะท้อนจากชุมชน กับการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชน

ปัจจุบันมีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่มากมาย ทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด ไปจนถึงระดับท้องถิ่นและชุมชน เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม กรมการท่องเที่ยว ททท พาณิชย์จังหวัด อบจ. อบต. เป็นต้น หน้าที่ของหน่วยงานรัฐจึงมีตั้งแต่การออกกฎหมาย การวางนโยบาย และควบคุมการดำเนินงาน การส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ การสนับสนุนงบประมาณ ตลอดจนการส่งเสริมองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ชุมชน ทว่า ที่ผ่านมากลับมีเสียงสะท้อนถึงการทำงานของหน่วยงานรัฐ และความไม่เข้าใจในความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

“หน่วยงานของรัฐต้องการให้ชุมชนอื่นมีการท่องเที่ยวเหมือนคลองแดน รัฐสนับสนุนให้ชุมชนอื่นเปิดตลาดใหม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเหมือนๆ กันไปหมด บริเวณใกล้เคียงกันห่างออกไปไม่กี่กิโลเกิดตลาดใหม่วันวิถี ใช้งบประมาณเป็นหมื่นล้านกับโครงการโอทอปวันวิถี เกิดขึ้นทั่วประเทศประมาณ 3,000 กว่าแห่ง เหลืออยู่ไม่กี่แห่ง บางแห่งเจ๊งระเนระนาดไปทั้งจังหวัด”

“ประเทศญี่ปุ่นเวลาจะไปดูโอทอปคุณต้องเข้าไปที่ชุมชนนั้น คุณอยากกินเหล้าสาเกนี่ คุณต้องไปกินที่ชุมชนนั้น แต่รัฐบาลไทยเอาโอทอปมาอยู่กรุงเทพฯ แล้วคนกรุงเทพฯ จะมาเที่ยวชุมชนทำไม”

“เราต้านวันวิถี เราต้านได้เพราะในพื้นที่เรา เราเป็นเจ้าของบ้าน เรามีกฎระเบียบของเรา ถ้าคุณจะมาบอกให้เราทำแบบนั้นแบบนี้ เราขอเสนอไม่ได้ เราไม่ทำ ถ้าอยากให้เราทำ คุณต้องยอมรับสิ่งที่เราต้องการจะทำ สิ่งที่เราทำได้ มีหน่วยงานทั้งรัฐ และเอกชน เข้ามาร่วมเยอะมาก จะเอาเงินมาให้ ให้เยอะด้วย ให้ 20-30 ล้าน แต่จะเข้ามาทำเองทั้งหมด เราถามว่าพอทำเสร็จแล้วเราจะเป็นยังไง เขาว่า ทำเสร็จเรามีหน้าที่ขาย ให้เราผลิต ให้เราขาย ขายแล้วได้เงินเดือน เป็นเธอๆ เอามั้ย?... เราไม่เอา”

“อย่าง ททท. ไม่มีหน้าที่ที่จะให้งบประมาณสนับสนุน แต่มีหน้าที่ขาย ขายตอนเริ่มตั้งแล้ว ททท. ถึงจะขาย นี่เขาซุบมือเปิบ เขามา เตี้ยอดเอาอย่างเดียว ช่วงที่ชาวบ้านเดินกระเตาะกระแตะๆ ไม่สนใจเลย แต่พอชาวบ้านเริ่มใส่เสื้อผ้าสวยก็เข้ามาเลย”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

“หน่วยงานรัฐเข้ามาเยอะ มาเปลี่ยนไปหลายชื่อ มีตลาดต้องชม ตลาดประชารัฐ ตลาดนัดชุมชนคนไทยยิ้มได้ เราถามว่าท่านมีนโยบายอย่างไรในโครงการของท่าน บางคนเสนอให้เราเปิด 2 วัน เสาร์-อาทิตย์ ถ้าเศรษฐกิจเป็นแบบนี้ เราจะอยู่ได้อย่างไร เพราะฉะนั้นเรามีมติว่าจะเปิดแค่วันเดียว บางรายเข้ามาจะมามอบโต๊ะ เก้าอี้ให้ เอาร่มมาให้ เราก็ถามว่าจะต้องใช้สีของบริษัท ท่านใช่ไหม ต้องมีโลโก้ของท่านใช่ไหม เขาตอบ “ใช่” พี่ก็ให้ชาวบ้านโหวต เกือบร้อยคน มีมติไม่รับ โค้ก ไทยน้ำทิพย์ก็มา เอไอเอสก็เข้ามา สุดท้ายก็มีมติ 100% ไม่รับ”

“หน่วยงานรัฐต้องการให้ชุมชนบริหารจัดการเองได้ แต่ทุกครั้งพอชุมชนเดินเองได้มักจะเข้ามาล้วงลูกเสมอ”

“เราต้องการองค์ความรู้ เราไม่ต้องการเงิน ยิ่งทำการท่องเที่ยว เรายังต้องมีข้อมูลมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เราไม่เคยคิดหวังได้มากได้เร็ว เมื่อไหร่ที่ชุมชนไหนคิดหวังได้มากได้เร็ว รับรองล้ม ในฐานะประธานชุมชนต้องนำองค์ความรู้ให้คนในชุมชน มีการส่งคนไปอบรมก็แบ่งคนออกเป็นหมวดหมู่ไป สลับผลัดเปลี่ยนไป เป็นกลุ่มๆ แกนนำอย่างน้อย 2 คน ต้องไป ห้ามผลัดเปลี่ยนเพราะองค์ความรู้จะไม่ปะติดปะต่อ กลับมาต้องรายงานที่ประชุมได้ มีรูปเล่มของตัวเองลายมือตัวเอง”

เกรียงไกร อนันตพงศ์-ประธานชุมชน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข

โอสถ)

ภาพนักท่องเที่ยวนั่งเรือแจวชมบรรยากาศริมคลองตลาดน้ำคลองแดน

“เมื่อก่อนหน่วยงานของรัฐ อบต. อบจ. มีการจัดสรรงบประมาณชั่วคราว เช่น โครงการนวัตวิถี แต่ทำแล้วหายไป หมดวาระหน้าที่ก็เปลี่ยนคนเปลี่ยนนโยบาย แต่คนในชุมชนยังต้องอยู่เหมือนเดิม เรามาทำกันเองก่อน เดินด้วยตัวเองก่อน แล้วถ้าเราต้องการอะไรค่อยไปร้องขอ แต่ถ้าหากหน่วยงานรัฐมีโครงการอะไรเข้ามา ให้มาคุยกัน อะไรที่เข้ามาแล้วเราเอา อะไรเราไม่เอา ถ้าชุมชนเข้มแข็งพอ เราก็สามารถต่อรองกับเขาได้ อันนี้เป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้คลองแดนอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ คือชุมชนเป็นศูนย์กลาง แต่ถ้านายก อบต. มาทำเจ๊งไปนานแล้ว เพราะวิธีคิดเขา คือ ใช้การเมืองเป็นศูนย์กลาง เขามีวาระแค่ 4 ปี ก็ต้องเร่ง มันเร็วไม่ได้ต้องใช้เวลาเป็น 10 ปี พอคนอื่นมาก็คิดใหม่ อย่างซุ่มตลาดที่ นายก อบต. สร้างขึ้นมา ตัดสินใจเองทำเองคนเดียว ก็เจ๊ง”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน
(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

ภาพซุ้มตลาดนัดวิถีสร้างโดยองค์การบริหารส่วนตำบล

“เรื่องความร่วมมือการบริหารจัดการสาธารณะด้านการท่องเที่ยว กับหน่วยงานท้องถิ่น นี่เป็นปัญหาหลักระดับประเทศ หน่วยงานท้องถิ่นมองชุมชนอย่างไร ถ้าหน่วยงานท้องถิ่นรู้ว่าหน้าที่สนับสนุนความคิดและการรวมตัวของชาวบ้านให้เกิดการต่อยอด สร้างนวัตกรรมตัวใหม่ นั่นคือหน้าที่เขา ทั้งระดับจังหวัด และตำบล แต่ปัจจุบันคิดกันคนละเรื่องกันเลย คิดว่าหน่วยงานท้องถิ่นต้องบริหารเอง ชาวบ้านต้องปฏิบัติตาม จะคิดนอกกรอบไม่ได้”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

การท่องเที่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากประสบการณ์เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ชุมชนดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้มาโดยตลอดจากการร่วมทำวิจัยกับนักวิชาการ อาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัย รวมทั้งการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ทั้งในและต่างประเทศ ชุมชนวิถึพุทธคลองแดน จึงเป็นชุมชนที่สะท้อนพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการเปิดรับให้บุคคลภายนอกเข้ามาศึกษาชุมชนในเรื่องต่างๆ ทำให้ชุมชนได้ศึกษาวิธีการทำงาน ซึมซับองค์ความรู้ต่างๆ ไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้และรู้จักตัวตนมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญ ชุมชนวิถึพุทธคลองแดนพยายามถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ไปยังเยาวชนในทุกระดับชั้นการศึกษา ทำให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีระบบแบบแผนตามหลักเหตุและผล การตัดสินใจ การวางแผนและการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน บนพื้นฐานการใช้ข้อมูล จะเห็นได้ว่าชุมชนมีการทบทวน ปรับปรุง และ **ริเริ่มสิ่งใหม่ๆ** อยู่ตลอดเวลา กระทั่งการคาดการณ์อนาคต การวางแผนเพื่อรองรับแนวโน้มและโอกาสของกระแสการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสังคม

“ตอนนี้เรามีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคลองแดนพัฒนาการปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี รวมกลุ่มได้ 80 ไร่ จะลดต้นทุนโดยไม่ใช้สารเคมี โดยจะเชื่อมโยงการเกษตรกับการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันเราทำงานวิจัยเรื่อง การประเมินมูลค่าการท่องเที่ยวของตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อพิสูจน์ว่าการท่องเที่ยวสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้หรือไม่ จากปี 52’ ตอนเริ่มต้นได้วันละ 2,000 บาท จนถึงปี 58’ เป็นปีที่มีมูลค่าการท่องเที่ยวสูงถึง 16 ล้านบาท แต่ปัจจุบันปี 62’ มูลค่าลดน้อยลงไปมาก แล้วเราจะทำอย่างไรต่อไป”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

“นอกจากการประชุมเพื่อเตรียมงานและประเมินผลการดำเนินงานทั่วไป ทางกลุ่มยังเฝ้ามองสถานการณ์ในปัจจุบัน โอกาสและความเป็นไปได้ในการทำงานเพื่อรองรับแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เพื่อที่จะตอบสนองแนวโน้มการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2565 จะมีมากถึง 70% กลุ่มนี้มีกำลังซื้อด้านอาหารและสุขภาพ กลุ่มนี้มีข้อจำกัดเยอะเรื่องการกิน โภชนาอาหารเก่าที่เคยกิน ห่วงเรื่องสุขภาพ ดังนั้นข้อจำกัดนี้จะเป็นโอกาสที่เราจะ

พัฒนา เราเตรียมสถานที่วัดเพื่อเป็นที่รองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไว้
 ปฏิบัติธรรม ทำสมาธิ ไม่ต้องมาค้างคืน มาแค่ 2-3 ชั่วโมง ตอนนี้
 เรากำลังพัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรม กับ มหาวิทยาลัยสงฆ์
 สาขานครศรีธรรมราช แนวคิดนี้รับรู้กันทั้งชุมชน เริ่มเตรียมตัว
 ใครมีความรู้ ความคิดอะไร ก็มาหลอมรวมกัน เราเตรียมโปรแกรม
 เที่ยวรอบนอกชุมชน เราไปทำความเข้าใจกับชุมชนรอบนอก
 หมู่บ้าน ใครมีส่วนจะทำอย่างไรให้เป็นเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวได้
 โดยการใส่ความรู้ด้านการเกษตรเข้าไป”

อภิชาติ เหมือนทอง

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

ชุมชนมีแนวคิดการสร้าง “เมืองชนบท” โดยการ พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน การ
 ก่อสร้างถนนหนทาง การเข้าถึงสะดวก เตรียมสถานที่จอดรถ ภูมิทัศน์ ริมคลอง ระบบเทคโนโลยี
 สารสนเทศ ความสะอาดสบายให้เหมือนสังคมเมืองแต่อยู่ในชนบท สร้างความเชื่อมโยงของชุมชน
 รอบนอกกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนเป็นผู้ออกแบบให้กรมโยธาและผังเมืองเป็นผู้เขียนแบบตามความ
 ต้องการของชุมชน

“การเที่ยวสวน เกษตร ต้องเดินทางสะดวก เราให้กรมโยธาฯ
 เขียนแบบแต่เราเป็นคนออกแบบ ไม่ใช่สร้างมาแล้วไม่ได้ใช้งาน
 เป็นอนุสาวรีย์ มันไม่ภาคภูมิใจ คนมาเที่ยวหรือเปล่าไม่รู้ แต่คนใน
 ชุมชนเดินเที่ยวแล้วสบายใจ ได้ผ่อนคลาย มีความสะอาดสบาย
 สวยงาม ก็ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว ชุมชนต้องมีความสุข”

อภิชาติ เหมือนทอง

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

ถึงแม้ “การท่องเที่ยว” จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้าง
 รายได้เสริม เป็นเครื่องมือพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่น แต่การพัฒนาอย่างไรให้เกิดความ
 สมดุลและยั่งยืน กลับเป็นคำถามที่หาคำตอบได้ยาก แม้กระทั่ง ชุมชนริมน้ำคลองแดน ที่ใช้การ
 ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมาเป็นเวลามากกว่า 10 ปี ก็ยังยอมรับถึงความไม่แน่นอน
 ของการท่องเที่ยว

“สุดท้ายการท่องเที่ยวก็อาจจะระเบิดตัวเอง แต่อย่างน้อยชุมชนได้พัฒนาแล้ว ชุมชนก็กลายเป็นเมืองชนบทที่คึกคักอีกครั้งหนึ่ง นั่นคือเป้าหมาย แต่ขณะที่ชุมชนยังต้องพัฒนาอยู่ ชาวบ้านต้องร่วมมือกัน ทำงานอย่างเป็นระบบ สร้างเครือข่าย และต้องเรียนรู้ตลอดเวลา เราต้องค้นหาสาเหตุว่าทำไมนักท่องเที่ยวไม่เข้ามา หาปัจจัยและแก้ไข เอนักท่องเที่ยววัฒนธรรม เอนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์เข้ามา เพื่อให้การท่องเที่ยวอยู่ได้และพัฒนาชุมชนต่อไป”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

“การท่องเที่ยวก็เหมือนตลาดหุ้น มีขึ้นมีลง ทุกสิ่งไม่มีอะไรยั่งยืน ขึ้นกับว่าจะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างไร หากรับมือได้ นั่นคือความยั่งยืน หากใครถามว่าอนาคตคลองแดนจะเป็นอย่างไร คงไม่มีใครตอบได้ แต่ทุกวันนี้ชาวคลองแดนพยายามรับมือกับปรากฏการณ์ และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้ได้อย่างมั่นคง”

อภิชาติ เหมือนทอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โทมัสเตย์ เรินพีโย)

“กระบวนการสำคัญที่สุด แต่เราต้องมีฝั่งความคิดด้วย เพื่อบอกความเชื่อมโยง มีความเข้าใจ มีการคิดไตร่ตรอง ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ไม่ใช่ทำเพื่อตัวเอง ต้องคำนึงถึงคนรอบข้างว่าสิ่งที่ทำไปจะกระทบต่อครอบครัวหรือไม่ กระทบต่อชุมชน หรือสังคมหรือไม่ การไม่ยึดติด มองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง”

อภิชาติ เหมือนทอง

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โทมัสเตย์ เรินพีโย)

“ในอนาคตตลาดริมน้ำคลองแดนจะอยู่ได้อย่างยั่งยืนหรือไม่
ขึ้นอยู่กับว่า ชาวบ้านมีความเข้าใจตัวตนของชุมชนหรือไม่
ชาวบ้านเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวหรือไม่ ชาวบ้านเคารพใน
กติการ่วมกันหรือไม่ ชาวบ้านอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมและ
สิ่งแวดล้อมหรือไม่”

เกรียงไกร อนันตพงศ์-ประธานชุมชน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข
โอสถ)

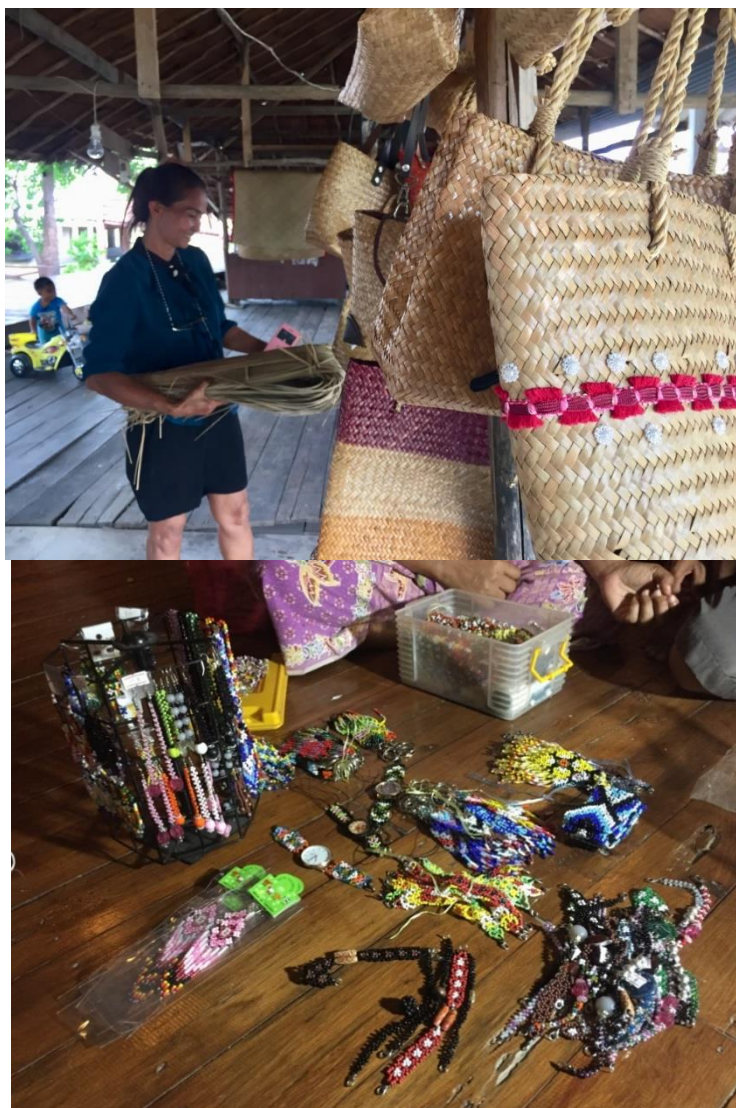
“เราต้องปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน ต้องหลอมรวมจิตใจคน
ในชุมชน จัดการเรื่องความรักความสามัคคี และต้องจัดการ
เรื่องการท่องเที่ยว”

อุบล เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม สถานที่: โฮมสเตย์ เรินพิโย)

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการกระจายรายได้สู่ชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวหลักในการกระจายรายได้สู่ชุมชน การเปิดตลาดถือเป็นช่องทางการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ที่นำเอาสินค้า ผลิตภัณฑ์ของตนออกมาจำหน่ายในตลาด โดยแต่ละกลุ่มจะหักรายได้ 10-15 % เข้าส่วนกลาง เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ เก็บนักท่องเที่ยวหัวละ 200 บาท จะหัก 15 บาทเข้าส่วนกลางเพื่อพัฒนาชุมชน กลุ่มของเล่นให้ 10 บาท กลุ่มอาหารพื้นถิ่นให้ 10 บาท เป็นข้อตกลงของแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่นๆ อีก เช่น กลุ่มมโนราห์ กลุ่มจักสาน กลุ่มปูนปั้น กลุ่มเกษตรตามรอยพ่อ กลุ่มเรือแจว เป็นต้น

ภาพผลิตภัณฑ์จากชาวบ้าน (จักสานกระจูดกับลูกปัดมโนราห์)

“ชุมชนมีสภาพคล่อง รายได้ไปโตที่กลุ่มต่างๆ จะเห็นว่า รายได้ที่เข้ามาจากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านได้หมดเลย ศูนย์กลางอยู่ที่ชาวบ้าน ชาวบ้านมีรายได้แล้วค่อยแบ่งให้ส่วนกลาง กลุ่มไหนบริหารจัดการได้ดีก็มีรายได้เพิ่ม ต่างกันกับรูปแบบสหกรณ์ ที่รายได้เข้าสหกรณ์ก่อนแล้วค่อยแบ่งให้ชาวบ้าน”

อภิชาติ เหมือนทอง-ประธานกลุ่มของเล่นเด็ก

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

ถึงแม้การท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ให้ชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดนได้เป็นอย่างดี แต่ชาวบ้านยังคงตระหนักดีว่า การท่องเที่ยว ไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน

“เราทำกิจกรรมนาข้าวกัน 80-90% ตั้งแต่โบราณกาล หากจะมาคิดค้าขาย 3 วัน 4 วัน มันก็เป็นระบบธุรกิจ เป็นอาชีพหลัก ไม่ใช่อาชีพเสริม ต่อไปก็แย่งชิงกันเอง ปล่อยนาร้าง วันหนึ่งนายทุนก็มาซื้อไป ตลาดก็จะเกิดการแย่งชิง เกิดความขัดแย้ง เกิดการหารายได้ที่คำนึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว ต้องเกิดการทะเลาะและสุดท้ายต้องเลิกกันไป”

เกรียงไกร อนันตพงศ์-ประธานชุมชน

สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข
โอสถ)

“เพราะการท่องเที่ยวเป็นแค่รายได้เสริม วันจันทร์ถึงวันศุกร์ เราทำอาชีพหลัก เย็นวันศุกร์เราเตรียมของที่จะมาขาย เด็กที่ไปเรียนในตัวเมืองจะกลับมาตอนเย็นวันศุกร์ วันเสาร์เราเปิดตลาด วันอาทิตย์คือวันพักผ่อน เป็นวันครอบครัว ถ้าเราเปิดตลาดวันศุกร์เสาร์ อาทิตย์ มันจะก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว เพราะเราไปเบียดบังเวลาของครอบครัวมากเกินไป”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ
(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

นอกจากการส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ครัวเรือนแล้ว ชุมชนคลองแดนได้ดำเนินงานวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงทางอาหาร” การส่งเสริมให้รู้จักคำว่า “อาชีพเสริม” “อาชีพหลัก” “กำไร” และ “ขาดทุน” การลดต้นทุนโดยการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่มาใช้ทดแทนกัน เช่น น้ำตาลโตนด เอามาใช้แทนน้ำตาลทราย น้ำส้มตาลโตนดใช้แทนน้ำส้มสายชู โดยการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลามากกว่า 1 ปี เพื่อศึกษาวัตถุดิบและการคำนวณต้นทุนการทำอาหาร เพื่อให้ได้มูลค่าทางเศรษฐกิจสูงสุด

“ถ้าพี่ชายข้าว องค์กรประกอบที่เป็นวัตถุดิบที่ไม่มีเลย พี่ต้องไปซื้อหาเอาทั้งหมด ต้นทุนที่สูง ใครจะมาซื้อ เราจะผลักรถไปให้นักท่องเที่ยวอย่างเดียวไม่ได้ ขายถูกพี่ก็ขาดทุน แต่ถ้าวัตถุดิบเป็นของเรา เช่น ผัก เราปลูกเอง เราลดต้นทุนได้ ซื้อเฉพาะที่จำเป็น เราจะมีความมั่นคงทางอาหาร มันจะช่วยเพิ่มมูลค่าภายในชุมชน นักท่องเที่ยวจ่ายในราคาที่สมารถจ่ายได้ เกิดการกระจายรายได้ และความสมดุลของรายรับรายจ่าย”

อุบล เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม สถานที่: โฮมสเตย์ เรินฟีย์)

ด้านพัฒนาศิลปวัฒนธรรม

ตลาดน้ำคลองแดน ในช่วงก่อนการเปิดตลาดได้มีการศึกษางานวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์คลองแดน” โดยกลุ่มแกนนำร่วมกับนักวิชาการ ณ เวลานั้น ชาวบ้านยังไม่มีความรู้มาก่อนเลยว่า “อัตลักษณ์” คืออะไร จนได้ผ่านกระบวนการคิดตามลำดับขั้นตอน ชาวบ้านมีส่วนร่วม คิด ร่วมนำเสนอผ่านเป็นเรื่องราว เรื่องเล่าที่ผู้เฒ่าผู้แก่ร่วมประชุมและนำเสนอเรื่องราวของ **ศิลปวัฒนธรรม** โดยใช้ **ภูมิทัศน์วัฒนธรรม Cultural Landscape** เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ วัดวาอาราม ถนนหนทาง สะพานไม้ ลำคลอง บ้านเรือนเก่าๆ มีการละเล่นและการแสดงต่างๆ ด้านศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของใต้ก็คือ มโนราห์ เป็นการสานต่อศิลปวัฒนธรรมของทางใต้ นำมาคัดกรองให้เข้ากัน โดยเชิญอาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ ซึ่งเป็นปราชญ์มโนราห์ของคลองแดน มาสอนเด็กๆ รำมโนราห์บนสะพานลำคลอง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพการรำโนราห์บนสะพานไม้

“เราตั้งใจที่นี่เป็น *Cultural Landscape* หรือภูมิทัศน์
วัฒนธรรม เพราะที่นี่เป็นลำคลองสามสาย มีบ้านเก่าๆ มี
ศิลปวัฒนธรรม เอาทุกอย่างรวมกันแล้วสร้างนวัตกรรมขึ้นมา
ใหม่เพื่อเป็นจุดขาย ไม่เหมือนที่อื่น และวัฒนธรรมคลองแดนเป็น
วัฒนธรรมที่มีชีวิต วัฒนธรรมที่ไม่มีชีวิตคือ พิพิธภัณฑ์ ที่เอาของ
ไปเก็บไว้ในตู้ล็อกกุญแจไว้แน่นหนาแล้วไม่มีชีวิต โรงครัว โรงฉันทน์ ยังมี
พระฉันทน์ข้าวอยู่ สะพานไม้ยังมีคนเดินข้ามอยู่ เรื่องราวต่างๆ ยังถูก
เล่าอยู่ วัฒนธรรมที่มีชีวิต *Living Heritage* ต้องนำมาใช้ได้”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

ภาพเยาวชนคลองแดนหลังการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย

ชุมชนคลองแดน ยังมีการต่อยอดงานวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรม โดยการคิดทำรำใหม่ๆ ขึ้นมา โดยเฉพาะการแสดงทำรำมโนราห์เพื่อการท่องเที่ยว นี่ถือเป็นนวัตกรรมจากการนำของเก่ามา ประดิษฐ์ใหม่ โดยไม่ทิ้งคุณค่าศิลปวัฒนธรรมของมโนราห์แบบเดิม งานวิจัยนี้ยังได้รับรางวัลนวัตกรรมดีเด่นจากประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมให้กับกลุ่มคนสามวัย คือ เด็กเล็ก เด็กโต และผู้ใหญ่อีกด้วย

ภาพการแสดงมโนราห์คลองแดน

“เราประชุมกับคณะกรรมการและที่ปรึกษา จนได้ข้อตกลงว่าเราน่าจะเอามโนราห์มาชูเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เราใช้ทั้งโรงเรียนจ่างครุมโนราห์ที่อยู่ระโนด มาสอนเด็กนักเรียนและครูในโรงเรียน พอเด็กรำเป็น ก็ให้มารำที่ตลาด รุ่นแล้วรุ่นเล่าจนถึงปัจจุบัน เด็กที่มารำจะได้ค่าตอบแทนคนละ 100 บาท”

ครูเพยาวี-คุณครู

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: ตลาดคลองแดน)

ภาพการเตรียมตัวก่อนการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย

“ตกตอนเย็นจะมีเด็กๆ ประมาณ 30 คน มาซ้อมรำ ก็จะมีครอบครัวตามมาด้วย ระหว่างซ้อมเราก็ให้ความรู้เรื่องมโนราห์ไปด้วย คนที่ตามมาก็รับรู้ไปด้วย ซ้อมอยู่ 1 ปีเต็ม ก่อนที่จะเปิดตลาดในวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ปัจจุบันเด็กที่รำโนราห์เป็นเด็กรุ่นที่ 4 รุ่นที่ 5 ส่วนรุ่นที่ 1 เรียนจบ ป. ตรี ไปแล้ว”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โสมสเตย์ เรินพีโย)

ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม

การพลิกฟื้นชุมชนโดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ บ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยจัดให้มีโครงการ “ปรับหน้าบ้านให้น่ามอง” ถือเป็น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ดูเรียบร้อยสะอาดตา นอกจากนี้ ตลาดริมน้ำคลองแดน ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เคยได้รับรางวัลจาก กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ด้านความสะอาดและด้านสุขลักษณะ มีการรณรงค์ใช้ภาชนะปลอดโฟม โดยนำเอาวัสดุพื้นถิ่นมาใช้ประโยชน์ ถือเป็น การลดต้นทุนและช่วยให้ราคาขายต่ำลง นักท่องเที่ยวสามารถซื้อได้ในราคาถูก โดยช่วงก่อนเปิดตลาด ชาวบ้านได้มีการประชุมหารือเรื่องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดตลาดท่องเที่ยว ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ชาวบ้านยกให้เป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข คือ การลดขยะ ชาวบ้านได้เชิญนักวิชาการมาเป็นที่ปรึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มการจัดการที่ต้นทาง ตัดต้นตอด้วยการเลิกใช้โฟมและพลาสติกแล้วหันมาใช้วัสดุจากธรรมชาติแทน ส่วนปลายทางเรื่องการจัดเก็บขยะ ให้แม่ค้าแต่ละคนรับผิดชอบ แบ่งเป็นเขตความรับผิดชอบ นำไปรีไซเคิลบ้าง ทำปุ๋ยบ้าง ที่เหลือนำไปฝังกลบและเผาทิ้ง

“เราแก้ปัญหาเรื่องขยะ คือ ขยะส่วนตัวของแม่ค้า ทุกคนรับผิดชอบกันเอง ขยะส่วนกลางจากนักท่องเที่ยวจะผลัดเปลี่ยนเวรกันรับผิดชอบ มันเป็นการลดภาระไปได้ส่วนหนึ่ง เราไม่ทำให้ขยะกองเล็กเป็นขยะกองใหญ่ สมมติขยะจากแม่ค้า 5 คน เอามารวมกันแล้วให้แม่ค้าหนึ่งคนไปจัดการมันเป็นเรื่องยาก แต่ถ้าแยกกันไปจัดการ มันง่าย ขยะจะถูกแยกส่วนหนึ่งไปรีไซเคิล ส่วนหนึ่งไปทำปุ๋ยหมัก อีกส่วนหนึ่งนำไปฝังกลบหรือเผา”

อภิชาติ เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

คุณสมบัติ “ผู้นำชุมชน”

ผู้นำ หมายถึง ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำด้านภูมิปัญญา ผู้นำด้านจิตวิญญาณ เป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง หรือ ที่ชาวบ้านให้การยอมรับและให้ความร่วมมือ มีความสำคัญต่อการดำเนินงานในชุมชน เมื่อผู้นำในชุมชนให้ความสำคัญ สนใจ และสนับสนุน จะเป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือและทำงานอย่างมีพลัง “ผู้นำชุมชน” จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องจาก ผู้นำจะมีบทบาทต่อการกระตุ้นและขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ผู้นำที่ดีจึงจำเป็นต้องมีความรู้ มีทักษะของการเป็นผู้นำที่ดี และมีทัศนคติความเชื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม “ชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน” ได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้นำชุมชน โดยมีการเตรียมการล่วงหน้าสำหรับผู้ที่ได้รับการสืบทอดการทำงานเพื่อชุมชนต่อไปในอนาคต

“ต้องเป็นลูกหลานของคนคลองแดน เพื่อให้เกิดการยอมรับและ เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน ลึกๆ อยากรได้เขาวชนมาเป็น ประชานฯ ในขณะที่เรายังสามารถให้คำปรึกษาและดูแลเขาได้อยู่ มาเสริมสร้างให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีเด็กคนหนึ่งพี่ ไกรมองว่าเขาเป็นได้ อายุ 18 ปี เพราะเขา รู้กาลเทศะ รู้บุญคุณ แยกแยะสิ่งไหนดีสิ่งไหนไม่ดี เสียสละ มีจิตอาสา หวงแหน รู้จัก เสริมสร้างความรักความสามัคคีซึ่งกันและกันในกลุ่มได้ และไม่ เคยหวังผลตอบแทน ต้องมีองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นด้านชุมชนคลองแดน และต้องไม่ใช่นักการเมือง ผู้นำการปกครองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ราชการ และผู้นำศาสนา เพราะมีระบบการทำงานแตกต่างกัน สุดท้าย ต้องยึดกฎระเบียบ ดั้งเดิมของชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึงปัจจุบัน”

เกรียงไกร อนันตพงศ์-ประธานชุมชน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข

โอสถ)

**“ต้องมีคุณธรรม ต้องไม่เรียนรู้ตลอดเวลา ค้นหาสิ่งใหม่ เราถึง
ได้มีงานวิจัย 10 กว่าเล่ม ต้องมีนวัตกรรมใหม่ๆ และสร้าง
ประโยชน์ได้ เช่น เราเอาหลอดไม้ไผ่มาใช้แทนหลอดพลาสติก เรา
ทำมานานแล้วก่อนที่จะมาฮิตกันช่วงไม่กี่ปี สามารถพลิกสิ่งที่ไม่มี
ค่าให้มีคุณค่าได้ โดยเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน
ทั้งหมดเกิดจากการคิด สามารถต่อยอดให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา
และชาวบ้านเอาไปใช้ประโยชน์ได้จริง”**

อภิชาติ เหมือนทอง

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

ด้านประสบการณ์เรียนรู้ของชุมชน

ชุมชนริมน้ำคลองแดน เป็นชุมชนพุทธวิถีที่ชาวบ้านรับรู้มาโดยตลอดจากธรรมเนียมปฏิบัติ
ที่ยึดถือกันมาแต่โบราณ ตามแนวทางที่บรรพบุรุษสั่งสมสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น เป็นวัฒนธรรมอันดีที่
ช่วยสร้างสำนึกให้เกิดขึ้นกับลูกหลานของชุมชนแห่งนี้

**“บรรพบุรุษ เป็นผู้เริ่ม เขาปฏิบัติแบบนี้มานานแล้ว มีการแบ่งปัน
ซึ่งพาวอาศัยกัน มีจิตสาธารณะ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน งาน
บุญก็ไปช่วย ไม่ต้องออกบัตรเชิญ สิ่งเหล่านี้มันเป็นมาโดย
ตลอดจนทุกวันนี้”**

อภิชาติ เหมือนทอง

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

**“แม่จูงมือเราไปที่วัด โตขึ้นมาเราก็ไปเอง ได้ซึมซับประเพณี
วัฒนธรรมมา สร้างให้เราทราบว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้อง พ่อที่เป็น
หมอยาแผนโบราณ พ่อมีวิธีสอนที่เก่งมาก พ่อไม่บังคับ พ่อพาไปดู
ต้นไม้ พ่อชี้ให้เห็นว่า นี่คือนันตรายี่ดี นี่คือนันครุระ ครุระน้ำหรือครุระ
ริมคลอง ชื่อสมุนไพรร เรียกว่า เสน่ห์ทะเลหรือสมอทะเล ข้างในมัน
เป็นอะไร ลองดูนะ มันมีลักษณะกลมๆ แต่มันมีฤทธิ์ร้อนมาก เอา**

มาเล่นไม่ได้ แต่มีวิธีที่จะเล่นได้ ต้องเอาไปถูๆ กับก้อนอิฐ แก้กี้ทำ
ให้ดูเอาไปถูให้เปลือกกะเทาะออกให้หมด จากนั้นไปเอาโคลนใน
ชามโคลนมาล้าง ความเผ็ดร้อนของมันก็จะหายไป นี่ละครับ
วิธีการที่พ่อสอน แม้กระทั่งเรื่องการใช้น้ำในลำคลอง เราจะเก็บน้ำ
กินน้ำใช้แยกส่วนกันเป็นตุ่มๆ เราจะไม่กั้นฝายทำนบ เพราะเรา
คำนึงถึงเพื่อนบ้านคนอื่นที่จะต้องใช้น้ำเหมือนกับเรา มันเป็นการ
แบ่งปันในภาพรวมของสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่อยู่
กับเรามาตลอดในสมัยเรายังเด็ก เราจึงใช้หลักการของบรรพบุรุษ
ขึ้นมา เราหยิบเอาเรื่องราวของคนสมัยก่อนมาเล่าให้ลูกหลานเรา
ฟัง”

เกรียงไกร อนันตพงศ์-ประธานชุมชน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2562: สถานที่ ร้านขายยาโบราณ ศรีสุข
โอสถ)

“สิ่งที่เห็นการเปลี่ยนแปลง คือ วัด บ้าน โรงเรียน มีการร่วมมือ
กันมากขึ้น”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครูพเยาว์-คุณครู

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: ตลาดคลองแดน)

ขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชน ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างประสบการณ์
เรียนรู้และการพัฒนาตัวบุคคล จากการรับรู้และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนถึง
ปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดนทั้ง
ภายในและภายนอกชุมชน บ่งบอกถึงคุณค่าจากประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม
พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดนแห่งนี้

“**ความภาคภูมิใจ** เมื่อก่อนไม่มีใครบอกนะว่าเป็นคนคลองแดน บอกเป็นคนระโนด อยู่สงขลา อยู่หัวไทร ไม่กล้าบอกเป็นคนคลองแดน อายเขา แต่เดี๋ยวนี้ไปถามใคร ทุกคนบอกเป็นคนคลองแดน กันหมด”

“เด็กที่มาทำวิจัยที่คลองแดนปัจจุบันเป็น ดร. เป็น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เป็นอธิการบดี และรองอธิการบดี กันหลายคน”

อภิชาติ เหมือนทอง

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรินพีโย)

“ด้านการเรียนรู้ ทำงานกับชาวบ้านมาเป็น 10 ปี อาตมาก็ได้เรียนรู้ด้วย ได้เรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยว เรียนรู้การพัฒนาคคน เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ จากอาจารย์ นิสิต นักศึกษาที่เข้ามาทำงานวิจัยที่นี่ ได้รู้ว่าโลกเขาอยู่กันยังไง การเป็นพระ ต้องมีหน้าที่ยืนเคียงข้างชุมชน ถ้าเราไม่ทิ้งเขา เขาก็ไม่ทิ้งวัด การเทศน์มีความสำคัญ แต่การลงมือทำสำคัญมากกว่า สำคัญมากกว่านั้นคือได้ทำร่วมกันกับเขา สิ่งที่เราเห็นว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน คือ ด้านกายภาพ ด้านความกลมเกลียวกัน พอพูดถึง คลองแดน เราหมายความว่าถึง คนทุกคน ไม่ใช่กลุ่มใดกลุ่มเดียว และความภาคภูมิใจ ของคนคลองแดน”

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ จนทโชโต)-เจ้าอาวาสวัดคลองแดน

(สัมภาษณ์วันที่ 11 สิงหาคม 2562 สถานที่: วัดคลองแดน)

“มันได้แรงใจมากกว่า ขนาดบ้านเราอยู่ไกลปืนเที่ยงยังมีคนมา
เที่ยวบ้านเรา บ้านเรามีคุณค่า ทำให้เด็กรุ่นใหม่มีความภาคภูมิใจ
ในบ้านเกิด มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมคลองแดน”

ชาวบ้าน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม สถานที่: ตลาดริมน้ำคลองแดน)

“ได้พบเพื่อนเก่า ได้เจอเพื่อนใหม่ เราแสดงให้ลูกให้หลานเห็นถึง
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ”

ชาวบ้าน

(สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม สถานที่: ตลาดริมน้ำคลองแดน)

“ได้ผ่อนคลาย ได้พบปะผู้คน แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน หลากๆ
หมู่บ้านมารวมตัวกัน พุดคุยกัน แลกเปลี่ยน ได้ความสนิทสนม
ความอบอุ่น”

กานดา ทิพย์จันทร์-เลขากลุ่มโฮมสเตย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562: สถานที่ โฮมสเตย์ เรนพีโย)

“ได้วิชาคน ที่ไม่ได้สอนในมหาวิทยาลัย นิสัย การเรียนรู้ การ
ดำเนินชีวิตในสังคม เราไม่ได้บอกว่าใครดีหรือใครไม่ดี แต่ถ้าเป็น
เรา เราควรเอาแบบอย่างเขาหรือไม่ เราจะใช้วิธีการอย่างเขา
หรือไม่ เราแยกแยะได้ เราเอามาปรับได้ให้ดีกว่าเดิม”

อุบล เหมือนทอง-แกนนำ

(สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม สถานที่: โฮมสเตย์ เรนพีโย)

ภาพกลุ่มเด็กในชุมชนคลองแดนรอให้บริการแจวเรือที่ทำน้ำ

ขั้นตอนที่สาม การวางแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวางแผนเพื่อพัฒนาต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนริมน้ำคลองแดน โดยกำหนดขั้นตอนขั้นตอนการวางแผนงานออกเป็น 6 ขั้นตอนตามรูปแบบ CCBT ดังนี้

1. การสร้างการรับรู้ / จิตสำนึก (Awareness / Consciousness)

การศึกษาและการระบุตัวตนของชุมชน รากเหง้า ต้นทุนทรัพยากรท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านต่างๆ เพื่อกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน และเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานขั้นตอนต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ การวิจัยเพื่อท้องถิ่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน

2. การมีส่วนร่วมเชิงรุก (Active Participation)

เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยวต่อประสบการณ์ที่จะได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวควรได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของรูปแบบการท่องเที่ยว CCBT และกระบวนการจัดการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งการเตรียมความพร้อมในการท่องเที่ยวเพื่อประสบการณ์เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์นี้

เครื่องมือที่ใช้ สื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เพื่อการสื่อสารถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินการท่องเที่ยว ผ่านช่องทางสื่อสังคมแนวใหม่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก บล็อกดีดี ออนไลน์ เป็นต้น

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติ (Active Learning)

การออกแบบกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ที่เชื่อมโยงเป็นแนวคิดหลักเดียวกัน ผ่านบริบทอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยใช้กระบวนการสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ด้วยการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการปฏิบัติ

เครื่องมือที่ใช้ กิจกรรมเรียนรู้ 2 วัน 1 คืน ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน “ธรรมชาติ ธรรมะ วัฒนธรรม”

กิจกรรมวันแรก ธรรมชาติ

การเก็บสมุนไพรและการปรุงโฮสลดำรับพรชาญชุมชน เรียนรู้อาหารพื้นถิ่นกับความยั่งยืนทางอาหาร หัตถกรรมจักสานกระจูด ทำของเล่นเด็ก การแสดงพื้นบ้านตลาดริมน้ำคลองแดน

กิจกรรมวันที่สอง ธรรมะ

ตักบาตรเช้าบนสะพานไม้สายวัฒนธรรม เดินชมวิถีชีวิตกับนักสื่อความหมาย วัดคลองแดน พระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปปรังค์ชมจันทร์ สมุดลภาวณา ปุจฉาวิสัชนา โดย ท่านพระครูรัตนสุตากร เจ้าอาวาส วัดคลองแดน

กิจกรรมวันที่สาม วัฒนธรรม

ประเพณีขันหมากปฐม ทิวปิ่นโตเข้าวัด มโนราห์แห่งศรัทธา การร้อยลูกปัดมโนราห์

4. การปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

การเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ในกระบวนการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้อัตลักษณ์ชุมชนเป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับสภาวะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว จากการสื่อสารผ่านการประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ในการออกแบบประสบการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ให้แก่นักท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ การมอง การสังเกต การได้กลิ่น การชิม การพูดคุย การร่วมกิจกรรม การลงมือปฏิบัติ การทดลองทำ การตั้งข้อคำถาม การค้นหาคำตอบ การแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง การฝึกสอน

5. การไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection)

การสะท้อนความคิด เป็นกระบวนการหนึ่งของการเรียนรู้ที่มีความสำคัญต่อ การสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ หลังจากที่นักท่องเที่ยวดำเนินประสบการณ์ใหม่ จากการปฏิบัติผ่านกิจกรรมต่างๆ ชุมชนจะต้องสร้างกระบวนการคิดและการสะท้อนความคิดของนักท่องเที่ยวออกมา โดยการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม กับ ประสบการณ์ใหม่ ผ่านกระบวนการไตร่ตรองเพื่อกลั่นออกมาเป็นข้อสรุปโดยตนเอง นักท่องเที่ยวอาจตีความ หรือสร้างความหมายใหม่จากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยความเข้าใจของตน กระบวนการดังกล่าวนี้ อยู่ในขั้นตอนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)

เครื่องมือที่ใช้ การกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดคำถาม หรือข้อสงสัย การนำเสนอความเห็นอย่างไม่เป็นทางการ การสรุปการเรียนรู้โดยนักท่องเที่ยง

6. การเปลี่ยนแปลงเชิงมุมมอง (Perspective Transformation)

เมื่อนักท่องเที่ยวผ่านกระบวนการเรียนรู้ในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การสร้างการรับรู้ การมีส่วนร่วมเชิงรุก กระบวนการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติ การปฏิสัมพันธ์ การไตร่ตรองสะท้อนคิด นักท่องเที่ยวจะบูรณาการประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ กับ ประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว จนได้ข้อสรุปใหม่ การเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือ การเรียนรู้จากสิ่งเดิมด้วยมุมมองใหม่ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเองเชิงความรู้ความเข้าใจ เชิงความรู้สึก และเชิงพฤติกรรม

จากกระบวนการสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ข้อสรุปว่า การสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ ไม่อาจสร้างได้ในเวลาอันสั้น กล่าวคือ ชุมชนไม่อาจสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้ในเวลาไม่กี่ชั่วโมง หรือ ภายใน 1 วัน นักท่องเที่ยวที่จะเรียนรู้ประสบการณ์สร้างสรรค์ได้นั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน ซึ่งอาจใช้เวลามากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการ และ ประสบการณ์เดิมที่นักท่องเที่ยงมีอยู่ รวมทั้งความสามารถสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยงเคยได้รับประสบการณ์มาก่อน ทั้งนี้ อาจต้องใช้เวลาในการปูพื้นฐาน สร้างการรับรู้ สร้างความคุ้นเคยอย่างใกล้ชิดกับชุมชนให้มากกว่าการท่องเที่ยวทั่วไปที่มุ่งหวังเพียงความเพลิดเพลิน ความสุขเพียงชั่วขณะ ผู้วิจัย ได้จำลองต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยการออกแบบวิธีการใช้ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวทาง

ภาคผนวก ค
ใบรับรองโครงการวิจัย

AF 01-12

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
254 อาคารจามจรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์/โทรสาร: 0-2218-3202 E-mail: eccu@chula.ac.th

COA No. 288/2561

ใบรับรองโครงการวิจัย

โครงการวิจัยที่ 220.1/61 : ตัวแบบวัดกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
ผู้วิจัยหลัก : นายอภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ
หน่วยงาน : สาขาวิชาธุรกิจเทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้พิจารณา โดยใช้หลัก ของ The International Conference on Harmonization – Good Clinical Practice
(ICH-GCP) อนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวได้ตั้งแต่วันที่ 2 ของโครงการวิจัย

ลงนาม ศาสตราจารย์นายแพทย์ปริดา ทักตนประดิษฐ ลงนาม นันทิณี ชัยชนะวงศาโรจน์
(รองศาสตราจารย์นายแพทย์ปริดา ทักตนประดิษฐ) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทิณี ชัยชนะวงศาโรจน์)
ประธาน กรรมการและเลขานุการ

วันที่รับรอง : 20 ธันวาคม 2561 วันหมดอายุ : 19 ธันวาคม 2562

เอกสารที่คณะกรรมการรับรอง

- 1) โครงการวิจัย
- 2) ข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและใบยินยอมของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
- 3) ผู้วิจัย เอกสารโครงการวิจัย 220-1/61
- 4) แบบสอบถาม วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
วันหมดอายุ 19 ธ.ค. 2562

เงื่อนไข

1. ข้าพเจ้ารับทราบว่าเป็นการศึกษาระยะยาว หากดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยก่อนได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยฯ
2. หากใบรับรองโครงการวิจัยหมดอายุ การดำเนินการวิจัยต้องยุติ เมื่อต้องการต่ออายุต้องขออนุมัติใหม่ล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 1 เดือน พร้อมส่งรายงานความก้าวหน้าการวิจัย
3. ต้องดำเนินการวิจัยตามที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
4. ใช้เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ใบยินยอมของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัย (ถ้ามี) เฉพาะที่ประทับตราคณะกรรมการเท่านั้น
5. หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงในสถานที่เก็บข้อมูลที่ต้องขออนุมัติจากคณะกรรมการ ต้องรายงานคณะกรรมการภายใน 5 วันทำการ
6. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัย ให้ส่งคณะกรรมการพิจารณารับรองก่อนดำเนินการ
7. โครงการวิจัยไม่เกิน 1 ปี ส่งแบบรายงานสิ้นสุดโครงการวิจัย (AF 03-12) และบทคัดย่อผลการวิจัยภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น สำหรับโครงการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ให้ส่งบทคัดย่อผลการวิจัย ภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น

ข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

(กลุ่มชุมชน)

ชื่อโครงการวิจัย ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชื่อผู้วิจัย นายอภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ.....ตำแหน่ง นิสิต

สถานที่ติดต่อผู้วิจัย

(ที่ทำงาน) อาคารสำนักงานเซ็นทรัลเวสต์ ชั้น30 เลขที่299/9 อ.พระราม1 อ.ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

(ที่บ้าน) 118/56 ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร 74000

โทรศัพท์ (ที่ทำงาน) 02-667-5555 ต่อ4248..... โทรศัพท์ที่บ้าน

โทรศัพท์มือถือ 086-393-5863..... E-mail : khunyhunn@gmail.com

1. ตามที่ได้เรียนเชิญท่านเข้าร่วมโครงการวิจัยเรื่องตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นี้ ก่อนที่ท่านจะตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย มีความจำเป็นที่ต้องแจ้งรายละเอียดของโครงการวิจัยเพื่อพิจารณาดังกล่าวต่อไปนี้ อนึ่ง ขอท่านได้โปรดพิจารณารายละเอียดข้อมูลเหล่านี้ และหากมีข้อสงสัยหรือข้อซักถามประการใด ท่านสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ตลอดเวลา

2. โครงการนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ข้อมูลจากชุมชนผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และความต้องการด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาศักยภาพสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ด้วยเหตุนี้ โครงการวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ เพื่อนำความคิดเห็นหรือความรู้ต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อใช้ต่อไปในโครงการวิจัยนี้ได้

3. รายละเอียดของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

กลุ่มประชากร คือ กลุ่มชุมชน หรือ กลุ่มผู้ให้บริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มผู้นำ (จำนวน 10 คน) กับ แกนนำชุมชน (จำนวน 20 คน) โดยต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำและแกนนำ ในการปฏิบัติหน้าที่ ดำเนินการ และพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยต้องเป็นบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 10 ปี และ กลุ่มผู้อยู่อาศัย (จำนวน 50 คน) กับ ผู้ประกอบการชุมชน (จำนวน 30 คน) ไม่ได้มีวาระหรือตำแหน่งหน้าที่ในการดำเนินการพัฒนาชุมชน และ อาจมีหรือไม่มีกิจการด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็ได้ โดยต้องมีการพำนักอาศัยอยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 10 ปี

เลขที่โครงการวิจัย..... 290-1/61
วันที่รับรอง..... 20 ธ.ค. 2561
วันหมดอายุ..... 19 ธ.ค. 2562

นอกจากนี้ พื้นที่ในการเก็บข้อมูลกลุ่มชุมชนที่มีส่วนได้เสียในธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จะครอบคลุมในพื้นที่ท่องเที่ยวทั้ง 5 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ และจะมีการเก็บข้อมูลจนกว่าจะไม่มีข้อมูลใหม่

4. กระบวนการวิจัยนี้มีการเก็บข้อมูลส่วนตัวทั่วไป (อาทิ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น) ที่ไม่เป็นข้อมูลความลับอันจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ แต่เป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้วิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ความคิดเห็น ทักษะ ของกลุ่มประชากร เป็นต้น โดยมีการบันทึกความคิดเห็น การบันทึกเสียง และการบันทึกภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการทำลายแถบบันทึกเสียงและภาพเหล่านั้น เมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว อนึ่ง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ในประเด็นของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ณ สถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่กลุ่มประชากรพำนักอาศัย โดยใช้เวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อครั้ง

5. ก่อนการเริ่มต้นกระบวนการวิจัยในแต่ละรอบที่ได้กระทำต่อกลุ่มบุคคล ผู้วิจัยจะดำเนินการแจ้งข้อมูลวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยนี้เพื่อกลุ่มประชากรได้ทราบ เพื่อกลุ่มประชากรนั้นๆสามารถเข้าใจรายละเอียดโครงการวิจัยนี้ เพื่อแสดงความยินยอมได้

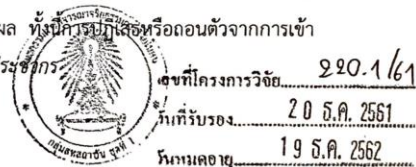
หากปรากฏว่ามีบุคคลหนึ่งบุคคลใดในกลุ่มประชากรไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ผู้วิจัยจะอ่านรายละเอียดโครงการวิจัยเพื่อบุคคลนั้นสามารถเข้าใจได้โดยตลอดแล้ว หลังจากนั้นจึงให้แสดงความยินยอม

สำหรับความเสี่ยงในการเข้าร่วมงานวิจัยนี้มีน้อยมาก ซึ่งอาจจะเพียงรบกวนเวลาส่วนตัวหรือเวลาในการทำงานของท่านเท่านั้น

6. การวิจัยนี้มีประโยชน์แก่ผู้เข้าร่วมและส่วนรวม โดยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น และยังเป็นการลดทอนผลกระทบที่มีต่อคุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ทางวิชาการ นอกเหนือจากการพัฒนาความรู้ทางวิชาการด้านการจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management) งานวิจัยนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อองค์ความรู้ในสาขาวิชาอื่นๆ เช่น ด้านการตลาด ด้านสังคมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านการออกแบบประสบการณ์ได้อีกด้วย

7. การเข้าร่วมในการให้ข้อมูล หรือออกความเห็นใดๆของกลุ่มประชากรทั้งหมดนี้ เกิดจากความเข้าใจ รายละเอียดของโครงการวิจัยและเป็นไปโดยความสมัครใจ ซึ่งหากเมื่อใดท่านมีความไม่ประสงค์จะเข้าร่วมหรือไม่ให้ข้อมูลใดๆ ย่อมสามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ โดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล ทั้งนี้การปฏิเสธหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ไม่มีผลกระทบในทางใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลหรือกลุ่มประชากร

8. ในการวิจัยนี้ หากท่านมีข้อสงสัยประการใดสามารถสอบถามเพิ่มเติมได้จากผู้วิจัยตลอดเวลาทั้งทางวาจา หรือลายลักษณ์อักษรตามข้อมูลสำหรับติดต่อข้างต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะรีบดำเนินการแจ้งข้อมูลเพิ่มเติมแก่ท่าน หากมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติมใดที่อาจจะเป็นคุณหรือโทษแก่ท่าน

อนึ่ง การเสนอผลงานวิจัยดังกล่าวนี้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับท่านจะถูกปกปิดไว้เป็นความลับ และไม่มีข้อมูลใดจะปรากฏเพื่อระบุตัวตนของท่านในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้

9. ในการวิจัยนี้ มีการมอบค่าเป็นทีละเล็ก โดยจะไม่มีการมอบค่าชดเชย ค่าเสียเวลา และการเดินทางแก่ผู้เข้าร่วมใดๆ ทั้งสิ้น

10. หากท่านไม่ได้รับการปฏิบัติตามข้อมูลดังกล่าว สามารถร้องเรียนได้ที่

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์/โทรสาร: 02-218-3202

Email: eccu@chula.ac.th

เลขที่โครงการวิจัย 220-1/61
วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
ทนายคน 19 ธ.ค. 2562

*การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการจากคนในชุมชน ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งตัวบุคคล วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยระบบการจัดการที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการนำเสนอความจริงแท้ ความผูกพัน การมีปฏิสัมพันธ์เชิงรุก การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่าระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น กับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างสรรค์ของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

(กลุ่มนักท่องเที่ยว)

ชื่อโครงการวิจัย ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชื่อผู้วิจัย นายอภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ.....ตำแหน่ง นิสิต

สถานที่ติดต่อผู้วิจัย

(ที่ทำงาน) อาคารสำนักงานเซ็นทรัลเวสต์ ชั้น 30 เลขที่ 999/9 ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร 10330

(ที่บ้าน) 118/56 ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร 74000

โทรศัพท์ (ที่ทำงาน) 02-667-5555 ต่อ4248..... โทรศัพท์ที่บ้าน

โทรศัพท์มือถือ 086-393-5863..... E-mail : khunyhunn@gmail.com

1. ตามที่ได้เรียนเชิญท่านเข้าร่วมโครงการวิจัยเรื่องตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นี้ ก่อนที่ท่านจะตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย มีความจำเป็นที่ต้องแจ้งรายละเอียดของโครงการวิจัยเพื่อพิจารณาดังกล่าวต่อไปนี้ อนึ่ง ขอท่านได้โปรดพิจารณารายละเอียดข้อมูลเหล่านี้ และหากมีข้อสงสัยหรือข้อซักถามประการใด ท่านสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ตลอดเวลา

2. โครงการนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ข้อมูลจากชุมชนผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการศึกษากระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ ความต้องการด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาศักยภาพสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ด้วยเหตุนี้ โครงการวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ เพื่อนำความคิดเห็นหรือความรู้ต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อใช้ต่อไปในโครงการวิจัยนี้ได้

3. รายละเอียดของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

กลุ่มประชากร เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาและต้องได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งมีการค้างแรมอย่างน้อย 24 ชั่วโมง จำนวน 50 คน

นอกจากนี้ พื้นที่ในการเก็บข้อมูลกลุ่มนักท่องเที่ยวนี้ จะดำเนินการในพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 5 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ และจะมีการเก็บข้อมูลจนกว่าจะไม่มีข้อมูลใหม่

4. กระบวนการวิจัยนี้มีการเก็บข้อมูลส่วนตัวทั่วไป (อาทิ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น) ที่ไม่เป็นข้อมูลความลับอันจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ แต่เป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้วิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ความคิดเห็น ทักษะ ของกลุ่มประชากรในประเด็นเรื่องประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งมีการ

บันทึกความเห็น และอาจจะมีการบันทึกเสียงและภาพ หรือทั้งภาพและเสียง ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการทำลายแถบบันทึกเสียงและภาพเหล่านั้น เมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว อนึ่ง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างในรอบแรก ณ สถานที่ท่องเที่ยวที่ท่านได้มาเยือนและค้างแรมอย่างน้อย 24 ชั่วโมง โดยใช้เวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมง

5. ก่อนการเริ่มต้นกระบวนการวิจัยในแต่ละรอบที่ได้กระทำต่อกลุ่มบุคคล ผู้วิจัยจะดำเนินการแจ้งข้อมูลวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยนี้เพื่อกลุ่มประชากรได้ทราบ เพื่อกลุ่มประชากรนั้นๆสามารถเข้าใจรายละเอียดโครงการวิจัยนี้ เพื่อแสดงความยินยอมได้

หากปรากฏว่ามีบุคคลหนึ่งบุคคลใดในกลุ่มประชากรไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ผู้วิจัยจะอ่านรายละเอียดโครงการวิจัยเพื่อบุคคลนั้นสามารถเข้าใจได้โดยตลอดแล้ว หลังจากนั้นจึงให้แสดงความยินยอม

สำหรับความเสี่ยงในการเข้าร่วมงานวิจัยนี้มีน้อยมาก ซึ่งอาจจะเพียงรบกวนเวลาส่วนตัวหรือเวลาในการทำงานของท่านเท่านั้น

6. การวิจัยนี้มีประโยชน์โดยตรงต่อกลุ่มประชากร และ ส่วนรวมโดยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น กลุ่มนักท่องเที่ยวจะมีความพึงพอใจด้านประสบการณ์ท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และยังเป็นการลดทอนผลกระทบที่มีต่อคุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม

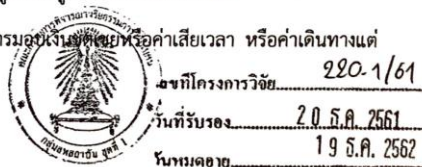
ประโยชน์ทางวิชาการ นอกเหนือจากการพัฒนาความรู้ทางวิชาการด้านการจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management) งานวิจัยนี้ยังสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์ความรู้ในสาขาวิชาอื่นๆ เช่น ด้านการตลาด ด้านสังคมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านการออกแบบประสบการณ์ได้อีกด้วย

7. การเข้าร่วมในการให้ข้อมูล หรือออกความเห็นใดๆของกลุ่มประชากรทั้งหมดนี้ เกิดจากความเข้าใจรายละเอียดของโครงการวิจัยและเป็นไปโดยความสมัครใจ ซึ่งหากเมื่อใดท่านมีความไม่ประสงค์จะเข้าร่วมหรือไม่ให้ข้อมูลใดๆ ย่อมสามารถกระทำได้ตลอดเวลา โดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล ทั้งนี้การปฏิเสธหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ไม่มีผลกระทบในทางใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลหรือกลุ่มประชากร

8. ในการวิจัยนี้ หากท่านมีข้อสงสัยประการใดสามารถสอบถามเพิ่มเติมได้จากผู้วิจัยตลอดเวลาทั้งทางวาจา หรือลายลักษณ์อักษรตามข้อมูลสำหรับติดต่อข้างต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะรีบดำเนินการแจ้งข้อมูลเพิ่มเติมแก่ท่าน หากมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติมใดที่อาจจะเป็นคุณหรือโทษแก่ท่าน

อนึ่ง การเสนอผลงานวิจัยดังกล่าวนี้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับท่านจะถูกปกปิดไว้เป็นความลับ และไม่มีข้อมูลใดจะปรากฏเพื่อระบุตัวตนของท่านในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้

9. ในการวิจัยนี้ มีการมอบสัญญาที่ระลึก โดยไม่มีค่าธรรมเนียมหรือค่าเสียเวลา หรือค่าเดินทางแต่อย่างใดแก่ผู้เข้าร่วม

10. หากท่านไม่ได้รับการปฏิบัติตามข้อมูลดังกล่าว สามารถร้องเรียนได้ที่

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์/โทรสาร: 02-218-3202

Email: eccu@chula.ac.th

เลขที่โครงการวิจัย ๒๒๐.๑/๒๑
วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
วันหมดอายุ 19 ธ.ค. 2562

*การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการจากคนในชุมชน ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งตัวบุคคล วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยระบบการจัดการที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการนำเสนอความจริงแท้ ความผูกพัน การมีปฏิสัมพันธ์เชิงรุก การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่าระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น กับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างสรรค์ของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

(กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ)

ชื่อโครงการวิจัย ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชื่อผู้วิจัย นายอภิชาติ พุนตระกุลเกียรติ.....ตำแหน่ง นิสิต

สถานที่ติดต่อผู้วิจัย

(ที่ทำงาน) อาคารสำนักงานเซ็นทรัลเวสต์ ชั้น30 เลขที่999/9 ถ.พระราม1 อ.ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

(ที่บ้าน) 118/56 ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร 74000

โทรศัพท์ (ที่ทำงาน) 02-667-5555 ต่อ 4248..... โทรศัพท์ที่บ้าน

โทรศัพท์มือถือ 086-393-5863..... E-mail : khunyhunn@gmail.com

1. ตามที่ได้เรียนเชิญท่านเข้าร่วมโครงการวิจัยเรื่องตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์นี้ ก่อนที่ท่านจะตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย มีความจำเป็นที่ต้องแจ้งรายละเอียดของโครงการวิจัยเพื่อพิจารณาดังกล่าวต่อไปนี้ ขอท่านได้โปรดพิจารณารายละเอียดข้อมูลเหล่านี้ และหากมีข้อสงสัยหรือข้อซักถามประการใด ท่านสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ตลอดเวลา

2. โครงการนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ข้อมูลจากชุมชนผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และความต้องการด้านประสบการณ์สร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรคของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ด้วยเหตุนี้ โครงการวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ เพื่อนำความคิดเห็นหรือความรู้ต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อใช้ต่อไปในโครงการวิจัยนี้ได้

3. รายละเอียดของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

กลุ่มประชากร คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หรือ กลุ่มผู้มีส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ จำนวน 10 คน (พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภาคนมัคคุเทศก์อาชีพ กรมการท่องเที่ยว เป็นต้น) กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 10 คน (บริษัททัวร์ เครือข่ายสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาสาพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น) และกลุ่มนักวิชาการ จำนวน 10 คน (นักวิจัย และ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือ สาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง) โดยกลุ่มประชากรจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่อง ว่ามีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การตลาดเชิงประสบการณ์ หรือสาขาอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน สถานที่ในการเก็บข้อมูลขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล และจะมีการเก็บข้อมูลจนกว่าจะไม่มีข้อมูลใหม่

เลขที่โครงการวิจัย..... ๒๒๐-๑/๖๑

วันที่รับรอง..... 20 ธ.ค. 2561

ผู้ทรงคุณวุฒิ..... 19 ธ.ค. 2562

4. กระบวนการวิจัยนี้ไม่มีการเก็บข้อมูลส่วนตัวที่เป็นข้อมูลความลับอันจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ แต่เป็นข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ ความคิดเห็น ทักษะ ของกลุ่มประชากร เป็นต้น ซึ่งมีการบันทึกความเห็น และมีการบันทึกเสียง ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการทำลายแถบบันทึกเสียงเหล่านั้น เมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว อนึ่ง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยใช้เวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมง โดยใช้สถานที่ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล

5. ก่อนการเริ่มต้นกระบวนการวิจัยในแต่ละรอบที่ได้กระทำต่อกลุ่มบุคคล ผู้วิจัยจะดำเนินการแจ้งข้อมูลวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยนี้เพื่อกลุ่มประชากรได้ทราบ เพื่อกลุ่มประชากรนั้นๆสามารถเข้าใจรายละเอียดโครงการวิจัยนี้ เพื่อแสดงความยินยอมได้

หากปรากฏว่ามีบุคคลหนึ่งบุคคลใดในกลุ่มประชากรไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ผู้วิจัยจะอ่านรายละเอียดโครงการวิจัยเพื่อบุคคลนั้นสามารถเข้าใจได้โดยตลอดแล้ว หลังจากนั้นจึงให้แสดงความยินยอม

สำหรับความเสี่ยงในการเข้าร่วมงานวิจัยนี้มีน้อยมาก ซึ่งอาจจะเพียงรบกวนเวลาส่วนตัวหรือเวลาในการทำงานของท่านเท่านั้น

6. การวิจัยนี้มีประโยชน์แก่ส่วนรวมโดยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น และยังเป็นการลดทอนผลกระทบที่มีต่อคุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังมีประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมเนื่องจากผลการวิจัยจะเป็น ข้อมูลทางวิชาการอันเป็นประโยชน์ที่ผู้วิจัยจะส่งมอบให้แก่ผู้เข้าร่วม

ประโยชน์ทางวิชาการ นอกเหนือจากการพัฒนาความรู้ทางวิชาการด้านการจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management) งานวิจัยนี้ยังสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์ความรู้ในสาขาวิชาอื่นๆ เช่น ด้านการตลาด ด้านสังคมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านการออกแบบประสบการณ์ได้อีกด้วย

7. การเข้าร่วมในการให้ข้อมูล หรือออกความเห็นใดๆของกลุ่มประชากรทั้งหมดนี้ เกิดจากความเข้าใจรายละเอียดของโครงการวิจัยและเป็นไปโดยความสมัครใจ ซึ่งหากเมื่อใดท่านมีความไม่ประสงค์จะเข้าร่วมหรือไม่ให้ข้อมูลใดๆ ย่อมสามารถกระทำได้ตลอดเวลา โดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล ทั้งนี้การปฏิเสธหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลหรือกลุ่มประชากร

8. ในการวิจัยนี้ หากท่านมีข้อสงสัยประการใดสามารถสอบถามเพิ่มเติมได้จากผู้วิจัยตลอดเวลาทั้งทางวาจา หรือลายลักษณ์อักษรตามข้อมูลสำหรับติดต่อข้างต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะรีบดำเนินการแจ้งข้อมูลเพิ่มเติมแก่ท่าน หากมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติมใดที่อาจจะเป็นคุณหรือโทษแก่ท่าน

อนึ่ง การเสนอผลงานวิจัยดังกล่าวนี้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับท่านจะถูกปกปิดไว้เป็นความลับ และไม่มีข้อมูลใดจะปรากฏเพื่อระบุตัวตนของท่านในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูล หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้

9. ในการวิจัยนี้ ได้กำหนดค่าชดเชยการเสียเวลาแก่ผู้เชี่ยวชาญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 1,500 บาทต่อชั่วโมงต่อคน (ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน และการ

ชื่อโครงการวิจัย... 220-1/61
วันที่รับรอง... 20 ธ.ค. 2561
วันหมดอายุ... 19 ธ.ค. 2562

2

V.2.4/2558

ประชุมระหว่างประเทศ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535) และสำหรับการจัดอบรมสัมมนาหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 6 ชั่วโมง กำหนดค่าตอบแทนต่อคน จำนวน 5,000 บาท หากมีการเปลี่ยนแปลงการตอบแทนเป็นอย่างอื่น จะพิจารณาตามความเหมาะสมตามความจำเป็นและสมควร

10. หากท่านไม่ได้รับการปฏิบัติตามข้อมูลดังกล่าว สามารถร้องเรียนได้ที่

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสถาบัน ชุมชน ชุมชนที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท-เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์/โทรสาร: 02-218-3202

Email: eccu@chula.ac.th

เลขที่โครงการวิจัย..... ๒๕๐-๑/๖๑

วันที่รับรอง..... ๒๐ ธ.ค. ๒๕๖๑

วันที่ออก..... ๑๙ ธ.ค. ๒๕๖๒

*การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการจากคนในชุมชน ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งตัวบุคคล วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยระบบการจัดการที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการนำเสนอความจริงแท้ ความผูกพัน การมีปฏิสัมพันธ์เชิงรุก การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่าระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น กับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างสรรค์ของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน

AF05-07

หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
(ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล)

ทำที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เลขที่ ประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย.....

ข้าพเจ้า ซึ่งได้ลงนามทำหนังสือนี้ ขอแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย
ชื่อโครงการวิจัย ตัวแบบแนวคิดกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
ชื่อผู้วิจัย นายอภิชาติ พูนตระกูลเกียรติ
ที่อยู่ติดต่อ 118/56 ต.พันท้ายนรสิงห์ อ. เมือง จ. สมุทรสาคร 74000 โทรศัพท์ 086-393-5863

ข้าพเจ้า ได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย รายละเอียดขั้นตอน
ต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ความเสี่ยงอันตราย และประโยชน์ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่อง
นี้ โดยได้อ่านรายละเอียดในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด และได้รับคำอธิบายจากผู้วิจัย จน
เข้าใจเป็นอย่างดีแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย โดย
ข้าพเจ้ายินยอมให้ข้อมูล เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ ไม่เกิน 2 ชั่วโมง โดยรับทราบเรื่องการ
บันทึกข้อความ และอาจจะมีกรบันทึกภาพหรือเสียง หรือทั้งภาพและเสียง ซึ่งผู้วิจัยรับว่าจะทำลายบันทึก
ต่างๆ เหล่านั้นเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย

ข้าพเจ้ามีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามความประสงค์ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล ทั้งนี้
การปฏิเสธหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อข้าพเจ้าจากการเข้าร่วมใน
การวิจัยนี้

ข้าพเจ้าได้รับคำรับรองว่า ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามข้าพเจ้าตามข้อมูลที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วม
การวิจัย และข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้า ผู้วิจัยจะเก็บรักษาเป็นความลับ โดยจะนำเสนอข้อมูลการ
วิจัยเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีข้อมูลใดในการรายงานที่จะนำไปสู่การระบุตัวข้าพเจ้า

หากข้าพเจ้าไม่ได้รับการปฏิบัติตรงตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้า
สามารถร้องเรียนได้ที่คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์/โทรสาร
0-2218-3202 E-mail: eccu@chula.ac.th

ข้าพเจ้าได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน ซึ่งข้าพเจ้าได้รับสำเนาเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วม
การวิจัย และสำเนาหนังสือแสดงความยินยอมไว้แล้ว

 เลขที่โครงการวิจัย ๒๕๐-๑/๖๑
วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
นามตอบ 19 ธ.ค. 2562

AF05-07

ลงชื่อ.....

(นายอภิชาติ พุนตระกูลเศรษฐี)
ผู้วิจัยหลัก

เลขที่โครงการวิจัย ๑๒๐-๑/๖๑

วันที่รับรอง ๒๐ ธ.ค. ๒๕๖๑

วันหมดอายุ ๑๙ ธ.ค. ๒๕๖๒

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)

พยาน

หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
(ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวแบบ)

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เลขที่ ประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย.....

ข้าพเจ้า ซึ่งได้ลงนามท้ายหนังสือนี้ ขอแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย
ชื่อโครงการวิจัย ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
ชื่อผู้วิจัย นายอภิชาติ พุนตระคุณภยศิริ
ที่อยู่ติดต่อ 1.18/56 ต.พันท้ายนรสิงห์ อ. เมือง จ. สมุทรสาคร 74000 โทรศัพท์ 086-393-5863

ข้าพเจ้า ได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย รายละเอียดขั้นตอน
ต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ความเสี่ยง/อันตราย และประโยชน์ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่อง
นี้ โดยได้อ่านรายละเอียดในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด และได้รับคำอธิบายจากผู้วิจัย จน
เข้าใจเป็นอย่างดีแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย โดย
ข้าพเจ้ายินยอมให้ข้อมูล เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ *ไม่เกิน 6 ชั่วโมง* โดยรับทราบเรื่องการ
บันทึกข้อความ และอาจจะมีการบันทึกภาพหรือเสียง หรือทั้งภาพและเสียง ซึ่งผู้วิจัยรับว่าจะทำลายบันทึก
ต่างๆ เหล่านั้นเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย

ข้าพเจ้ามีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามความประสงค์ *โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล* ทั้งนี้
การปฏิเสธหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ไม่มีผลกระทบต่อข้าพเจ้าจากการเข้าร่วมใน
การวิจัยนี้

ข้าพเจ้าได้รับคำรับรองว่า ผู้วิจัยจะปฏิบัติต่อข้าพเจ้าตามข้อมูลที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วม
การวิจัย และข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้า ผู้วิจัยจะเก็บรักษาเป็นความลับ โดยจะนำเสนอข้อมูลการ
วิจัยเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีข้อมูลใดในการรายงานที่จะนำไปสู่การระบุตัวข้าพเจ้า

หากข้าพเจ้าไม่ได้รับการปฏิบัติตรงตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้า
สามารถร้องเรียนได้ที่คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์/โทรสาร
0-2218-3202 E-mail: eccu@chula.ac.th

ข้าพเจ้าได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยานซึ่งข้าพเจ้าได้รับสำเนาเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วม
การวิจัย และสำเนาหนังสือแสดงความยินยอมไว้แล้ว

 ผู้ขอโครงการวิจัย 990.1/61
วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
ทั้งหมดอายุ 19 ธ.ค. 2562

AF05-07

ลงชื่อ..... ลงชื่อ.....

(นายอภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ)

(.....)

ผู้วิจัยหลัก

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

เลขที่โครงการวิจัย ๑๑๐.๑/๖๑

ลงชื่อ.....

วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561

(.....)

วันหมดอายุ 19 ธ.ค. 2562

พยาน

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก/การสนทนากลุ่มย่อย

โครงร่างวิทยานิพนธ์เรื่องตัวแบบวัตรกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
(สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มชุมชน)

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต หลักสูตรสหสาขาวิชาธุรกิจ เทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางให้ทราบถึงความสำคัญ และการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงใคร่ขอท่านได้โปรดให้ข้อมูล และข้อคิดเห็นตามความจริง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่ได้โปรดสละเวลาในการตอบแบบสัมภาษณ์นี้

*การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการจากคนในชุมชน ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งตัวบุคคล วัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยระบบการจัดการที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการนำเสนอความจริงแท้ ความผูกพัน การมีปฏิสัมพันธ์เชิงรุก การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่าระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น กับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างสรรค์ของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน

แนวทางคำถามสำหรับผู้นำและแกนนำชุมชน

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1. สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้มีความเป็นมาอย่างไร ใครเป็นผู้ริเริ่ม ใครคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการริเริ่มพัฒนา
2. เพราะเหตุใดจึงต้องการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว สาเหตุของปัญหา คาดหวังอะไรจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
3. คุณทราบหรือไม่ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คืออะไร

ชุมชนมีการเตรียมความพร้อมอย่างไรต่อปัจจัยดังต่อไปนี้

4. ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว
5. ด้านการมีส่วนร่วม
6. ด้านเศรษฐกิจและสังคม
7. ด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมชุมชน
8. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

เลขที่โครงการวิจัย. ๙๒๐. 1/61
วันที่รับรอง. 20 ธ.ค. 2561
บททศอายุ. 19 ธ.ค. 2562

9. ด้านการปกครองท้องถิ่น และภาวะผู้นำ
10. ด้านการจัดการเทคโนโลยี

ปัญหาและอุปสรรค

11. อะไรคือปัญหา และ ข้อจำกัดของการพัฒนาการท่องเที่ยว
12. ใครเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญของแต่ละปัจจัย บทบาทดังกล่าวสร้างผลกระทบอย่างไรต่อการดำเนินงานท่องเที่ยว
13. แนวทางป้องกันและการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นอย่างไร

การประเมินผล

14. ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างไรต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
15. ชุมชนได้รับประโยชน์หรือผลกระทบอย่างไรจากการท่องเที่ยว
16. การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลอย่างไรต่อปัจจัยดังต่อไปนี้

เศรษฐกิจ
สังคม
วัฒนธรรม
สิ่งแวดล้อม

เลขที่โครงการวิจัย..... ๒๒๐.๑/๒๑
วันที่รับรอง..... 20 ธ.ค. 2561
ทั้งหมดอายุ..... 19 ธ.ค. 2562

แนวทางคำถามสำหรับชุมชนผู้อยู่อาศัยและผู้ประกอบการ

ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1. ท่านทราบหรือไม่ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน และ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีความหมายอย่างไร
2. สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ใครเป็นผู้ริเริ่ม
3. ท่านเห็นการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างจาก การพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชน (การดำเนินชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ สภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อม)
4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างประโยชน์แก่ตัวท่าน และแก่ชุมชน หรือไม่ อย่างไร
5. ท่านได้รับผลกระทบอย่างไรบ้างหรือไม่จากการท่องเที่ยว อย่างไร

การบริหารจัดการ

6. ท่านทราบหรือไม่ว่า การท่องเที่ยวของชุมชน มีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร
7. ท่านทราบถึง วัตถุประสงค์หรือแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน หรือไม่ อย่างไร
8. ท่านพอใจกับ แผนการพัฒนาดังกล่าว หรือไม่ อย่างไร
9. ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง ที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพราะเหตุใด

การมีส่วนร่วม

10. ท่านได้มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือไม่ อย่างไร
11. เพราะเหตุใดท่านจึงเข้าไปมีส่วนร่วม หรือไม่เข้าไปมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
12. อะไรเป็นสาเหตุ หรือ แรงบันดาลใจ ที่ทำให้ท่านตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวของชุมชน
13. ด้านความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว เป็นอย่างไร ท่านรู้สึกดี หรือ ไม่ดี อย่างไร เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน และเพราะเหตุใดท่านจึงรู้สึกเช่นนั้น

ความยั่งยืน

14. การท่องเที่ยวของชุมชน ส่งผลอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตของท่าน ทั้งต่อความสัมพันธ์ในชุมชน รายได้ วัฒนธรรมประเพณี และสิ่งแวดล้อมของชุมชน
15. ท่านทราบหรือไม่ว่า ชุมชนของท่าน มีอัตลักษณ์ หรือความโดดเด่นในด้านใด
16. ท่านมีส่วนในการส่งเสริมหรืออนุรักษ์ หรือไม่ อย่างไร

เลขที่โครงการวิจัย..... ๒๒๐-๑/๖๑
 วันที่รับรอง..... 20 ธ.ค. 2561
 วันหมดอายุ..... 19 ธ.ค. 2562

การปกครองท้องถิ่นและภาวะผู้นำ

17. ใครเป็นผู้ริเริ่ม หรือ เป็นผู้นำการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน
18. ผู้นำที่ดี ในความคิดเห็นของท่าน ควรเป็นอย่างไร
19. ผู้นำชุมชนของท่าน มีคุณลักษณะที่โดดเด่นอย่างไร

การจัดการเทคโนโลยี (สำหรับผู้ประกอบการชุมชน)

20. ท่านคิดว่าเทคโนโลยี มีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนากิจการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร
21. ท่านได้ใช้เทคโนโลยีในด้านใดบ้าง กับการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว
22. ท่านคิดว่าเทคโนโลยี มีความสำคัญมากน้อยอย่างไร ต่อการพัฒนากิจการท่องเที่ยว
23. ท่านคิดว่า เทคโนโลยี มีประโยชน์ หรือผลกระทบ อย่างไร ต่อการท่องเที่ยงของชุมชน

การประเมินผล

24. ท่านพึงพอใจกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เป็นอยู่หรือไม่ อย่างไร
25. ท่านคิดว่า ควรมีการปรับปรุง หรือ พัฒนาด้านใดหรือไม่ เพราะเหตุใด

เลขที่โครงการวิจัย..... 290-1/61
 วันที่รับรอง..... 20 ธ.ค. 2561
 วันหมดอายุ..... 19 ธ.ค. 2562

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก/ การสนทนากลุ่มย่อย

โครงร่างวิทยานิพนธ์เรื่องตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
(สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว)

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต หลักสูตรสหสาขาวิชา
ธุรกิจเทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางให้
ทราบถึงความสำคัญ และการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงใคร่ขอท่านได้
โปรดให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นตามความจริง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่ได้โปรดสละเวลาในการตอบแบบ
สัมภาษณ์นี้

*การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการจากคนในชุมชน ใช้
ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งตัวบุคคล วัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นอัต
ลักษณ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยระบบการจัดการที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการนำเสนอ
ความจริงแท้ ความผูกพัน การมีปฏิสัมพันธ์เชิงรุก การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่าระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น
กับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างสรรค์ของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ระบุข้อมูลส่วนบุคคลดังต่อไปนี้
(ระดับอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ ระดับความถี่ในการท่องเที่ยว)
2. รูปแบบการท่องเที่ยวที่ท่านชื่นชอบเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
3. ท่านได้ทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวนี้จากช่องทางใด
4. ท่านเคยมาเยือนสถานที่นี้มาก่อนหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงมาที่นี่
5. อะไรคือ “แรงจูงใจ” ที่ทำให้ท่านเลือกมาท่องเที่ยว มีส่วนร่วม และ ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ
ที่นี่
6. ท่านมักเดินทางมากับใคร เพราะเหตุใด
7. ท่านเคยได้ยิน หรือ รู้จัก “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” หรือไม่ มีความหมายอย่างไร

เลขที่โครงการวิจัย..... ๑๒๐-๑/๖๑
วันที่รับรอง..... ๒๐ ธ.ค. ๒๕๖๑
วันหมดอายุ..... ๑๙ ธ.ค. ๒๕๖๒

ประเด็นการมีส่วนร่วม (Participation)

8. ท่าน “คิดอย่างไร” “รู้สึกอย่างไร” กับบรรยากาศของสถานที่ ผู้คน และ กิจกรรมต่างๆ ที่ท่านได้มีส่วนร่วม
9. ท่านคิดว่าการได้ลงมือทำ (มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ) มีส่วนทำให้ท่านได้ประสบการณ์หรือไม่ อย่างไร
10. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ แตกต่างจากการท่องเที่ยวกระแสหลัก (อธิบายเพิ่มเติม) อย่างไร

การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

11. สิ่งใดที่ท่านรู้สึกชื่นชอบในการมาท่องเที่ยวที่นี่ (การได้พักผ่อนอยู่กับบรรยากาศท้องถิ่น ธรรมชาติ การได้พบปะผู้คน ได้พูดคุย การได้ชิมอาหารท้องถิ่น ได้ชมผลิตภัณฑ์ การได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ) เพราะเหตุใด

การร่วมสร้างคุณค่า (Co Creation)

12. ท่านได้มีส่วนในการสร้างคุณค่าใดบ้างในการท่องเที่ยวครั้งนี้ (คุณค่าเชิงสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม)
13. คุณค่าดังกล่าวเกิดจากช่วงใด กิจกรรมใด หรือจากประสบการณ์ใดของการท่องเที่ยวครั้งนี้
14. เพราะเหตุใด ท่านจึงคิดว่าการกระทำดังกล่าว ช่วงเวลาดังกล่าว ประสบการณ์ดังกล่าว นั้น มีคุณค่า

การเรียนรู้เฉพาะถิ่น (Local Learning)

15. มีประสบการณ์ใดบ้างที่ทำให้ท่านรู้สึกถึงความแตกต่างจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมา
16. อะไรคือสิ่งที่ท่านคิดว่าเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ที่ไม่เหมือนที่อื่น
17. ท่านได้เรียนรู้อะไรจากความเป็นท้องถิ่นนี้ หรือไม่ อย่างไร

กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

18. ท่านได้ประสบการณ์พิเศษอะไรบ้าง จากการท่องเที่ยวครั้งนี้

เลขที่โครงการวิจัย..... ๑๒๐.๑/๒
วันที่รับรอง..... 20 ธ.ค. 2561
พิมพ์โดย..... 19 ธ.ค. 2562

19. ประสบการณ์พิเศษดังกล่าวนี้ ได้ให้ประโยชน์อะไรแก่ท่านบ้าง นอกเหนือจากความ
เพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวทั่วไป (การพัฒนาศักยภาพ)
20. ท่านคิดว่า ประสบการณ์ที่ได้จากการท่องเที่ยว (ประสบการณ์สร้างสรรค์) สามารถเปลี่ยน
มุมมอง ทัศนคติ หรือพฤติกรรมในอนาคตของท่านในเรื่องใดบ้าง **หรือไม่ อย่างไร**

สงวนลิขสิทธิ์ ๒๒๐-1/๖1
วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
หมดอายุ 19 ธ.ค. 2562

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

โครงร่างวิทยานิพนธ์เรื่องตัวแบบวัตรกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
(สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต หลักสูตรสาขาวิชา
ธุรกิจเทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางให้
ทราบถึงความสำคัญ และการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงใคร่ขอท่านได้
โปรดให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นตามความจริง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่ได้โปรดสละเวลาในการตอบแบบ
สัมภาษณ์นี้

.....
การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการจากคนในชุมชน ใช้
ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งตัวบุคคล วัฒนธรรม ชนบธรรมนิยมประเพณี และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นอัต
ลักษณ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยระบบการจัดการที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการนำเสนอ
ความจริงแท้ ความผูกพัน การมีปฏิสัมพันธ์เชิงรุก การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่า ระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น
กับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน

แนวคำถาม (ผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ)

1. อธิบายความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในมุมมองของท่าน
2. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แตกต่างจากการท่องเที่ยวกระแสหลัก อย่างไร
3. แนวคิด “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” สามารถนำมาประยุกต์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนได้อย่างไร และสามารถสร้างคุณประโยชน์อย่างไรต่อชุมชนและสังคม
4. แนวโน้มการพัฒนา “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ของประเทศไทยเป็นอย่างไร
5. อะไรคือปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์ เพราะเหตุใด
6. อะไรคืออุปสรรคหรือข้อจำกัดของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของประเทศไทย
7. ใครมีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เกี่ยวข้องอย่างไร

เลขที่โครงการวิจัย..... 220.1/61

วันที่รับรอง..... 20 ธ.ค. 2561

นามตอบ..... 19 ธ.ค. 2562

8. ภาครัฐ มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร กับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
9. แนวทางแก้ไข หรือ ปรับปรุง พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ควรเป็นอย่างไร
10. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถนำมาประยุกต์ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด (อธิบายประเด็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม)

แนวคำถาม (ผู้เชี่ยวชาญภาคเอกชน)

1. อธิบายความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในมุมมองของท่าน
2. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แตกต่างจากการท่องเที่ยวกระแสหลัก อย่างไร
3. แนวคิด “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” สามารถนำมาประยุกต์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไร และสามารถสร้างคุณประโยชน์อย่างไรต่อชุมชนและสังคม
4. แนวโน้มความต้องการท่องเที่ยวในรูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ของประเทศไทยเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
5. นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์พิเศษ อย่างไร จากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
6. อะไร คือองค์ประกอบสำคัญ ที่ช่วยสร้างประสบการณ์พิเศษ ดังกล่าวแก่นักท่องเที่ยว
7. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คืออะไร เพราะเหตุใด อธิบายในรายละเอียดของแต่ละปัจจัย
8. อะไรคืออุปสรรคหรือข้อจำกัดของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแนวทางแก้ไข ควรเป็นอย่างไร
9. ใครมีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เกี่ยวข้องอย่างไร
10. ภาคเอกชน มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร กับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
11. แนวทางแก้ไข หรือ ปรับปรุง พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ควรเป็นอย่างไร
12. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถนำมาประยุกต์ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด (อธิบายประเด็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม)

สขที่โครงการวิจัย ๒๒๐-๑/๖๑
 วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
 ททท. 19 ธ.ค. 2562

แนวคำถาม (นักวิชาการ)

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. กระบวนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีองค์ประกอบ และปัจจัย อะไรบ้าง
2. แต่ละองค์ประกอบ และปัจจัย มีความสำคัญอย่างไร
3. การพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบอะไรบ้าง แต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญอย่างไร
4. ใครคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกี่ยวข้องอย่างไร และมีความสำคัญอย่างไรในกระบวนการพัฒนา
5. ปัญหาและอุปสรรค ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เผชิญอยู่ คืออะไร และมีแนวทางแก้ไขหรือไม่ อย่างไร
6. อะไรคือปัจจัยผลักดันให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวทางส่งเสริมควรเป็นอย่างไร
7. อะไรคือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวทางแก้ไขเป็นอย่างไร

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

8. อธิบายความแตกต่างของ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กับ การท่องเที่ยวกระแสหลัก
9. แนวโน้มความต้องการท่องเที่ยวในรูปแบบ "การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์" ของประเทศไทยเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
10. อธิบายความแตกต่างของประสบการณ์นักท่องเที่ยว ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
11. ประสบการณ์สร้างสรรค์ เป็นอย่างไร แตกต่างอย่างไรจากประสบการณ์ทั่วไป
12. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คืออะไร เพราะเหตุใด อธิบายในรายละเอียดของแต่ละปัจจัย
13. อะไรคืออุปสรรคหรือข้อจำกัดของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแนวทางแก้ไข ควรเป็นอย่างไร
14. ใครมีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เกี่ยวข้องอย่างไร
15. แนวทางแก้ไข หรือ ปรับปรุง พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ควรเป็นอย่างไร
16. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถนำมาประยุกต์ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด (อธิบายประเด็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม)

จังหวัดจันทบุรี 220.1/61
 วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
 นันทมนต์ 19 ธ.ค. 2562

17. แนวคิด "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" สามารถนำมาประยุกต์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร

เลขที่โครงการวิจัย..... ๒๒๐.๑/๖๑
ปีที่ได้รับรอง..... ๒๕๖๑
ปีงบประมาณ..... ๒๕๖๒

ภาคผนวก ง

การตีพิมพ์บทความทางวิชาการที่นำเสนอในงานประชุมระดับนานาชาติ

วันที่ 27-28 มิถุนายน 2019 ณ กรุงเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น

PROCEEDINGS OF
The IRES
INTERNATIONAL CONFERENCE

Date: 27th-28th June, 2019 | Venue: Kyoto, Japan

In Association With

PROCEEDINGS OF
THE IRES
165th INTERNATIONAL CONFERENCE
KYOTO, JAPAN

Organized by

Date of Event

27th-28th June 2019

Event Co-Sponsored by

Corporate Address

Institute of Research and Journals
Plot No- 30, Dharma Vihar, Khandagiri, Bhubaneswar, Odisha, India
Mail: info@theires.org, www.iraj.in

About IRAJ Research Forum (IRF):

The *IRAJ Research Forum* is an International non-profit academic association under 'Peoples Empowerment Trust' with the stated goals of promoting cooperation among scientists, defending scientific freedom, encouraging scientific responsibility, and supporting scientific education and science outreach for the betterment of all humanity. It is the one of the world's largest and most prestigious general scientific society.

Objective of IRF:

- ❖ To provide a world class platform to researchers to share the research findings by organizing International/National Conferences.
- ❖ To use the research output of the conference in the class room for the benefits of the students.
- ❖ To encourage researchers to identify significant research issues in identified areas, in the field of Science, Engineering, Technology and Management.
- ❖ To help dissemination of their work through publications in a journal or in the form of conference proceedings or books.
- ❖ To help them in getting feedback on their research work for improving the same and making them more relevant and meaningful, through collective efforts.
- ❖ To encourage regional and international communication and collaboration; promote professional interaction and lifelong learning; recognize outstanding contributions of individuals and organizations; encourage scholar researchers to pursue studies and careers in circuit branches and its applications.
- ❖ To set up, establish, maintain and manage centers of excellence for the study of /on related subjects and discipline and also to run self supporting projects for the benefit of needy persons, irrespective of their caste, creed or religion.

About TheIRES:

The **Institute of Research Engineers and Scientists (TheIRES)** is a **non-profit organization** that promotes the Engineering and Technology, related latest developments and issues to be discussed and experimented through interactions amongst the researchers and academicians across the globe at a common platform in association with The IIER, Academics World & ISER.

AN INTEGRATED APPROACH FOR CREATIVE COMMUNITY-BASED TOURISM DEVELOPMENT

¹APICHAH POONTRAKULKIAT, ²SUKANDALUANGON LEWIS,
³PONGPUN ANANTAVORANICH, ⁴SUPAPORN PRASONGTHAN

¹Technopreneurship And Innovation Management Program, Graduate School, Chulalongkorn University, Thailand

²Department Of Economics, Faculty Of Economics, Chulalongkorn University, Thailand

³Department Of Industrial Design, Faculty Of Architecture, Chulalongkorn, Thailand

⁴Department Of Tourism And Hospitality Industry, Faculty Of Humanities, Kasetsart University, Thailand

E-mail: ¹khunyunn@gmail.com, ²sukanda.L@chula.ac.th, ³p.idchula@gmail.com, ⁴s_prasongthan@hotmail.com

Abstract - Recently, changes in consumer behaviours have led to several significant impacts across industries, including tourism. The evolution of the tourism industry reflects multiple dynamic shifts with particular social characteristics. Tourists nowadays are in pursuit of a greater variety of experiences than ever before; thus, community-based tourism is becoming a newly popular. This study reviewed the literature from reports and academic journals pertaining to community-based tourism and found that most examples involved community administration, participation, and sustainability development based on local economies, socio-cultural and environmental features, in which tourists are starting to participate in the co-creation of values with regard to the travel destination. Their intention is to become immersed in the local everyday life, be educated in the indigenous history, arts and culture. While many studies have focused on the consumer-side, most focus has been on consumer attitudes and satisfaction in terms of products, services and images, which may not reflect completely the tourist psychology. The objective of this research is to improve community-based tourism through qualitative study covering both demand side and supply side, composed of development of community-based tourism in addition to tourists' creative experiences. Some challenges may exist to distinguish between creative tourists and general tourists. The study of concepts and theories related to creative tourism, creative experience and learning processes are crucial elements that help achieve the study objective of creative tourist experiences. In addition, the findings are expected to provide knowledge that can establish practical guidelines for community-based tourism development with greater effectiveness.

Keywords - Community-Based Tourism, Tourists' Experience, Creative Tourism, Creative Experience, Learning Process.

I. INTRODUCTION

The tourism industry is a major economic contributor in term of revenue and consequently has importance to the national economy. An abundance of resources, environment, cultural heritage and Thainess are popular among tourists and still drive the industry to continuous growth, generating a major portion of national revenue for Thailand. According to the Twelfth National Economic and Social Development Plan 2017 to 2021 (Office of the National Economics and Social Development Council), Thai tourism industries show continuous growth, as shown in

figure 1., from their location-benefit potential, diversity in utilization of tourism resources and Thainess. In 2017, The Board of Directors of the Tourism Authority of the Thailand, passed a resolution to devise a campaign for the year of 2018 known as "Amazing Thailand Tourism Year 2018". The Thai government promotes and supports potential tourism activities with readiness in Thainess, that aligns with trends of tourist's demands seeking new formats of experiential tourism, factoring in the promotion of community-based tourism and expanding the numbers of quality tourists

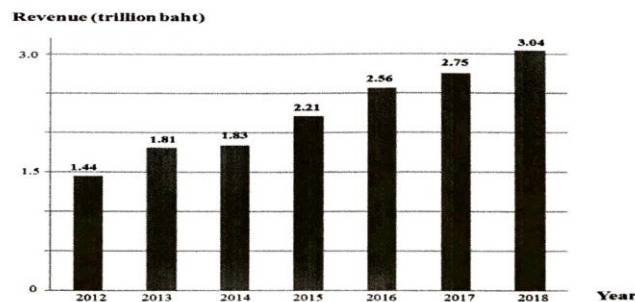

Figure 1: Overall tourism revenue 2012-2018
Source: Tourism Authority of Thailand: Annual Report 2019

for increased value-added for the economy and fair revenue distribution to locals. Several parties have a stake in this industry in both the public sector and private sector which have been driving the tourism industries to serve the elevated demands of tourists. Therefore, the competitiveness of Thai tourism industries in contexts of the economy, socio-culture and environment are vital elements that help promote sustainability for Thailand's tourism businesses[1].

The climate of tourism industries is highly competitive as are other industries. Such a climate has driven the transformation from the older value-chain system towards new values[2]. One obvious change was observed in the area of cultural tourism, which is producing more cultural destinations than the market demands and, for this reason, it is compelling cultural tourism in many countries to recede into depression because of greater competition and the demand for alternative choices from tourist consumers [3].

On top of that, there are also many subsequent transitional changes from Cultural Tourism to Creative Tourism and many strategies for creative incubation[4]. These dynamics have resulted in a creative tourism format that is flexible and hard to copy [5].

Such fresh tourism formats require not just creative potential incubation with tourists but destination communities must also boost their ability to deliver specific local experiences to attract new tourists. This suggests that the destination-side also has to develop vision and creativity to relate to its own cultural places [3].

II. LITERATURE REVIEW

Figure 2: Conceptual Framework
Source: The Researcher

2.1. Community-Based Tourism from a supply-side perspective

Community-based tourism promotes community participation, natural resources and environmental conservation, and income-generation for the local economy within the community. It also develops more effective natural resource and cultural management at the level of local administrative organizations.

Local communities are encouraged to join the decision-making process on which direction the forthcoming development will follow in order to gain the most benefit from tourism [6]. This study collected a set of community-based tourism development concepts demonstrating three approaches as shown in Table 1.

Table 1: Perspectives on community-based tourism

Objectives	Authors
To study community-based tourism development in context of systematic operation by "local communities management"	R.W. Butler (1980), Peter E. Murphy (1985,1988), Dallen J. Timothy (1999), Lisa M. Campbell (1999), Mitchell and Reid (2001), V.S. Avila Foucat (2002), Kirsty Blackstock (2005), Geoffrey Manyara and Eleri Jones (2007), Harold Goodwin & Rosa Santilli (2009), Fariborz Aref, Ma'rof Redzuan, Sarjit S. Gill, and Abrisham Aref (2010), Renaud Lapeyre (2010), Lesego S. Sebele (2010), Erick T. Byrd, Larry Gustke (2011), Maria José Zapata, C. Michael Hall, Patricia Lindo & Mieke Vanderschaeghe (2011), Robin Nunkoo and Haywantee Ramkissoon (2011), Hazel V. Habito - Javier (2012), Andrea Giampiccoli and Janet Hayward Kalis (2012), Noel B. Salazar (2012), The Thailand Community-Based Tourism Institute (2013), Lucchetti and Font (2013), Nick Kontogeorgopoulos, Anuwat Churyen & Varaphorn Duangsaeng (2014), Iwan Kustiwan, Ibrahim Ukrin, Astri Aulia (2015), Amir, Ghapar, Jamal, and Ahmad (2015), Sotear Ellis & Lynnaire Sheridan (2015), Kustiwan, Ukrin, and Aulia (2015), Maythawin Polnyotee & Suwattana Thadaniti (2015), Denis Tolkach and Brian King (2015), Burcin Hatipoglu, Maria D. Alvarez, and Bengi Ertuna (2016), Oliver Mtapuri & Andrea Giampiccoli (2016), Ernawati, Sanders, and Dowling (2017), Kyung-Hee Kim & Duk-Byeong Park (2017), PC Rout, SK Gupta (2017), Sarah R. Taylor (2017), Cristina Bittar Rodrigues & Bruce Prideaux (2018)
To study community-based tourism in context of "participation"	Peter E. Murphy (1985,1988), David G Simmons (1994), Regina Scheyvens (1999), Cevat Tosun (2000), Mitchell and Reid (2001), Gyan P. Nyaupane, Duarte B. Morais & Lorraine Dowler (2005), Kirsty Blackstock (2005), Cevat Tosun (2005), Wen Jun Li (2006), Kalsom Kayat (2008), Wanjohi Kibicho

An Integrated Approach for Creative Community-Based Tourism Development

	(2008), Etsuko Okazaki (2008), Lucchetti and Font (2013), V. Waligo, J. Clarke, R. Hawkins (2015), Masud, Aldakhil, A. Nassani, and Azam (2016), Seyhah Ven (2016), Tien-Ming Cheng, Homer C. Wu, John Ta-Ming Wang & Min-Rong Wu (2017), Melphon Mayaka, W. Glen Croy & Julie Wolfram Cox (2017), Simon Pawson, Paul D'Arcy & Scott Richardson (2017), S. Mostafa Rasoolimanesh, Mastura Jaafar, A. Ghafar Ahmad, Rabeeh Barghi (2017), Eerang Park, Toulakham Phandanouvong & Sangkyun Kim (2018), Cristina Bittar Rodrigues & Bruce Prideaux (2018)
To study community-based tourism development in context of "sustainability"	V.S. Avila Foucat (2002), Lynn Halstead (2003), Kirsty Blackstock (2005), Hwan Suk Chris Choi and Ercan Sirakaya Turk (2006), Lisa Hiwasaki (2006), Murray C. Simpson (2008), Hwan Suk Chris Choi and Iain Murray (2010), Rachel Dodds and Richard Butler (2010), HSC Choi and ES Turk (2011), Frauman and Banks (2011), Carmen Padin, (2012), Monica Garcia-Melon, Tomas Gomez-Navarro, and Silvia, Acuna-Dutra (2012), Stuart P. Cottrell, Jerry J. Vaske, and Jennifer M. Roemer (2013), Iwan Kustiwan, Ibrahim Ukrin, Astri Aulia (2015), Amir, Ghapar, Jamal, and Ahmad (2015), Kustiwan, Ukrin, and Aulia (2015), Burcin Hatipoglu, Maria D. Alvarez, and Bengi Ertuna (2016), Tek B. Dangi and Tazim Jamal (2016), Haque, Reza, Alam, Ahmed, and Islam (2016), R. B. Powell, T. F. Green, P. J. Holladay, K. E. Krafte, M. Duda, M. T. Nguyen, J. H. Spencer & Priyam Das (2017)

The first approach focuses on the context of "Community-Based Tourism Management", drawing attention to systematic autonomous management by community members since they reside in the area and possess an understanding of the region's identity, including cultural resources and local traditions [7-9]. The next approach is known as "Participation Theory", defined as tourism development through community participation. This approach places importance on community participation through the development process to realize benefits for local residents, such as extensive revenue sharing [6, 8, 10, 11]. The third approach to community-based tourism is the development concept in the context of "Sustainable Development", focusing on tourism development on the local identity of the destination, natural environment and cultural/historical resources associated with the existing ecosystem of the destination, with the objective of improving the quality of life for the local communities by creating economic benefits within the community and promoting the conservation of natural resources for tourists to quality experiences. Thus, the current trend in research is towards exploring sustainability with potential to solve issues the community faces and to promote the conservation of the environment, the identity and cultural diversity of the community to embrace different ways of living and traditions so both locals and tourists can participate in a mutual learning process. When considering the benefits of these goals, the focus shall be on sustainability awareness and mutually responsible tourism management in order to deal with potential impacts on the community. Socio-cultural problems and environmental problems can thereby be mitigated [12-14]. The literature review will outline the evolution of research concepts on community-based tourism, starting from the first stage of "Management", followed by "Participation" and the

most current "Sustainability". In particular, several studies in the last ten years have emphasized the importance of "Sustainability", with emphasis on "Economy", "Socio-culture" and "Environment" [15-17].

Other researchers have opinions that there are still other relevant features of tourism that can indicate aspects of a sustainable quality-of-life with tourism development, as discussed by Mitchell and Reid [10], who investigated the relationship between community participation in tourism management and its association with the decision making power structure and the administration process in the community. They attempt to devise a planning process for tourism projects, especially in terms of "Local government and community leadership", involving the competency of community leaders to communicate potential benefits from tourism for local residents [18].

In addition, Choi & Sirakaya [12] proposed looking at technology employed as an indication to measure the sustainability of community-based tourism development. Information and communication technology bring advantages to the people in terms of information acquisition regarding news from the tourist destination. Direct communication through electronic media or other social media to the local community creates opportunities for high-speed penetration and to reach greater numbers of people. The concept is aligned with the research of Neuhofer, Buhalis and Ladkin [19] who mention that technologies can function as the intermediary for consumer experience and source for co-creating value. For this reason, information and communication technologies are a factor that can further improve the experience of tourism for the community.

2.2. Tourists' experience from a demand-side perspective

As shown in Table 2, the concept of "Consumer Experience" has been studied widely in marketing. Schmitt (1999) explained that consumer experience, including branding, of a product or service, is considered to be an important aspect of marketing that revolves around the "consumer", especially attitudes concerning perception and consumer satisfaction of products or services [20]. Understanding the consumer experience is not just about understanding how the consumer interacts with products or brands. On the contrary, since the marketer can deliver exciting and memorable experiences to customers, the customer experience is the essential element for positioning brands and products competing in the market that is evolving

through the marketing management approach also called "Experiential Marketing". Here, the values that a customer perceives are not embedded in the products or services or utilization of such, but they are measured by emotional and holistic experiences the customer may have [20]. Furthermore, Pine & Gilmore proposed the concept of the "Experience Economy" stating that it entails the pursuit of distinct experiences since the existing products and services cannot deliver differentiation in the eyes of consumers [21]. This concept defines the economic value-added as delivering memorable experiences to consumers, focusing more on entertaining and educational experiences, not functional or utilitarian benefit. Furthermore, the consumer experience concept can be applied to other developments within tourism industries [22-27].

Table 2: Perspectives on experiential marketing, experiential economy, creative tourism and creative experiences

Topics	Authors
Experiential Marketing	Erik Cohen (1979), KEVIN E. VOSS, ERIC R. SPANGENBERG, and BIANCA GROHMANN (1979), Bernd Schmitt (1999), Jaruwan Daengbuppha, Nigel Hemmington, and Keith Wilkes (2006), Michael Morgan (2006), LENA MOSSBERG (2007), J. R. Brent Ritchie, and Simon Hudson (2009), Serena Volo (2009), Bernd Schmitt and Lia Zaranonello (2015), Erore Sthapit & Dafnis N. Coudounaris (2017)
Experiential Economy	B. Joseph Pine II and James H. Gilmore (1998), Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999), HAEMOON OH, ANN MARIE FIORE, AND MIYOUNG JEOUNG (2007), Tommy D. Andersson (2007), Mehmet Mehmetoglu & Marit Engen (2011), Donna Quadri-Felitti and Ann Marie Fiore (2012), Sandra Maria Correia Loureiro (2014)
Creative Tourism, Creative Experiences, and Creative Tourists	Greg Richards & Julie Wilson (2006), Greg Richards (2011), Greg Richards (2011), Greg Richards and Lénia Marques (2012), Lan-Lan Chang and Kenneth F. Backman (2012), Siow-Kian Tan, Shiann-Far Kung, Ding-Bang Luh (2013), Greg Richards (2014), Lan-Lan Chang, Kenneth F. Backman and Yu Chih Huang (2014), Siow-Kian Tan, Ding-Bang Luh, & Shiann-Far Kung (2014), Ana Cláudia Campos, Júlio Mendes, Patricia Oom do Valle & Noel Scott (2015), Yi-Ju Lee (2015), Faizan Ali, Kisang Ryu & Kashi Hussain (2016), Wei-Li Hung, Yi-Ju Lee & Po-Hsuan Huang (2016)

Neuhofer, Buhalis and Ladkin [28] identified that one factor inducing changes on tourists' experiences is the greater active participation from tourists, which corresponds to the opinion of Richards & Wilson that "Creative Experience in Tourism" is more related to active learning than passive learning [29]. Any activities bringing creative experiences can yield benefits from local know-how and promote understanding of local and custom. Furthermore, Hung, Lee & Huang [30] agree with the concept of experiential economy presented by Pine and Gilmore [21] as each business pursues the creation of memorable experiences, which also applies to tourism in an experiential economy. When the tourism format sees its goal the creation of memorable experiences, tourists have more opportunities to participate and interact with the surrounding environment among local residents immersed in the authenticity of the

physical environment of the destination. In this situation, the tourist has an authentic experience participating in activities using their own potential with imagination become a part of the locality [29]. As Richards and Wilson [29] state, the important trend of building creative potentials in tourism has developed from behavioral changes of tourists discontent with traditional tourism, changing work and leisure styles, demand for creative engagement and the pursuit of authentic experiences by exploring the history and identity of the local, and enthusiasm for tourism formats that embody creativity [29]. The factors driving behavioral changes in tourists have led to greater demand for more creativity in the travel experience [25, 27, 30-35]. When studying the consumer experience, the receiving end of services rendered must also be studied. Neuhofer, Buhalis and Ladkin [19] state that

one motivation behind changes in tourists' experience perception is their desire for active participation from tourists themselves, which is in agreement with Richards and Wilson [29], describing a major trend that realizes the creative potential in tourism, the dissatisfaction with current tourism formats, the desire for self-development by creative tourists, the pursuit of authentic experiences and their denial of conventionality, the discovery of cultural authenticity in stories, history and identity of the destination. Changes in demand behaviour of tourists have driven a number of studies relate to creative tourism format [25, 27, 31-33, 36].

Richards [24] expound that "Creative Tourism" is the new tourism format based on participation theory, authentic experiences, creative potential, and skill development, in which the experience perceived through the interaction between travelers and local everyday-of-life, and physical environment of the locale [24]. The relationship constructed from participation in activities assembled from local resources in the destination, results in the co-creation between hosts and visitors, grounded as the source of creativity and differentiating creative tourism formats from others. For this reason, the destination can develop new products and services from the creativity without the expense of too many resources. Creativity resources can be sustained, and the model's application can be transferred to various localities [24, 29].

CONCLUSIONS

The study of the relationship between community-based tourism and creative experiences of tourists is an important approach to form collaborative participation towards establishing new consumer experiences. Moreover, this approach helps capture consumer needs by exploiting their experiences and differences in terms of tourism services offered [37]. Creative community-based tourism can open the door for tourists to develop their creative potential and creative skills through interaction with local residents and create a connection to the culture of the community. Such community-based tourism helps promote co-creation in shared values based on the local culture and every-day life of the community.

This research focuses on tourism development processes of the creative community through the integration of both demand-side and supply-side economies with the objective to fulfill existing gaps. The researcher expects to be able to answer relevant questions regarding the differences between creative community-based tourism and other forms of tourism, the major elements and important factors associated with the community-based tourism development process, what the "Creative Experience" is and how it differs from other conventional tourism experiences, how the creative experience of tourists is

formed in the course of traveling, how tourists interact with respect to socio-cultural differences at each destination and finally, how the creative community-based tourism development process should proceed.

However, the researcher is aware of limitations in identifying differences between creative tourists and general tourists. Intensive study on a set of features, concepts and theories, having a connection with tourists' experiences, creative tourism, creative experience, and learning processes, especially, "Transformative Learning Theory" will be crucial to identify the aforementioned experiences and thereby become knowledge with potential to improve community-based tourism development.

REFERENCES

- [1] Ministry of Tourism and Sports, "THE TWELFTH NATIONAL ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT PLAN 2017 - 2021," 2017.
- [2] B. J. Pine, and J. H. Gilmore, "Welcome to the experience economy," *Harvard business review*, vol. 76, pp. 97-105, 1998.
- [3] G. Richards, "Tourism development trajectories: From culture to creativity?," *Tourism & Management Studies*, vol. 6, pp. 9-15, 2011.
- [4] A. D'Auria, "Urban cultural tourism: Creative approaches for heritage-based sustainable development," *International Journal of Sustainable Development*, vol. 12, no. 2-4, pp. 275-289, 2009.
- [5] M. D. Alvarez, "Creative cities and cultural spaces: new perspectives for city tourism," *International journal of culture, tourism and hospitality research*, vol. 4, no. 3, pp. 171-175, 2010.
- [6] P. E. Murphy, "Community driven tourism planning," *Tourism management*, vol. 9, no. 2, pp. 96-104, 1988.
- [7] J. Brougham, and R. W. Butler, "A segmentation analysis of resident attitudes to the social impact of tourism," *Annals of tourism research*, vol. 8, no. 4, pp. 569-590, 1981.
- [8] D. G. Simmons, "Community participation in tourism planning," *Tourism management*, vol. 15, no. 2, pp. 98-108, 1994.
- [9] E. Okazaki, "A Community-Based Tourism Model: Its Conception and Use," *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 16, no. 5, pp. 511-529, 2008.
- [10] R. E. Mitchell, and D. G. Reid, "Community integration: Island tourism in Peru," *Annals of tourism research*, vol. 28, no. 1, pp. 113-139, 2001.
- [11] K. Blackstock, "A critical look at community based tourism," *Community Development Journal*, vol. 40, no. 1, pp. 39-49, 2005.
- [12] H. C. Choi, and E. Sirakaya, "Sustainability indicators for managing community tourism," *Tourism management*, vol. 27, no. 6, pp. 1274-1289, 2006.
- [13] M. C. Simpson, "Community Benefit Tourism Initiatives—A conceptual oxymoron?," *Tourism Management*, vol. 29, no. 1, pp. 1-18, 2008.
- [14] M. García-Melón, T. Gómez-Navarro, and S. Acuña-Dutra, "A combined ANP-delphi approach to evaluate sustainable tourism," *Environmental Impact Assessment Review*, vol. 34, pp. 41-50, 2012.
- [15] C. Tosun, "Stages in the emergence of a participatory tourism development approach in the Developing World," *Geoforum*, vol. 36, no. 3, pp. 333-352, 2005.
- [16] E. Frauman, and S. Banks, "Gateway community resident perceptions of tourism development: Incorporating Importance-Performance Analysis into a Limits of Acceptable Change framework," *Tourism Management*, vol. 32, no. 1, pp. 128-140, 2011.

[17] C. Padin, "A sustainable tourism planning model: components and relationships," *European Business Review*, vol. 24, no. 6, pp. 510-518, 2012.

[18] N. Kontogeorgopoulos, A. Chryen, and V. Duangsueng, "Success Factors in Community-Based Tourism in Thailand: The Role of Luck, External Support, and Local Leadership," *Tourism Planning & Development*, vol. 11, no. 1, pp. 106-124, 2013.

[19] B. Neuhofer, and D. Bachalis, "Understanding and Managing Technology-Enabled Tourist Experiences. *Presentacija pod nazivom: 2nd Advances in Tourism & Hospitality Marketing and Management Conference*," 2012.

[20] B. Schmitt, "Experiential Marketing," *Journal of Marketing Management*, vol. 15, no. 1-3, pp. 53-67, 1999.

[21] J. Pine, and J. H. Gilmore, "The Experience Economy," *Work is theatre and every business a stage*, 1999.

[22] B. McKercher, "Towards a classification of cultural tourists," *International journal of tourism research*, vol. 4, no. 1, pp. 29-38, 2002.

[23] H. Ok, A. M. Fiore, and M. Jeoung, "Measuring Experience Economy Concepts: Tourism Applications," *Journal of Travel Research*, vol. 46, no. 2, pp. 119-132, 2007/11/01, 2007.

[24] G. Richards, "Creativity and tourism: The state of the art," *Annals of tourism research*, vol. 38, no. 4, pp. 1225-1253, 2011.

[25] S.-K. Tan, S.-F. Kung, and D.-B. Luh, "A Model of 'Creative Experience' in Creative Tourism," *Annals of Tourism Research*, vol. 41, pp. 153-174, 2013.

[26] W.-L. Hung, Y.-J. Lee, and P.-H. Huang, "Creative experiences, memorability and revisit intention in creative tourism," *Current Issues in Tourism*, vol. 19, no. 8, pp. 763-770, 2014.

[27] Y.-J. Lee, "Creating memorable experiences in a reuse heritage site," *Annals of Tourism Research*, vol. 55, pp. 155-170, 2015.

[28] B. Neuhofer, D. Buhalis, and A. Ladkin, "Conceptualising technology enhanced destination experiences," *Journal of Destination Marketing & Management*, vol. 1, no. 1-2, pp. 36-46, 2012.

[29] G. Richards, and J. Wilson, *Tourism, creativity and development*. Routledge, 2007.

[30] W.-L. Hung, Y.-J. Lee, and P.-H. Huang, "Creative experiences, memorability and revisit intention in creative tourism," *Current Issues in Tourism*, vol. 19, no. 8, pp. 763-770, 2016.

[31] G. Richards, and I. Marques, "Exploring creative tourism: Editors introduction," *Journal of Tourism Consumption and Practice*, vol. 4, no. 2, 2012.

[32] L.-L. Chang, and K. F. Backman, "An Investigation of Creative Tourists' Experience and Revisit Intention," 2016.

[33] G. Richards, "Creativity and tourism in the city," *Current issues in Tourism*, vol. 17, no. 2, pp. 119-144, 2014.

[34] S.-K. Tan, D.-B. Luh, and S.-F. Kung, "A taxonomy of creative tourists in creative tourism," *Tourism Management*, vol. 42, pp. 248-259, 2014.

[35] F. Ali, K. Ryu, and K. Hussain, "Influence of Experiences on Memories, Satisfaction and Behavioral Intentions: A Study of Creative Tourism," *Journal of Travel & Tourism Marketing*, vol. 33, no. 1, pp. 85-100, 2015.

[36] L.-L. Chang, K. F. Backman, and Y. Chih Huang, "Creative tourism: a preliminary examination of creative tourists' motivation, experience, perceived value and revisit intention," *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, vol. 8, no. 4, pp. 401-419, 2014.

[37] E. Shove, and M. Pantzar, "Consumers, producers and practices: Understanding the invention and reinvention of Nordic walking," *Journal of consumer culture*, vol. 5, no. 1, pp. 43-64, 2005.

ANALYS

E-n

Abstract - The human commensal microbe can be carried to other gut microbiome is whether the microbiome approach. In this study processed using Qiime learning methods. Our age (R-square 0.86), si (20-60) can be better predictor) for the devel

Keywords - Age predi

I. INTRODUCTIO

Our gut is a nutrient trillion microbes. M colon, and the micro the result of th communities and t amount and nature microbes may lead associated with an and extra-intestinal c

As knowledge of increases, the devel therapeutic strate manipulation is beco The critical effects disease make the microbial genomes i current aging soci gradually increasing.

Improving healthy diseases related to ε current biomedical r in 2009 by D Mari human gut microbiot from birth to adulthc shown that the inte digestive tract is clic process[3].

However, most of ou limited to certainage the functions of indi molecular mechanis elusive[4]. In this knowndataset—the J

Pt

ภาคผนวก จ

หนังสือรับรองการเข้าร่วมนำเสนอผลงานวิชาการระดับนานาชาติ
และ ใบประกาศเกียรติคุณรางวัลเอกสารทางวิชาการดีเด่น

หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
(ขั้นตอนที่ 3 การทดลองกับชุมชนต้นแบบ)

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เลขที่ ประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย.....

ข้าพเจ้า ซึ่งได้ลงนามท้ายหนังสือนี้ ขอแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย
ชื่อโครงการวิจัย ตัวแบบนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
ชื่อผู้วิจัย นายอภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ
ที่อยู่ติดต่อ 118/56 ต. พันท้ายรังสี อ. เมือง จ. สมุทรสาคร 74000 โทรศัพท์ 086-393-5863

ข้าพเจ้า ได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย รายละเอียดขั้นตอน
ต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ความเสี่ยง/อันตราย และประโยชน์ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่อง
นี้ โดยได้อ่านรายละเอียดในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด และได้รับคำอธิบายจากผู้วิจัย จน
เข้าใจเป็นอย่างดีแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย โดย
ข้าพเจ้ายินยอมให้ข้อมูล เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ ไม่เกิน 6 ชั่วโมง โดยรับทราบเรื่องการ
บันทึกข้อความ และอาจจะมีการบันทึกภาพหรือเสียง หรือทั้งภาพและเสียง ซึ่งผู้วิจัยระบุว่าจะทำลายบันทึก
ต่างๆ เหล่านี้เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย

ข้าพเจ้ามีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามความประสงค์ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล ทั้งนี้
การปฏิเสธหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ ไม่มีผลกระทบบใดๆ ต่อข้าพเจ้าจากการเข้าร่วมใน
การวิจัยนี้

ข้าพเจ้าได้รับคำรับรองว่า ผู้วิจัยจะปฏิบัติต่อข้าพเจ้าตามข้อมูลที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วม
การวิจัย และข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้า ผู้วิจัยจะเก็บรักษาเป็นความลับ โดยจะนำเสนอมูลการ
วิจัยเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีข้อมูลใดในการรายงานที่จะนำไปสู่การระบุตัวข้าพเจ้า

หากข้าพเจ้าไม่ได้รับการปฏิบัติตรงตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้า
สามารถร้องเรียนได้ที่คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์/โทรสาร
0-2218-3202 E-mail: eccu@chula.ac.th

ข้าพเจ้าได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้รับสำเนาเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วม
การวิจัย และสำเนานี้แสดงว่ายินยอมไว้แล้ว

ชื่อโครงการวิจัย ๒๕๐-๑/๖๑
วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561
วันที่ลงนาม 19 ธ.ค. 2562
นามคนขอ ญ

AF05-07

ลงชื่อ.....

(นายอภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ)

ผู้วิจัยหลัก

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)

เลขที่โครงการวิจัย ๑๑๐-๑/๖๑

พยาน

วันที่รับรอง 20 ธ.ค. 2561

วันหมดอายุ 19 ธ.ค. 2562

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก/การสนทนากลุ่มย่อย

โครงร่างวิทยานิพนธ์เรื่องตัวแบบวัตรกรรมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์
(สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มชุมชน)

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต หลักสูตรสหสาขาวิชาธุรกิจ เทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางให้ทราบถึงความสำคัญ และการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงใคร่ขอท่านได้โปรดให้ข้อมูล และข้อคิดเห็นตามความจริง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่ได้โปรดสละเวลาในการตอบแบบสัมภาษณ์นี้

*การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการบริหารจัดการจากคนในชุมชน ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งตัวบุคคล วัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยระบบการจัดการที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการนำเสนอความจริงแท้ ความผูกพัน การมีปฏิสัมพันธ์เชิงรุก การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่าระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น กับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างสรรค์ของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชน

แนวทางคำถามสำหรับผู้นำและแกนนำชุมชน

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1. สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้มีความเป็นมาอย่างไร ใครเป็นผู้ริเริ่ม ใครคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการริเริ่มพัฒนา
2. เพราะเหตุใดจึงต้องการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว สาเหตุของปัญหา คาดหวังอะไรจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
3. คุณทราบหรือไม่ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คืออะไร

ชุมชนมีการเตรียมความพร้อมอย่างไรต่อปัจจัยดังต่อไปนี้

4. ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว
5. ด้านการมีส่วนร่วม
6. ด้านเศรษฐกิจและสังคม
7. ด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมชุมชน
8. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

เลขที่โครงการวิจัย. ๙๒๐. 1/61
วันที่รับรอง. 20 ธ.ค. 2561
วันหมดอายุ. 19 ธ.ค. 2562

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายอภิชาติ พุนตระกูลเกียรติ
วัน เดือน ปี เกิด	7 พฤศจิกายน 2513
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	118/56 หมู่ที่ 6 ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 74000
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	The IRES Excellence Paper Award จากงานประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ที่โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

